

ŞİİR ve
GELENEK
ÜZERİNE
KONUŞMALAR

TAYYİB ATMACA

Ankara 2021

ANADOLU AY YAYINLARI - 46
SANAT-EDEBİYAT ESERLERİ SERİSİ - 06

ŞİİR ve GELENEK ÜZERİNE KONUŞMALAR

TAYYİB ATMACA

Atmaca, Tayyib
Şiir ve Gelenek Üzerine Konuşmalar / Tayyib Atmaca -
Editör: Prof. Dr. Metin Özarslan - Ankara: Anadolu Ay
Yayınları, 2021
328 s.: 13,5x21,5 cm - (Anadolu Ay Yayınları)
Sanat-Edebiyat Eserleri Serisi: 06; Yayın No: 46
Konu: Şiir, Edebiyat
ISBN: 978-605-70952-3-7

Grafik-Tasarım

SfN Televizyon Tanıtım Tasarım Yayıncılık Ltd. Şti.
Cevizlidere Cad. 1237. Sok. 1/17 Balgat 06520 Çankaya/Ankara
Tel: 0312 472 37 73-74 • sfn@sfn.com.tr • www.sfn.com.tr

Baskı Tarihi

Kasım 2021

Sertifika No: 49149

Kuruluş Yılı: 2015

**Anadolu Çınar Bilim, Eğitim,
Danışmanlık Hizmetleri Basın-Yayın San. Tic. Ltd. Şti.**

Strazburg Caddesi No: 44/7 Sıhhiye - Ankara
Tel: 0312 229 33 73 • Faks: 0312 230 56 18
www.anadoluayyayinlari.com • anadoluayyayinlari@gmail.com

İÇİNDEKİLER

Takdim	6
Sunuş.....	8
Giriş	11
Şiir ve Gelenek Üzerine Konuşmalar	
Muhsin İlyas Subaşı / 1 “Şairin ufku şiidir”	27
Nurettin Durman / 2 “Şair, şuur, şiidir!”	36
Prof. Dr. Muharrem Dayanç / 3 “Doğu milletlerinin kapıları şiire açılır”	44
Nazım Payam / 4 “Gerçek okur seçicidir”	58
Dr. Öğr. Üyesi Berat Demirci / 5 “Şiir özgür adamlara mahsustur”	64
Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal / 6 “Gelenekten kopuk şiir köksüz şiidir”	70
Mehmet Aycı / 7 “Şiir tutukevinden çok tutkuevine ihtiyaç duyar” ..84	
Prof. Dr. Mehmet Narlı / 8 “Kendimizden yola çıkıyoruz”	90
Mehmet Kurtoğlu / 9 “Şiirin varlığını sürdürecekt alan kalmamıştır”	101
Mehmet Atilla Maraş / 10 “Peki, şiir kimi okur?”	112
Dr. Celal Fedai / 11 “Yâr sesi”	123
Hüseyin Kaya / 12 “Yarasız, dertsiz şiir olmaz”	130

Hasan Akçay / 13	
“Şiir insan yanımızdır”	137
Prof. Dr. Nurullah Ulutaş / 14	
“Üslup, taklitle başlar”	144
Nuri Peksöz / 15	
“Üslup, şairin imzasıdır”	149
Prof. Dr. Nurullah Genç / 16	
“Biz tevazu uygarlığının fertleriyiz”	157
Mustafa Ökkeş Evren / 17	
“Reçete yazmak haddim değil”	166
Erdal Noyan / 18	
“Geleneğin iyisi iyidir”	173
M. Rağıp Karcı / 19	
“Türkü şiirle müziğin ötesinde bir şeydir”	179
Prof. Dr. Metin Özarslan / 20	
“Hükmü hep zaman vermiştir”	192
Prof. Dr. Memmed İsmayıl / 21	
“Söğüt ağacının meyvesi”	205
Âdem Konan / 22	
“Keşfin ustalığı olmaz”	219
Dr. Öğr. Üyesi Tacettin Şimşek / 23	
“Büyü, çalgıda değil, sestedir”	236
Yasin Mortaş / 24	
“Yeryüzünde aşk yorgunluğu var”	262
Cumali Ünalı Hasannebioğlu / 25	
“Has şiirin genetiği değişmez”	274
Ali Emre / 26	
“Çağları aşan değil çağının tanığı şiir”	292
Arif Ay / 27	
“Edebiyatın bir işlevi var”	307
Mustafa Özçelik / 28	
“Köksüz ve öksüz bir hale geldik”	319

Tayyib Atmaca

1962 tarihinde Kahramanmaraş Afşin Topaktaş köyünde doğdu. İşletme Fakültesini bitirdi. Güneysu Kültür Sanat Edebiyat dergisinin kurucuları arasında yer aldı. Uzun süre bu derginin yayın yönetmenliğini yaptı. Osmaniyede (36 sayı) Kırığı Şiir dergisi, Eskişehir'de Ardıç Kültür Sanat Edebiyat dergisini çıkardı. Halen (e-dergi) Hece Taşları Şiir ve Açık kara Mizah dergisini çıkarmaktadır. Şiir ve denemeleri; *Ardıç, Ay Vakti, Bir Nokta, Dolunay, Edebiyat Ortamı, Güneysu, Herfene, Karçıçeği, Kardelen, Kardeş Kalemler, Kırığı, Kuşluk Vakti, Lika, Milli Kültür, Mina, Palandöken, Sühan, Tepe Edebiyat, Temmuz, Türk Dili, Türk Edebiyatı, Yedi İklim, Yitik Düşler, Yitiksöz, Yolcu*, vb. dergilerde yayımlandı. Kahramanmaraş'ta yaşıyor, Onikişubat Belediyesinde memur. Kitapları: *Hüzünlerin Düğünü, Külüngün Taşlara Çizdiği Nakış, Sarı Kitap, Bende Yanan Türkü Sende Sönüyor, Susarak Konuşsan Gözüm Dinlese, Döş Defteri, Uzun İnce Bir Türkü, Âşıklar Meclisi, Söz Açarı*, (Mehmet Gözükara ile) *Temize Çekilmez Ömür Defteri, Sözün İzinde*, (Tacettin Şimşek ile) [Şiir]; *Gece Vardiyası, Ebemkuşağının Altında, Eskişehr'in Eskimeyen Yüzleri, Med Cezir Vakitler, Ucu Yanık Mektuplar*. [Deneme]; *Yaralı Turna* [Çocuk Romanı].

TAKDİM

Günümüzde insanlık, modern dijital çağın sanal âleminde, küresel kültürlerin kuşattığı bir medeniyet krizi yaşıyor. Bilişim teknolojileri, internet ve sosyal medya ağlarının mecralarında dolaşıma sokulan verilerin oluşturduğu bilgi çöplüğü de hakikat fikrini silip süpürüyor. Bu küresel kültür, insanlarda bir millete mensup olma duygusunu, kimlik bilincini öldürmekte, milli, manevi, kültürel değerlerini aşındırmakta, gittikçe dünya vatandaşı kimlik algısına doğru bir anlayışa evirilmektedir.

Dijital çağın oluşturduğu toplumsal dönüşüm, insanların bilgiye ulaşmasında okuma alışkanlığını ve biçimlerini de etkilediğinden kapasiteleri yüksek yayınları okuma tahammülleri ve sabırları da kalmadı. Bu nedenle günümüzde insanlar bilgiyi bir cümle veya paragrafta paketlenmiş olarak almak istiyor. Son istatistikler kişi başına okuma oranlarının gittikçe azalmakta olduğunu, buna paralel olarak yıllık kitap basım-yayın oranlarının düştüğünü, popüler yayınlar dışında bilim, fikir, kültür, sanat, düşünce kitaplarının satış oranlarının azaldığını gösteriyor.

Bu durum, ülkesini ve vatanını seven, ülkesinin geleceğini düşünen aklı başında her insan için kaygı vericidir. Özellikle küresel popüler kültürün etkisiyle yetişen genç kuşaklar yarının Türkiye'sinde nasıl rol alacaklar? Onların dünyasında güvenli bir gelecek nasıl oluşturulacak? Toplumun bütün kesimlerinin bu sorulara cevap bulma ve çözüm üretme sorumluluğu bulunmaktadır.

Ülkemizin güvenli bir gelecek tasavvuru, öncelikle bu medeniyet krizini aşmasına bağlıdır. Ancak sorunları ortaya koymak ve şikâyet etmekle netice alınamaz. Sorunun tespiti kadar teşhisi, tedavisi ve çözüm üretilmesi de gereklidir. Medeniyet krizini aşmak için:

Birinci olarak; toplumun tüm kesimlerinde okuyan, düşünen, çözüm üreten ve yeni şeyler söyleyen aydınlara, bilim insanlarına, âlimlere ihtiyaç duyulmaktadır.

İkinci olarak; milli, manevi ve tarihi değerlerimizden güç alarak, geleneğimizde var olan, hakikatin, hikmetin, sevginin, adaletin, merhametin hâkim olduğu kendi medeniyetimizi yeniden inşa etme zarureti bulunmaktadır.

Anadolu Eğitim Kültür ve Bilim Vakfı olarak, “Medeniyet İdeali” ile “Medeniyet Tasavvuru” projemiz istikametinde yayıncılık faaliyetine büyük önem vermekteyiz.

Yayın faaliyetlerimizi Vakfımıza ait, “Anadolu Ay Yayınları” isimli kuruluşumuz bünyesinde gerçekleştirmekteyiz. Anadolu Ay Yayınları, medeniyetimizin ve geleneğimizin düşünce temellerini oluşturan eserlerden başlayarak; bilim, din, felsefe, tarih, kültür, sanat, edebiyat ve benzeri alanlarda eserler yayınlamaktadır.

Seçkin bir numune olarak kültürümüze kazandırılan ve kitapseverlere takdim edilen elinizdeki bu eserin değerli yazarı, Sayın Tayyib ATMACA’ya, basılmasına katkı sağlayan Sayın Atalay ŞAHİN’e müteşekkirimiz.

Hayrullah BAŞER
Yayın Kurulu Başkanı

SUNUŞ

Millet olarak nesirden çok şiiri seviyoruz galiba. Özellikle sözlü edebiyat geleneğimizden bakıldığında Türk şiirinin köklerini destanlar devrine kadar götürmek mümkündür. Yazılı Türk şiirinin tarihi ise Türk yazısının tarihi kadar eskidir. Orhun Yazıtları'nın yer yer mensur şiir havasındaki dili bunu bize söyletiyor. Elde tam metni olan Arap harfli ilk eserimiz olan Kutadgu Bilig'in de daha XI. yüzyılda şiir diliyle yazıldığı düşünüldüğünde böyle güçlü ve köklü şiir geleneği bulunan bir milletin yeni şairlerinin bu gelenekle irtibatının sorgulamasının ne denli önemli olduğu kendiliğinden ortaya çıkar.

Her şairin bir şiir macerası olduğu gibi milletlerin de edebiyat tarihleri, şiir tarihleri vardır. O bunu ister bilsin ister bilmesin ister kabul etsin ister etmesin her şairin şiir serencamı aslında mensubu olduğu toplumun günüyle olduğu gibi dünüyle de ilişkilidir. Esasen şiirde gelenek dediğimiz şey, sanatkârın edindiği tevarüsler bütününden ibarettir. Bu tevarüste en büyük pay kuşkusuz okuma eyleminindir. "Eski şairleri okuyan, onlardan mutlaka etkilenir mi yahut etkilenmede okuma yoğunluğunun rolü nedir?", "Eskileri okumayan ve okumayı bir zorunluluk hatta gereklilik olarak görmeyen, dahası böyle okumaların gereksiz yahut zararlı olduğunu düşünenlerin de gelenekle bağı var mıdır?" gibi sorular elbette kayda değer sorulardır ve bu kitaptaki sorulara olduğu gibi bunlara da şairlerin ve şiir teorisyenlerinin cevapları vardır. Kanaatimiz şudur ki, bir sanat şubesinde köklü bir geleneği olan toplumların sanatkârları az veya çok şekilde o geleneği içselleştirir, böylece bu birikimi farkında olmasa da sanatına yansır. Bunu bir nevi kültürel gen gibi de kabul edebiliriz.

“Şiir ve gelenek” bahsi, üzerinde çok konuşulmuş, yazılıp çizilmiş bir meseledir. Bu konuda kitaplar, makaleler yazıldı, bilimsel toplantılar düzenlendi, bir mesele olarak şiir meclislerinde tartışıldı, dergilerin özel sayılarında ele alındı ama galiba konunun gerçek muhataplarının değerlendirmeleri ilk defa bu kitapla derlenip okur önüne çıkmış oluyor. Gerçek muhataplardan söz ederken kastım, şiirle sanat ve bilim yönüyle iştigal edenlerdir. Bu kitapta şairlerin, akademisyenlerin ve şair-akademisyenlerin konuya yaklaşımlarının bir arada bulunmasının okur için çok yararlı olduğunu, ona ilginç bir mukayese imkânı da vereceğini düşünüyorum. Bu kitabın şiir ve gelenek bahsini araştırarak akademisyenler için de göz ardı edilemeyecek bir birikimi ihtiva etmesi bakımından değerli bir başvuru kaynağı olacağı kanısındayım.

Ülkemizin yalnızca şiirle iştigal eden değil, şiirle hemhâl, “şiir” diye bir derdi olan şairlerinden ve teori bağlamında şiirle uğraşan akademisyenlerinden bazılarıyla yapılan sohbet kıvamındaki görüşmeler, bir çırpıda, keyifle okunacak lezzette...

Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL

GİRİŞ

*“Ne içindeyim zamanın
Ne de büsbütün dışında...
Yekpâre geniş bir ânın
Parçalanmaz akışında”*

Ahmet Hamdi Tanpınar

Şiir:

Seher vakti kovanından çıkan bir işçi arı, kilometrelerce uçarak binlerce çiçeği ziyaret eder. O gün hangi çiçekten işe başlarsa akşama kadar o çiçek ailesinden başkasına konuk olmaz. Kiminden nektar, kiminden de polen toplar. Getirdiği nektarı peteğin bir gözüne, poleni başka gözüne koyar. Ertesi gün başka bir çiçek ailesinin misafiri olur. İlbahardan sonbahara kadar her gün aynı işi yapması arının şiirinin kaba inşası, bütün petekleri doldurup bize bal olarak sunması ise arının şiirdir. Bir annenin dokuz ay boyunca karnında taşıyarak beslediği, büyüttüğü, birlikte uzak hayallere daldığı, kendi neslinin devamı olacak bir canı canında taşıırken can parçasının canından daha önemli olduğu bilincinden hareketle şefkat kanatlarını bir kartal gibi açması şiire hazırlık, onu vatana millete hayırlı bir insan olarak yetiştirmesi ise annenin şiirdir.

Bir ipek böceğinin, bir bulgur tanesi kadar küçük bir yumurtadan çıkarak tırtıla dönüşmesi, günlerce dut yaprağı yiyerek sezmirmeye çalışması sonra da kendi kozasını örmeye başlayarak içeriye girmesi, günler sonra ipek olarak işlenmeye götürülme-ten kurtulmasının bir kelebek olarak kozayı delip çıkması şiirinin ön hazırlığıdır. Kelebek kozadan çıktıktan sonra bir yere tutunup kendi neslinin devamı için yeni yumurtalar bırakır. Biz ke-

lebeğe dokunur dokunmaz onu uçuracağımızı zannederiz ama o çoktan ömrünü tamamlamıştır. Bu da ipek böceğinin şiiridir. Bir şairin yüreğine düşen söz şimşeği, başıboş bulutları aşlamak için yola çıkar. Gökte gözüne kestirdiği bulutları, hatta onların akraba ve hısımlarını toplar. Nereye, ne zaman bir rahmet olarak yağacağını kestiremez ve kelimelerin içlerini doldura doldura gökte dolaşmaya başlar. İşte bu yürüyüş ilhamın şiire yürüyüşü, kelimelerin ete kemiğe bürünmesi ise şairin şiiridir.

Şair:

Her sabah güne taze bir besmeleyle başlar. Gördüğü her canliya selam verir. Selamını almayan insan bir tanecik de olsa selamını verdiği sıcaklıkta kendi kendine verir. Konuşurken muhatabının gözlerinin içine bakar. Onun konuşma isteğini gözlerinde hisseder hissetmez susar -cümlesi bitmemiş olsa dahi- ona söz hakkı verir. Hem konuşurken sözün yakışıklısını, çirkinini dilinin altından üstüne getirmeden önce tartar. Sözü söylerken gönül kırmamaya özen gösterir. Yürürken toprağı incitmez, burnunu göğe değdirmeye çalışmaz. Bir toplum içine girdiğinde insanlara horlayıcı gözle bakmaz. Bakışlarıyla herkese güven verir. Bir parktan ya da bir bahçeden geçerken gülleri, çiçekleri koparmadan sever koklar.

Dünyada bir misafir gibi yaşar. Konuşması gereken yerde -başının kesileceğini bilse dahi- konuşur. Susması gerektiği anda da en keskin bıçak ağzını açamaz Karnını ve gönlünü doyurduktan sonra birikim yapmaz. Gücü yettiği nispette paylaşmayı bilir. Her akşam dilini en güzel kelimelerle yıkar. Geceyi hem dinlenme hem de ilham kuşlarının yayılım vakti olarak değerlendirir. Bir güzele bakarken sağ omzundaki kameranın gözüyle bakar, çirkin hiçbir şey kayda girmez. Acının, hüznün, zulmün, açlığın rengine, cinsine ırkına bakmaz. Mehmet Akif'in "*Adam aldırma da geç git, diyemem, aldırırım / Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırım!*" dizelerini kendine ilke edinir.

Şair, “Beni alkışlasınlar, yazılı ve görsel medyada devamlı benden bahsetsinler; devletin en büyük edebiyat nişanı bana verilsin, yaşarken heykelimi diksinler.” demez. Şair, aşkı gönlünden tenine doğru yolculuğa çıkarmaz. Aklının ve kalbinin terazisinde darası alınmış sözleri tartarak gönül sofralarına sunar. Çünkü Cemal Süreya’nın dediği gibi “Şairin hayatı şiire dâhil”-dir.

Şiirin Serüveni:

Söz; dilin altında yetmeden, mana derinliğini yakalamadan, gönül tezgâhından geçmeden, dilin üstünde kaba yerleri zımparalanmadan, nerede ne zaman şiir bahçesinde şakiyacağını bilmeyen bülbül gibidir. Makale, hikâye, roman gibi başka türlerin sayfalar dolusu sözle anlattığını şiir, birkaç dizeyle nakşeder beyinlere ve yüreklere. Şiir; ayıklanmış yoğrulmuş ve yoğunlaştırılmış sözdür. Dokusu sıkıdır; bir dize yani mısra-ı berceste, bir beyit, bir dörtlük “bir âlem mana”yı yükleniverir.

Söz, bazen bir kılıç olur; kınında çekileceği ana kadar ağzını hiçbir bileği açmaz. Kınından çıktığı anda da nefret, kin, öfke kasırgası birdenbire kesilir, sağ salim yavaşırır insanları gönül limanlarına. Dünyanın altı da üstü de istemediğimiz kadar geniş olduğu hâlde yeryüzü bize dar geliyor. En yakınımızdaki bir insanla aramızdaki mesafeler uzuyor, birbirimizin gönlüne de giremiyoruz. Bunun diğer adı şiirsizliktir.

Herkesin eşitleneceği bir güne kadar insanlığa hizmet etmeyi ve af dilemeyi önceliklerimiz arasına aldığımız zaman birbirimize daha kısa ve hızlı bir şekilde ulaşmaya başlarız. Bunun diğer adı şiiri yaşamaktır. Söz, sesini dürüp büküp içine katladıktan sonra birazını bir gözün bebeğinin kundağına beler, birazını da insanın üstüne giydirir. Böylece insan hem gözleriyle hem de hâl diliyle bühtandan arınmış saf bir dille konuşur. Bu, şiire ulaşmaktır. Altın madenini bulmak ne kadar zorsa bu madenden altın elde etmek de o kadar meşakkatli bir iştir. Şiir için yorulmak, sözün altınını arayanı dinleme biçimidir ve bulamayınca susmak

da şiiirdir. "Söz gümüşse, sükût altındır." demiş atalarımız. Şehirliere göre sükûtun da bedestenleri vardır. Oraya bezirgânlar giremez. Buraya her gelen ancak nasibi kadar altın alabilir. Hiç kimse gönlünde getirdiği demire gümüş, bakıra altın kaplatmayı aklından dahi geçirmez. Söz hileyi eritince şiir şairinin kalbine doğru yürür.

Şairin Serüveni:

Şair, sözün kapısına gelip dayandığında kilidi koca usta Yunus Emre'nin şu anahtar sözü ile açıp şiirin eşiğinden geçmesi gerekir: "İlim ilim bilmektir / İlim kendin bilmektir / Sen kendin bilmezsin, / Ya nice okumaktır." İnsanın hayat yolculuğu, kendini ve çevresini tanımasıyla birlikte başlar. Bu evre aynı zamanda artık başkasını taklit etmeyi yavaş yavaş bir kenara bırakmasının ve kendi şahsiyetinin oluşmasının, eşiği aşp kapıya doğru ilerlemesinin ilk adımı sayılır. İnsan öykünme evresini aşp kişiliğini bulmaya başlayınca her kitaba uzanmaz, okurken daha seçici davranır. Kitapları çok satan şair ve yazarların yerine Türk ve dünya edebiyatında önemli yerlere sahip şair ve yazarları okur. Bu okumaları sürdürürken kendi gönül dünyasına hitap eden, okuduklarının kendi dünyasında karşılığı olanlarla bir gönül akrabalığı bağı oluşur. Gerekirse kendisinden daha iyi okuyarlardan ya da bir ustadan yardım alır. Romanı roman, hikâyeyi hikâyeye, şiiri şiir gibi vurgularına, ölçülerine dikkat ederek kendi yazdığını okuyormuş gibi okur.

Kitap kitabı, şair şairi, şiir şiiri açar. Okuduğu kitaplardan başka kitaplara açılan kapılar, pencereler görür. Okuduklarını birbirleriyle mukayese etmeye başladığı andan itibaren duygularını ifade edebilecek kadar da olsa yazmayı dener. Önce yazdıklarını kendinden bile saklar, kimlerden ne kadar etkilendiğinin ortaya çıkacağı endişesiyle başkalarına göstermekten korkar. Bir yandan yazmayı sürdürür diğer yandan okumayı. Şiirde iç sesi, kafiyeyi, ahengi hayal gücünü görmeye başladığı anda bu derinliği daha önce yakalayabilen ve kendini etkileyen şairlerin

izini sürmek için hece ve aruz vadilerinde dolaşmaya başlar. Bu yolculuk bazen birkaç yıl bazen de yıllarca sürer. Yolculuğu tamamladıktan sonra sıra günümüz “modern” şiirine gelir. Bu tedrisattan sonra iyi bir okur olmanın yanı sıra, şiiri şiirle, şairi şairle ölçerken belli bir bilgi ve donanıma sahip olduğu gibi okumanın da toplam faydasını hesaplayacak seviyeye gelir.

Şiirin Durakları:

Şiir, insanın içinde yüzyıllardır binlerce çiçeğe yurtlak olan gönül vadisidir. Aklımıza gelebilecek yüzlerce çiçeğin her birinin ayrı rengi, ayrı kokusu ve ayrı rayihası vardır. Bir arı nasıl ki polen toplamak için yüzlerce çiçeği gezerek bal yolculuğunu sürdürüyorsa şair de yüzlerce şairin şiirlerinden aldığı ilhamla kendi kovanına kelimeler taşır. Zaman içinde bu kelimelerden bir kamus oluşturur. Bu kelimeleri beyin ve yürek defterinin sayfalarına yazar. İlham kuşları pencerenin camına tık tık vurduklarında ise sayfaların aralarından seçtiği kelimeleri parmaklarından dökmeye başlar. Tıpkı tel, mızrap ve notaların ete kemiğe bürünüp müziğe dönüşmesi gibi.

Her bölgenin kendine göre iklimi vardır. Meyvelerin, sebzelerin adı her yerde aynıdır ama tadı farklıdır çünkü beslendiği kaynaklar farklıdır. Yine farklı ülkelerde farklı meyve ve sebzeler olur ama bizim damak tadımıza ancak kendi topraklarımızda yetişenler uyar. Çünkü dil ve damak da aşinalık ister. Hangi şehre gidersek gidelim çay içeriz ama her bölgenin kullandığı bir bardak tipi ve çay demleme şekli vardır. Çay aynıdır ama çayı içme üslubu farklıdır.

Allah her insanı kusursuz yaratmıştır ama aklını kullanma iradesini kendisine vermiştir. Dünyanın bütün bölgelerinde iklim şartlarının elverdiği ölçüde insanlar yaşar ve insanlar milletlere ayrılır. Hiçbir millet birbirine benzemez. Bir ülkede yaşayan insanlar bile bölgelere göre ağız yapılarına sahip oldukları gibi bölgeler arası kültürel farklılık taşırlar. Her yörenin kendine özgü türküleri olduğu gibi gerek tavırları gerekse kullanılan mü-

zik aletleri çoğu zaman birbirlerinden ayrılır, neticede her yörenin türküsünün dokunuşu farklı olur. Nehirler denizlere, denizler denizlere, denizler okyanuslara karışır. Görünüşte hepsi sudur ama her denizin suyu bir değıldir. Her ağacın bir gölgesi vardır, adı her yerde gölgedir ama hangi ağacın gölgesinde yatılır hangisinde yatılmaz bunu ancak ehil olanlar bilir. Ehil olmak için de liyakatli dostlar bulmak gerekir. Şiir, insanlığın evrensel dilidir. Bundan dolayı şiir kalbe dokunur. Kim bu dili öğrendiğı biçimden daha güzel kullanarak insanlığa miras bırakırsa yaşar. Yaşama süresi ise onun ne kadar “özgün” olduğı ile ilgilidir.

Şairin Durakları:

Bir şair şiir yolculuğı sırasında hiçbir yerde konaklamadan bir uçtan bir uca gönül atını son sürat sürdürdüğünde ya kendisi attan düşer ya da atı çatlatır. Bu koşu aynı zamanda şairin şiire başladığı günden başlayıp dünyadan göçene kadar sürdüreceğı koşudur. Türk şiirinin önemli duraklarından Sezai Karakoç bir şiirinde şöyle der:

*“Gelin gülle başlayalım atalara uyarak
Baharı koklayarak girelim kelimeler ülkesine”*

Sözü gülle açınca o zaman biraz da güllerden bahsetmeden geçmek de elbette şaire yakışmaz. Her gülün bölgelere ve ülkelere göre renkleri aynı olsa da onlarca türü vardır. Diğer çiçekler de hakeza öyledir. Kimisi her bölgede yetiştiğı gibi bazı endemik çiçekler vardır ki onlara ulaşmak ayrı bir meseledir. Güllerin ve diğer çiçeklerin ayrı ayrı renklerinin yanı sıra ayrı ayrı kokuları ve çağrıştırdıkları anlamlar vardır. Şair, gülleri, çiçekleri tanımadan, isimlerini bilmeden, onlara dokunmadan, onları koklamadan onların ne manaya geldiğini bilmeden elbette elini kolunu sallayarak “kelimeler ülkesine” giremez.

Tarihten günümüze şiir yazıp göçen milyonlarca şair aday olmuş ama biz bugün rüştünü ispat etmiş ve bir hoş seda bırakmış şairlerin şiirlerini okuyarak onlardan yol yöntem öğrenmeye

çalırız. Bundan dolayı şiir illaki hece ya da aruz ölçüsüyle yazılmalı, bunların dışında yazılanlar şiir değildir deme lüksüne sahip değiliz ama şiir yazmaya çalışan her şair adayının da bu iki kadim geleneğimizden haberdar oldukları gibi hece ve aruz ölçüsündeki ses akışından faydalanarak bizzat uygulamayı da öğrenmeleri gerekmektedir. Bu bilme aynı zamanda bu geleneği olduğu gibi sürdürme anlamına da gelmemelidir.

Her ağaç, her çiçek mutlaka kendi kökünden beslenir. Ağacın meyvesinin çekirdeklerinden, başka ağaç, çiçeğin tozlarından başka çiçekler açar. İşte edepli şairler de edebiyat çiçeğine gözü gibi baktıkları takdirde kıyamete kadar rengini, kokusunu yitirmeyecektir.

Sözün Hülasası:

Her söyleşinin bir amacı bir hedef kitlesi vardır. Söyleşiyi yapacak olan kişi, söyleşi yapacak olduğu kişi ile ilgili ön bilgilerin ötesine geçerek onu daha yakından tanımak için onun kitaplarını bulup buluşturur okur, ondan sonra o kişiye soru sormaya başlar. Bir söyleşide konuşan ne kadar önemliyse konuşturana da o kadar önemlidir. Soru soranın karşı tarafı iyi etüt edip etmediği sorduğu sorulardan anlaşıldığı gibi soruya cevap verenin de alanında ne kadar yetkin olduğu verdiği cevaplarda gizlidir.

Şiir ve Gelenek Üzerine Konuşmalar'a başlamadan önce bir şair, şiir yolculuğuna nasıl başladı, hangi şairlerin şiirlerinden etkilendi, nasıl bir yol izledi, kendisinden yüzyıllar önce yaşamış şairlerin şiirleriyle ilişkisi ne oldu, onlardan aldıklarına ne ekledi, kendinden sonra gelecek nesillerle şiirini tanıştırmak için neler yaptı? Her şairin şiir üzerine düşünceleri elbette önemlidir. Biz, gönülmüze komşu olarak gördüğümüz ya da şiir ve gelenek üzerine söz söyleme yetkinliğinde olduğunu düşündüğümüz şairlerle konuşmak istedik. Kendisine soruları yöneltip aylarca beklediğimiz hâlde dönüş yapma zahmetinde bulunmayan ya da bizimle düşüncelerini paylaşmak istemeyen şairler de oldu. Yapmış olduğumuz bu söyleşilerin yarısından fazlasında şairlere aynı soruları sorduk.

Bununla şunları anlamayı murat ettik: Şairler ortak bir düşünce etrafında ne kadar birleşebiliyor, tarihten günümüze kadar şiir sancağını dalgalandıran şairlerden haberdarlar mı? Onların açmış olduğu yoldan bugün kimler yürüyor? Bu yolu işler halde tutmak için gönül ve dil teri dökebiliyorlar mı?

Konuşmalarımızın geneline tam yansımaya da şairlerin çoğu şiirin gelenekten beslenerek geleceğe akan bir ırmak olduğunu, her şairin bir kaynaktan çıkıp önce dereye sonra çaya daha sonra da ırmağa akmayı hedeflediğini ima etmeye çalıştı. Bu düşünceler bizim şiirin bir “sefer” olduğu, “zafer” elde edemeyeceğimiz bizden sonra geleceklerin karar vereceği teziyle örtüştü. Bütün bunların yanı sıra sorularımıza “laf olsun torba dolsun” kabilinden cevap veren arkadaşlarımız da oldu. Okur bir markette meyve seçer gibi kendinde karşılığı olan konuşmalarda bazı cümleleri alıp akıl kâsesine koyar diğerlerini ise dilinin tersiyle iterek ilgi alanının dışına atar. Bu konuşmaların ilkinin Muhsin İlyas Subaşı ile yaptık. Sonraki konuşmalar da bu sırayı takip eden konuşmalar oldu. Bu kitapta yer alan toplam 28 söyleşiden 20 şaire aynı, 8 şaire de farklı sorular sorarak konuşmaları tamamladık.

Bu konuşmaların toplam faydası daha önce bu türde yayımlanmış kitaplarla karşılaştırıldığında ortaya çıkacaktır. Bu kitabın, şairlerin şiir hakkındaki düşüncelerini geleceğe taşıma açısından önemli bir görevi icra ettiğine ve bu alanda önemli bir kaynak olduğuna inanıyorum. İnsanlığın evrensel değerleri hangi ülkeye giderseniz gidin üç aşağı beş yukarı aynıken kültürel değerleri farklıdır ve bir milletin mensubu olan insanlar birbirlerinden kültürel değerleriyle ayrışır.

Atalarımız “Otu çek köküne bak.” demişler. Günümüz şiirinin de kökünden beslenmeyi bırakırsa geleceğe kök atamayacağı düşüncesindeyim. Şiir, ne kadar sade bir dille yazılır okunur ve gönle dokunursa o kadar görevini yerine getirmiş sayılır şair. Her kitap, yazarın okura gönderdiği bir okuntudur. Okur, kitapta kendince değerli bulduğu cümlelere bu gözle bakar. Ben de

kitabı sizlere sunmadan önce tekrar okuyarak bazı şairlerin düşüncelerinden alıntılar yapmak istiyorum.

“Şiir, bir insanın iç insiyakıdır ama onun ortak duyarlılık malzemesi olması, toplumun ruh yapısı ve duygu coğrafyasıyla ilgilidir. Şiiri kendiniz için yazarsanız şiir sizde kalır, yayılmaz, duyulmaz kabul görmez ve sizinle de edebiyat mezarlığına gömülür gider. Kendi sesini bulanların tamamı, geleneğin cömert pınarlarından beslenen insanlardır. Şiir, toplumun ortak dili olabiliyorsa kalıyor.” (Muhsin İlyas Subaşı)

“İyi şairler, güçlü şairler; geçmişin izinden faydalanmayı bilen, bilgilenen, nefeslenen şairlerdir” (Nurettin Durman)

“Fuzûlî’yi bilmeden, Karacaoğlan’a kulak vermeden Nedim’den Seyrânî’den, Yaşar Reyhanî’den habersiz şiir olur mu Allah aşkına? Gâlib Dede’siz, Rasih’siz, Dadaloğlu’suz, Köroğlu’suz hayal (imge) olur mu? Olmaz. Şiirin yaşamadığı yerde insan da yaşayamaz. Aşk ölür, sevgi ölür, dil ölür, gönül ölür, hasret ölür, gurbet ölür, özlem ölür, vefa ölür... Bunlarsız nefes alıp verene nasıl insan deriz?” (Muharrem Dayanç)

“Eskiği bilmeden yeniği üretemezsin. Seçeneksiz yeniği üretmeye kalkmak, sanata ve topluma bir dayatmadır.” (Nazım Payam)

“Attılâ İlhan Frengistan edipleriyle şiirleşirken onlara yeni Türk şiiri örnekleri takdim etmiş. Neyi okusa Frenkler “Aaa, bizde onun âlâsı var!” diyerek kendi şiirlerinden örnekler vermişler. Nedim’den bir şiir okuyunca “Bak, bu bizde olmayan bir şey!” demişler. İç dünyası neyse şair onu sızdırır.” (Berat Demirci)

“Şiir ruhtur, hayatın en rafine tarafıdır. Bir söze şiir denilebilmesi için onun insanın hem ruhuna hem fikrine hitap edebilen estetize bir manzume olması elzemdir. Belki klasik bir cümle olacak ama gelenekten kopuk şiir köksüz şiirdir. Köksüz bir ağacın yeşermesi, dal budak salması, çiçek açması, meyveye durması nasıl beklenemezse gelenekten bihaber şiirin de geleceğe taşıyabileceği bir şey yoktur.” (M. Fatih Köksal)

“Gelenekle esaslı bir temas, şiirimizi geriden gelen bugüne ve geleceğe uzanan bir ufuk çizgisi hâline getirir. Modern şiir bu teması kur-

madan dilin imkânlarının, ihtimallerinin genişliğini göremediği gibi kendi anlamını da tanımlayamaz. Divan şiirimiz de halk şiirimiz de bütün biçimsel kalıplarına rağmen çok geniş ve derin bir mecaz kabiliyetine sahip. Her ikisi de kelimelerle kavga etmez; her kelimeyi seve rek ve okşayarak bazen de ağlayarak, sitem ederek yerleştirir şiirine.” (Mehmet Narlı)

“Şiir, insanı anlatır. Şiir varoluş sancısıdır. Şiir aşktır, acıdır, yer yer de tebessümdür. Hiçbir zaman kahkaha atmaz şiir. Şiir insana insanı, insanın ruhunun derinliklerini, dile getiremediği hislerini anlatır. Şiirin evrensel olmasının nedeni insanı muhatap almasıdır.” (Mehmet Kurtoğlu)

“Şiir iklimi, insanın ruh ve gönül dünyası ile ilgili bir keyfiyettir. İnsan, kendisinin varlık sebebi olan yaratıcıdan uzaklaşınca iklim değişiyor, manevî iklim maddi iklime dönüşüyor. Şiir, güzel sanatların bir dalı, edebiyatın bir şubesidir. Şiir, güzelliğin nefes alışıdır.” (Atilla Maraş)

“Modern şiir, postmodern şiir diye bir şey yoktur. Şiir vardır ve o da binlerce yılın varlığıyla abata olmuştur. Onu böylece bilmedikçe, sevmedikçe, onunla bu yordamla kendini tartıya vurmamak için şiir yazılıyor sayılmaz.” (Celal Fedai)

“Şiirin nasıl ve nereden meydana geldiğini şayet çözmüşse şair, artık plastik şiire meyleder, otomatik bir üretim sürecine girer. Şiir gelir ve sizi alır götürür türlü kapıların önüne bırakır. Kimi süslü, ardına kadar açık kapılar; kimi kilitli ve sırlı kapılar...” (Hüseyin Kaya)

“Geleneksiz de geleceğe kalacak şiir söylenebilir iddiası taşıyanların sesi ve varlığı yaşadıkları dönem içinde kaybolup gitmişken geleceğe ne bırakabilirler ki?” (Hasan Akçay)

“Geleneği özümsemeden modern olunamaz. Ancak öncü olunur. Bizinkiler “modern” kavramını taklit olarak anlamışlardır. Fransız edebiyatını taklit ederek tercüme şiirin zevksizliğiyle bizi okurken tiksindiren şiirler yazmışlardır.” (Nuri Peksöz)

“Şair bizim değil de başka bir inanışın, düşüncenin ya da medeniyetin şiirini yazmak istiyorsa tabii ki divan ve halk şiirimize ihtiyacı olmayacaktır.” (Nurullah Genç)

“Benim şiirim de üzerinde yaşadığımız toprağın bize emzirdiği irfan ve medeniyet sütünden beslenir. Yahut ben ağzımı, dışarıdan uzatılan birçok memeye göz ucuyla bile bakmadan kendi toprağımın memesine uzatıyorum.” (M. Ragıp Karacı)

“Batıda soylular ve halk var iken bizde herkes halktır. Geçen asrın başlarından itibaren millî olan her kavramın halk sıfatı ile tesmiye olunduğu malumunuzdur. İlk partinin adında bile “halk” var değil mi?! Buradaki halk, millet manasındadır. Bu itibarla “halk şiiri” millî şiiri karşılarken “halk şairi” millî şairi karşılamaz çünkü “âşık” karşılığı teklif edilmiştir.” (Metin Özarslan)

“Şairlik bir toplumun kan çeken yeri, ağrıyan noktası olmaksızın başlar. Devleti, ordusu, topu, tüfeği olmayan memleketlerde orduyu, topu, tüfeği şairlerin sözleri, âşıkların türküleri karşılıyor.” (Memmed İsmayıl)

“Binlerce yıldır işlenerek bize kadar gelen; çeşitlilik, ifade zenginliği, incelik ve zarafet kazanan şiirimizin ana damarı hece ölçüsüyle yazılmış şiirlerdir. Bizim şiir zevkimizi binlerce yıldan beri bu şiirler oluşturmuştur.” (Âdem Konan)

“Gelenek her yüzyılda suyundan kana kana içtiğimiz; yunduğumuz, sanat toprağımızı suladığımız bir ırmaktır. Anne gibi emzirir bizi, büyütür, bize geleceği inşa etme gücü verir. Kökümüz oradadır. Çünkü bilinen ilk Türk şairi Aprın Çor Tigin’le aynı dili kullanıyoruz. O “közi karam” diyordu. Biz ise kara gözlüm diyoruz.” (Tacettin Şimşek)

“Şair; hayatını, yaşanmışlığını aşk ile temize çeker; kelimeleri onunla yıkar, vakit aynalarına onunla bakar ve en latifi bulmak için harf harf yontar şiirine. Her şair kendi ikliminin yağmurunda ıslanmalı ve içindeki güneşlerle ısınmalı.” (Yasin Mortaş)

“Has şiirin hiçbir bileşeni yoktur yürekte başka; zamanın karşısında sağlamdır, dayanıklıdır. Aksine güç kazanarak çıkar yılların yıpratma tezinden. Zaman, aşındırmaktan ziyade parlatır has şiiri. Tozundan toprağından arındırır. Saf cevher olarak gönüllere nakşeder.” (Cumali Ünalı Hasannebioğlu)

“Gelenek, tarih gibi, daha önce yürünmüş kıymetli bir yoldur. Geleceğe yürümek isteyenlere de imkânlar sunar, yol gösterir, cesaret ve öz güven aşılar. Onu büsbütün yok saymak cahillik ve eksiklik, ona saplanıp kalmak ise donmak ve kötürümleşmektir.” (Ali Emre)

“Klasik edebiyatımızı iyi etüt etmeden ciddi eserler ortaya koyamayız. Batı’nın aklıyla, Batı’nın değerleriyle değil, kendi aklımızla ve kendi değerlerimizle düşünmeliyiz. Aruz şiirini, hece şiirini bilmeden kendimize ait bir şiir ortaya koyamayız.” (Arif Ay)

“Şiir, kalbin sesidir. İçimizdeki hakikatin kelimeler aracılığı ile dile getirilmesidir. Şiir, bizi bütün yaratılmışların sırrı üzerinde tefekküre ve tahassüse sevk eder. Böylece bütün varlıklarla şiir aracılığıyla bir münasebet kurma imkânı buluruz. İnsanın kendini bilmesi ve bulması da şiir sayesinde mümkün olur.” (Mustafa Özçelik)

“Gök kubbe altında söylenmemiş söz yoktur.” Her insan bu sözleri kendi gönül bahçesinde farklı şekillerde ekip, biçip bir araya getirerek kendine özgü hâle getirir. Şairler gelenekten beslenerek geleceğe söz söylemek için binlerce şiir yazar, onlarca kitap çıkarır. Her şiir, her kitap toprağına saçılan tohumlar gibidir. Kurtlar, kuşlar, her türlü börtü böcek bu tohumlardan nasibini alır. Bütün bu nasiplenmelerden sonra toprağı yarıp fidan olduktan ve üzerinden onlarca yüzlerce mevsim geçtikten sonra ayakta kalabilen ağaç ağaç olur. Geçmişten bugüne bizi şiir iklimiyle buluşturan şairleri rahmet ve minnetle yâd etmeyi bir sorumluluk olarak kabul ediyorum.

Tanpınar’ın epigraf yaptığımız dizelerinde de vurgulandığı gibi insanı inşa eden şey, bireysel bilinçaltı; bireysel bilinçaltını inşa eden şey ise içinde yaşadığı toplumun ve üyesi olduğumuz

millet bilinçaltıdır. Her iki bilinçaltı ise “ân”dan geçmişi doğru genişleyen ve geleceğe doğru ilerleyen “parçalanmaz akış” içindeki “birikim ırmağı”nın deltasında oluşmuş topraktır. Bu toprak ırmağın taşıdığı alüvyonlarla devamlı zenginleşmek zorundadır yoksa verimsizleşir, çoraklaşır. Yaratıcı bilinçaltı diye tanımlanan bilinçaltı ise ancak gelenekten geleceğe kültürel bir kesintisizlik içinde olmayı zorunlu kılar.

Kültürel geleneğin yani birikimin aktarımı yüzde yüz kesintiye maruz kalmaz. Bu maruz kalmak ölmek demektir. Öyleyse insanın ve toplumun kendi geçmişinden, birikiminden yararlanıp yararlanmaması tam bir “beka” meselesidir. İşte bu “parçalanmaz akışın” gerçekleştiği ırmağın yatağını sanat ve edebiyat oluşturur ve tabii ki söz konusu olan Türk milleti ise bu yatağın adı en çok da şiidir. Çünkü Türk milleti maddi anlamda ordu millet, manevi anlamda ise şair bir millettir. Türk milletinin kültür yatağında çok gür bir şiir ırmağı akmaktadır ve Türk diliyle şiir yazan her şair kendi toprağını bu ırmakla sulanmak zorundadır.

İşte biz de bu şuurla hareket etmeye çalışıyoruz. Bahçesinde çeşit çeşit bitki, rengârenk çiçek yetiştiren şairlerin toprağını kültür ırmağıyla nasıl beslediklerini anlamaya, anlatmaya göstermeye çalışıyoruz. Bu kitap bu uğurdaki çalışmamızın bir numunesidir. Mülakata katılan şairlere ve bu kitabın editörlüğünü üstlenen Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN dostuma teşekkür ederim.

Ne mutlu gelenekten geleceğe şiir sancağını yere düşürmeden bizden sonraki çağlara taşıyanlara...

Tayyib ATMACA

Şiir ve Gelenek Üzerine

KONUŞMALAR

“Şairin ufku şiidir”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Aslında, sorunuzda cevabın da ipuçlarını veriyorsunuz; “Tarihi Kapı” dediğiniz bizim geçmişimizdeki birikimimizdir, daha doğrusu şiir varlığımızı besleyen geleneğimizdir... Şiir, bir insanın iç insiyakıdır, ama onun ortak duyarlılık malzemesi olması, toplumun ruh yapısı ve duygu coğrafyasıyla ilgilidir. Şiiri kendiniz için yazarsanız, sizde kalır, yayılmaz, duyulmaz kabul görmez ve sizinle de edebiyat mezarlığına gömülür gider. Onun sizinle ve sizden sonra da canlı tutacaksınız, insanımızın beklentilerini dikkate alacaksınız.

Biz millet olarak kaç bin yıldan beri varsak, gelenek bu sürenin tamamıdır ve bu tarihi derinliğin süzülüp gelen malzemesidir. Hiçbir şair geleneğin kuşatmasının dışında kalmaz. Önce oradan beslenir, sonra onun dışına çıkmaya çalışır. Kendi sesini bulanların tamamı, geleneğin cömert pınarlarından beslenen insanlardır. Şiir, toplumun ortak dili olabiliyorsa kalıyor. Bizim şiirimizi meydana getiren bu dikkat noktalarıdır sanıyorum.

- *Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak “ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?” dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?*

Şairin ufku şiirdir. Eğer bir şair adayı bunun farkındaysa, me-safe alma şansı olabilir. Bugün böyle bir eğilim görünüyor, ama acelecilik bunu bitiriyor.

Günümüzün gençlerinden birçoğu, korkunç bir tuzak olan erken kifayet duygusuna kendilerini hapsederek yola çıkıyorlar ve yazdıklarını şiir sanıyorlar. Şimdi bu düşüncemiz bir kenarda dursun, sizin söylediğinizi varsayalım, böyle birisi geldiği zaman öncelikle tarzına bakarım, onu tayin ettikten sonra bu tarzın ustalarından kimleri tanıyor, kimleri okumuş, kimleri üstat edinmiş onu sorgularım. Yol hazırlığını bunlarla yapabilmişse, gönül çantasından bekleneni verebileceği umudumu kendisine söylerim. Öncelikle de Türk ve Dünya şiirini çok iyi tanuması gerektiğini hatırlatırım.

Şiir duyguların gelişigüzel infilakı değildir. İyi bir kaynaktan beslenebilirse şiir ırmağı arı-duru akar ve kendi yatağını da bulur. Bunları öğütlerim. Çok azına şahit olduğum bir örnek vereyim: 1980'lı yıllarda *Küçük Dergi*'yi çıkarırken bir üniversite öğrencisi, şiirini getirdi. Okudum; "Bu şiir seni temsil edemez, inanıyorum biraz uğraşırsan daha iyisini yazarsın", dedim. Delikanlı gitti, sonra başka şiirler getirdi ve yayınlandı. Şimdi edebiyatımızda iyi bir yere sahip.

Bir başka ilginç gördüğüm hadise: Bir genç, ziyaretine gittiği Abdurrahim Karakoç'a; "Şiirde seni geçeceğim", demiş. O da benimle görüşmesini, şiirlerini göstermesini söylemiş. Bana bir tomar şiir gönderdi. Sadece bir şiirine baktım, ciddi teknik kusurlar vardı, onu bildirdim bir daha bana dönmedi bile.

- *Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırlardan geçmemiz gerekir?*

Orası sıradır, öyle alını kolunu sallayarak geçmek mümkün mü? Çünkü gelenek, geleceğin harman yeridir. Bu bakımdan geleneği bilmeden geleceğe elimizi kolumuzu sallayarak geç-

meyiz. Bir şair, ne tür şiir yazarsa yazsın, şiir geçmişimizi bilmiyorsa, kendi geleceğini kurması da mümkün değildir. Çünkü şiir geleneğin ortamından doğar. Bunu derken bazıları yanlış yorumluyorlar, geleneği bilmek, bu geleneği oluşturan malzemeyi aynen kullanmak değildir.

Kimseye, “Koşma türü şiir yazın”, demiyoruz. Ancak, koşmayı, hatta saguları (ağıtları) okumadan, mersiyeyi, mesneviyi, kasideyi, gazeli, tanımadan, rubaiye kafa yormadan hangi tarzda yazarsanız yazın, bir yere gelir tekrara düşer ve tıkanırsınız.

Gelenek dediğimiz şey, bunların bütünüdür. Bizi şiire götüren gerçek ana malzemedir bunlar. Genç şair, şiir atlasımızı çok iyi incelemelidir. Genel kabul gören şiirlerin hangi kumaşa sahip olduklarını tanırrsa kendi keyfiyet gömleğini biçip dikerek giyebilir.

■ *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

Yazılamayacağına inanıyorum. Böyle bir beslenme kaynağının dışında durarak yazanlar, kadavra şiir yazarlar. Modern şiir dediğimiz, kelimeleri takla attırmak değildir. Şair cambazlık yapmamalıdır.

Bakınız Yunus Emre şiir yazmış, ama halk irfanı onu ilavelerle öylesine besleyip zenginleştirmiş ki, bugün gerçeğiyle yakıştırılanını ayırmak neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Bu nedir? Halkın gönül dünyasının şiire açıklığının ifadesidir. Gelenek budur işte, şair bunu dikkate alarak yazarsa şiir olur. Değilse, halk tabiriyle havanda su dövmekten öte geçemez. “Garipçiler”, “İkinci Yeniciler” denemiş bunu, ama tutturamamışlar. Onların başkaldırdıkları, Yahya Kemal bugün onların topundan dana fazla söz ve itibara sahip değil midir? Halkın sahiplenmesi açısından bakarak söylüyorum, bugün geleneksel şiirin son temsilcilerinden birisi olan Abdurrahim Karakoç’u aşan bir modern çağ şairi var mıdır?

- *Divan şiirinden, halk şiirine, halk şiirinden günümüz “modern şiiri”ne geçerken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?*

Problem, divan şiirinin dilini ve yapısını bilmemekten kaynaklanmaktadır. Halk şiirini de küçümseme eğilimi günümüz şairlerinin en büyük handikabıdır. Hâlbuki bizim şiirimizin omurgası halk şiiridir. Çünkü divan şiirinden önce de halk şiirimiz vardı. Bu engelleri aşabilmenin yolu da bu şiir yapılarını çok iyi bilmekten geçer. Bizim şairlerimiz, divan şiiri ve halk şiiri üzerine düşünürken, genelde ciddi bir yanılğı içerisinde; bu şiirleri bilmek onların dilini ve tekniğini kullanmak değildir. O şiirlerin ifade ettiği ruhun ilham gücünü anlayabilmektir. Meseleyi şekle takmamak lazım! Biz de bir diğer önemli geçiş engeli de budur.

- *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı “şiir” şekline dönüştü?*

Bu biraz kültür, biraz da bilinçlenme meselesidir. İnsan ne şekilde olursa olsun, kendisini öne çıkarma derdine düşünce, modern tarzın savrukluğuna kapılmaktadır. Aslında günümüz Avrupalı tarz şiiri dediğimiz modern şiir gerçek vasıflarıyla yazılabilir, güzel eserler çıkabilir ortaya. Nitekim bunun örnekleri de çoktur. Şiiri sadece ne söylediğini önemsemeyip nasıl söylediğine bakarak yazarsanız, karşınıza işte o zaman sizin dediğiniz kelime yığınıyla karşı karşıya kalırız. Hâlbuki şair hem ne söylediğinin derdinde hem de nasıl söylemek istediğinin gayretinde olursa, mesele çözüme götürülebilir. Şiiri tek başına hedef olarak alanlar sözün çemberine hapsolür. Ancak, şiiri hedefi için kaliteli bir vasıta olarak düşünürsek, o zaman hem şiiri hem de ideali gerçekleştirmiş oluruz. Mesele biraz budur.

■ *Şiir bize neyi anlatır?*

Şiir, öncelikle insanı anlatır. Bu meçhul yaratığın duygu der-
yasından bize bir ince özsuyu verir. Onu keşfeder, ihya eder, hat-
ta inşa eder. Böyle bir gücüne rağmen, şiir çok şeyi anlatmamalı,
şiir hayatın gizli tarafını ifşa ederken de şairin ideallerini dillen-
dirirken de onun hayat felsefesine kapı aralarken de ruh disipli-
ni ve duygu estetiği içinde olmalıdır. Bununla birlikte yankısını
bulma idealine şair kendisini adanmalıdır. Şair hitap ettiği kişiyle
ortak değerler üzerinde birleşebilirse, şiiri hedefine varmış de-
mektir.

■ *Şiirde usta çırac ilişkisi var mıdır?*

Olsa güzel olurdu. Yukarıda da buna değindik, bugün böyle
bir şey yoktur. Bana şiirini gösterenlerin hemen tamamına yakını
eleştiriye tahammül edemeyerek etrafımdan uzaklaşmışlardır.
Hâlbuki akıllı insan birikimi olanların tecrübesinden faydalan-
mayı bilen insandır. Ustaların ömrünü verdiği bir alanda, bildik-
lerimi, yaşadıklarımı onlarla paylaşmayan bir şair adayı yarın
nereye varacaktır? Doğrusu merakla değer bir sorudur bu! Bunu
söylerken genç bir şairin yaşayan bir şairi usta olarak görmesi
gerekir, demek istemiyoruz. Pekâlâ, vefat etmiş, ama şiiriyle top-
lumda yer bulmuş şairler de usta olarak seçilebilir. Önemli olan
ustaların geçtiği merhaleleri, onun muakkiplerinin anlayabile-
cek seviide olmasıdır.

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Şair, böyle bir melekeyi yazdıkça kazanır. Bir şairin üslubu,
kullandığı malzemeyle ve o malzemeyi kullanım biçimiyle tayin
edilir. Üslubunu bulmuş bir şair, altında imzası olmadan da yaz-
dığı şiiriyle kendisini ifşa edebiliyorsa, onun üslubu oluşmuş
demektir. Bugün, yeni neslin en büyük sıkıntısı da buradadır
sanırım...

Genelde bir üslupsuzluk hâkim gözüküyor. Bazen duyarız; ‘ben böyle yazdım, beni anlayan okusun’, diyenler çıkar. Bu, peşinen kendisini dar bir alana hapsedmekten ve geleceğini tüketmekten başka bir şey değildir. Özellikle belirtelim; şiir sayıklama değildir, Bunun yanında, şairin poetik görüşü neyse onu slogana dökmeden vermede başarılı oldukça ustalığını arttırmış olacaktır. Şairleri büyüten, yücelten davranışları değil, şiirleridir! Bu, şiirin neyi anlatması gerektiğini de ifade eden bir anahtardır.

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşıyır?*

Taşıyamayız! Bu, kökü kesilmiş çınar gibi bir şeydir. Her türlü etkiye açık demektir ve çabuk yıkılır. Gelenek şiirin öz suyudur. Onu besler, büyütür, etkili hale getirir. Mesele geleneksel tarz ile yenileşme döneminin tarzını birbirine karıştırmadan o, çok ince nüansı koruyarak şiir yazmaya bağlıdır.

Bakın mesela Divan Şiiri geleneğine yaslanan Mehmet Akif ve özellikle Yahya Kemal aruzla yazdıkları halde, bugün modern şiirimiz bunların üstüne çıkamamıştır. Bu, önemli bir dikkat noktasıdır. Şairlerimiz bunun muhasebesini yapmalıdırlar.

■ *Modern ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Aslında “modern şiir” tabiri doğru bir ifade değildir. Günümüzün şiiri, sosyal hafızada yer bulabiliyorsa şiirdir. Bu şans yakalayamadan, sadece yazarın kendisinde kalıyorsa, bir şey ifade etmeyecektir.

Bizim şiir kumaşımızın rengi ve ipliği bizim duygularımızın fırınında pişmeden çıkmaya başladı, bu yüzden de pek fazla itibar görmemektedir. Anlatırlar, Fuzûlî Kerbelâ’da bir beyit yazsa, bir hafta sonra İstanbul’da yankısını bulurmuş. Hatta Yahya Kemal’in bir şiiri yayınlandığı zaman o şiirin yer aldığı dergi ya da gazete o gün kapışılmış. Bugün böyle bir şans olan şairimiz var mı? Günümüz şiirinin kıymet-i harbiyesine bu açıdan bakarsak meselenin fotoğrafı daha da netleşir!

- *Edebiyat dergilerinde şiir “başrol oyuncusu” olarak ön yazıdan hemen sonra “cam kenarı”nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor? Şiir dergilerin ya da okurun “dolgu malzemesi”mi oldu?*

Maalesef öyle... Ben çıkan dergilere bakıyorum, gerçekten çokça şiir var, ama bu şiirlerin nefesi çıkmıyor; toplumda yankısını bulamıyor. Bugün okuyucu şiirini beğendiği bir şairi maalesef takip derdinde değil. Geçmişte bu vardı, Mesela Yahya Kemal'in bir takip kitleleri vardı, Necip Fazıl'ın vardı, Nazım Hikmet'in vardı. Bu nesil onlarla birlikte sahneden çekildi. Aslında bu, doğrudan şiirin niteliğiyle ilgili mesele de değildir. Bütünüyle şiirimizi ve şairlerimizi suçlamayalım; toplumdaki değişim, uğradığı korkunç kültürel erozyon ortamı bu hale getirdi.

Konfor şiirin düşmanıdır. Şimdi lüks evlere taşındık, şehirleri büyüttük, köy hayatını söndürdük, dolayısıyla bizim step kültürümüzün köylere sığmayan duygu odacıkları tahrip edildi.

- *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nın öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

Sağlıklı bir organizasyon olursa elbette olabilir. Ne var ki, bugünkü haliyle belki daha da berbat eder diye korkuyorum? Bizim edebiyat öğretmenlerimiz çoğu kere doğrudan şiire değil, şaire bakıyor. Kendine göre beğendiği birkaç şairi var, onları ön plana getiriyorlar. Bu da ister istemez şiir alanını daraltmaktadır. Önce bu konuda edebiyat öğretmenlerini bilinçlendirmek gerektiğini düşünüyorum. Bakınız mesela, benim “Sevdakâr” isimli kitabımı Millî Eğitim Bakanlığı Bastı, bu kitap Millî Eğitim yayınevlerinde vitrine çıktı ve basıldığı yıllarda sekiz bin adet sattı. Bakanlık kitap yayını durduğu için devamı olmadı, eğer yayınına devam etselerdi yirmi bin adet basılması kararı alın-

mişti, bu kitap o rakama ulaşacaktı. Bu, şiir ve şairi için önemli bir olaydır elbette.

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

Padişahların ya da diğer devlet yöneticilerinin iktidar olma, iktidarda kalma ya da kaybetme kaygıları yoktu. Dolayısıyla telaş olmayınca entelektüel tercihler öne çıkabiliyordu. Onlar şaire de sahip çıkabiliyorlardı. Toplum hayat telaşının rüzgârına da kapılmıyordu. Sâde ve sakin bir ortam şiiri besleyen ana malzemedir. Geçmiş yüzyılın şairleri bu imkânı çok iyi kullandılar. Günümüzde öyle değil, hemen hepimizin hayatın zaruretleri içerisinde sağa sola savrulup gidiyoruz. Dolayısıyla bedii zevk ve heyecanları şehirleşme dediğimiz bir bela maalesef katletti. Bakınız bu hemen her şehirde vardır; adamlar sanat ve kültür adına üçüncü sınıf, beşinci sınıf şair ve yazarları çağırıp ağırlıyorlar, telif ödüyorlar, kendi şehirlerini besleyen değerlerin farkında bile değiller. Bir belediye başkanıyla bu meseleleri konuşurken çok önemli gördüğüm bir itirafta bulundu: “Efendim, ben teknik eğitim gördüm, mühendisim. Belediye başkanı olduktan sonra şunu fark ettim, bu tür yerlerde görev alanlar, mutlaka tarih ve edebiyatı çok iyi okumalı ve özümsemelidir. Bu eksikliğimizi gidermedikçe sağlıklı hizmet vermemiz mümkün değildir!” Türkiye’de böyle düşünen kaç yönetici bulursunuz? Bence reçete bu belediye başkanının itirafında gizlidir.

[Hece Taşları, S. 27, 2017, s. 4-6]

Muhsin İlyas SUBAŞI

1942'de Şarkışla/Sivas doğumlu. Şarkışla / Yapıaltı (Gümüştepe) köyünde başladığı ilköğrenimini Şarkışla İlkokulunda (1956) tamamladı. Kayseri İmam Hatip Okulu (1966), Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsü (1972) mezunudur. Bir süre gazetecilik (1966-73), ardından Malatya ve Kayseri'de öğretmenlik (1973-95) yaptı. Anadolu Ajansı ve Türk Haberler Ajansının Kayseri temsilciliğini yürüttü. *Hâkimiyet* ve *Yeni Sabah* gazetelerinde yazı işleri müdürlüğü (1966-73) yaptı. Bölgesel yayın yapan Elif TV'nin genel müdürlüğü (1995) ve İhlas Haber Ajansı'nın (İHA) bölge müdürlüğü (1995-2002) görevlerini yürüttü. İlk şiiri 1962'de *İslâm* dergisinde yayımlandı. *Vuslat Türküsü* adlı ilk şiir kitabıyla adını duyurdu. Şiir, deneme, eleştiri ve inceleme yazıları sonraki yıllarda *Hareket*, *Türk Yurdu*, *Hisar*, *Töre*, *Millî Kültür*, *Boğaziçi*, *Kültür ve Sanat*, *Yeni Düşünce*, *Küçük Dergi*, *Berceste*, *Gültepe*, *Erciyes*, *Türk Edebiyatı*, *Hece Taşları* dergilerinde yer aldı. Siyasal ve aktüel konulardaki yazılarını ise *Tercüman*, *Yeni Devir*, *Türkiye* ve *Zaman* gazetelerinde yayımladı. Selçuk Yurdagül imzasını da kullandı. 1981'de Kayseri Sanatçılar Derneği Şiir Armağanını, 1976 ve 1984 yıllarında Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü basın ödüllerini, 1984 ve 1985 yıllarında da Kayseri Gazeteciler Cemiyeti'nin basın ödüllerini kazandı. *Güneşe Uçan Kelebek* adlı romanı, Aydınlar Ocağının 2001 Yılın Romanı ödülünü aldı. Kitapları: *Vuslat Türküsü* (1968), *Aydınlığın Gözleri* (1979), *Bu Yüreğin Ülkesinde* (1981), *Sevgi Donanması* (1982), *Deryâdil* (1985), *Sevdâkâr* (1988), *Bir Sır Gibi* (1991), *Aşkistan* (2005), *Tohum* (219) [Şiir]; *Şiirden Şuura* (2004) [Deneme]; *Ahtapot* (1995), *Güneşe Uçan Kelebek* (2001), *Aşkta Yanan Dede* (2003), *Ben Onurumu Çiğnetmem* (2004) [Roman]; *Alpaslan* (1962) [Oyun]; *Dünden Bugüne Kayseri* (1986), *Kayseri'nin Manevî Mimarları* (1995), *Taşla Konuşan Deha Mimar Sinan* (1996), *Bu Şehrin Hikâyesi* (2003), *Ağırmaslı Sinan* (2004) [İnceleme].

“Şair, şuur, şiir!”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Çok artistik bir soru cümlesi sormuş oldunuz. Evet, kapılar bu kapıların da sahibi var ve o kapılardan geçmek için de bir sebep bir nasip hissesi lazım geliyor. Bir nasip ile yazmaya başladığımda neyin ne olduğunu bilmeyen Allah'ın bir kulu olarak kaleme ve deftere muhabbetim ile başladı. Kalemi seviyordum, ilkokul dört gibi bana hediye edilen biraz eğrilmiş bir dolmakalemi evimize misafir gelen köyümüzün ileri gelenlerinde bir Agit Ağa el koyunca ağlamaya başladım. Tabi misafir gidince ağladım.

Hafız babam nezaket göstermiş benim kalemimi bu anlayışsız adama hediye etmişti. Ağladım ama yılmadım. Tahrir dersinden pekiyi aldım ama rakibim tekel müdürünün kızı yıldızlı pekiyi alınca koca sınıfta o kadar çocuğun arasında hüngür hüngür ağladım.

Eh iyi resim çiziyordum, Fatih'in o meşhur portresini çizip arkadaşlara veriyordum iyi not alsınlar diye. Vaziyet böyledir. Bir defter ve bir kalem ile başladı yazı hayatım.

Top koşturmak, berber çıraklığı yapmak, Tommiks, Teksas, İnce Memed okumak... Ve bir gün İstanbul'da Çemberlitaş Vezirhan'da dükkânın önünde deftere şiir karalamak. Meseledir yani, nasiptir yani, Allah'ın bir bağışındır, şiir kapısından içeri adım atmaktır...

- *Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak “ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?” dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?*

Bugüne kadar gelip de “benden şair olur mu” diyenine rastlamadım. Ben dahi böyle bir şeyi kendime demedim. Bir defasında değerli şairimiz İsmet Özel Bey’e on kadar şiirimi gönderdim yakın bir arkadaşımızla, ben utaniyorum sen bu şiirleri verir misin bir baksın. Şiirler olmuş mu, ben şair olmuş muyum diye değil. Şiir yazıyorum yayınlamıyorum. Şiirleri okudu, bırakayım mı dedim, devam et, dedi sağ olsun...

Gençler önemlidir, gençler bizim geleceğimizdir. Genç adama önce neler okuyorsunuz? Kitap önerileri, önemli şairlerin takibi, çağdaşlarını izlemeleri ve tabii ki yeni şeyler söylemeyi. Bir dergide yazıyorsa orada dört beş yıl sebat etmesini, şiirini kıskanç olduğunu siz onu ciddiye almazsanız o sizi katiyen ciddiye almayacağını. Dinleyen olursa kendine tabii... Geçende bir genç kendimi farklı görüyorum dedi. O zaman yazdıklarınla ortaya çık dedim. Sen kimseyi beğenmiyorsun dedim ama ortada bir şeyin yok. Gözlerindeki öfkeyi görmeliydiniz. Şu kelime çıkarırsanız diyorsunuz, bu dizeyi atın şiir daha güzel olacak diyorsunuz. Olmuyor eli gitmiyor delikanlının. Size itimat etmiyor, inanmıyor...

- *Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırlardan geçmemiz gerekir?*

Geleneği olmayanın geleceği puslu bir deniz gibidir. Gemiler yollarını şaşırır gider antik çağın fiyortlarında kaybolur. Gelenek birikmiş bir tahıl ambarı misali besleyici vasfını muhafaza eder daima. Oradan besleniriz, gelişiriz, güçleniriz, yeni şeyleri aramamıza bulmamıza yardımcı olur. Güç verir, kuvvet verir,

bilgi verir, yaşanmış tecrübeleri serer önümüze. Geleneği geleceğe katarak, yoğurarak, olgunlaştırarak, güzelleştirerek yolumuza devam ederiz. Akıbet gayret ederek, akl ederek, fikr ederek menzile vasıl olmayı murat etmektir...

■ *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

Mezmunlardan mı başlamak lazım gelir, cahiliye şiirinden mi başlamak gerekir, Orta Asya'nın kopuz çalarak şiir söyleyen ozanlarından mı, Arpın Çor Tigin faslından mı, Ahmed Yesevî nefesinden mi, Mevlana'dan, Hâfız'dan Fars şiirinden mi, Köroğlu, Dadaloğlu'ndan mı, divan şiirinin görkemli şaşaasından mı? "Gele gele geldik bir kara taşa..."

İyi şairler, güçlü şairler geçmişin izinden faydalanmayı bilen, bilgilenen, nefeslenen şairlerdir... Şimdiki halimizi daha ileri bir seviyeye ulaştırmak için yorulmamız gerekiyor. Bir de şöyle düşünüyorum, koparılmış dışlanmış bir şey var üstümüzde ama biz şimdi bu kelimelerle ve kelimelerimizi daha da çoğaltarak nasıl bir şiir cumhuriyeti kurabiliriz? Meselem bu oluyor ama kelime dağarcığım, şiir nefesim yetmiyor...

■ *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı "şiir" şekline dönüştü?*

Divan şiirinin halk katında anlaşılır, paylaşılır olduğunu sanmıyorum. Ancak okumuşlar meclisinde, elit tabaka güzergâhında söylenen bir şiir olduğunu var sayıyorum. Zaten paşalara, padişahlara takdim edilen divanlar ilgiye mazhar olunca bir değer ediniyorlar ve şairi öylece ödüllendiriliyor. Saray şiiridir divan şiiri. Halk şiiri ise köylerde kasabalarda, şehirde kahvehanelerde dost meclislerinde halk için söylenen açık anlaşılır net şiirlerdir.

Saray çevresinde, devlet kademelerinde şairler vardır. Bâkî gibi, Nedîm gibi, Nef'î gibi. Ben Nef'î'yi severim...

Aslında biz biraz da kendimizi oyalıyoruz. Hangi şairimizin kitabı yüz bin satıyor. Bin adet basılan kitaplar on yılda bitmiyor. Şimdi basit şeylere iltifat var. İnsanları oyalayan, onlara bir sorumluluk duygusu aşılamayan, keyfe keder şeylerin toplamı ilgi alanına giriyor insanların. Şiir okumak, kitap okumak zor işlemdir bunlar. Şimdi seyirlik şeyler zamanıdır. Vaziyet böyle olunca yeni şiir anlayışları çıkıyor ortaya. Manasızlık anaforunda dönüp duran söz yığınlarının rağbet gördüğü bir zaman aralığı diyelim buna... Bu da geçer ya hu. İyi olan, anlamlı olan, sahici olan kalır yarına...

■ *Şiir bize neyi anlatır?*

Söz dizimi. Kelime yumağı. Ölçü, kalıp, serbestiyet. Aruz, hece, serbest... Yoğunlaşarak ortaya çıkarsa nesir. Bir şey için oluşan, alabildiğine vücuda zerk edilen bir karşı savaş biçimi. İçinde birikmiş enerjinin patlayarak dışarı çıkması. Bir ışık şelalesi halinde, hatta rayihalar, tatlar; dahası gene insanın içini kabartan, coşturan, halden hale sevk eden imgenin haykırış hali... Ne! Bir şiirin varlık sebebidir. Başlangıcın başlangıcıdır. Şiiri kuşatacak olan asli ve sahici bir bakışın evrensel olanın hamurunda var olması elbette elzem.

Şiirin cazibesi ortalığı karıştırıyor. Düzeni bozuyor. Elbet otoriteyi sarsmak önemli bir avantaj... Üzerini örtmek, kapamak, gizlemek artık bir şey ifade ediyor mu? İfade edenin ise ifadenin rahatça bir kapı aralaması bir yol bulması kendine. Öyleyse nasıl yapmalı, nasıl etmeli de şiirin hasını, şiirin şiir olanını söylemeli. Geçmişin o harikulade söyleyişlerini, o rahatlığı, o güzelliği sindirebilmeli; içimize, doğamıza taşıyarak, yenileyerek, şiirin o has bahçesinde mutena güzellikler içerisinde beyanı aşk ile yürüyüşlere başlamak.

Yeni baştan idrak etmek!

Şair, şuur, şiir!

■ *Şiirde usta çırak ilişkisi var mıdır?*

Berberde, terzide bile çırak kalmamışken şiirde nasıl olsun birader. Burnundan kıl aldırmayan bir zamanın gençlerinin ağa-bey ile usta ile işleri olmaz. Kendi başına birer anadan doğma usta şairlerdir kendileri! Ha bir de haklarını yemeyelim şimdi yazarlık okulları var, şiir, deneme, hikâye yazmayı öğretiyorlar!..

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Şiire başlarken şairin içindeki kıpırtılar şiir geldikçe kendine bir mecra buluyor. Bu bir yerde şiirin de kimlik meselesidir. Yani kendi olmak kendini ortaya koymak kendi olarak meydana çıkmak meselesi... Büyümek gibi bir şeydir bu. Şiir söylendikçe, şiir yazıldıkça kendine yakışanı bulur, ötekileştirir kendini. Şiir kıskançtır. Kimseye benzemek istemez. Onun için dikkatli ve rikkatli bir yol ve bir ses edinir kendine. Bunları başardığında da kendi üslubunu kendi sesini oluşturmuş olur...

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşıyoruz?*

Şiire merak saran biri ister istemez geleneğe yaslanacaktır. Çok eskiye dönemese de geleneği takip etmiş ardıllarının eserlerinden nemalanacaktır. Yani bu şiir ağaç kovuğunda yeşermiş değildir. Kökü sağlamdır. Çeşitli zorlu badirelerden gelmiş ve bugün eksiltilmiş kelimelerle kendini var kılmaya uğraşmaktadır. Geleneğin ışıltısı bile kâfidir. Geleneğin kalmış olan tozu toprağı dahi inkârı mümkün olmayan bir fikir hatırlayıcısıdır. Bundan sonrası şiirin kendini geleceğe ulaştıracak yetkinliğe olgunluğa sahip olduğunun şuuruna varması olmalı. Yeni tarz, yeni üslup derken, yeni bir diriliş hamlesi olarak yeni kelimelerle giderek zenginleşen dil medeniyetini geliştiren kuran bir şiirin var olacağını düşünüyorum...

■ *Modern ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

İçinde bulunduğumuz zaman diliminin de kendine özgü bir duruşu vardır. Bu duruşu benimseyerek mi şiirimizi oluşturacağız yoksa geride kalan zaman dilimindeki tarzı bakış açısını uygulama şeklini mi sürdüreceğiz. Yaşadığımız zamanın imkânlarını kullanarak kendi varlık sebebimizi devam ettirmemiz gerekiyor. Anaforlda yok olmamak lazım. Modern günümüz şiiri her neyse şiirin sürüp gidecek bir macerası olacak. Modern derken kendini önceliyor, günümüz şiiri derken, ben varım diyor, yani kendinden öncekileri inkâr ediyor, yok saymaya kalkıyor, ama kazın ayağı öyle değil. Önemli olan, kıymetli olan geleceğe kalıcı işler yapmaktır...

■ *Edebiyat dergilerinde şiir “başrol oyuncusu” olarak ön yazıdan hemen sonra “cam kenarı”nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor? Şiir dergilerin ya da okurun “dolgu malzemesi” mi oldu?*

Modernizm denilen şey kıymetli olanı kapı dışarı ediyor. Çabuk eskijen, çabuk tükenen ne varsa onu öne çıkarıyor. Zaten kavranması zor olan şiir böylece bir zamanlar elde ettiği okunur olmak vasfını yitiriyor. Dinlenmesi kolay olduğu için şiir gecelerinin epey bir yüklü dinleyicisi oluyor. Yani değerli olan şey az olan şeydir. Dergiler şiirden vazgeçemezler. Şiirden vazgeçtiklerinde onların da işlevi biter. Edebiyat dergisi olacaksa şiir de olacak. Bir de şu var tabii şiir yazarlar da doğru dürüst diğer şairlerin kitaplarını almıyor, okumuyor. Şiir yarışmalarına dört bin beş bin kişi katılıyor ama şiir kitaplarının akıbeti ortada. Bu durumda kendimize de bir pay çıkarmamız gerekiyor...

■ *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nın öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

Devletlerin, hükümetlerin bir kültür politikaları olmalı. Var mı şimdi bilmiyorum. Daha önce Kültür Bakanlığı Yayınları vardı. Batı klasikleri, doğu klasikleri yayınlarıydı. Kitaplar bir de ucuz olurdu. Onlardan çok yararlanmışımdır. *Mukaddime, Mesnevi* daha adını saymayacağım çok kitap almışım. Şimdi bu yayınlar yok. Pek âlâ bu yayınlar günümüzde de devam edebilirdi. Mahzenlerde, kapalı dolaplarda kalmış temel eserlerimiz gün yüzüne çıkabilir, geçmişimizden yararlanabilir geleceğe daha sağlam adımlar atabilirdik. Ama yok olmuyor. Günümüz hükümeti alt yapıyı, yerin altını bir güzel değerlendiriyor, köprüler, metrolar, havaalanları yapıyor ama kültür meselesinde bir hevesi yok. Yani insan yetiştirmeye geç kalıyor. Hamaset ile soyut kavramlar ile işi idare ediyor. Ama nereye kadar?

Okullarda kitap okumaları önemli şekilde olmalı ve öğretmenlerin öğrencilerini titizlikle izlemeleri gelecek neslin daha iyi yetişmesi demektir. Bu işler ciddi işlerdir. Öğretmene de bir imkân verilmeli elbet. Saygınlık, itibar... Şiir var olması gerekendir. Öğretmen öğrencisini yönlendirir elbet. Öğrencisine verdiği bir kitap, tavsiye ettiği bir kitap, ezberletip okuttuğu bir şiirin o öğrenci için hayatında çok önemli bir yeri olur. Bunu yazarlara sorduğumuz sorularda görüyoruz. Yani Millî Eğitim Bakanlığı'na ve özellikle öğretmenlere çok iş düşüyor. Kültür Bakanlığı'nı da asli görevlerine çağırarak gerekiyor...

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

Şimdiler her şeyi biliyorlar, önerilere, mönerilere gereksinimleri yoktur vesselam...

[*Hece Taşları*, S. 28, 2017, s. 4-6]

Nurettin DURMAN

1945'te Bingöl'de doğdu. 1961'de İstanbul'a göç etti İlk şiiri 1964'te yayımlandı. Bu yıldan itibaren birçok süreli yayında şiir ve denemeleri yayınlandı. Şiir ve şiir kitapları üzerine de-ğini ve eleştiri yazıları kaleme aldı. *Kardelen* dergisinin kuru-cuları arasında yer aldı. *Düş Çınarı* dergisini çıkardı. 1994'ten 2008'in Ocak ayına kadar *Vakit* gazetesi kültür sayfasında haftalık yazılar yazdı. Bir süre *Millî Gazete*'de kısa bir süre de *Yeni Söz* gazetesinde yazdı. 1968 yılından itibaren Üskü-dar-Beylerbeyi'de ikamet ediyor. Hâlen edebiyat dergilerinde şiirlerini yayımlıyor. Kitapları: *Şehrin Üzerindeki Bulutlar* (1990), *Haziran* (1991), *Savrulan* (1993), *Uzun Beyaz Bir Çiğlik* (1995), *Hoşça Kal Hüzünbaz Çocuk* (1998), *Akşam Yedi Suları* (Seçilmiş Şiirler, 2000), *Güllerin Ardından* (2004), *Işık Oyunla-rı* (2005), *Kayıp Zaman Atlası* (2007), *Seni Beklerken Cancağ-ızım* (2008), *Gidelim mi Dostum* (2011), *Derin Yara* (2014), *Ve Sonra* (2016), *Çocukça Şiirler Rüzgârlı Bahçe* (2016), *Özgürlük İçin Bir Şarkı* (2017), *Eylül Şiirleri* (2018), *Dünya Kaldı Başıma* (2018), *Kim Bilir Belki* (2019), *Şiir Kalır Sonunda -Altmış Yılın Şiirleri-* (2021), *Üzgünüm Vakit Dar* (2021). [Şiir]; *Filistin Şiir-leri Antolojisi* (2001), *Red Şiirleri Antolojisi* (2003), *Aşk Şiirleri Antolojisi* (2006), *Salıncakta Sallanan Rüzgâr* (2007) [Antolo-ji]; *Uzun Günlerin Kısa Tarihi* (1998), *Basit Bir Şeymiş Gibi San-ki Yaşamak* (2006), *Gül ile Bülbül Meseli* (2017), *Şiirin Kanat-ları Altında* (2018) [Deneme]; *Mektebin Bacaları* (2007), *Amca Bey Öldü* (2017) [Hikâye]; *Öksüz Çocuklar Galerisi* (2007), *Haydi Bana Eyvallah* (2019, TYB yılın hatıra kitabı ödülü) [Anı]; *40 Hadis 40 Yazar* (2013), *Esmâ'ül Hüsna -99 Yazar 99 Esmâ-* (2018) *Kırk Hadis Kırk Yazar* (2019) [Derleme]; *Yazmak ve Yaşamak* (2014), *Yazmak ve Yaşamak -İkinci Kitap-* (2016). [Söyleşi] *Beylerbeyi Günlükleri* (2017). [Günlük].

“Doğu milletlerinin kapıları şiire açılır”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Soruyu daha çok şiir ve gelenek bağlamında anlamanın doğru olduğunu düşünüyorum. Fakat cevaba geçmeden önce gelenek kelimesinin sözlükteki anlamına bakmakta yarar var: “Asırlar boyunca nesilden nesile geçerek gelen ve bir topluluğun fertleri arasında sağlam bir bağ, ortak bir ruh meydana getiren her türlü âdet, alışkanlık, davranış biçimi ve kültürel değerler, örf, anane.” (Kubbealtı Lügati)

Benim gelenekten anladığım, “geçmiş, bugün ve geleceği tek potada eritmek, zaman ve mekân üstü bir forma ulaşmak.” Fakat bunu yapmak her faniye nasip olur mu? Hiç sanmam. Şunu söylemeye çalışıyorum; büyük sanatçıların eserlerinde hem geçmişe ait izler hem bugünün esintileri hem de geleceğin öngörüsü kol kola yürür. T. S. Eliot da benzer şeyler söylüyor: “Şair yalnız ‘hal’de değil, ‘geçmiş’in ‘hal’le kesiştiği anda yaşamadıkça; yalnız gelmiş geçmiş olanın değil, fakat ‘hal’de yaşananın da şuurunda olmadıkça, ne yapması gerektiğini bilemez.”

Şiir geleneği daha çok şiir pratiği üzerinden konuşulmalı, ama bahsin teorik arka plânı da ihmal edilmemeli. İlk soruda daha yorulmamışken bende gelenek ağacının kökenini oluşturan birkaç kitabın adını anmak isterim. Aklıma gelen ilk üç kitap *Gelenekten Geleceğe* (Muhsin Macit), *Geleneğin Direnişi* (Beşir Ayvazoğlu) ile *Edebiyat Üzerine Düşünceler* (T. S. Eliot). Bu konuda

yerli ve yabancı yazarların çok sayıda kitapları var. Bu üç kitaba başka neleri ekleyebilirim diye şöyle bir düşününce aklıma; mesela, Ertan Örgen'in *Türk Şiirinde Gelenek*, Sadettin Ökten'in *Gelenek, Sanat ve Medeniyet*, Cevat Akkanat'ın *Gelenek ve İkinci Yeni Şiiri* gibi daha çok Türk edebiyat ve kültürünü önceleyen eserler geliyor. Eric Hobsbawm - Terence Ranger öncülüğünde hazırlanan *Geleneğin İcadı* nasıl unutulur?

Şiir otağımı varlığını daha çok kendisinden şiirler okuduğum şairlerin dizelerine borçluyum. Her gün biraz daha yükseliyor. Daha da yükselsin, şiirin mavi göğüne değsin isterim otağ. Çatısını örtmek nasip olur mu bilmem. Ayrıca buna gerek var mı, onu da bilmiyorum. Şiirde, sanatta, bilimde yüce gönüllüğü elden bırakanlar bana hep itici gelmişlerdir.

Duvarlar yükseldikçe daha zor beğeniyor insan, cılız sesleri daha az duyuyor. Çünkü şiir, bir ömürlüğüne ladese tutuşmaktır evrenle. Kaybeden şair oluyor.

- *Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak "ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?" dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?*

Çok hoş bir soru bu ve sıkça karşılaştığım bir durum. Böyle durumlarda yıllar önce öğrencilerimin Fazıl Hüsnü Dağlarca ile Eskişehir'de yaptığı röportajı önlerine koyuyorum. Dağlarca'ya bu konu bağlamında sorulan soru şu: "Şair ve şair adayları geleneği nasıl anlamalı ve değerlendirmelidir?"

Şairin cevabını birlikte dinleyelim; "Şair ve şair adayları, bak burada yine bir sözüm aklıma geldi: 'Sanat eseri hem bir pusula gibi gidilmesi gereken yönü göstermelidir, hem de bir saat gibi içinde bulunduğumuz zamanı, anı göstermelidir.' İşte bu söz seni belki tatmin eder. Daha açıklarsak şöyle söyleyeyim; geleneğin her şeyini öğreneceksiniz. Bir şey daha söyleyeyim. Bana bir-

çok şair sormuştur, nasıl şiir yazalım? Dedim ki onlara, hâlâ da söylüyorum, Türkçede kullanılan on beş tane hece vezni vardır revaçta, otuz tane de aruz vezni vardır. Divan edebiyatını kuran aruz vezni. Elli defter al arkadaş; her deftere bir vezin yazacağım ben aruzdan ve heceden. O defteri o vezinle dolduracaksın. Hatasız, okuyacağım bir tek vezin düşüklüğü, kafiye düşüklüğü olmayacak. Sonra beraber oturacağız o defteri yakacağız. Sen şiire başlayacaksın. Bunu dediğim adam kapı sokak kaçıyor. Zor geliyor. Emin olun arkadaşlar ben yalan söylemiyorum. Bütün hayatımı örnek vererek söylüyorum. El var ya şu el, bu el ayrı bir insandır. Ben kalemi tuttuğum zaman, bu el kendiliğinden ne iş yapacağını biliyor. İnanın biliyor. Daha ikinci, üçüncü kelimedenden itibaren bu şiirin hangi kalıpla yazılabileceğini -affedersiniz- hangi vitesle imaj koyacağını bilir, bilmelidir. Zaten ben bir kitaba başlarken evvela o kitabın sözlerini, sözcüklerini hazırlarım. İkincisi o kitaptaki konuyu en az on kitaptan okurum.

Üçüncüsü hangi imaj derecesiyle şiir yazacağım, hangisi ona uygun olur onu belirlerim. Birçok zihinsel hazırlık yapacaksınız. Evvela sanatçı elini eğitmelidir. Bu çok önemli bir noktadır. Bunu şimdiye kadar hiçbir yerde bulamazsınız, okuyamazsınız. Bu benim doksan yıllık tecrübemim özetidir. Şair ve şair olmak isteyenleri kardeşçe şiire çağırıyorum. Kardeşçe onlara hayatımın özünü söylüyorum. Yapan yapar, yapmayan kendisi bilir. İşte gelenek, senin aradığın şey burada vardır. Sonra benim o tecrübe dediğim şey bütün Türk edebiyatından gelen süzgüdür.

Sonra ben size şunu da tavsiye ediyorum. Her okuduğunuz şiiri düzeltmeye kalkın. İsterse meşhur bir adamın şiiri olsun. Benim şiirim de olsun. Onu düzeltmeye çalışın. O tatbikat elinizi eğitecektir.”

Ben bütün bunları anlatırken/konuşurken/okurken şair adayı gencin gözündeki ışık eksilmiyor tam aksine artıyorsa devam ederim, eksiliyorsa konu yavaş yavaş başka alanlara kayar. Bu, kibarca, senin şiir gibi vazgeçilmez, hiçbir şeyle paylaşılmaz bir

hedefin yok sadece hevesin var, demektir. Sanat kendini adama işi, bir heves değil. Ben heves ağacının çoğu kez meyve vermeden kurduğunu çok gördüm.

Heves kelimesini şiirde severim, hele bir de Necip Fazıl kullanmışsa;

“Gül büyütenlere mahsus hevesle
Renk renk dertlerimi gözümde besle
Yalnız, annem gibi, o ılık sesle
İçimde dövünüp ağlama gurbet”

- *Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırlardan geçmemiz gerekir?*

Elini kolunu sallayarak geçmek, “Bu iş kolay mı?” demek. Cevabım kesin ve net: Şiir-sanat dünyanın en zor işi. Çünkü “ince” iş. Burada şöyle bir tezat da var; dünyanın en keyifli işi de. Annelik gibi. Çocuk doğururken yaşanan acının muadilini (benzerini) bulmak mümkün mü? Şiir onun başını okşamak sanki doğduktan sonra, sevgiyle, şefkatle, merhametle.

Şiir yazarlar bilirler, bazen bir sözcük, bir imge sizi esir alır, yakanızı bırakmaz. Bu estetik huzursuzluğu, o kelimeyi, o imgeyi ancak bir şiirin kollarında avutarak teskin edebilirsiniz. Ben bu duyguyu Yunus Emre’nin şiirlerini her okuyuşta yaşarım. “Benim bir karıncaya ulu nazarım vardır.” mısraı senelerce zihnimin içinde dolanıp durmuştur. Bu mısra içinizde öyle bir tohum, sonra öyle bir ağaca dönüşüyor ki siz farkında olmadan bir gün dize dize şiir açveriyor. Geçmiş, burada daha çok geleneği kastederek söylüyorum, içimize ekilmiş bir tohum gibidir. Onun açması bizim geçireceğimiz evrimlere, ağır layacağımız mevsimlere bağlıdır.

- *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

Elbette yazılabilir ama bittiği an matlaşır, donar. Yılgın bir gül olur dokununca. Bütün büyük şairler, Yahya Kemal'den tutun Nazım Hikmet'e Ahmet Haşim'den tutun Necip Fazıl'a, Sezai Karakoç'tan tutun Cahit Zarifoğlu'na kadar önce ciddi anlamda gelenekten beslenme süreci yaşamışlardır. Fakat burada hassas bir nokta var. Şair bu üstünden geçilmiş -Yunus'un ifadesiyle "çiğnenmiş"- hazır şekil ve hayalleri iyice hazmettikten sonra, kendi şiirlerini yazabilir veya yazmalıdır. ("Arslan yediği hayvanlardan mürekkeptir." der Valery, ama yediklerini arslan gibi sindirmek şartıyla, yoksa kedi de arslanın yediklerini yer hemen hemen.) Çayın şekerde erimesi, rüzgârın düz ovada kaybolması, dalgaların sahilde yorulması gibi bir şey bu. Elbette doğallığı anlatmaya çabalıyorum. Etki, bir şekilde sizin öz sesinize dönüşmezse şiir kötü kopyalar halinde ortaya çıkar ki en bayağı şiir bu şiirdir bence. Taklit, doğuştan eski, köksüz ve çiçeksiz/baharsız.

- *Divan ve halk şiirini tanımadan günümüzün "modern şiiri"ni yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?*

Sorunuzun cevabı değil ama soruyu duyar duymaz zihnimde şu cümle oluştu: Aşamazsanız şiire talip olmayınız. Fuzûlî'yi bilmeden, Karacaoğlan'a kulak vermeden, Nedim'den Seyrânî'den, Yaşar Reyhânî'den habersiz şiir olur mu Allah aşkına? Gâlib Dedde'siz, Rasih'siz, Dadaloğlu'suz, Köroğlu'suz hayal (imge) olur mu? Olmaz. Şairler ne zaman yaşarlarsa yaşasınlar, nasıl bir dil kullanırlarsa kullansınlar ortak bir dünyanın dilini kullanırlar bence. Yunus boşuna, "Cümle şair dost bahçesi bülbülü." dememiş. Hâşim de bazı şiirleri anlamaya herkesin nefesi yetmez gibi bir şeyler söylüyor.

"Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar" da. (Herkesin anlayabileceği şiir, yalnızca aşağı düzeydeki şairlerin işidir. Büyük şiirlerin kapıları, tunç kanatlı sağlam kent kapıları gibi, sımsıkı kapalıdır,

her el o kanatları itemez ve o kapılar bazen asırlarca insanlara kapalı durur.) Anlamaktan kastım şiirin doğduğu sezgi ve çağrışım pınarına aynı yolla ulaşmak. Bu engeller içinde en kolay dil engeli, sözlüğe bakmakla çözülür. Fakat günümüzde şiirden ve onun dünyasından öylesine uzaklaştık ki en kolay engel en zor engele dönüştü. Modern şiir var olmak ve geleceğe kalmak istiyorsa kökünü geçmişin/geleneğin bencisuyuyla beslemek zorunda, yoksa zamana direnemez.

Son söz; böyle bir engeli kabul ettiğiniz zaman şiir biter.

- *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı “şiir” şekline dönüştü?*

Böyle bir evrimin kendisi değil rağbet görmesidir asıl problem. Üstünü örterek piyanosunu masa olarak kullanan birinin bu tercihten Sergey Rachmaninov’a ne? Rachmaninov, bu müzik enstrümanını gerçek fonksiyonunda kullanmaya devam ediyor çünkü. Kötünün olması değil, rağbet bulmasıdır çağımızın sorunu. Yoksa bu kadar Çin pazarını nasıl izah ederdik?

Ama şunu da unutmamalıyız ki öncesi olmakla birlikte özellikle 19. yüzyıldan sonra maddecilik ve pozitivist bilim anlayışı hayatın her alanını etkisi altına almaya başladı. Bu durum, ruhu öldürmekle kalmadı, ruha en çok ihtiyaç duyan sanat dallarını da dönüştürdü. Belki dünyanın böyle bir tecrübeyi yaşamaya ihtiyacı vardı diye düşünebilirsiniz.

Bunu bir yere kadar anlarım. Fakat bedeli ağır oldu bu tecrübenin. Tefik Fikret’in, bilimin kara toprağı altına dönüştürme ihtimalini alkışlaması, toprağın bağına kara saplı bir bıçak gibi saplandı anlayacağınız.

Ya şiir özüne dönüp var olmaya devam edecek ya da göğe çekilecek, yani insansızlık âlemine. Somut şiir, formu önceleyen

bir şiir tecrübesiydi geçti. Makineleşme sevdaları da artık rağbet bulmuyor. Bugün bazı gelişmiş/makineleşmiş ülkelerde şiirin kapısına kilit vurulmaya başlandıysa, bu sadece şiir için değil, insanlık için de tehlikedir. Şiirin yaşamadığı yerde insan da yaşayamaz. Aşk ölür, sevgi ölür, dil ölür, gönül ölür, hasret ölür, gurbet ölür, özlem ölür, vefa ölür... Bunlarsız nefes alıp verene nasıl insan deriz?

■ *Şiir bize neyi anlatır?*

Zerrâtan (zerreler) şümûsa (güneşler) kadar her güzel şey şiirdir, diyen Recaizâde Mahmut Ekrem geldi aklıma. Bu cevap yeni bir soruyu doğurdu zihnimde, güzel nedir o halde? İçerikle şeklin uyumudur diyerek geçiştirmek kolay. Oysa konu kavram arkeolojisi yapmayı gerektirecek kadar derin. Devam edeyim, şiir mutlaka bir şey anlatmak zorunda değil, sezdirebilir de çağrıştırabilir de... İma ile de geçebilir. Konulu şiirler de olabilir ama bu tür şiirler darası alınmamış kelimelerin baskısı altında ezilmemeli, yoksa ortaya şiirden çok manzume veya alelâde/kanıksanmış söz yığınları çıkar.

Şiir, insanı anlatmalı elbette, içiyle ve dışıyla gören insanı. İki kanadıyla yani. Bedeninden ruhuna inebilmeli, ruhundan ötele-re gidebilmeli. Yoksa şiir mayası tutmaz kelimelerin. Kabarmayan ekmek gibi ne tadı olur ne tuzu. Eliot'tan şöyle bir cümle hatırlıyorum: "Bir millet, büyük yazarlar, özellikle büyük şairler yaratmaya devam etmezse, o milletin konuştuğu dil de kültür de bozulur ve belki de daha güçlü bir dilin içinde eriyip gider." Milletin dile eşitlendiği bu ifadeden sonra, dar çerçeve ve mülâhazaların dışına çıkmak için ben size soruyorum; "Şiir neyi anlatmasın?"

■ *Şiirde usta çırak ilişkisi var mıdır?*

Yakup Kadri 1929 yılında *Milliyet*'te "İnkârdan müspet bir şey çıkmasının imkânı yoktur. Halbuki Namık Kemal'den bu-

günün en genç Türk şairine kadar, gelmiş geçmiş ne kadar müceddidimiz varsa, hepsi de işe kendilerinden evvelkileri inkâr ile başlamışlardır. Onun için hepsi piç kaldı.

Edebiyatta babasız deha yoktur.” der. Babasız, yani ustasız bir eser düşünemiyorum ben de. Ama bir ömrü baba gölgesinde geçirenlere de acıyorum. (Burada ‘etkilenme endişesi’ akla geliyor.) Usta çırak ilişkisi gerçek veya mecaz anlamda sanatın olmazsa olmazlarından. Şunu söylemeye çalışıyorum, şiir yazan bir ozan, bugüne kadar bu topraklarda (bütün dünyayı kastediyorum) yaşamış bütün şairlerin ortak diliyle bize sesleniyor demektir. Geçmişin sesiyle beslenmeyen şairin dili cılızdır, etkisizdir, basıktır anlayacağınız.

Eliot’tan himmetle özetleyelim konuyu: “Bir sanatçının gelişmesi demek, onun kendi şuurunun sınırları dışına taşabilmesi, kendisini geleneğin bir parçası haline getirebilmesi demektir.”

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Hamit, “Benim üslûbım yok, esâlîbim (üsluplarım) vardır.” der. Üslup oluşturmak, kendi sesine inmek, dünyanın en zor işidir. Milyonlarca ses içinde ayırt edici bir tınıya sahip olmak, yegâne-biricik olmak. Çok okumak gerekiyor bu mucizeyi başarmak için, okunanları içselleştirmek gerekiyor, ama daha sonra bunları, ikinci sorunuzun cevabındaki Dağlarca örneğinde olduğu gibi, unutmak gerekiyor. Şairin kendi sesine tutunması gerekiyor.

Bir şair ömrü boyunca kendi sesini aramalıdır. Ahmet Hâşim’in, Necip Fazıl’ın ilk şiirlerinden birini gördüğünde (“Yahu” redifli “Kitabe” şiiri olmalı) verdiği tepki bu bahsin en güzel ve zihin açıcı örneklerinden: “Çocuk! bu sesi nerede buldun sen?” Bazen doğuştan gelir bu ses bazen bütün dünyayı yutmaktan. Bazen de bir ömür boyu beyhude aranır.

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşırız?*

Şiir sesiyle vardır. Bundan şunu kastediyorum. Şair zamanıyla birlikte geleceğin dilini de sesini de doğru keşfetmeli veya bir başka ifadeyle doğru sezmeli. Yunus bugün varsa geleceğin dilini sezdiği için var, üstü, altı yüz sene kör topraklarla örtülü kalsa da.

“Bunca varlık var iken,
Gitmez gönül darlığı,”

diyen insan elbette geleceğe kalacak. Herkes kendi geleceğini kendi hazırlar. (Kanon meselesine girmek istemem burada.) Demek istediğim şu. İdeolojik veya sübjektif nedenlerle okullarda okutulan şairler ve şiirler benim gözümde balmumu insan heykelleri gibidirler. Dokunana kadar canlı zannedersiniz, ama dokununca büyü bozulur.

■ *Modern şiir ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Her çağ kendi şiirini yaşar ve yazar. (Yirmi birinci yüzyılda on dokuzuncu yüzyılın şiirini yazmaya çalışmak en basit ifadeyle şiir anakronizmidir.) Bütün gelenekler öyle veya böyle yaşıyor. Divan geleneği de hece geleneği de serbest ölçü de... Modern şiir biraz bunların içinde biraz dışındadır. Bireysel, sorgulayan (protest), aykırı, yaralı, dili dönüştüren, soyut, imge yüklü, zaman zaman çok sesli ve çok şekilli bir şiirden bahsediyoruz. Yer yer ideolojilerden medet umduğu da oluyor bu şiirin.

Ben modern şiiri de seviyorum ve bu sesin geleceğe kalmasını istiyorum. Kalır mı kalmaz mı, kehanette bulunmak beni aşar. Edebiyat dergilerinde şiir “başrol oyuncusu” olarak ön yazıdan hemen sonra “cam kenarı”nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun “dolgu malzemesi” mi oldu?

Bu konu okur sosyolojisi ile ilgili. Şiir kitaplarını en çok da diğer şairler alıyor. Çağ şiir değil roman çağı. İcâz değil imaj/dedikodu çağı başka bir ifadeyle.

Olgun şiirin çok satması ve popülerleşmesi bence doğasına aykırıdır. O vakur olmak zorunda, gururlu olmak zorunda, içe dönük olmak zorunda, masum olmak zorunda, çünkü anavatanı Doğu. Şiirin az yazılmasını da şiir kitaplarının az satılmasını da olumlu bir durum olarak görüyorum. Bu, şiir doğru yolda demek bana göre. Bırakın romanlar milyon satsın, romancılar yalı-köşk satın alsınlar, çok görmem. Şiir mahremiyeti kadar vardır.

- *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nın öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

Şiir evrenselden önce millî bir sanat mevzuudur. Roman daha evrensel bir tür gibi geliyor bana. Eliot der ki, "... düz yazının da çevirilerde, yazıldığı dildeki anlamından bir şeyler yitirdiği bir gerçektir; fakat hepimiz, şiirle mukayese edildiği zaman dilimize çevrilmiş bir romanı okurken çok daha az şey kaybettiğimizi biliriz." Tanpınar da buna yakın şeyler söyler. Şiir, dil ve kültürün mahfazası gibi. İyi de bir millet için bu kadar önemli olan bu türe, sorunuzdan hareketle soruyorum, iade-i itibar hangi yolla yapılmalı? Tabii böyle bir şeye ihtiyaç varsa.

Yukarıdaki düşünceler aklıma yine Ahmet Hâşim'i getirdi. Edebiyat öğretmenlerinin elinden kurtardığımız zaman şiir özgürlüğüne kavuşacak. Şiir dersi verip zihninde tek bir mısraa yer açmayan/açamayan insanlar, şiir mevzuuna hiç girmese daha iyi olmaz mı? Elbette istisnalar var. Ama durum maalesef genel anlamda bu minval üzere.

Şiire karşı ilgi uyandıramayan, seçkin mısraları, beyitleri, dörtlükleri bir yere bakma ihtiyacı hissetmeden öğrencilerine aktaramayan her kademedeki öğretmenlerin, sözüm ona öğreticilerin, sadece üç beş puan için çocuklara, gençlere şiir ezberletmeleri kadar riyakârca bir davranış düşünemiyorum. Şiirin buna ihtiyacı yok.

Öğretmen şiirin nefes alıp verebileceği ortamı, atmosferi oluştursun yeter. Bu yapılabilsen şiir kendini var eder, hiç şüphensiz olmasın. (Burada küçük bir parantez açalım. Ezbere şiir bahsiyle ilgili olarak Refik Halit Karay'ın söylediklerini hatırladım. Sahi, öğrencilere değil de öğretmenlere şiir ezberletsek nasıl olur acaba? Refik Halit, Galatasaray Lisesinde kendilerine şiir ezberletmeye meraklı hocalarından bahseder bir yazısında.

Ezberletilen şiirlerden biri Muallim Naci'nin "Kuzu" manzumesidir. Bu şiiri burada okuyan her talebe ezbere bilir. Şiir ezberletmenin bırakın şiiri sevdirmeyi öğrencileri şiirden soğuttuğunu anlıyoruz Karay'ın söylediklerinden. Yazar haksız mı, ne dersiniz?)

Şairler de para kazanmasın mı? Onların böyle şansları hiç olmayacak gibi görünüyor bana. Bakın Eliot ne diyor: "Eğer bir şair çok kısa bir zamanda büyük bir zümreye hitap edebiliyorsa, bu pek güven uyandıracak bir durum değildir."

Birçok romancıyı şiirle bir arada düşünemiyorum bile. (Bir şafak vakti palaları kuşanıp Ahmet abinin pamuk tarlasına girmeye gerek yok!) Şiirle aralarında kan uyuşmazlığı var gibi geliyor bana romancıların. Çünkü roman şiire göre ihlal edilmesi daha kolay bir tür haline geldi ve yakın geçmiş bunun örnekleriyle dolu. Romanın da Yahya Kemal'i, Sezai Karakoç'u, Ece Ayhan'ı olanlara saygım sonsuz, ama o kadar azlar ki. Yüzlerce şiir bilirim, hiçbirini ezberlemedim. Bazılarını öyle çok sevdim ki onlar beni bir daha bırakmadılar. Sevgi hafıza demektir benim için.

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

Edebiyat Yazıları'nda Sezai Karakoç "... yüreği şiirle eğitilmiş yöneticiler yüce ve soylu duyguların atmosferine şiirle çıkarılmış yöneticiler, politikayı bir amaç saymazlar, moralin bir amacı olarak kullanırlar. Yurtlarını ve yurttaşlarını ay ışığındaki eşyanın suçsuz ve masum görünüşüne eş, şiirin eliyle güzelleşmiş bulurlar ve severler." der. Şiiri toplumsal ve bireysel arınmanın aracı olarak görür.

Bırakın şiir yazmayı, divanı olmayan padişah sayısı bile o kadar az ki. Devlet büyükleri geleneğin canlı birer parçası demektir bu. Mesela, Kanunî divan şiirinin en çok gazel yazan şairlerinden biri. "Beni bir gözleri âhûya zebûn etti felek", diyen Yavuz şiirde de zirve. Fatih sadece İstanbul'u fethetmez kelimelerin dünyasına da el atar.

Tanzimat'a kadar şiirle devlet yan yana yürüdü, fakat Tanzimat'tan sonra bir ayrışma yaşandı. Şairler yine devlet memuru olmaya devam ettiler ama bu sefer muhalif kanattaydılar. 1923'e kadar bu böyle devam etti, Cumhuriyet'ten sonra gizli bir el şairleri yine devletin kanatları altında bir araya topladı. Bir Cumhuriyet projesi (kanonu) olan Garip böyle bir toplanmanın neticesi olarak görülebilir. İkinci Yeni bu anlayışın çatlamaya başladığı süreci imler. 2000'lere kadar, zaman zaman şiiri seven devlet adamları hatta şair başbakanlar görsek de bunların sesinin halka inemediği bir vakiadır. (Şiir halka inmek zorunda mı, bu da ayrı bir tartışma konusu.)

Ben şiir adına gelecekten umutluyum. Hatta zaman zaman kürsülerden ideoloji ayırt etmeksizin şiirler okunmasını sevimli buluyorum. Eliot da benden yana: "Eğitilmiş kişilerin çoğu, eserlerini okumamış bile olsalar kendi edebiyatlarının büyük isimleriyle gururlanırlar ve ülkelerinin diğer ayırıcı nitelikleri de onlarda aynı duyguları uyandırır. Hatta bazı yazarlar, ara sıra politik konuşmalarda adları geçecek kadar meşhur olurlar."

"Modernizm İdeolojisi" adlı kitabında, her ne kadar bunu romandan hareketle yapsa da üçüncü dünya edebiyatlarını çok da

içime sinmeyen bir eleştiriye tabi tutan Fredric Jameson'a cevap olması için son söz olarak diyorum ki, benim gibi, Doğu milletlerinin bütün kapıları bir şekilde šiire açılır.

[*Hece Taşları*, S. 29, 2017, s. 4-8]

Prof. Dr. Muharrem DAYANÇ

1967'de Sakarya'nın Geyve ilçesine bağlı Karaçam köyünde doğdu. İlkokul, ortaokul ve liseyi Adapazarı'nda tamamladıktan sonra 1990'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Daha sonra aynı üniversitede *Halil Nihat Boztepe Hayatı ve Eserleri* konulu tezle yüksek lisans ve *Sırat-ı Müstakim Dergisindeki Dil, Edebiyat ve Sosyal Kavramların Sistematik İncelenmesi* isimli çalışmasıyla da doktora öğrenimini tamamladı. MEB'in değişik kademelelerinde altı yıl Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği yaptı. 1997-2017 yılları arasında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak görev yaptı. 2013-2014 öğretim yılında Bosna-Hersek'in Zenica şehrinde bir yıl süreyle misafir öğretim üyesi olarak bulundu. 2017 yılından beri akademik hayatını İstanbul Medeniyet Üniversitesinde sürdürmektedir. Başta kitap, kitap bölümü, makale, bildiri olmak üzere birçok bilimsel çalışmaya imza attı. Deneme, günlük, söyleşi, öykü ve şiir gibi dil işçiliği isteyen alanlarda da eserler vermeye devam etmektedir. Bilimsel çalışmalar dışındaki edebî uğraşları, dilini, üslubunu, bakış açısını ve iç dünyasını geliştirmenin bir aracı olarak görmektedir. Yabancı dili İngilizce olup evli ve iki çocuk babasıdır.

“Gerçek okur seçicidir”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Yılların birikimiyle. Ancak bu birikimin ilk sütunları heves, çevre etkisi, çevreyi etkileme, kendinizi keşfetme, esriklik ve yetidir. Şiir, şiir otağınızı kendiliğinden böyle kurduruyor. Bir de bakıyorsunuz ki bütün benliğinizle otağ içerisindeyiz.

- *Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak “ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?” dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?*

Sabrı, uğraşı, samimiyeti olmalı; bu da yetmez doğuştan şairlik yetisi bulunmalı. Ve unvan almak için değil, şair olmak için çırpındığını hissetmeli, ettirmeli. Zaten bunlar bir iki seans sonrası belli olur. O zaman payımıza düşen neyse; ama dergimizde kendilerine yeni sayfa açarak ama eksikleri işaret ederek gereğini yaparız. Ötesi kendisine kalmış.

Evet, herkesin kendisini dışa vurduracak bir yetisi vardır, herkes mutlaka bir yerlerde görünmeyi arzular. Fakat olmayı/bulunmayı sağlayan asıl unsur yetiyle arzusun izdivacıdır. Arzusuz, yetisiz bir anlık iştahın izdivacına hizmet, kardan adam yapmaya benzer. O da güneşi görünce erir.

- *Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırlardan geçmemiz gerekir?*

Geçebilirsin lakin sana ait olmayan başka diyarlara gider, başka kişiliğe bürünür, değersizleşirsin. Henüz ne aradığını bilmeyen tedirgin sıkıntılı bir okur kitlesi edinmen de mümkün. Fakat bu, geriye boşlarla boşuna vakit geçirmekten başka bir şey bırakmaz. Ama köprüden geçmeni sağlayan mecburiyetin varsa donanımın da menzilin de olacaktır. Elbette bunlar da yetmeyebilir. O zaman evvelkilerin heybesine koyduklarını bilmek, güzergâhlarını sınamak, tecrübelerinden yararlanmak zorundasın. Lakinsiz, fakatsız sanat, belli evrelerden geçirtmeden olgunlaş-tırılmaz sanatçıyı.

- *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

Eskiği bilmeden yeniği üretemezsin. Seçeneksiz yeniği üretmeye kalkmak, sanata ve topluma bir dayatmadır. Tahammül dediğimiz şey, dayatmadan nefret eder, dayatılan her neyse onunla inatlaşır. Edebiyatçı okura huzuru, huzursuzluğu hissettirdiğiyle vermeli. Bunun da bir dayanağı olur. Ucu açık zıtlaşmayla kendimizi yormanın gereği yok. Artık herkes, geliştiren, değiştiren yeninin, gelenek üzerinden inşa edildiğini biliyor.

- *Divan ve halk şiirini tanımadan günümüz “modern şiiri”ni yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?*

Üslubunuzla aşarsınız.

- *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı “şiir” şekline dönüştü?*

Öncelikle şunu belirtmeliyiz: Bizi meşgul eden şiir, hakiki şiirdir. Göndermeleri tarih imgeleriyle, kişisel anılar bilinciyle

bezeliidir. Bezekli, hakiki Şiirin de perdeli olması normaldir. Çok zaman onun asıl manasını Şairi dahi bilmez. Hem Şiir yazmak kadar Şiir okumak da bir yeti ister. Bundandır ki gercek okur seçicidir. Birikiminin ihtiyacıyla bakar Şiire. "Manası yazanın karnında saklı "Şiir"e gelince: Şiir bir anlık fıŐkırma, bir anlık esriklik hâlidir.

Esriklik hâli geğince bazen testi, sandık, Őamdan, bazen renkler bazen de sesler yerini beğendirmeyebilir size. Bu ilk anın düzenindeki yetersizliği, eksikliği fark etmek Őairine dūŐuyor. KuŐkusuz dağınıklık da bir tercihtir. Ancak dağınık Őiirin de ęaęına bir Őeyler sōylemesi bir Őeyler sezdirmesi gerekiyor. Hepten aymazlık olmaz. Eęer Őairseniz sizden zuhur edeni öyle bırakmazsınız; bırakırsanız, otağınıza ıŐık sızmaz. Kapıyı, pencereyi ahenksiz sesler ęıkaran kelime yığınıyla doldurur, karanlığın hercūmercinde boğulur gidersiniz.

Velhasıl sanat, adanmıŐlık istiyor, uğraş istiyor.

■ *Şiir bize neyi anlatır?*

İnsan hâllerini.

■ *Şiirde usta ęıracak ilişkisi var mıdır?*

Vardır.

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Değerlerin ve diğerlerinin ayırımına vararak.

■ *Gelenekten habersiz geleceğe Şiiri nasıl taşırız?*

TaŐıyamazsın.

■ *Modern Şiir ya da günümüz Şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Bana hitap edeni, bana kendisini sevdireni, beni ardından sürükleyeni.

- *Edebiyat dergilerinde şiir “başrol oyuncusu” olarak ön yazıdan hemen sonra “cam kenarı”nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun “dolgu malzemesi” mi oldu?*

Hayır! Şiir, dergilerin dolgu malzemesi değil, bilakis hâlâ güvencesi, hâlâ geçerli aktörü. Edebiyat dergisi şairsiz, şiirsiz olur mu? Şair, edebiyat dergisinin atardamarı... Bizde edebiyata eğilim şiirle başlar, ilk adım şiirle atılır. Basılan şiir kitapların satılmayışına gelince; böyle bir geleneğimiz yok. Genel için söylüyorum; biz şiiri ya dergilerde okuruz ya da birilerinden dinleriz. Hoşlandığımız bu. Özelde ise şiir kitabına para veren bin kişiyi geçmez. Onlar da bir kısım öğrenci, akademisyen ve şairler.

- *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nın öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

Aralar, ama merak ettiğim şu? Acaba edebiyat öğretmenleri edebî eser okuyor mu? Sanmıyorum. Okumayı sevmeyen ve hâlâ beş şıktan hangisinin doğru olduğunu düşünen bir kitle böylesi bir projeyi yürütemez.

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

İzzetpaşa Vakfı'nın himayeleriyle *Bizim Külliye* dergisini çıkarıyoruz. 18 yıl oldu. Bu 18 yıl zarfında Valimiz Sayın Kadir Koçdemir'in dışında yöneticilerden kimse kapımızı çalmadı. Milletvekillerimiz, belediye başkanlarımız ise belki adımızı bilebilir,

ama Şu ankiler de dâhil yerimizi, hanemizi bilmezler. Öyle bir tasa da yok. Sanata, edebiyata mesafeli, senin atmosferini paylaşma gereği duymayan Şehir eminlerine reçete sunmak, onlardan bir derman ummak kişilik kaybından başka ne getirir. Ha! Sanat / edebiyat dalkavukluk işin yapılıyorsa varıp kapılarını ęalalım, eŐiklerini aŐındıralım...

[*Hece Taşları*, S. 30, 2017, s. 4-5]

Nazım PAYAM

1955 yılında Elazığ'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini aynı ilde tamamladı. Balıkesir Necati Bey Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Eskişehir Anadolu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Yurdun çeşitli yörelerinde öğretmenlik yaptı. *Türk Edebiyatı, Türk Dili, Ay Vakti, Mahalle Mektebi, Kültür Dünyası, Edebiyat Ortamı ve Dergâh* gibi kültür-sanat-edebiyat dergilerinde şiir, deneme ve eleştirileri yayımlandı. 2013 yılında *Ses ve Yaz* isimli eseri ESKADER ve Türkiye Yazarlar Birliği tarafından yılın deneme kitabı olarak ödüllendirildi. 1999'dan 2020'ye kadar Elazığ'da yayın hayatını sürdüren sanat-edebiyat dergisi *Bizim Külliye*'nin genel yayın yönetmenliğini yürüttü. Kitapları: *Şehrin Eylül Tarafı, Ses ve Yaz, Sırası Türkçe, Hatırlamak Uzatıyor Ömrü* [Deneme]; *Ateş İslağı, Yalnızlık Risalesi* [Şiir].

“Şiir özgür adamlara mahsustur”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Üstad Sezai Karakoç, “Gelenek sanatkârın miracıdır!” demiş... Geleneği farklı tanımlayanlar çıkabilir, “yaşayan ve yaşatılan din”in, hayata açılan kanadıdır. Hayatımızın içinde ne varsa onun bir geleneği oluşmuştur. Gelenek, yanlıştta ittifak etmez; bir tür icmâ gibidir. Ben iyi bir dinleyiciydim, söz ehlinin ağzına bakarak Müslümanca bir hayatı dille nasıl seyrettiklerini dinledim. Dinlemeyi severim...

Dilimi dinleyerek öğrendim, okumak yolda yürürken illa ki, şarttır. Bir “haber” olarak gördüğümde, özge bir ıstılah duyduğumda, günlerce onunla yaşarım. Bu esnada “kendi efkârım”-dan bir şeyler sadır olursa; altına korkarak imza atarım. Bir “Yağ satarım bal satarım / Ustam ölmüş ben satarım!” oyunudur sürer gider. Kendimden evvelkilere selam ve rahmet yolluyorum; umarım sonra gelenler de bize selam yollar, rahmetle anar.

- *Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak “ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?” dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?*

Bir genç, ben bir şiir yazdım diyorsa, yazmıştır. Şiir yazarındır, yazarın taşıdığı dünyayı incitmemek için gayret gösteririm.

Özgün dizelerinin altını çizer ve takdirlerimi iletirim o kadar. Gelecekte ne olacağını bilemediğim için, yazmayı sürdürmesini, dilerse haberleşmeye açık olduğumu söylerim. Çok adam tanıdım, birkaç şiir yazar gibi oldu, sonra ticarete atıldı meselâ...

Şair adam doğuştan aristokrattır, kimseye eyvallahı olmaz ve ölene kadar kelimelerle beraber zengin bir hayat sürer. İtiraf edeyim, benden eleştirilen olmaz.

Şairlik bir hayat tarzıdır... Bunun hakkını verip veremediğimi bilmiyorum; belki göçtükten sonra bilinebilir. Okutmak için şiir yazmayı beceren ağzı kalabalık tiplerden uzak durmayı hep tercih ettim. Okutuyorlar...

- *Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırlardan geçmemiz gerekir? Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

Modern Türk şairi diyeceksek, Şeyh Gâlib'tir derim. Moder-nite ile şöyle böyle yolu kesişmekle kalmayıp, hem-dert olanların, yani Modern Türklerin şiiri dersek, şu an ki şiir vasatının altını çizerim. Kötü bir okuyucuyum. Bir dergiyi alıyorum. İlk şiirden itibaren şairlerin adını siliyorum ve mesnevi (!) okur gibi okuyorum. Kalem farkını hissedemiyorum. Denemek isteyen denesin...

Attila İlhan Frengistan edipleriyle şiirleşirken, onlara yeni Türk şiiri örnekleri takdim etmiş. Neyi okusa Frenkler "Aaa, bizde onun âlâsı var!" diyerek, kendi şiirlerinden örnekler vermişler. Nedîm'den bir şiir okuyunca ise "Bak, bu bizde olmayan bir şey!" demişler.

- *Divan ve halk şiirini tanımadan günümüz "modern şiiri"ni yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalyız?*

Divan şiiri ve halk şiiri ayırımı ancak sosyolojik kategorilere işaret edebilir. Böyle olmasına rağmen; nasıl köylülüğü ve şehirliliği ahlakî ve estetik kategoriler olarak değerlendirenler ço-

ğunlukta, divan şiiri ile halk şiirini de öyle değerlendirenler çoğunlukta. Müslüman bir topluma Frenkçe bir nazardır...

Günümüz şiirine de şairlerin işine de karışmam... Alaturkalarla, alafrangaların kesişim noktası baştan ayağa modernitedir.

- *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı "şiir" şekline dönüştü?*

Karnı dediğiniz iç, yani "batın" tarafıdır. İç dünyası neyse şair onu sızdırır. Şiir daha çok irfandır. Halk şiiri ile divan şiirini birleştiren şey irfan; ayırt edici şey ise ilimdir. Eski şairler söz ve muaşeretin adamıdır. Halk ile ve cümle âlemlerle muaşeret halinde oldukları için, irfanî derinlikleri onlara gönlüne/diline, gönül diline mütenasip şiirler söyletmektedir. Eski şairler ilmî ve irfanî derinliğe sahip şahsiyetlerdir; şairlikleri onların mümeyiz vasıflarıdır.

Bir de sevdiğim ve tercih ettiğim bir kelime olarak "kursak" diyeyim, karın değil... Sivas'a mahsus da olabilir, "Kursak kavurgasını ister!" diye bir sözümüz vardır. Kursağa göre kavurga yahut kavurgaya uygun kursak... Birbirimizle hangi ahlakî ve estetik ölçülerle muaşerette bulunuyorsak şiirimizi de ona göre değerlendirebiliriz. Muaşeret âleme beşer derisi giydirmektir. Divan edebiyatı bu ölçüler zaviyesinden baktığımızda halka ne kadar yakınsa, modern şiir de o kadar uzaktır.

- *Şiir bize neyi anlatır?*

Bir şey anlatmak amacıyla şiir yazılmaz ama yine de bir şey anlatır. Şairin anlattığı şey, anlatamadığı her ne ise onu "dile dökmek" çabasıdır.

- *Şiirde usta çırak ilişkisi var mıdır?*

Teknik olarak evet... Usta çırak ilişkisi vardır ve halk şiirimizde bu çok açıktır, çünkü şifahîdir. Genç âşık, ustasının önün-

de diz kırarak saz ve söz öğrenir, sonra kişiliğini bulduğunda ve bulursa özge bir ses olur. Kalem şairi ise ustaları okuyarak kendine yol bulur. Ustası/ustaları belki vardır ama dizinin değil, sözünün dibinde yetişir. Sonrasını getirebilirse şair olur, getiremezse nazire olur.

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Üslup evvelâ Allah vergisidir... Allah bazı insanları üslup sahibi olacak şartlarla yaratmıştır. Üslup inşa edilen bir şey değildir; üslup üzerine şiir inşa edilebilir. Üslup, irfandan kişiye nasip olarak düşendir. Bence teknik öğrenilebilir ama üslup öğrenilemez. Kişinin kendine verileden yola çıkarak yapılan “iç yolculuk” ile kazanılır.

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşıyoruz?*

“Dil, varlığın evidir!” demiş Martin Heidegger, İbrahim Delice kardeşime göre “Penceresidir!” demek lazımmış. Doğru olabilir. “Gönül varlığın evidir, dil penceresidir!” diyerek, mezcedelim. Dilimize sahip çıkacağız, kelimelerimize... Dilden hareketle bir hayatı geleceğe doğru inşa edebilir, eşyayı yeniden isimlendirebiliriz.

■ *Modern şiir ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Modernitenin hudutlarını çizdiği hayattan şikâyet... İçinde katma değer olarak kullanılan nostalji veya ideolojik mesaj serpiştirilmiştir.

■ *Edebiyat dergilerinde şiir “başrol oyuncusu” olarak ön yazıdan hemen sonra “cam kenarı”nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun “dolgu malzemesi” mi oldu?*

Okumanın değil, seyretmenin çağıdır. Şiir sahne sanatı gibileşiyor, dergilerin başında yer alması da biraz ondan. Esas oğlan

rolü verilmesi, şiir dışı/edebiyat dışı kuvvetlerin giderek daha fazla hâkimiyet/iktidar alanına sahip olmasındandır. Metalaşma dersek ağır olur ama şiir bence ucuza kapatılmaya çalışılıyor.

- *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nın öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

Himmete muhtaç bir dede, gayriye himmet ede... Bakalım ki bakan şiir okumuş mudur, anlar mı? Meselâ, kültür şurası, kültürsüzlüğün tavana vurduğunun tespiti olmuştur. Cısss...

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

Sultanlar ayrı bir iktidar tipinin lideridirler; ilim irfan sahibi olmakla mükelleftirler ve öyle yetiştirilirler. Bugünün iktidarı, bürokratik bir ağ ve ağ içinde oligarşik örgütlenme ile yürütülen bir toplum mühendisliğidir. En fazla şiirin şehirde ve ülkede konumunun ne olduğunu tayin eder. Tayin ile ne şiir ne şair olur. Şiir özgür adamlara mahsustur.

Modern iktidar, bir düzen ve düzenleme iktidarındır. Düzene uyanları siteye/sitelere yerleştirir, şiiri ise karekök arasına sığdırmak ayrı bir ustalık ister. Edebiyat adına iktidarla şair arasında katalizörlük de edebiyat dergilerine ve bu manada faaliyet gösteren teşekküllere biçilen işlevdir.

[*Hece Taşları*, S. 31, 2017, s. 4-5]

Dr. Öğr. Üyesi Berat DEMİRCİ

1956'da Sivas'ta doğdu. 1975'te Eğitim Enstitüsünü bitirdikten sonra altı yıl ilköğretim öğretmenliği yaptı. 1982'de öğretmenlikten istifa yoluyla ayrıldı. Bir grup arkadaşıyla Sivas'ta on iki ay süren *Gurbet* edebiyat dergisini çıkardı. Çeşitli işlerde çalışırken 1985'te Cumhuriyet Üniversitesinde Sosyoloji öğretimine başladı, 1989'da mezun oldu. 1990'da Sivas Belediyesi Eğitim Kültür ve Sosyal İşler biriminde müdür olarak görev yaptı. 1993'te Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladı. Bu bölümün kapatılması üzerine kadrosu felsefe bölümüne kaydırıldı. 1994'te Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırma Enstitüsü'nde doktora başladı, İktisat Felsefesi alanında doktora tezini vererek 2003'te doktorasını tamamladı. Hâlen Cumhuriyet Üniversitesi'nde felsefe bölümü öğretim üyesidir. *Gurbet Dergisi* ile fiilen başlayan şiir macerası ise sessizce sürmektedir. Henüz şiir kitabı yayımlanmamıştır, hazırlık çalışmaları vardır. *Turna ve Gayda*, *Hançerimizdeki Harita*, *Beethoven'in Gözleri*, *Serçe Saati* ve seçilmiş denemelerden oluşan *Sür Atını Kafdağ'ına* adlarıyla beş deneme kitabı yayınlandı. *Turna ve Gayda* deneme dalında 2000 yılı Türkiye Yazarlar Birliği ödülünü kazandı. *Sür Atını Kafdağ'ına*, ESKADER'in 2015 yılı deneme ödülünü aldı. Ayrıca ülkemizin son dönemlerine tanıklık eden *Şey Alırlar Şey Satarlar* (2017), *Besmeleli İstavroz* (2018), *Bilinçli Cehaletin Sosyolojisi* (2019) künyeli kitapların müellifidir.

“Gelenekten kopuk şiir köksüz şiirdir”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Şiirle uğraşan -şair demiyorum- hamur gibidir. Ununun kalitesi, mayası önemli. Suyu var, tuzu var, yoğurana, ustası var; o çok önemli. Fırın tavında mı, fırıncı mahir mi? Bunların hepsi bir araya gelirse şiirin hası, şairin ustası ortaya çıkar. Ne kadar eksik o kadar gedik.

Dil ve edebiyat tahsil ettiğim için yazdıklarımla ilgili “kitabî bilginin imkânlarını kullandığım” şeklinde yorum yapanlar olur zaman zaman. Bunlarda haklılık payı yok değildir. Ama o “pay” ne kadardır, işte onu kestirmek kolay değil. İlk şiirlerimi lise yıllarında yazmışım. Adını benim koyduğum yeğenim Alper’e yazmışım. İlk dörtlüğü şöyle: “Nemlenmesin o simsiyah gözlerin / Işıtsın yüzünü hoş tebessümler / Rüya ülkesinde tatlı sözlerin / Söylenir, o günü özle sen Alper...” Böyle devam ediyor. Tipik koşma tarzı. Ama galiba o yaşta ne koşmadan ne hece vezninden haberim var.

Şiirin tamamına bakıyorum, iki yerde vezin tutmuyor. Bu öğretilmedi bana ama yazmışım o yaşta. Gelenekten beslendiğim çok doğru. Hem halk hem divan şiiri geleneği şiirime bütünüyle yansır. Hatta yansıma değil; heceli pek çok şiirin yanı sıra galiba küçük bir divançe oluşturacak kadar da klasik şiir vadisinde yazdıklarım var. Ki bunların çoğu için yansıma veya tesirden ziyade belki eskinin izini taklit demek daha doğru olur.

- Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak “ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?” dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?

Akademisyen oluşumdan dolayı olsa gerek zaman zaman bu tarz ziyaretler olur. “Genç bir şair adayı” dediniz ya... Neden bilmem daha ziyade orta yaşın da üstünde “şair adayları” geldi şimdiye kadar. Onlar da zahirde görüşümü, bâtında takdirimi almak isterler.

Hemen her şehirde benzerlerine rastlayacağınız müteşairlerle muhatap oldum daha çok. Hiç okumamışlar ama çok çok yazmışlar. Ama siz “faraza” diyorsunuz; söyleyeyim. Önce ilham olacak. Başka bir deyişle “şair yaradılış”ı olmalı önce. Buna işin “vehbî” tarafı diyor eskiler. Yani Allah tarafından “hediye edilmiş” bir kabiliyet... Bir de “kesbî” tarafı var, yani sonradan, çalışmakla elde edilen hasıla. Yukarıda söylediğim “hamur” metaforu ile aynı bir nevi.

Kişide Allah vergisi şiir yeteneği var, ama çalışmazsa bu cevher parlamaz. Cevher olmasa o da bir işe yaramaz; ortada cevher olmazsa hangi mücevherci neyi işlesin? Buradan şu çıkıyor: İki birden olmazsa ortaya şair de çıkmaz şiir de. Ne var ki ikisi eşit değil. Şair yaradılışı olmayan kimse bütün ömrünü şiire verse en sonunda yazacağı “manzume”, olacağı “nâzım”dır. O ilahi “hibe” olmadan olmaz. Şiir çalışması, eski tabirle “tetebbu”, eski ve iyi şairleri çok çok okumakla olur. Çok okumak, çok yazmak. Yazdıklarını çizmek, yırtmak, yakmak... İyiyi yakalayana kadar.

- Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırlardan geçmemiz gerekir?

Bu köprünün tabii olanı; klasik, eski usul ve geleneksel olanı kurudu kuruyacak. Bu, “alaylı” usulüdür. Tayyib Bey, siz benden

iyi tanırırsınız. Elbistanlı Cansız Emmi vardı, hemşehriniz Ahmet Cansız Güllü... Allah rahmet eylesin. Aruzla şiirler yazardı.

Ben çok merak ediyordum bunu nasıl başardığını. Her ne kadar aruzun basit bahirlerini kullanıyorsa da bu o kadar kolay değildi.

Hatırlar mısın bilmem, kendisine bunun sırrını sormuştum... "Hiç" demişti. "Kimseden öğrenmedim. Bizim çocukluğumuzda, gençliğimizde herkes divan tarzı şiirler okur. Demek onlar aruzla imiş ki, kulağımda nağmeleri yer etmiş. Ben de o izi sürdüm geldim." Tabii yaşadığı yöredeki yaygın tasavvuf birikiminden bahsetti ki bunlar biri birinin mütemmimidir. "Yaşayan şiir" olarak divan şiiri günümüzde söz konusu değil; benim gibi bazı akademisyenlerin eskiye öykünen kalem tecrübeleri dışında o vadi çoktan kurudu. Tekke şiiri hakeza...

Halk şiiri, özellikle âşık şiiri kısmen devam ediyorsa da son ustaların vefatından sonra o damar da çok kan kaybetti. Ama bu gelenekten günümüz şiirinde yararlanmaktan söz ediyorsunuz ki buna talip olan için iş çok zor değil.

Büyük şairler, Yunus Emre, Nesîmî, Fuzûlî, Şeyh Gâlib ve benzerleri okunmalı diyeceğim ama bunun lafta kalacağını da biliyorum. Çünkü bunları anlayıp özümsemek günümüzde bu alanda yüksek tahsil yapanlar için bile mümkün değil. Ama hiç değilse anlamaya çalışmak için gayret sarf etmelidir. Daha yakın dönemdekileri, Millî Edebiyat şairlerini, hececileri okumalı.

Bütün bunları söylemek kolay tabii ama maalesef muazzam bir kültürel erozyon söz konusu. Bunda 1980 yılını kötü bir milat olarak tespit ediyorum ben. 12 Eylül 1980'den beri edebî ve kültürel alanda her şey daha kötüye evrildi...

Gündelik hayatlarını 200 kelimeyle idame ettiren, konuşmak yerine mesaj atma kolaylığını tercih eden; kelime yerine kısaltmalarla ve "emoji" dedikleri sembollerle anlaşılan nesilden hangi şairi okumasını ve ne yazmasını bekleyelim? Tabii istisnaları hariç tutarak söylüyorum.

- *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

Yazılabilir, niye yazılmasın? Nitekim yazılıyor da. Ama ortaya çıkanın ne olduğu tartışmalı olur.

- *Divan ve halk şiirini tanımadan günümüz “modern şiiri”ni yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalyız?*

Divan şiiri ve halk şiiri, iki gelenek olarak yüzyıllardır birlikte süre gelmiştir. Bizim şiir geleneğimiz bu iki damar hayatta tutar. Bunları özümseyen “şair”in başarılı olmama ihtimali yoktur, diyebilirim. Bunları tanımadan şiir yazılır mı bilmiyorum. Yazan varsa ben onu yazana şair, yazdığına da şiir demem. Bu ülkenin hangi siyasi, sosyolojik veya etnik grubuna ait olursa olsun demem. Doğrusu şu da var: Sağcı, solcu, şu veya bu kökenden gelen, mezhep, meşrep gibi farklılıklar olsa da bu topraklara ait olması bile başlı başına bir değerdir bence. Bu toprakların kültürüyle bezenmiş, bu hamurla yoğrulan, bu memleketin deresinde çimen, yağmurunda ıslanan, çamuruna saplanan, düğününde oynayan, mezarında ağlayan, ağtını, ninnisini, türküsünü dinleyen bir şairin gelenekten esasen -kendisi etkilenmediğini iddia etse bile- tabii olarak etkilendiğini düşünüyorum. Bu kalıtsal bir ruh gibidir. İster istemez geleneği genlerinde taşır. Ha, gelenek şiirini bilinçli olarak okursa yoluna çıkan engelleri çok daha kolay aşar; o da bir başka husus.

- *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı “şiir” şekline dönüştü?*

İşte bu sorunun cevabı da yukarıdaki yakınmalarımda gizli. Hemen hepsi eğitimini büyük Avrupa şehirlerinde gören Tanzimat sanatkarları büyük bir iddiayla yola çıktılar. Ne var ki şiir ve edebiyatın muhtevasını değiştirmeyi başarsalar da dil ve şekil

meselesinde istedikleri yenilikleri tatbik edemediler. Yüzlerce yılın getirdiği birikim ha deyince atılacak gibi değildi. Hatta Tanzimat'tan çok sonra, artık modern şiir dediğimiz şiir bile ilk safhalarında klasik şiirimizin büyük tesiri altındadır. Bizde geleneğin iki büyük vadisinden biri aruz, diğeri hece yoludur. Bu, aruz için neredeyse bin yıllık, hece için çok daha fazla bir hamuledir.

Türk insanının adeta genlerine işleyen bir şeydi bu. Medreseliler için şiir sadece "aruz"la yazılırdı.

Hece şairlerini "parmak hesabı" ile yazan "çöğür şairleri"; yazdıklarını da "kayabaşı terelellisi" diye küçümserlerdi. Nitekim tezkirelerde sadece divan şairlerinin yer alması bu yüzdendir. Halk şiiri tabii ki daha sade olmakla birlikte önemli oranda tasavvuf kültüründen ve hatta klasik şiirin -hem şekil hem muhteva yönünden- malzemesiyle beslendiği için onun da zengin bir söz varlığı vardı. Yani gelenek, şiirin sadece şekline değil, diline de olumlu manada tesir ediyor, şiirin dil dağarcığını zengin kılıyordu.

Divan şiirinin en yaygın geleneği olan "nazirecilik", şairin kendisini geliştirme arzusunu her daim canlı tutuyor, aynı zamanda söz meydanında şairler arasındaki rekabeti sürekli körüklüyordu. Aynı şey halk şiiri için de geçerliydi. Anadolu'nun her yerinde oluşan kültür dairelerinde usta-çırak ilişkisi en canlı şekliyle asırlar boyu devam ede gelmiştir. Ne var ki bu köklerden kopuş; günümüzün kerameti kendinden menkul şairlerini ve adı bile konulmamış şiir âlemini doğurdu. Yalnız sorudaki şiir için sarf edilen "sözlü medeniyetin köşe taşları" tabirini eksik buluyorum.

Şiirin sözlü kültürle başladığı kuşkusuz doğrudur. Ancak manzum söylenen mâni, ağıt, manzum atasözü ve bilmeceler, lugazlar gibi anonim türler dışında -ki sonradan onların da önemli bir kısmı yazılı kültür ürünlerine dönüşmüştür- bizim edebiyatımız, sonradan yazıya geçirilmiş olsa da yazılı bir medeniyetin eseridir. Zaten yazı medeniyettir, medeniyet yazıdır.

■ *Şiir bize neyi anlatır?*

Şiir ruhtur; hayatın en rafine tarafıdır. Her şairin hikâyesi başkadır. Her şair başka şey anlatır; şiir de herkese başka şey anlatır. Aynı şair veya aynı şiirin de herkese anlattığı başka başkadır. Kimi Karac'oğlan'dan bir şeyler alır, kimi Nesîmî'den; kimine Fuzûlî'nin yanık ve derin beyitlerinde kendisini bulur, kimi Orhan Veli sadeliğinden hoşlanır. Kimine göre Âkîf'in mısraları şiirdir, kimine göre Nazım Hikmet en büyük şairdir. Bence bu, konunun bir yönü ve sübjektiviteyle malul olan tarafı. Ancak şu galiba ortak kanaat hükmündedir: Bir söze şiir denilebilmesi için onun insanın hem ruhuna hem fikrine hitap edebilen estetize bir manzume olması elzemdir.

■ *Şiirde usta çırac ilişkisi var mıdır?*

Var mıdır demeyelim de olmalı mıdır, diyelim. Çünkü olan da var, olmayan da. Elbette olursa güzeldir. Geleneksel şiirimiz bu gelenekle kendisini yaklaşık yedi yüz yıl yaşatmıştır. Demin değindiğim nazirecelik, divan şairleri için bir "şiir atölyesi" idi. Halk şairlerinin atışmaları, karşılamarları da kuşkusuz aynı geleneğin âşık tarzındaki uzantılarıdır. Usta-çırac ilişkisi için gelenek şart mıdır, dersiniz, değildir derim. Bir "genç şair adayını" hiçbir geleneğe dayanmayan bir şairi kendisine üstad belleyip onu izleyebilir.

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Üslûp kendiliğinden olan/oluşan bir şeydir. Gerçek şair nasıl "dur, oturup bir şiir yazayım" demezse -böyle olanlar varsa kusura bakmasınlar- ve ilham atının kişnemesini beklerse üslûp da zamanla ve gelişimle ilgilidir ve eski tabirle tahteşşuur oluşur. Üslûp sahibi olmak da şairim diyen herkesin ulaşabileceği bir zenginlik değildir. Alanım olduğu için Klasik şiirimizden örnek vereyim. Yazma eser kütüphanelerimiz yüzlerce divan şairinin divanları, divançeleri, mesnevileri ve sair manzum eserleriyle

doludur. İşte ancak üslûp sahibi olanlar bir Şeyh Gâlib olmuş, Nevâyî olmuş, Necâtî, Fuzûlî, Nedîm, Bâkî, Nâbî, Sâbit vs. olmuş kendilerini asırlar üzerinden sıçratarak bugüne taşıyabilmişlerdir. Bugün -elbette konuya hâkim olmak kaydıyla- daha önce duymadığımız bir şiir için “bu Nesîmî’nindir, Fuzûlî’nindir, Nâbî’nin olmalı” gibi hükümlere varabiliyorsak bu, o şairlerin şahsî üslûplarının var oluşunun bir sonucudur. Tekke ve halk şiiri için de bu böyledir. Bir Karac’oğlan, bir Niyâzî-i Mısrî, bir Nesîmî, bir Yûnus Emre, bir Erzurumlu Emrah vb. üslûp sahibi sanatkârlardır. Herkesin görüşü farklı olabilir, buna saygı da duyarım ancak bana göre “üslûp sahibi olmak”la “iyi şair” olmak eşdeğerdır. Ancak burada bunu “gelenek şiirleri” özelinde söylediğimin altını çizmeliyim. Sadece divan şiiri değil, tekke (tasavvuf) ve halk (âşık) şiirimiz de yüzyılların süzgecinden geçe geçe rafine olmuş ve zamanla kendi kuralları ve geleneklerini oluşturmuştur. Nazım şekilleri, vezin, nazım türleri, benzetmeler ve hayal dünyası gibi şiirin temelini oluşturan konularda belli kurallar çerçevesinde hareket etme zorunluluğu bulunan bu gelenek şiiri içinde, benzerleri arasından sıçrayarak öne çıkmak ancak “şahsî üslûp” ortaya koyabilmekle mümkündü. Ancak böyle mecburiyetleri olmayan günümüz şiirinde elbette üslûp sahibi olmak için çağlara damga vuracak bir büyük şair olmak gerekmiyor. Ama başta söylediğimi tekrar edeyim, bir şairin üslûp oluşturmak için özel çabası, planı-programı olması gerektiğini düşünmüyorum.

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşırız?*

Esasen yukarıda müteaddit kereler dile getirmeye çalıştığım görüşlerim bu sorunun da cevabını kısmen vermiş durumdadır. Belki klasik bir cümle olacak ama gelenekten kopuk şiir köksüz şiirdir. Köksüz bir ağacın yeşermesi, dal budak salması, çiçek açması, meyveye durması nasıl beklenemezse gelenekten bihaber şiirin de geleceğe taşıyabileceği bir şey yoktur.

Esasen bunu sosyal hayatımıza da benzetebiliriz. Geleneksel aile yapımızın paramparça olduğundan, örf ve âdetlerimizin unutulduğundan, bizi millet yapan manevi hasletlerimizin günden güne değersizleştirildiğinden, töre'nin bozulduğundan nasıl yakınıyorsak şiir için de aynı metaforu rahatlıkla kullanabiliriz.

Gelenekten büsbütün kopuk şiir olmaz, yazılamaz demiyorum. Olabilir, pekâlâ yazılabilir. Ancak ortadaki “Türk şiiri” olur mu, bu tartışılır. Sadece Türk lisanıyla yazılmış olması, ona “Türk şiiri” dememize kifayet eder mi?

Yahya Kemal'in milliyetçi ve muhafazakârlar tarafından öteden beri tekrar edilen şu mısrası gerçekten bir rehber gibidir: Kökü mâzîde olan âtiyiz...

■ *Modern şiir ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Bu soru aslında bir bakıma bir önceki sorunun devamı gibi geldi. Kaldığım yerden devam edebilirim. Günümüz şiiri çok parçalı bir görünüm arz ediyor. Bu parçaları da daha ziyade siyasi kanaatler belirliyor ve şekillendiriyor. Bugün siyasette nasıl siyasi liderlere adeta “perestiş” derecesinde bağlılık, onun en hatalı bir sözü veya davranışını dahi kutsamak, hadi olmadı tevil yolunu seçmek gibi ne dinimizle ne töremizle bağdaşmayan “sapık” bir anlayış hâkimse şiir ve sanatın diğer şubelerinde de buna yakın bir kayırmacılık ve/veya umursamazlık söz konusu. Sarkaç bu iki uç arasında sallanıp durmakta. Ödülleri bu kanaatler belirler, dergilerdeki toplanmalar aynı mihver etrafında oluşur. Yayınevleri, dernekler ve saire de bu doğrultudadır. İşin teselli verici yanı ise günümüz siyasetindeki bu katı ve siyah-be-yaz keskinliğindeki tavrın şiirde o denli etkin olmayışdır. Yine gelenek meselesi...

Geleneğin özümseyen, sizin tabirinizle “geleneğin memelerinden emen” şair birkaç adım öndedir. Behçet Necatigil, Attila İlhan, Sezai Karakoç, Turgut Uyar, Hilmi Yavuz ilk akla gelenler... Halk şiir geleneği için de aynı şey geçerli. Geleneği süzerek

günümüze taşımış şair olarak Abdurrahim Karakoç bu sahanın en bariz örneğidir.

- *Edebiyat dergilerinde şiir “başrol oyuncusu” olarak ön yazıdan hemen sonra “cam kenarı”nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun “dolgu malzemesi” mi oldu?*

Ben bu sorudaki tespite katılamıyorum. Şiir kitapları günümüzde çok hatta haddinden fazla basılıyor. Ancak şu var ki, baskı adedi kadar satıldığından, hele hele okunduğundan emin değilim. Tabii benim kastım alt alta birtakım cümleleri sıralayarak bunlarla ortaya çıkan şeyin şiir olduğunu zanneden müteşairlerdir. Gerçek anlamda şiir kitabı elbette fazla basılmıyor. Şiir sevenler galiba şiir dergileri etrafında toplaşmayı tercih ediyor. Onlar da bir avuç zaten. Ve her avuç ayrı bir dergi çıkarıyor.

- *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nın öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

Bu sorunuza verilecek cevap bir makale boyutunda uzun olabilir. Devletin yapabileceği o kadar şey var ki. Demin bahsettiğim Cansız Emmi'yi yetiştiren kültür-sanat vasatı günümüzde ortadan kalktı. Bunun yerini belki sahaflar, bazı kitapçı dükkânları ve yeni yeni görülmeye başlanan “kitap kafe”ler kısmen ve fakat çok farklı boyutta tutmakta. Bu sivil boyut. Devletin “şiir mektepleri” oluşturabilmek için o kadar imkân var ki. Bazı belediyeler kısmen bu işlevi üstlenmiş.

Şehirde şiirle uğraşanların toplandığı, sohbet ve okuma imkânlarının olduğu sıcak mekânları tahsis eden, kültür ve sanat evleri tesis eden belediyelere şükran borcumuz vardır. Ancak şahsen işin asıl sahibi olan Kültür Bakanlığının bu hususta çok

gerilerde kaldığını ve sınıfta kaldığını düşünüyorum. Hatta daha ileri giderek, meslek icabı konunun göbeğinde olan biri olarak Kültür Bakanlığının planlı programlı bir kültür politikası olduğuna dair ciddi kuşkularım var. Millî Eğitim Bakanlığı da öyle. Hatta artı değer koymak yerine gitgide olumsuzlaşan evrilen bir seyir rahatlıkla görülüyor. Yaklaşık on yıldır önce Kültür Bakanlığı, sonra da Millî Eğitim Bakanlığı, Anadolu şehirlerindeki kitap satış bürolarını kapattı. Bu olumsuz gelişme sadece şiir ve edebiyatın değil, o şehirlerdeki kültür ortamına da büyük darbe vurdu. Bu kuruluşlar ticari müessese gibi kâr-zarar hesabı yapamaz, yapmamalıdır. Sadece o yörede yaşayan halkın bu eserlerle tanışmasının önüne geçilmedi, eser veren araştırmacı yazar ve şairlerin de ürünlerini yayımlayabilecekleri alanlar kısıtlanmış oldu. Son günlerde uygulamaya geçen bir kararla da Kültür Bakanlığının kütüphaneler için yayınevleri ve dergilerden kitap/dergi satın alma işlemini durdurduğunu üzüntüyle öğrenmiş olduk.

Devlet bu yanlışlardan âcilen dönmelidir. Her iki bakanlık şair ve yazarları özendirme için çokça ödüller vermeli, ödül veren kurum ve kuruluşlara maddi manevi destek sağlamalıdır. Kitap basımı ve dağıtımında öncü ve yol gösterici olmalıdır. Keza şiir günleri, şiir akşamları gibi şiir platformları bakanlıklarca bir program dâhilinde desteklenmelidir.

Şiir ezberle(t)me hususu derin bir yara. Bunları nasılsa hepsi ezbere biliyordur diye yıllarca Necip Fazıl'ın "Kaldırımlar" şiirini Osmanlıca derslerinin okuma saatlerinde okutmamıştım. Yıllar sonra bir derste sıra o şiire gelince "hadi bu seferlik okutayım" diye düşündüm ve netice benim için tam bir hayal kırıklığı oldu. Zira 50 kişilik sınıfta Kaldırımlar şiirini ezbere bilen bir tek kişi bile yokmuş. Bırakın ezbere bilmeyi, çoğu adını bile duymamış.

Düşünün ki bunlar Türkoloji talebeleri. Sadece onu değil, meğer Han Duvarları'nı da bilmiyorlarmış... Ve herkesin bildiğini

düşündüğüm diğer meşhur şiirler... Liseden böyle geliyorlar maalesef. Şimdi bunlar mezun olup öğretmen olunca öğrenciye nasıl şiir ezberleyin desinler? Ya öğrenci "hocam bir şiir de siz okuyun da biz dinleyelim" derse? Eğitim sistemimizin hâli bu. Sistem bütünüyle kötü. Ortalama bir lise öğrencisine her ders-ten, o alanın lisans öğrencisinin ancak bilmesi gereken bilginin neredeyse tamamı müfredata yüklenmiş; ama elde avuçta bir şey yok. Sonuç, kocaman bir sıfır. Namık Kemal'i tanıyacak bütün eserlerini bilecek, hatta eserlerin türlerini bilecek (N. Kemal sadece bir örnek, elbette bütün şair ve yazarları) bunun yanında türev ve integrali de bilecek; elementlerin periyodik cetvelini de ezberleyecek; mitoz, mayoz ne kadar üreme tipi varsa bilecek, böceklerin sindirim sistemini de iyi öğrenecek; bütün fizik kanunlarını, formüllerini ezberine alacak; Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet tarihine kıldan ince nüansları fark edecek kadar hâkim olacak vs. vs. vs. Gariptir ki bu kadar donanımlı yetiştirdiğimiz[i sandığımız] öğrencilerin üniversiteye giriş sınavındaki durumu önümüzde utanç duvarı gibi duruyor... Eğitimci olmak hasebiyle haddi aşık galiba ama soru ister istemez buralara getiriyor insanı.

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

Acaba soruda murat edilen şu mudur? "Padişahlar şiir yazıyorlardı, şimdiki devlet adamları veya politikacılar neden yazmıyor?" Ama ardından "şehir eminleri" diyerek eskiye gönderme yaptığınız belediye başkanları da gelince soruyu tam anlamada zorlandım. Acaba "günümüz devlet adamları ve belediye başkanlarına şiiri yaşatmak ve güçlendirmek için neler düşer" olarak mı anlamalıyım? Öyle ise bunu bir önceki soruda uzun

uzun cevaplandırdım. Ancak sorunuzun ilk kısmındaki “Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler” hükmüyle ilgili birkaç söz söyleyebilirim.

Osmanlı padişahlarından kimlerin şiirle uğraştığına baktığımızda bunun tarihî-siyasî süreçle at başı gittiğini görürüz. II. Murad’a gelene kadar şiirle iştigal eden bir padişah bilinmiyor.

Ancak devletin, kurum ve kurallarıyla yerli yerine oturmaya başladığı bir dönemle başlıyor bu gelenek. “Türk asrı” diye tabir ettiğimiz 16. asırda ise bütün padişahlar şiir yazmış. Hem de Türk edebiyatının en büyük birkaç divanından (yaygın olarak yanlış bilindiği gibi “en büyük divanı” değil) biri olan Divan-ı Muhibbî ortaya konmuş. Divan sahibi olduğu bilinen on Osmanlı padişahının ilki Avnî mahlasıyla şiirler yazan Fatih, sonuncusu ise III. Selim’dir (İlhâmî). III. Selim’den sonra gerileme döneminden Cumhuriyet’e uzanan çizgide de şiirle zaman zaman uğraşan padişahlar çıkmışsa da ya tek tük yazmışlar; yani şiir onlar için ciddi bir sanat meşgalesi olmamış ya da yazdıklarını özel defterlerinde muhafaza edip gün yüzüne çıkarmamışlardır. Bu manzara çok kayda değer veriler sunmaktadır. Demek devletin güçlü, dingin ve zengin olduğu dönemlerin yöneticileri şiir ve sanata zaman ayırabilmişler, bu konuyu ciddi bir uğraş olarak kabul etmişler ancak sıkıntılı süreçlerde yetişen padişahlar buna vakit ayıramamışlardır.

Burada konunun nirengi noktası, şiirle ve sanatla uğraşan padişahların aynı zamanda şiir ve sanatı himaye etmeleri meselesidir. Bugün telif yasalarıyla korunan sanatkârın hamileri padişahlar, şehzadeler, şiir ve sanat âşığı devlet adamları; şiir ve edebiyatın neşvünema bulduğu mekânlar ise saraylar, paşa veya ağa konaklarıydı. Esasen divan şiirindeki çözülme, zorunlu dönüşümler, devletin macerasından farklı düşünülemez. Tarih bize çöküş dönemi padişahlarının şiirle uğraştıklarını söylemediği gibi şairleri himaye ettiğini de söylemiyor. Hamisini yitiren

Divan şiirinin 18. asır sonlarından itibaren güçlü şair yetiştirememesi boşuna değildir.

Son olarak konuyu günümüzle bağdaştıracak olursak; günümüz siyasetinde bırakın şiirle, sanatla, edebiyatla uğraşmayı, eski meclislerin nükteli dilinden çok uzak, kaba, hırçın bir üslupsuzluk hâkimdir. Böyle bir anlayışla şiir ve sanatı buluşturmaya çalıştırmak beyhudedir; hatta şiir ve sanatın zarafet ve nezahetini rencide eder. Bunu şu parti, bu parti özelinde değil ne yazık ki mevcut siyasetin genel vaziyeti olarak tespit ediyoruz.

Bizce siyasetçilerin bu hususta halka verecek reçeteleri yoktur. Ancak kendilerine konunun doktoru olarak “resme, sinemaya tiyatroya, heykele” ama ille de “şiire” değer vermelerini; hiç değilse değer verenlere değer vermelerini salık veririz.

[*Hece Taşları*, S. 32, 2017, s. 4-8]

Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL

1961 yılında Talas'ta doğdu. Talas Ortaokulu ve Sarız Lisesi'ni bitirdi (1978-79). Erciyes Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olduktan (1987-88) sonra MEB bünyesinde sekiz yıl öğretmenlik yaptı. 1996 yılında Cumhuriyet Üniversitesine (araştırma görevlisi olarak girdi. Aynı yıl içinde Erciyes Üniversitesinde yüksek lisansını tamamladı. Doktora öğrenimi-ni Hacettepe Üniversitesinde *Edirneli Nazmi Mecma'u'n-nezâ'iri* (İnceleme-Tenkitli Metin) adlı teziyle tamamladı. 2002'de -sonradan Ahi Evran Üniversitesi olan- Gazi Üniversitesi Kırşehir Fen-Edebiyat Fakültesine yardımcı doçent olarak atandı. 2004 yılında doçent, 2010 yılında profesör oldu. 2002-2009 yılları arasında adı geçen bölümün başkanlığını ve Rektörlüğe bağlı Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi müdürlüğünü yürüttü. 2016 yılı Ağustos ayında Amasya Üniversitesine geçti. Burada kaldığı üç yıl boyunca Fen Edebiyat Fakültesi dekanlığı ve Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü başkanlığı görevlerini yürüttü. 2019 Ağustos ayında devlet görevinden emekli olarak İstanbul Kültür Üniversitesinde çalışmaya başladı. Hâlen aynı bölümde öğretim üyesi ve bölüm başkanı olarak görev yapmaktadır. Evli ve iki çocuk babası Köksal'ın 23 telif kitabı, çeşitli dergi ve kitaplarda 150'den fazla makale ve tebliği, muhtelif ansiklopedilerde 500'e yakın maddesi yayımlanmıştır. Ayrıca 13 sempozyum ve armağan kitabının editörlüğünü yapan Köksal, sırasıyla *Ahilik Araştırmaları Dergisi*, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*'ni (ASOBİD) ve *KÜLTÜRK Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*'nin editörlüğünü yapmıştır. Hâlen KÜLTÜRK'ün editörlüğünü devam ettirmektedir. Şiirle de iştigal eden Köksal'ın bazı şiirleri *Bizim Ocak*, *Doğuş*, *Nilüfer*, *Türk Edebiyatı*, *Güneysu*, *Mina*, *Hece Taşları* gibi dergilerde yayımlanmıştır.

“Şiir tutukevinden çok tutkuevine ihtiyaç duyar”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Orda bir kapı var da biz gidip onu açıyoruz değil. O kapı bir anahtar ve bizi açıyor demek daha doğru olur. Zihinsel olarak, önümüzde bir kapı olduğunu düşünmek bir mesafeyi de beraberinde getiriyor. İşimiz dille olduğu için öyle bir mesafe de yok aslında. Yitik sandığı şey elindeyken o yitiği arayan dalgın duruma düşüyoruz çoğu kez. Yitik sandığımız ne varsa dilimizde.

Konuşuyoruz, yazıyoruz, okuyoruz. Mesele bir farkına varma meselesi. Siz onun farkına vardığınızda o da sizin farkınıza varıyor. Sonrası yaptığınız işi ciddiye almak, sürdürmek, derinleştirmek. Yaptığınız iş ne olursa olsun. Konumuz şiir olduğu için...

- *Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak “ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?” dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?*

Bu konuda hazırlıksızım ve iyi bir adres olmayabilirim. Her şairin deneyimi biricik çünkü... Şairi “özge” ve güçlü kılan bir şey varsa o biricikliği. Yoksa hiçbirimiz parmak izinden müstağni değiliz. Ama bir genç “benden şair olur mu” diye bir kaygı taşıyorsa, doğası gereği ondan şair olması biraz zor. Kendini bilmediği kadar bilir de kişi.

- *Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırlardan geçmemiz gerekir?*

Gelecek gelen ekin yani geleneğin, gelmek üzere olan halkası zaten. Yaşadıkça, ilgimiz, sanatımız, savımız ne olursa olsun o köprü üzerindeyiz. Köprü teşbihini somutlaştırmak için yapıyorsunuz. Konu şiir olunca dile bakışınız, dili idrakiniz belirliyor o köprü üzerindeki hâlinizi. Köprü benzetmesini bırakalım; yapay çünkü. Yol üzerinde olma uyanıklığı sizi taşır zaten. Yol köprüden ibaret değil çünkü. Yol aldıkça ayaklarınız ve uyaklarınız alışır.

- *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

O meme pörsümüŖse ne yapacağız. Süt vermiyorsa. Öyle düşünmüyorum da şöyle bir açmazla karşı karşıyayız. Bir defa dil hayatı içinde taşıyor. Hassasiyeti de. Bir dilin şiir toplamı zaman ve mekân kısıtlılığı olmadan birbirini emziriyor zaten. Biz önceki yüzyılların şiirine bakarken kendimizi bugün hayattan soyutlayıp, o döneme inerek bakamıyoruz.

Bu beslenme iki uçlu. Eski yeniye beslediğı kadar yeni de eskiyi besliyor. Dilin şiir evreni böyle oluşuyor. Yoksa kliŖe olmak, kliŖede kalmak gibi bir tuzak bekler Ŗairi. O tuzağı düŖtüğünüzde bütün tanımlamaları, tasnifleri bir kenara bırakalım, hayattan koparsınız. Kendinize bir tutukevi inşa edersiniz. Oysa şiir tutukevinden çok tutkuevine ihtiyaç duyar. İçinde doğduğumuz/içine doğduğumuz dil bir ölçüde bizi bahsettiğiniz o "meme"den emzirek büyütüyor zaten. En deneysel olan Ŗairimizde bile bir beslenme söz konusu. Bundan kaçış yok. Size ne kadar hayatı hatırlatıyor ne kadar yeŖil, duyarlılığınızı ne kadar inceltiyor, ona bakalım, derim.

- *Divan ve halk şiirini tanımadan günümüz “modern şiiri”ni yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?*

Türk şiirinin böyle bir tasnife tabi tutulması bir kötülük... Akademi bu yapıyor, edebiyat eğitimi veren kim varsa bunu yapıyor. Doğru değil. Türk şiiri bir bütün çünkü... Şunu söyleyebiliriz. Şair işine saygısı gereği, önce kendi dilinin şiir birikiminden haberdar olmalıdır. Zihnimizden tasnifi kaldırmakla başlarsak birinci ve en büyük engeli kaldırmış oluruz.

- *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı “şiir” şekline dönüştü?*

Bu “yazıklanma” hali... Ben şiirimizi bugün dünyanın en güçlü, en devingen şiirlerinden biri olarak görüyorum. Kaygılı, meselesi olan bir şiirimiz var bugün. Dökülen dökülür, saçılan saçılır, bunlar olan ve olağan şeyler. Manası yazanın karnında bir Arap atasözü... Türklerin şiiri, anlamı şiirden kovmayı başat kaygı edinen şairimizde bile sarıh.

- *Şiir bize neyi anlatır?*

Önce “biz” zamirini tekilleştirmek lazım... Çünkü bana anlattığıyla, sana anlattığı, ona anlattığı bendeki, sendeki, ondaki olana karşı değişir. İkincisi ben sen o, ne anlatmasını bekliyoruz bize şiirden. Bir şartlanmışlık öneriyor bu soru.

- *Şiirde usta çırac ilişkisi var mıdır?*

Sadece bizim şiirimizde değil, dünyanın diğer dillerindeki şiirde de usta çırac ilişkisi vardı. Şimdi bu mümkün değil. Bunun iyi yanı olduğu kadar olumuz yanı da var. İyi yanı pek çok ustaya erişim, onların tedrisinden geçme imkânı sunuyor günümüz dünyası. Olumsuz yanı her çırağın kendisini usta görmesine yol açan bir durumun yaygınlaşması. Cins şair ustasını da yolunu da bulur. O cinslik bunu sağlar çünkü.

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Bu şairin hayat üslubundan bağımsız bir şey değil. Her insan biricik çünkü ne kadar sıradan görünürse görünsün her deneyim de biricik.

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşıyır?*

Bizim kaygılanmamıza gerek yok. Gelenek de gelecek de işi ni iyi yapıyor. Ne taşınması gerekirse, nasıl taşınması gerekirse kelimenin her iki anlamıyla taşıyor; yaşıyor ve yaşatıyor ayrıca...

■ *Modern şiir ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Modern ya da günümüz şiirini... Şaka bir yana da bizim Yahya Kemal, Akif ve Haşim'le başlayan büyük ayıklamanın, arınmanın bugüne kadar nasıl bir mecra oluşturduğuna dikkatli bakmamız lazım.

■ *Edebiyat dergilerinde şiir "başrol oyuncusu" olarak ön yazıdan hemen sonra "cam kenarı"nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor? Şiir, dergilerin ya da okurun "dolgu malzemesi" mi oldu?*

Şair kendisinin/şiirinin cam kenarında oturma rüşvetiyle dolgu malzemesi mesabesine indirgenmesine müsaade ediyorsa bize söz düşmez. Şiir kitaplarının basılmaması derginin veya yayınevinin kabahati değil, burada kendisini sorgulaması gereken şiir kitaplarının basılmasını talep edenler kimse onların olması lazım. Yoksa bugün Yahya Kemal'den İsmet Özel'e, Haşim'den Sezai Bey'e şiir kitapları geçmiş çağlarda olmadığı kadar basılıyor ve okunuyor.

■ *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nın öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

Hangi aile kendi çocuğuna kaç Şairden Şiir ezberletiyor? Millî Eğitim Bakanlığı sonra gelir.

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti Şiir ya da bir g¼zel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz y¼zyıldan ¼nce yaşamış Şairler Şiirleriyle h¼l¼ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti y¼netenler gerekse Şehir eminlerine reçete olacak d¼Ő¼nceleriniz nelerdir?*

Aynı Şey diğer d¼nya ¼lkelerinin y¼neticileri için de geçerli. O d¼nemde d¼nyanın başka kayserleri, kralları da Şiirle veya sanatın başka Őubeleriyle ilgileniyor, koruyor, sahip çıkıyordu. Bizim işimiz bu olmamalı.

[Hece Taşları, S. 33, 2017, s. 5-6]

Mehmet AYCI

1971'de Adana/Saimbeyli'de doğdu. Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden mezun oldu. Kamu-medya ilişkileri ve siyasal iletişim alanlarında çalıştı. Bir üniversitede "Demiryolu Tarihi ve Gelişimi" dersleri verdi. Şiir dışında deneme ve portreleriyle de döneminin en üretken yazarlarından biri oldu. Ayçi, *Mürekkep Ten* adlı kitabıyla Türkiye Yazarlar Birliği'nin 2007 yılı; *Sonrası Şimendifer* adlı kitabıyla da Edebiyat Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği ESKADER'in 2012 yılı "yılın en iyi deneme yazarı" ödülleri aldı. *Yağmurlu Perçem* kitabı ise ESKADER'in 2016 yılı "yılın şiir kitabı" ödülüne layık görüldü. Ankara Üniversitesi DTCF Antropoloji Bölümü öğrencisi olan ve hâlen kamuda metin yazarlığı yapan Ayçi aynı zamanda metin yazarlığı dersleri veriyor. Kitapları: *Mor Kitap*, *Aşk Bir Deniz Rüyası*, *Yakı*, *Derin*, *Bağdat Kitabı*, *Dil Gölgesi*, *Bunlar Yazmaz Kitapta*, *Yalnızlık Vergisi*, *Aramadığım Günler*, *Muhtasar Türkiye Tarihi*, *Mesafe Ayarı*, *Zeliha'nın Ön Dişi*, *Portakal Kuşlar*, *Yağmurlu Perçem*, *Yokluk Güzel Yalnızlık İyi*, *Atlar Göçebe*, *Pazartesi Ayini*, *Toy*, *Bağ*, *Kelebekler Düş Görmeye Devam Ediyor*, *Bir Kuş Penceremize [Şiir]*; *Serkisof Ahbabım Olur*, *Mürekkep Ten*, *Zehirli Ağaçlar Albümü*, *Kahvede Kürt Var mı?*, *Bunların Hepsini Okudun mu?*, *Şirazlı Bir Türk Dilber*, *Biblo*, *Sonrası Şimendifer*, *Çarşıftan Kol Atmak*, *Şehir Mektupları*, *Bir Fırtına Tuttu Bizi [Deneme]*; *Nasreddin Hoca*, *Demiryoluna Hızlandırılmış İnfaz*, *Nasrettin Hoca Fıkraları*, *Nasıl Bir Kentin Lanetlisi Oldum? [İnceleme-Araştırma]*; *İçinden Tren Geçen Şiirler* (Mehmet Saim Değirmenci adıyla) [Antoloji]; *İki Yüz*, *Böyle Billiriz*, *Benzemez Kimse Sana/Bir Erdoğan Portresi*, *Melami/Bir Neyzen Tefvik Portresi* [Portre]; *Uçtu Ördek Viran Kaldı Gölümüz* [Derleme].

“Kendimizden yola çıkıyoruz”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Nasıl meydana geldiğini tam olarak anlatabilmek mümkün değil galiba. Ama düğününde, sohbetinde türkü söylenen, ölümlünde ağıtlar okunan, atasözlerini bir telkin lambası olarak sürekli yanar vaziyette tutan, gizli gizli sevdalı olmayı adamlığın esası bilen bir cemiyette her ergenin, gencin şiirle temasa geçmesi tabii değil mi? Hele bu ergenlerin gençlerin fiziki ve sosyal meziyetleri biraz da zayıfsa, şiir hem bir sığınak hem de kişiliğin ilanı olarak açılır. Açılınca sofrada kim varsa ona öykünme vardır. Bana açılan sofrada önce türküler vardı, Mahzunî Şerif, Neşet Ertaş ... aşk şairi dedikleri Ümit Yaşar Oğuzcan falan. Sonra şair dediğin milleti sever, milleti ile dertlenir dediler ve Abdurrahim Karakoç'u gösterdiler. Bu safha ergenin kıymet arama safhasının ilk basamağıdır. Sonra okuma dediğimiz süreç başlar, Necip Fazıl, Arif Nihat Asya kapısından girilir. Sonra seçme, zevk alma, hayranlık, derin ve örtülü öykünme başlar; gizli gizli dilini arar insan. Ahmet Haşim, Nazım Hikmet, Attila İlhan, Ahmet Muhip Dranas, Sezai Karakoç, Behçet Necatigil, İsmet Özel gelir.

- *Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak “ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısın?”*

nuz, benden şair olur mu?" dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?

Gönül çantasında aşk, merhamet, hassasiyet olmalı. El çantasında ise şiir, şiir, şiir...

- *Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırlardan geçmemiz gerekir?*

Gelenek ve gelecek arasındaki köprü biziz, yani bir bakıma biz kendimizde yürürüz. Gayet tabii ki ayağımızın biri geride bir ileridedir. İkisinden birini yok saymak askıda kalmak demektir; ikisinden birine tutsak olmak da askıda kalmak demektir. Gelenek dil ve idrak olarak içine doğduğumuz birikimdir. Bütün mecazları ondan öğreniriz; bütün biçimleri onda görürüz. Ama o, kendi dilini, kendi biçimlerini dayatmaz bize, ister ki dilimizi kendi ırmaklarında (şiirinde, türküsünde, deyiminde atasözünde, mecazında) yıkayalım, ister ki onun elbiselerinin (gazellerini, kasidelerini, se-mailerini, koşmalarını) boylarını, renklerini görelim; görelim de kendi elbisemizin bize nasıl yakışacağını bulalım.

- *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

"Gülle başlayalım atalara uyarak" der Sezai Karakoç, bu davet, biz de bu mazmunlarla yazalım demek değildir; kendi hikâyemize davettir; kendi hikâyemiz gelenektir. Kendi hikâyemiz mirası nasıl devralacağımızı, nasıl sürdüreceğimizi de gösterir. Gelenekle esaslı bir temas şiirimizi geriden gelen bugüne ve geleceğe uzanan bir ufuk çizgisi haline getirir. Modern şiir bu teması kurmadan dilin imkânlarının, ihtimallerinin genişliğini göremediği gibi kendi anlamını da tanımlayamaz.

Bir kere bütün metinler, dilin imkânlarının, ihtimaller alanının ne kadar geniş olduğunu bize gösterirler. Ama aynı zamanda her metin, kendi anlamını tanımlamak için bize ihtiyaç duyar.

Takip ettiğim şiirin olumlu tarafı da var, olumsuz tarafı da. Olumlu olan öncelikle şu: Şiirin özgürlükçü yapısının algılandığı bir dönem yaşıyoruz. Yani dilin aslında öyle ideolojik düzenin içinde bir şey ifade etmeyeceğini sadece şu kurama bağlı bir şekilde bir düzenek olmadığını, şiirin kendisinin çok özgürlükçü bir yapı olduğunu fark ettik. Bir diğer olumlu gelişme de şu: Sanki modern hayatın çözülüşünü anlamakta ve anlatmakta hepimiz eşitlendik ve sanki şiirsel öznelerimiz daha naifleştiler. Bir ölçüde “kelimelerle kavga etmiyoruz” artık; kendimizden yola çıkıyoruz. Şiirimiz, kelimelerin, kavramların hatta üslupların siyasal olarak paylaşıldığı dünyadan çok çekti.

Muhayyilenizin kültürel ve siyasal bağlamı fark ediliyor diyorsan buna hem katılıyorum hem de böyle bir gerçeklik varsa sevinirim. Şiirdeki yaşantı elbette mesajla, bilgiyle hatta olgularla bire bir örtüşen bir yaşantı değildir. Yani bu bağlamda imgeler uçları kapanmış bir ileti sunmazlar. Fakat imgelerin, simgelerin bütün mecazların bir kültürel, siyasal ideolojik temelleri de vardır; bilincimiz, kişisel yaşantılarımız ve duyarlık biçimlerimiz bu temellerle içine sinerler. Başka bir deyişle, yaşantı ve duyarlığımızın içinde, üretim ve hareket yeteneği kazanmış olan bilinç, dilde farklı bir kök salarak imgeye dönüşür. Şiirsel imge, dilde farklı bir kök salan bilincin, eleştirel akıl tarafından somutlanamayan görüntüleridir. İmgenin insanda kök salması, aslında dilde kök salan bilincin çocuğudur. Bilinç, elbette kültürel, siyasal, konvansiyonel anlamlılıklarla biçimlenmiştir. Bu bağlamda belki belirtiniz anlamda *Dil Kapısı*'ndaki şiirler, insanı kendi bilinç köklerine çağırmaktadır. Bunu, belki de sizin “konvansiyonel dil düzeyi” dediğiniz söylem yapmaktadır. Tanpınar, Yahya Kemal, Nazım Hikmet, Behçet Necagil, Sezai Karakoç gibi şairlerde de simgesel ve imgesel düzen, bilgi kuramından kopmuş değildir. Oysa Ahmet Oktay'ın dediği gibi bazı şairler, örneğin İlhan Berk, şiirinde herkese uzaktır. Yakın olduğu, dahası yaşadığı tek şey yazdığıdır.

- *Divan şiirinden, halk şiirine, halk şiirinden günümüz “modern şiiri”ne geçerken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?*

Engelin ne ve nerede olduğunu iyi tespit etmekle işe başlamalıyız. Eski şiirin eski şeyler anlattığını düşünüyorsanız; eski harfleri ve kelimeleri bilmediğiniz için o şiiri anlamadığınızı düşünüyorsanız; eski mazmunların birer tane karşılıkları olduğunu düşünüyorsanız; eski şiirin bugünden farkının vezin ve kafiye olduğunu kabul ediyorsanız engel bizatihi sizsiniz. Bunların böyle olduğunu lise ve üniversite müfredatlarında hocalar söylüyorlarsa engel onlardır. Divan şiirimiz de halk şiirimiz de bütün biçimsel kalıplarına rağmen çok geniş ve derin bir mecaz kabiliyetine sahip. Her ikisi de kelimelerle kavga etmez; her kelimeyi severek ve okşayarak bazen de ağlayarak, sitem ederek yerleştirir şiirine.

- *Hayatı Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı “şiir” şekline dönüştü?*

Doğruluğuna hemen katılmanın epey riskli olduğu bir hüküm bu. Klasik şiirimizin medeniyetimizin köşe taşları olduğu konusunda elbette aynı fikirdeyim. Modern şiirdeki idrak etme biçiminin değiştiğinin de farkındayım. Ama bugün bütünüyle şiir “içi boş” kelimeler yığını haline geldi mi? Evet yeni şiirimizde örtükleşmenin, bilinç kırılmalarından doğan sarsaklığın ve kayganlığın belirgin bir şekilde arttığını söyleyebiliriz. İçi boşaltılmış, her şeyden söz eden ama gerçekte hiçbir şey söylemeyen şiirlerin çokluğu ile karşı karşıya olduğumuz da doğru. Yanan, ezilen coğrafyalardan, insanlardan söz etmeyi küçümsenecek bir gerçeklik olarak gören şairler de türedi. Ama bunlar aslında şiirimizin önemli ağırlığının bu olmadığını söylememizi engellemez. Yani Cahit Zarifoğlu’nun dile getirdiği sıkıntıyı da unutmamalıyım. Diyordu ya: “acaba zor anlaşılır şiirler mi var; yoksa zor anlayan şiir okuyucuları mı?” Şair ile okur arasındaki boşluğun

tek sorumlusu şair mi yani? Şairi, inandıkları değerleri en bayağı seviyede savunan politik bir figür; yaşanılanları en huçırık haliyle anlatan bir simsar olarak görenlerin de kabahati yok mu? Ama son zamanlarda şairi ve şiiri kendinden açılan ve kendine sarılan bir makaraya dönüştürenler de var kuşkusuz.

■ *Şiir bize neyi anlatır?*

Soruyu “şiir bize ne öğretebilir” şeklinde anlıyor ve şöyle cevaplıyorum: Şiir, aşağılanmışlığın doğurduğu nefret diline karşı, izan ve idraki öğretebilir. Kendi küçüklüğünün intikamını, kendi insanlarını aşağılayarak zehirli bir tatminle uyuşmaya devam edenlere karşı, bu insanların türkülerinin, hikâyelerinin, menkıbelerinin içimizi nasıl dirilteceğini öğretebilir. Şiir, küresel sömürgecilerin, onların işbirlikçisi olan yalancı ve hain ve zihin yönlendiricinin davullarını delmemiz gerektiğini öğretebilir.

■ *Şiirde usta çırak ilişkisi var mıdır?*

Klasik zamanlardaki gibi ustanın yanında dura dura dil talimi yapmak sadedinde olmasa da bugün de dilini, muhayyilesini, biçimlerini Türk şiirinde kanal açan şairlere öykünerek ortaya çıkarırlar vardır.

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Behçet Necatigil, şiirin oluş sürecini içeren ama daha çok şairin üslubunun nasıl oluştuğunu işaret eden üç burçtan söz eder: Gurbet burcu, hasret burcu, hikmet burcu. Çok genel bir çıkarımla gurbet burcu, kişinin yalnızlığını, diğerlerinden farklılığını, kendini dile dökerek başkalarına sunacağını yaşamaya ve şiirler yazmaya başladığı aşamadır. Hasret burcu, artık şiir yazdığı ama kendi şiirinin diğer şiirlerden farkının ne olduğunu düşünmeye başladığı, kendi dilini, söyleyişini kendi buluşlarını aradığı aşamadır. Hikmet burcu şairin kendi üslubunu bulduğu aşamadır. Modern dönem üslubu edebiyatın en ayırıcı vasfı

olarak belirlerdi. Modern dönem üslubu edebiyatın en ayırıcı ve orijinal boyutu olarak tanımladı. Olumsuz bulduğum gelişmeler de var tabii. Okuya geldiğim şiir genel olarak ikinci yenin dil yatağından doğuyor; dille yataktas olmayı çok hedonist düzeyde yaşayan bir tarafı var. Dilin şehvetine, büyüüne kısaca ayartıcılığına fazlaca “kapılan” bir hali var şiirin. Bu hali biraz abartılı buluyorum. Başka bir gelişmenin de tekin olmayabileceğini de düşünüyorum. Şiirde çok sesliliği hatta çok yapılılığı kavramış bir kuşak var kuşkusuz. Çok çarpıcı dizeler kuruluyor. Bütün sınırları aşan kuralları aşan özgür yapıları şiir formları çıkıyor. Bu da güzel bir şey ama ilginç bir şey oluyor: Sanki savrulan imgeler bir yerlerden emanet alınıyor gibi geliyor bana. Yani kimi şairlerin kendileri ile dilleri arasında bir “boşluk” var gibi. Bu boşluk hazır imgesel formlarla dolduruluyor. Ortak dil içinde dili kendi tekliginde kullanmak bakımından doğrudu da bu tanımlama ama şair olmak için tek ölçü orijinal bir üslup sahibi olmak değildir. Gelenek içinde var olan gelen üsluplara eklemeler, renklendirmeler de yapılabilir.

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşıyoruz?*

Taşınmaz ki nasilini konuşalım. Geleneğin ne olduğunu doğru ve yeterli kavrayamamak buna benzer tartışmalara sebep oluyor. Bir kere gelenek dediğimiz şeyin esasını üç şey oluşturur: Dil, insan ve bilgi (bilgi dediğimiz şey bilinen ve duyulan her şeyi içeriyor). Yani hangi zamanlarda olursa olsun şiir yazmaya başlayan kişi bir dilin, insanlar kümesinin ve hazır bulunuşluk dediğimiz bir bilgi alanının içine doğar. Dili, hayalleri, bilme süreçleri, biçim ve içerik olarak içine doğduğu bu varlık alanından etkilenir. Şair bir taraftan varlıkla kendini kurmaya çalışırken bir taraftan da bu varlığa söyleyiş biçimi, hayaller ve fark edişler olarak eklemelerde bulunur. Gelecekteki şiir dediğimiz şey bu ikisinin varlığıyla buluşan şiirdir. Donup duran veya kaybolana gelenek denmez, süregelene denilir; dolayısıyla gelenek geleceğin başladığı yerdir.

■ *Modern ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Evveleminde şunu söyleyelim: Modernlik bir Avrupai durumdur ve esası akli ve doğayı insanın gelişmesi (bu gelişmenin ne olduğu gerçeklik arayışı olarak tanımlanmış ama birkaç yüzyıldır gerçekliğin ne olduğuna dair tartışmalar bitmemiştir) uğrunda sonu gelmez ilişkilere sokmaya ve bu ilişkilerden insanı güçlendiren sonuçlara ulaşmaya dayanır. Bu yüzden de sürekli bozmak, parçalamak, yapmak ve yeniden bozmak zorunda kalmıştır. Bu bozma-yapma-parçalama bilimlerde olduğu gibi sanatlarda da olmuştur. Modern insan ne ise modern şiir de odur. Şöyle de diyebiliriz: Klasik insanla modern insan arasında ne gibi farklıklar varsa klasik şiir ile modern şiir arasında da o farklılıklar var. Bütünlüklü bilgi, bütünlüklü insan fikrinden parçalı bilgi ve parçalı insana geçiş. Cemaat yapısından bireye geçen insanın değişmeyen ses ölçülerini kullanması, ortak kültürün malarını sabitlediği remizleri ve hayalleri kullanması mümkün olamaz. Hadi biz de geleneğin remizlerinden ama modern aklın hükümleyici niteliğinden faydalanıp bir hüküm verelim: Hayatı kesret olanın mazmunu vahdet olamaz.

Günümüz şiirinin olumu tarafları var: Şiirin özgürlükçü yapısının algılandığı bir dönem yaşıyoruz. Modern hayatın çözümünü anlamakta ve anlatmakta hepimiz eşitlendik; bir ölçüde “kelimelerle kavga etmiyoruz” artık; kendimizden yola çıkıyoruz. Şiirimiz, kelimelerin, kavramların hatta üslupların siyasal olarak paylaşıldığı dünyadan çok çekti. Olumsuz tarafları da var: İkinci yeninin açtığı dil yatağında çok hedonist düzeyde bir taklit var. Sanki savrulan imgeler bir yerlerden emanet alınıyor-muş gibi geliyor bana. Yani kimi şairlerin kendileri ile dilleri arasında bir “boşluk” var gibi.

- *Edebiyat dergilerinde şiir “başrol oyuncusu” olarak ön yazıdan hemen sonra “cam kenarı”nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun “dolgu malzemesi” mi oldu?*

“Başrol oyuncusu”, “cam kenarı”, “dolgu malzemesi”... Bazı manaları işaret eden ne kadar keskin ifadeler bunlar! Ben de size uyayım. Ama birazcık fark katayım. Şiir edebiyatın başrol oyuncusundan ziyade edebiyatın esas metnidir. Bu metin kendisi oyundaysa şiirdir, bu metne olaylar katılırsa hikâyedir, canlandırma katılırsa tiyatrodur. Senin istiarene devam edersek, insanların çoğu oyuncularla, yönetmenlerle, olaylarla ilgilenir, esas metinle ilgilenen az olur. Böyle olmasa neredeyse bütün insanlar edebiyatla şiir üzerinden temasa geçerler mi? Hemen hemen her romancı, her hikâyeci hatta başka sanatlardaki her sanatkâr “aslında şiirler başladım” der mi? Yani edebiyatın “cam kenarı” her zaman şiirindir; seçkin ve yerleşik bir konumdur bu. Şiirin “dolgu malzemesi” gibi algılanması yine şiirin tabiatından gelir. İyisi zor bulunur, ama onsuz da yapılamaz, bazen kötüsüy-
le idare edilir.

- *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı’nun öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

Pratik bir sonuca ulaşmak için dediklerin etkili olabilir. Bu dediklerin yapılmalıdır da. Ama şuna da dikkat edelim: Sence hikâye deneme ve romanları çok okunması (ki gerçekten öyle mi) özellikle bakanlığın ve öğretmenlerin öğrencilere ezberletmeleri kitap tavsiye etmeleriyle mi oluyor? Bence problemin temeli “dil yokluğu”na dayanıyor. Dilin kapısını bırak eşliğinde bile değiliz. İnsanın varlıklarla tanışıklığı dille başlar; adlandırarak var oluruz ve adlandırdığımız şey ile tanış oluruz. Dilin kapısı dedi-

ğim şey, dilin o var edici, davet edici, ayartıcı, hatta belki örtücü gücüne kısaca bütün varlık alanına okuru davet etmektir; okurla işaretleşmektir.

Dilin yatağında doğuyoruz hepimiz ve dünyada durdukça da bu yataktan çıkamıyoruz. Dünya bir adlandırma alanı: Adlandırma “ilk işaret”ten doğar: Ev, anne, baba, arkadaş, masa, sıra... Ama ne yazık ki dille olan bu “ilk işaretli bağımızı” bozan yapılar bizi kendi yatağımıza garip kılıyor. Mesela buna örgün eğitimi katalım: Dille bağımızı koparan; dilin yatağında olmamızı değil dilin kapısından girmemizi bile engelleyen bir eğitim sürecimiz var. Topyekûn “hem okuyup hem yazma sürecinin başlamasına ihtiyacımız var.

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

Şiir ile eski devlet ve onun yöneticileri arasında kesin ilişkiler kuruyor, onların şiirle iştiğal ettiklerine ve bu yüzden çok duyarlı olduklarını söylüyor ve şimdiki de nasıl öyle olurlar diyorsunuz. Peki, yönetilenler nerde? Tespitinizin zımında “yönetilenlere öyleydi” hükmünü çıkaralım. O zaman soru şu, yönetilenler öyle olduğu için mi yönetenler öyleydi yoksa yönetenler öyle olduğu için mi yönetilenler öyleydi? Bana göre her iki hüküm de sakıttır.

Diyelim ki yönetilenler şiire, sanata düşkün ama yönetenler değil veya yönetenler şiire sanata düşkün ama yönetilenler değil. Her ki durumda da ikisi arasında büyük boşluklar vardır ve bu boşluklarda büyük kopuşlar boy verir. Tespitinizin arka planında “devlet ve yöneticileri şiire/sanata düşkün olurlarsa millet de düşkün olur” gibi bir mana da gizli ki beni asıl o endişelen-

diriyor. Çünkü yakın geçmişte şiire düşkün olduğunu söyleyen her bayramda tuhaf şiirler okutturan, şiiri *Otuzbeş Yaş* ve *Anlatamıyorum* şiirlerine, Behçet Kemal ve Ceyhun Atıf gibi şairlere; roman ve hikâyeyi de Reşat Nuri'ye kilitleyen bir eğitim anlayışımız oldu. Tabi ki örgün eğitimin kişilerdeki etkisini göz ardı etmiyorum. Ama dili ve idraki yetersiz eğiticiler, dili ve idraki yetersiz eğitilenleri nasıl değiştirecek?

Geliniz meseleyi tahterevallinin bir tarafıyla ilişkilendirmekten vazgeçelim. Bilincimiz, yaşantımız ve duyarlılığımız bütünüyle tarihsel ve kültürel hafıza olan dilden ayrı (kopuk) değildir. Öyleyse hep birlikte masalla, hikâyeyle, şiirler, türküyle, sohbetle, ilimle dilimizi kuralım. Dilimizi kurmak için bunlarla temasa geçelim.

[*Hece Taşları*, S. 34, 2017, s. 4-7]

Prof. Dr. Mehmet NARLI

1963'te Kahramanmaraş'ta doğdu. İlk orta ve lise öğrenimini aynı şehirde gördü. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Dört yıl öğretmenlik yaptıktan sonra üniversiteye geçti. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi'nde 1996'da yüksek lisansını, Hacettepe Üniversitesi'nde 2000'de doktorasını tamamladı. 2008'de doçent, 2013'te profesör unvanlarını aldı. Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanlığı, Türk Dili Bölüm Başkanlığı, Türkçe Öğretimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü, Fen Edebiyat Fakültesi Dekan Yardımcılığı, Fen Edebiyat Fakültesi Dekanlığı görevlerinde bulundu. Araştırma, eleştiri ve makalelerini *Türk Dili, Bilig, Türkbilig, İlmi Araştırmalar, Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları* gibi dergilerde yayımladı. Uluslararası ve ulusal indekslerde taranan dergilerde otuz makalesi yayımlandı. *Orhan Kemal'in Romanları Üzerine Bir İnceleme, Roman Ne Anlatır, Şiir ve Mekân, Şiir Çözümlemeleri, Edebiyat ve Delilik, Çağdaş Türk Romanı, Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri, Roman Sevdaları, Şiir Burcu, Öykü Burcu, Kahire ve Paris Notları* adlı kitapları bulunmaktadır. *Dolunay, Kırağı, Kanat, Türk Edebiyatı, Yedi İklim, Hece, Varlık, Dergâh, İtibar, İzdiham* gibi dergilerde şiir ve edebiyat eleştirileri de yayımlanan Narlı'nın, *Ömürlük Yara, Dil Kapısı, Ruhumun Evveliyazıları, Çiçekler Satılmasın* adlı şiir kitapları da vardır.

“Şiirin varlığını sürdürecektir alan kalmamıştır”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınizi aşan bir usta elinde düğölmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönöl işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Geleneğin güçlü olduğu bir evde doğdum, geleneğe dayanan bir eğitimden geçtim ve modernizme direnen bir şehirde geçti çocukluk ve gençliğim. Daha açık ifadeyle gelenek ve modernitenin iç içe olduğu bir dünyada büyüdüm. Divan edebiyatının gazel formunu okuldan önce sıra gecelerinde, Yunus’un ilahilerini babamla birlikte gittiğim Kadirî tekkelerinde, Karacaoğlan şiirlerini türkülerde dinlemiştim. Türküler, gazeller, masallarla geçen geceler ve henüz televizyonun girmediği bir dünya... Bugün dahi henüz tam olarak modernleşememiş Urfa’da, şairler halen gazel yazmakta, müzisyenler gazel okumaktadır. Ruh dünyamı şekillendiren bu geleneksel dünyada elbette beyitler halinde ve hece tarzında şiirler yazmaktan başka çarem yoktu. Biliyorsunuz, şiiri aşk besler, sevda besler, trajedi besler... Katı geleneklerin, töre cinayetlerinin ve kadının kutsal olduğu Urfa’da insan ister istemez şiir gibi sembolik bir dile sığır.

Sevmenin ayıp görüldüğü, aşikâr olan aşkların cinayetle sonuçlandığı bu coğrafya insanın kendini ifade edebileceği tek dil şiirdir. Ruh ve gönöl dünyamızın iniltileri şiir olarak döküldü dilimizden. Ve kendimizi bir anda şiirin içinde bulduk...

- *Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak “ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?” dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?*

Bir gencin şiir eskizleri ondaki şairlik istidadını gösterir. Birkaç şiirden onu kaleme alanın bu alandaki kabiliyetini anlamak mümkündür. Şahsen güçlü şiir damarı olan gençleri her zaman yönlendirmiş, teşvik etmişimdir. Onun şiire devam etmesinin yanında, divan edebiyatını, halk edebiyatını çok iyi özümsemesini, ünlü şairlerin şiirlerini bol bol okumasını tavsiye ederim. Ayrıca şiir yazmak kadar şiir üzerine okumayı ve düşünmeyi salık veririm. Çünkü üzerine düşünülmeyen bir şiir, büyük şiir olamaz. Yol açıcı büyük şairlerimizin tümü şiir üzerine düşünmüş, şiir üzerine poetikalar kaleme almışlardır. Bu bağlamda onlara Aristoteles’in “Poetika”, Mayakovski’nin “Şiir nasıl yazılır?”, Rilke’nin “Genç Bir şaire mektuplar”, Goethe’nin “Şiir ve Hakikat”, Tolstoy’un “Sanat nedir?” ve Haşim, Necip Fazıl gibi şairlerimizin şiir üzerine yazdıklarını okumalarını tavsiye ederim. Çünkü genç bir şairin yol azığında bu kitaplar, gönül çantasında aşk olmalıdır... Aşk olmazsa şiir de olmaz...

- *Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çıkışlardan geçmemiz gerekir?*

Biz yaşı kırkı geçmiş olanlar gelenekle modernizm arasında kalmış, hatta daha vahimi sıkışmış bir durumdadır. Genç kuşaklar ise tamamen modern bir dünyada gözlerini açtıklarından dolayı bizim yaşadığımız sıkıntıyı yaşamadılar. Onlar kendilerini modern bir dünyada, dijital bir çağda buldular. Gençlerin dijital dünyasının negatifi yok, tamamen pozitif bir dünya. Oysa bizim dünyamız siyah-beyaz renklere dönüşen negatif ve pozitif bir dünya. Bu dünyadan dijital dünyaya geçerken elimizi kolumuzu

sallayamazdık. Bu geçişin sancılarını yaşadık. Bizim dünyamız tekdüze bir dünya değildi ve biz bu dünyadan aldığımız ilhamla söyledik şiirlerimizi. Aslında bizim kuşağımız gelenekle modernite arasında köprü bir kuşaktır. Biz bizden öncekilerle bizden sonrakiler arasında köprüyüz. Köprünün görevi birilerini bir yerden bir yere taşımak. Biz bu bağlamda geleneği modernizme taşıyan kuşağız. Hem geleneği hem modernizmi yaşayan şanslı kuşağız...

■ *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

Şahsen gelenekten beslenmeyen birinin modern şiir yazacağına inanmıyorum. Bir şair ne denli geleneği özümsemişse o denli güçlü modern serbest şiir yazar. Attila İlhan, Turgut Uyar, Behçet Necatigil gibi büyük şairler geleneği özümsemiş şairlerdir. Attila İlhan'ın divan edebiyatı kültürü oldukça güçlüdür. Geleneği modern serbest şiir içinde gizlemiştir. Bir defa şiirdeki sesi, ritmi, ahengi yakalayabilmek için güçlü bir divan ve halk edebiyatı kültüründen beslenmek gerekir. Arif Nihat Asya'nın "Bayrak" şiirine bakınız. Serbest şiir olduğu halde güçlü bir ritmi, ahengi ve sesi vardır. Serbest şiirdir, okurken sanki hece şiiri okuyormuşsunuz gibi hissedersiniz. Arif Nihat bu gücü geleneksel şiirden almıştır. Bugünkü genç şairlerin, hatta kendi kuşağımı katarak söyleyeyim gelenekten beslenmeyen şairlerin geleceğe tek bir mısraı dahi kalmayacaktır. Yazılan serbest şiirlere bakıyorum kaba ve yavan geliyor. Ses yok, ahenk yok, ritim yok, daha önemlisi melâl yok! İlginç sözleri bir araya getirmeyi, aforizmal cümleler kullanmayı serbest şiir sanıyorlar ve ben yazdım oldu diyorlar. Bana göre geleneksel şiirden beslenmeyen tek mısra yarına kalmayacaktır.

- *Divan ve halk şiirini tanımadan günümüz “modern şiiri”ni yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?*

Biliyorsunuz dil canlı bir organizmadır her an değişiyor. Bugünün gençleri Necip Fazıl'ı, Tanpınar'ı Yahya Kemal'i anlamak için sözlük kullanıyor. Söz konusu divan edebiyatı olunca bu daha da çetrefil bir hal alıyor. Kültürel arka planında divan edebiyatı ve halk edebiyatı olanlar için modern şiire geçmede bir sıkıntı yoktur. Örneğin ben divan edebiyatının sözlü olarak çok güçlü bir şekilde yaşandığı Urfa'da doğup büyüdüğüm ve ayrıca Arapça bildiğim için geleneksel edebiyattan modern edebiyatı geçişte pek bir sıkıntı yaşamadım. Çünkü Osmanlıca sözlü olarak kültürel arka planımda zaten vardı. Gençlere gelince bunlar için gerçekten gelenekten modernizme geçmek büyük bir sıkıntı. Bir defa yabancı dillerin bombardımanı altında bir hayat yaşıyorlar. Bu yüzden kendi kültür ve dilimizle aralarında müthiş bir uçurum var. Cumhuriyetin ilk yıllarında yayınlanan eserleri sadeleştiriyoruz. Ne acı değil mi? Bunlar birer engel. Dil ve kültür problemini halledenler böyle bir engelle karşılaşmıyorlar. Ancak modern şiirden başlayanlarda sıkıntı oluyor. Çünkü günümüz gençlerinin modern şiiri değil, geleneksel şiiri anlamakta zorlanıyorlar. İngiltere'de Shakespeare yazıldığı dönemin diliyle yayınlanıyor ve her İngiliz vatandaşı onu orijinal dilinden okuyarak orta eğitimini bitiriyor. Bizde Fuzûlî'yi, Nâbi'yi, Nedîm'i, Ziya Paşa'yı yazıldığı dönemin diliyle okutmalıyız çocuklarımıza. Ancak o zaman köklü bir kültür ve güçlü bir modern şiir dili oluşturabiliriz...

- *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı “şiir” şekline dönüştü?*

Biraz önce yukarıda belirttiğim gibi “ben yazdım oldu” mantığıyla ortalıkta şair diye dolaşan zevatlar bulunmaktadır. Şiir

trajik olandan, melalden, aşk ve acıdan beslenir. Meşhur bir söz vardır; “dert insanı söyler” diye. Şiir yazan aynı zamanda dertleşen insandır. Halk muhayyilesinde şair demek âşık demektir. Âşık demek Fuzûlî'nin o meşhur “Ya Rab bela-yı aşk ile kıl aşına beni / İtme bu aşk belasından cüda beni” dizisinde olduğu gibi belasıyla hemhal olan kişidir. Mecnun yani delidir, meczuptur... Aslında buradaki meczupluk delilik değil, aşkınlıktır, bir hal olayıdır. İlham dediğimiz şey, şairin fizik âlemden metafizik âleme geçmesidir. Trans yani aşkınlıktır. O aşkınlık içinde fiziki dünyadan soyutlanarak metafizik dünyada hissettiklerini şiire döker. Böylesine bir hal olayı, aşkınlık yaşamayan insandan şiir sudur etmez. Sizin de belirttiğiniz gibi yüreğinden, gönlünden değil, karnından konuşur. Karnından konuşan insanın yazdıkları da şiir olmaz. Ben kafama göre şiir yazarım, istediğim imgeyi, imajı, sembolü kullanırım ve bunun manası yalnızca bende saklıdır diyemez şair. Şiiri okuyan herkes orada geçen imgeden, imajdan, sembolden kendine göre bir şeyler çıkarabilmelidir. Kimsenin anlamadığı bir şiir, şiir değil hezeyandır. Tıpkı fırçayı tuvale gelişi güzel vurarak soyut sanat icra ettiğini söyleyen ressamalara benzerler. Okuyanın anlamadığı veya hiçbir şey hissetmediği bir şiir olamaz. Ne yazık ki günümüzde içi boş, ne söylediği anlaşılmayan yüzlerce şiir yayınlanıyor dergilerde. Ve bunların okuyucu nezdinde bir karşılığı yok. Dar bir çevre içinde okunup konuşuluyor o kadar...

■ *Şiir bize neyi anlatır?*

Şiir insanı anlatır. Şiir Varoluş sancısıdır. Şiir aşktır, acıdır, yer yer de tebessümdür. Hiçbir zaman kahkaha atmaz şiir. Şiir insana insanı, insanın ruhunun derinliklerini, dile getiremediği hislerini anlatır. Şiirin evrensel olmasının nedeni insanı muhatap almasıdır. Yunus'un Mevlana'nın, Fuzûlî'nin şiirinin kalıcılığı yaratılışı yani insanı anlatmasıdır. “Bir ben var benden içerü” diyen Yunus'un yaşadığı dönemde birçok şair vardı. Ama onlardan geriye yalnızca Yunus kaldı. Çünkü Yunus, insanı, varoluşu,

yaratılışı dile getirmiştir. İnsanlık yaşadıkça Yunus yaşayacaktır, şiirleri hep söylenecektir...

■ *Şiirde usta çırak ilişkisi var mıdır?*

Şiirde usta çırak ilişkisine inanlar vardır, ben onlara saygı duyuyorum ama kendim usta çırak ilişkisine inanmıyorum. Çünkü şiir tamamen bireysel bir sanattır. Usta çırak ilişkisini şiir nasıl yazılır bağlamında belli bir eğitim noktasında ele alıyorsanız diyeceğim yoktur. Edebiyat fakültesinde binlerce öğrenci yetiştiren, bir şairden daha çok şiir üzerine bilgiye sahiptir ama şiir yazamaz. Şiir yazabilmek için doğuştan şair olmak gerekir. Burada bir noktanın altını çizmek istiyorum. Bir genç şair usta bir şairin şiirlerini okuyarak ve ona özenerek şiir yazabilir. Hatta yazdıkları divan edebiyatındaki nazirelere de benzeyebilir. Fakat belli bir noktadan sonra kendi sesini kendi konusunu kendi şiirin yazmak zorundadır. Her genç şair bir veya birkaç usta şairin etkisinde kalabilir. Ama onu aşmadığı, kendi sesini yakalamadığı müddetçe şair olamaz. Eğer bu tür okumaları usta çırak bağlamında değerlendiriyorsanız bir şey diyemem. Çünkü ben usta-çırak ilişkisine değil, genç şairin arayışına inanıyorum. Genç şair güçlü şairleri okur, bazılarının etkisinde kalır ama belli bir müddet sonra kaynağından çıkan su gibi kendi yatağını bulur. Şiir dilini, sesini oluşturur...

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Bir yazarı yazar eden üslubu olduğu gibi, bir şairi şair yapan şey de üslubudur. Örneğin Mehmet Akif'in, Yahya Kemal'in, Necip Fazıl'ın, Sezai Karakoç'un, İsmet Özel'in şiirlerini altında imzaları olmasa dahi tanıyoruz. Çünkü kendilerini mahsus bir şiir dili, bir şiir sesi var. Hatta onların etkisinde bir şiir karşımıza çıktığında hemen bu şiirde Sezai Karakoç'un sesi, şu şiirde Yahya Kemal etkisi var diyoruz. Niçin? Üslup sahipleri olduğu için. Üslup sahibi olmayan bir şair vasat şairdir, geleceğe kalmaz. Bir

şairin üslubunu oluşturması zaman içerisinde kendiliğinden oluşur. Bir şair beslendiği kaynakları ne denli içselleştirir ve ne denli onların etkisinden kurtulursa o denli özgün olur. Kendine has bir dil geliştirir.

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşıyoruz?*

Kâinatta Allah hariç hiç varlık öncesiz ve sonrasız değildir. Her varlık mutlaka bir yerlerden beslenir. Ne ağaç köksüz ne dal yapraksız olabilir. Gelenekten beslenmeyen şiir, köksüzdür, piçtir! Kendinden öncekileri okumadan şiir yazılamayacağı gibi, gelenekten beslenmeyen şiir de yazılamaz. Bu kimi şairde çok güçlü kiminde çok zayıf olabilir. Ama her halükârda şairin beslendiği bir meme vardır. Gelenekten kastımız binlerce yıllık şiir birikimi ise, bu birikim bugün bizi modern şiire götürmüştür. Türki devletlere şiir şölenine gittiğimizde, oradaki şairlerin büyük çoğunluğunun halen hamasi şiirler okuduğunu, konu olarak da vatan, millet, Sakarya edebiyatını aşamadıkları gördüm. Edebiyatları bizim cumhuriyetin ilk yıllarındaki Millî ve hamasi edebiyatımıza benziyor. Biz gazeli zirveye ulaştırdık, halk edebiyatından beslenen büyük şairler çıkardık ancak bir iki şair hariç 1950'lerden sonra gerçek anlamda modern serbest şiirler yazabildik. Bu bir süreç işi. Belki Birinci ve İkinci Yeni şiiri içinde geleceği bulmak zordur ama unutulmamalıdır ki, Birinci ve İkinci Yeni binlerce yıllık şiir tecrübemizin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Geleneği bazen farkında olmayarak modern şiire taşımız. Bazen Turgut Uyar, Behçet Necatigil ve Attila İlhan gibi bilinçli olarak... Attila İlhan'ın şiirlerine bakarsanız geleneğin modern şiire nasıl taşındığını görürsünüz.

■ *Modern şiir ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Modern şiiri serbest ölçüde yazılmış şiir olarak görenler var. Oysa modern şiir yalnızca serbest ölçüyle tanımlanamaz. Örneğin Necip Fazıl'ın şiiri hece ölçüsüyle yazılmış modern şiirdir.

Onun şiirin modern yapan şiire soktuğu konulardır. İlk defa şiirde metafizik ürperti, cinleri, hafakanları, bunalımları, yabancılaşmayı dile getirmiştir. Bütün bunlar modernleşme ile insanın karşı karşıya kaldığı sorunlardır. Bunu üstat şiirine taşımıştır. Necip Fazıl'ın şiiri modern şiir olduğu gibi Nazım Hikmet'in şiiri de modern şiirdir. O da hem serbest tarzı hem de ideolojiyi öne çıkararak şiirini oluşturmuştur. Dolayısıyla modern şiir bana göre daha çok işlediği konuyla modern şiirdir. Ölçülü veya ölçüsüz olması önemli değildir.

- *Edebiyat dergilerinde şiir "başrol oyuncusu" olarak ön yazıdan hemen sonra "cam kenarı"nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun "dolgu malzemesi" mi oldu?*

Şiirin seyrini dünyanın gidişatından ayrı düşünemeyiz. Dünya yukarıda belirttiğim gibi dijital ve sanal bir çağa doğru gidiyor. Tarihi çağlara ayırdığımız gibi sanatı da çağlara ayırmak mümkündür. Sanatı çağlara ayırdığımızda şiir antik dönemlerden beri vardır ve öyle sanıyorum ki, sanatların en eskisidir. Zira bütün kutsal kitapların dili şiirseldir. Orta çağ roman ve resim çağıdır. Henüz elektriğin olmadığı, insanların vakit öldürmek için meşgale aradığı bir dönemde roman ev kadınları başta olmak üzere en popüler sanattır. Bu dönemde bin beş yüz iki bin sahifelik romanlar yazılmıştır. Sonrasında tiyatroyu görüyoruz. Tiyatro sinemanın icadına kadar en güçlü sanat dalıdır. Bugün tiyatro ilk dönemdeki popüleritesini yitirmiştir. Dar bir çevrede devam etmektedir. Sinema 20. yüzyılın en güçlü en popüler sanattır. Tiyatroyu, romanı, resmi bitirmiştir. 21.yüzyıl internet çağı. Yani sanal bir çağ. Bu çağda insanlar yüz yüze görüşmüyor. Sanal ortamda birbirilerini takip ediyorlar. Böylesine bir dünyada şiirin yeri yoktur. Şiir kadının mahrem, aşkın kutsal sayıldığı dönemlerde karşılık bulmuştur. Kadının kolay olduğu, aşkın cinselliğe indirgenmediği bir dünyada şiirin yeri olamaz. Çünkü şiirin dili gönülden kopup geldiği için ilahi bir dildir. Modern

dünya kutsala savaş açtığından şiirin varlığını sürdürecektir alan kalmamıştır. Dergilerde yayınlanan şiirlere gelince onlar da dar bir çerçevede karşılık buluyor o kadar... Şiir kitapları basılmıyor çünkü alıcısı yok. Şiir yalnızca dergilerde dolgu malzemesi değil, siyasilerin propagandalarında da doldu malzemesi olarak kullanılıyor.

- *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nın öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralamı?*

Taşıma su ile değirmen dönmez derler. Devlet eliyle şiir teşvik edilmez. Cemal Süreya'nın "şiir anayasaya aykırıdır" diye bir sözü vardır. Şiir iktidarla uyuşmaz. Doğu ve batı klasiklerini millî eğitim mecburi kıldı, öğretmenler başta olmak üzere öğrenciler roman özetlerinden okuma yaptılar. Çocuklarda okuma ve edebiyat zevki oluşturmanın yolu öğretmenlerin okuma zevkinden, edebiyat sevgisinden geçiyor. Öğretmenlerin okumadığı, bir yerde öğrencilerin okuması beklenemez. Şiir ezberleyerek kaç kişi şair olmuş veya şiiri sevmiştir. Şiirin dili kutsaldır, gönülden çıkar gönüllere ulaşır. Şiir ezberletmek şiir kitaplarına kapı aralamaz...

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

İlginçtir Osmanlı padişahları iyi bir savaşçı olmalarına rağmen çok iyi şairdirler. Ömürleri at sırtında geçen, savaş meydanlarında kılıç parçalayan padişahlarımız arkalarında birer koca divan bırakmışlar ama bir savaş kitabı bırakmamışlardır.

Bir ellerinde kılıç bir ellerinde kalem olan bu padişahlar bize kalemın kılıçtan daha keskin olduğunu söylemek istemişlerdir. Şiir söyleyen padişahların gönül gözleri açık, sezgileri güçlü ve dilleri kucaklayıcıdır. Bu yüzden imparatorluk kurmuşlardır. Bugün dahi iyi bir siyasetçi veya liderin iyi bir hatip olması gerekir. İyi hatip olmanın yolu da dili iyi kullanmaktan geçer. Sözcüklerle oynayamayan bir insan ne iyi bir şair olabilir ne de iyi bir hatip.

Devlet adamları, şehreminler sanat ve felsefeye ne denli önem verirlerse şehirleri ve ülkeleri o denli iyi yönetirler. Sanatsız ve felsefesiz iktidar olunmaz. Yavuz Sultan Selim, Mısır'ı fethettiğinde, oradaki en iyi mimarları, mühendisleri, yazarları, sanatçıları, din adamlarını zorla başkent İstanbul'a getirmiştir. Getirdiği bu beyin göçüyle imparatorluğun en muhteşem yüzyılını oluşturmuştur. Bugünkü medeniyet sancımızın nedeni bir futbolcunun bir müzisyenin desteklendiği kadar bir yazar ve sanatçının desteklenmesi gerekir ki, sanat ve düşüncede atılım yapabilelim.

[*Hece Taşları*, S. 35, 2018, s. 4-7]

Mehmet KURTOĞLU

1969 yılında Urfa'da doğdu. HRÜ. İnşaat MYO, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler ile İşletme Bölümünden mezun oldu. Şiir, deneme, inceleme, biyografi, belgesel, roman ve tiyatro dalında eserler kaleme almıştır. 2005 yılında Kırım'da, 2015 yılında Kazan'da, 2019'da Edirne, Gümölcine, Kırcaali'de yapılan Türkçenin Uluslararası Şiir Şölenine katılmıştır. 2014 yılı "Eski Dünyaya Seyahat" kitabıyla gezi dalında TYB yılın yazarı ile 2018 yılında "Ezelden Urfa" kitabıyla ESKADER Şehir Kitapları dalında yılın yazarı ödülünü almıştır. Şiir ve gazetecilik dallarında çeşitli ödülleri bulunmaktadır. Şiirleri ve yazıları Çeşitli yabancı dillere çevrilmiştir. TYB Urfa kurucu üyesi ve başkanlığı, GAP Gazeteciler Cemiyeti kurucu üyesidir. Şanlıurfa Kültür ve Araştırma Vakfı, Anadolu Yazarlar Birliği, GAP Gazeteciler Cemiyeti, İLESAM, İlim Yayma Cemiyeti üyesi olan yazar, TYB Genel Merkez Yönetim Kurul üyesidir. Eserleri: *Bana Kendini Anlat, Şiir, 1998, Hafızasını Kaybeden Şehir, Deneme, 1999, Gurbeti Olmayan Diyar, Şiir, 2000, Urfa Efsaneleri, Araştırma, 2005 (3 baskı), Çağa Küsen Leyla, Şiir, 2005, Ben Kendimden Yanayım, Deneme, 2005, Kültür Şehri Urfa, Araştırma, 2006 (3 baskı), Şiir Şehir Urfa, Şiir Seçkisi, 2006 (3 baskı), Hafızasını Arayan Şehir, Deneme, 2007, Savaşın Âşıkları, Tiyatro, 2008, Urfalı Nabi, Biyografi, 2008, Ben Yusuf Sen Züleyha, Şiir, 2009, Çağın Divanesi, Rubailer, 2010, Gâvur Mahallesinde Aşk, Roman, 2011, Rıfkı Kaymaz Kitabı, Biyografi, 2011, İbrahim'in Nazargahı Urfa, Gezi, 2012, Meliküş Şuara Yusuf Nabi, Biyografi, 2012, Eski Dünyaya Seyahat, Gezi, 2014 (TYB Gezi Ödülü), Hasret ve Umud Bosna, Gezi, 2014, Türk Sinemasında Urfa, İnceleme Araştırma, 2015, Hasret ve Azap Tanpınar'da Şehir ve Kadın, İnceleme, 2015, Bir Batı Masalı Shakespeare, İnceleme 2015, Metafizik'in Trajik Şairi Necip Fazıl, İnceleme 2015, Bu Eller Utandırmaz Adımı, Fikir 2016, Mehmet Âkif, Biyografi, 2016, Dilim Türkü Gönüm Gazel, Şiir, 2017, Şehristan Deneme, 2017, Ezelden Urfa, Deneme, 2018, Az Gezdim Çok Gördüm, Gezi 2018, Tanrıyı İcat Etmek, Deneme, 2019, Yeşilçam'ın İmgeleri, İnceleme, 2020.*

“Peki, şiir kimi okur?”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınizi aşan bir usta elinde düğölmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönöl işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Elli yıldır üzerinde çalıştığım şiir otağımı artık tamamlamış gibiyim. 1966’da başlayıp 2016 da tamamlanan şiir otağımın yedi adet sarsılmaz kolonu var. Bunlar benim, yedi ila on yılda bir yayınladığım şiir kitaplarımın sayısıdır. Aynı zamanda benim çocuklarımın sayısını da çağırıştırır. Bu otağ, iki yüz elli şiir ile örölmüştür. Bunu elli yıla böldüğümüzde her yıla beş şiir düşer. Demek oluyor ki çok verimli bir şair değilim. Ya da titiz bir şairim diye de yorumlanabilir.

Şiir, bir ceht ve çaba işidir. İlham ile ilişkisi varsa da esas olan emektir. Şiirin yüzde doksanı emek ve ustalıktır. Okuya okuya, düşünö düşünö ve yaza yaza geçirdiğimiz uykusuz geceler, saatler, sabahlamalar, bir yoğun emek ve göz nuru olsa gerek. Şiir yazmaya harcanmış bütün bir mesaiye ve zamana rağmen; şairde, ruhsal bir şiir kumaşı, bir istidat ve yetenek yoksa bu çaba, boşuna bir çaba olur.

Bu işe tahsis edilmiş ve heder edilmiş bir ömrün sonunda; tanınmamak, bilinmemek gibi bir tehlikesi de vardır bu işin. Zaten işin tabiatında para, pul olmayan ve asla karın doyurmayan böyle zahmeti bol bir işe soyunmak, her baba yiğidin kârı ve harcı değıldir. Bunun için biraz deli olmak gerekir.

Gönlü ve ruhu doyuran böyle bir işten zevk alıyorsanız, manevi bir haz duyuyorsanız emelinize kavuşmuş olursunuz. Gerisi bir uzun hikâyledir. Çünkü bu çaba, bir aşk işidir. İşin içinde aşk varsa, her şey var. Ne demiş şair Fuzûlî:

“Bende mecnundan füsün âşıklık istidadı var
Âşık-ı sadık menem mecnunun ancak adı var”

- Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak “ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?” dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?

Elinde şiir eskizlerini içeren defteriyle bize gelen genç bir şair adayına neler söyleyebiliriz? Bütün bir ömrünü şiir sanatına vermiş bir şair olarak ona deriz ki: “Evladım, öncelikle çok okumalısın. Her şeyin yolu, bir bilgi birikiminden geçer. Kendini yetiştirmelisin, bilgi ile donanmalısın. Sonra, şiir okumalarına başlamalısın. Nerden diye sorarsan, Fuzûlî babadan derim. Şiir sanatının vaz geçilmez başat teması olan Aşk’ı ondan öğrenmelisin. Ne diyor Fuzûlî baba:

“Aşk imiş her ne var âlemde
İlim bir kıyl ü kal imiş ancak”

Divan şiirimizin belli başlı ustalarının divanlarını tetkik etmelisin, o ustaların özgün, bilinen meşhur olmuş, tanınmış şiirlerinden seçmeler yaparak bir kısmını hafızana almalısın. Bu ustalardan bir kısmını şöyle sıralayabilirim -ki hemen hepsi aruz ölçüsüyle yazmışlardır- Fuzûlî, Bâkî, Nabi, Nef’î, Nedîm ve Şeyh Gâlib Dede. İkinci aşama olarak halk şiirimizin yani hece şiirimizin ustalarını tanımalı ve okumalısın Bunlardan da birkaç örnek isim vereyim sana; Yunus Emre, Emrah, Pir Sultan Abdal, Köroğlu, Dadaloğlu...

Cumhuriyet dönemine gelince; Burada Yahya Kemal ve Ahmet Haşim’le işe başlamalısın. Sonra Necip Fazıl, Nazım Hikmetle de-

vam edip Cahit Sıtkı, Ahmet Kutsi, Ahmet Muhiple tanışmalısın. Serbest şiirin ilk temsilcisi Orhan Veli ve arkadaşlarını tanımalısın. Bunların başlattıkları şiir akımına birinci yeni diyorlar. Buna tepki olarak doğan ikinci yeni şiir akımı şairlerinden özellikle Sezai Karakoç'u ve Cemal Süreya'yı okumalısın. Sonra Ahmet Arif, Hilmi Yavuz, İsmet Özel ve Cahit Zarifoğlu... Sana tavsiye edeceğim şairlerin bir kısmı bunlar. Bu şairler nasıl yazmışlar, şiir anlayışları nedir, bunları okuyup öğrenmelisin. Şiir sanatına ilişkin yazılmış poetik kitapları arayıp, bulup okumalısın. O kitaplar sana çok yardımcı olacaktır. Bütün bir şiir sanatına ait bilgilerin dışında destek bilgilere de ihtiyacın olacaktır. Bunun için önce İnsanı ve kendini tanımalısın. İnsan psikolojisini bilmelisin.

Genel bir felsefe ve mantık bilgisi, yön, yöntem bilgisi sana bu çalışmalarında yardımcı olacaktır. Ve bütün bunların üstünde; hangi dille yazıyorsan o dilin bütün inceliklerini çok iyi kavramalısın. Yazdığın ve konuştuğun dili çok iyi bilmelisin. Bunun için sözlük, lügat çalışması yapmalısın. Bütün bu saydıklarım şiir yazmaya başlaman için gerekli olan bilgilerdir.

Bütün bunların üstünde; elbette şiir sanatına karşı bir kabiliyetin, bir istidadın ve bir yeteneğin olması gerekir. Bu işe karşı bir istek ve arzu yoksa bu iş olmaz, taşıma suyla değirmen dönmez. Boşun şair olacağım diye heveslenmemelisin. Edebiyatın başka dallarında, güzel sanatın başka dallarında da kendini denemelisin. Baktın ki olmuyor yazmayı bırakmalı ve fakat okumayı bırakmamalısın. İyi bir okuyucu olmak ta her zaman bir yazar olmak kadar önemlidir.

Bir genç hevesliye tavsiyelerim bunlardır efendim.

- *Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çıkışlardan geçmemiz gerekir?*

Çok hızlı bir çağda yaşıyoruz. Kitle iletişim araçlarının çoğalması, bize bilgiye ulaşımın ve erişimin kolaylaşmasını sağladı.

Bu kolaylık, aynı zamanda büyük bir tehlikenin de ayak seslerine işaret ediyor. Toplum hayatı, sürekli bir değişim ve dönüşüm içindedir. İnsanlık tarihi boyunca da bu böyle olmuştur. Değişen eşya ve sosyal olaylar karşısında birer edebiyat ürünü olan roman, hikâye ve şiir deneme vs. gibi yazı türleri de bu değişime ayak uydurmak zorunda kalacaktır.

Gelenekle gelecek arasında kuşkusuz bir köprü var. Bu köprü'nün üstünde biz şairler de varız. Bu demektir ki sorumluluğumuz çok büyük. Geleneksel olanı, geleceğe taşıyacak olan bizleriz. Divan ve hece geleneğinden serbest tarza kadar uzanan bir şiiri, içinde bulunduğumuz çağın tanıkları olarak geleceğe taşımak sorumluluğu ve bilinci içinde olmalıdır.

Türk şiirinde, Tanzimat'tan beri süre gelen yenilik arayışları, günümüze kadar devam edegelmiştir. Bu arayışlar devam edecek gibi duruyor. Çünkü denenmemişi denemek, söylenmemişi söylemek bir yeniliktir. Siyasetten edebiyata kadar herkes bir yeniliğe doğru koşup duruyor. Çünkü "Yeni", sihirli, efsunlu bir kelimedir. Her kesimden her insanı cezbediyor, adeta çarpıyor.

■ *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

Bence yazılamaz, yazılmamalıdır da. Yeni ile eski arasında bir kopukluk olsun istemem. Çünkü her yeni olan, üstünden zaman geçince, tabiri caizse zaman aşımına uğrayıp eskiyince ne oluyor? Gelenek zincirine bir halka olup takılıyor. Geçmişte kalmış şiirimize, tarihi unutmadan onun üstüne yeni bir şiiri bina edebilir, eklenebilir. Edilenler kalıcı, edilmeyenler kaybolup gidiyor.

■ *Divan ve halk şiirini tanımadan günümüz "modern şiiri"ni yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?*

Bir defa bu engeller nedir? Bir ölçü sorunumu, yani aruz, hece ve serbest ölçü sorunumu bu engeller? Sanırım özde ve içerikte bir sorun ve bir engelle karşılaşmamız mümkün değildir. Şekil

şartlarında, ölçü ve uyak gibi birtakım zorluklarla karşılaşılabilir. Bir de tabii dil sorunu var.

Bugünün şairi ne ağdalı bir dille ne de Öztürkçe gibi uydu-
rulmuş bir dille değil ve fakat şu anda yaşayan bir Türkçe ile
yazması, farklı düzlemlerde ele alındığında, modern yani çağ-
daş olanla kadim olan arasında bir farklılık olmayacaktır. Farklı-
laşma; eşya ve sosyal olaylar arasında yaşanacaktır. Bence hepsi
budur.

- *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı "şiir" şekline dönüştü?*

Bu durum, tamamen insanımızın maddeler dünyasına olan
rağbetinin artmasından meydana gelmektedir. Ruh ve mana ik-
limi, insan hayatından yavaş yavaş çekilirken yerine madde ve
maddecilik inancı gelip insanın gönlüne ve kalbine taht kurdu.
Bu hal, insanımızın zaman içindeki tercihine kalmış bir durum-
du.

Şiir iklimi, insanın ruh ve gönül dünyası ile ilgili bir keyfiyet-
tir. İnsan, kendisinin varlık sebebi olan yaratıcıdan uzaklaşınca
iklim değişiyor, manevi iklim maddi iklime dönüşüyor. İnsan
ölümden kaçıyor, yaratıcıdan kaçıyor, ahiretten kaçıyor, geçici
olan bu dünyayı esas ve ebedi imiş gibi algılıyor. İşte insanın bu
yanlış yanılması ve sanısı, onu rabbinden uzaklaştırdığı gibi şiir
ikliminden ve şiir coğrafyasından da uzaklaştırıyor. Ruh dün-
yamızın fakirliği, şiirin mısralarına da sinmiş gözüküyor. Kafa
karışıklığı, yazıya ve şiire kadar intikal edebiliyor demek ki.

- *Şiir bize neyi anlatır?*

Şiir, güzel sanatların bir dalı, edebiyatın bir şubesidir. Şiir, gü-
zelliğin nefes alışdır. Şiir, güzeli arama cehdi ve çabasıdır. Şiir,
bir işaret, bir ima, bir çığlık, belki deruni ve lahuti bir sestir. Şiir;

sonsuz bir deniz, umman-ı bîsahildir. Şair olmak Allah'ın bir lütufudur. Şiir, hiç kimsenin söyleyemediğini, bir üst dille söyleyebilmek maharetidir. Ve nihayet o, hayatımızın bir bahanesidir. Bir şiir metninde; üslup, mimari ve musiki üç önemli esastır. Bir şiirin şiir olabilmesi için; onda ses, ahenk ve ölçü gibi birtakım kuralların boy göstermesi lazımdır. Şairin ustalığı, bunu gerçekleştirebilir. Bunun için bir şiir metninde; kelimelerin biri biriyle raks etmesi, dans etmesi gerekir.

Bu açıdan bakıldığında, bir şiir metnine giren kelimeler şanslı kelimelerdir. Ve şair, şiirine alacağı kelimeleri titizlikle seçme hassasiyetinde olmalıdır. Şiirin teması ve konusu, insan ve onun yapıp ettikleridir. İnsanın dünyadaki konumu, hayalleri, rüyaları, idealleri, düşünceleri, algıları eşya ve sosyal olayları yorumlayış biçimleri vs. gibi her birisi bir şiirin konusu olabilir.

Şiir sanatının sahibi, bizden başkası değildir. Biz insanlar şairlerin yazdıkları şiir metinlerini hep okuyup dururuz. Peki, şiir kimi okur? Beni, seni, onu okur. İşin temelinde ben ve O vardır. Yani yaratıcı... Usta şair Necip Fazıl soruyor:

“Ben kimim ve bu hal neyin nesi?
Söyleyin aynalar ben kimim?”

■ *Şiirde usta çıracak ilişkisi var mıdır?*

Şiir sanatı, güzel sanatlardan bir sanat olup bu sanatın mutlaka büyük ustaları vardır Eseri, müessir yaratır. Müessir burada usta şairlerdir. Bu sanatın çilesini çekmiş, emek harcamış bu işin ustaları. Ustanın olduğu yerde elbette bu işin müptedileri yani çirakları da olacaktır. Ustanın eserine bakarak onu inceleyen çiraklar olduğu gibi bir ustanın dizinin dibinde yüz yüze, rahlenin karşısında diz kırıp şiir dersi almak ta vardır. Geçmiş edebiyatımızda usta-çirak ilişkisi vardı. Bugün için şiir mektepleri yok belki ama bazı yazar kuruluşları yazarlık dersleri, şiir atölyeleri ihdas ediyorlar. Bu gibi kuruluşlarda şiir dersleri veren şairlere rastlıyoruz. Benim 1999, 2000 yıllarında Türkiye Yazarlar Birliği

Başkanı olduğum dönemde, Türkiye Yazarlar Birliği'nde iki yıl, dört sezon süren şiir okulum vardı. Mesela tarihte ilk şiir okulu, Miladın başlarında Sicilya adasında Şair Safo tarafından kurulmuştur.

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Üslup 'un sözlük anlamı; tarz, oluş anlatım tarzı, söyleyiş biçimidir. Bir şairin üslubu, kendine ait olan ve asla taklit edilemeyen şiirlerindeki söyleyiş biçimidir. Ya da biçemi...

Üslup; bir şiir metninde izlenen yol, biçem ve usulüdür. Üslup, usule aittir, esasa değil. Ancak bir metinde esası yansıtan şey, muhtevayı yansıtan şey üsluptur.

Şiirde bir öz ve bir de biçim vardır. Üslup şirin biçimi değil, biçemidir. Ama üslup, şiirde biçime ait bir olgudur. Bir şairin, bir yazarın kendi eserinde kullandığı veya oluşturduğu dilin içinde o şairin veya yazarın üslubunu bulabiliriz. Üslup, sanatkârın kendine aidiyetini vurgulayan önemli bir özelliştir. Şair bunu nasıl oluşturur? Şöyle: Bu iş, yıllara mal olan bir keyfiyettir. Çok çaba ve emek ister. Özgün olma adına verilen say ve gayretler sonucu şair kendi sesine ve üslubuna kavuşur. Kendi özgün üslubunu yakalar. Üslup, sahibinin kendi sesidir, soluğudur. Üslubunu kurmuş olan şairler, yarına kalacak olan şairlerdir diyebiliriz.

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşıyoruz?*

Gelenekten habersiz olan bir şiiri geleceğe taşımamız oldukça zor görünüyor. Geçmiş, şimdi ve gelecek zaman birebirini takip eden bir akıştır. Bu zaman akışı içinde bir halkanın, bir ilk halkanın olmaması asla kabul edilemez.

■ *Modern şiir ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Günümüz şiiri deyince bugünün şartlarında ve bugünün şiir anlayışında yazılan şiirler geliyor aklımıza. Bugünün şairleri, daha çok serbest tarzı benimsemiş gibi görünüyor. Ancak

günümüz Türk şiirinde bir tıkanma var. Bunu rahat bir şekilde gözleyebiliyoruz.

Çok hızlı bir çağda yaşıyoruz. Her şey, modernitenin etkisi altında geliyor. Haberleşme ağının, kitle haberleşme araçlarının çoğalması, internetten bilgiye rahat bir şekilde ulaşmamızı sağlıyor. Bu büyük bir kolaylık belki fakat ama büyük bir tehlikenin gelmekte olduğunu da bize işaret ediyor. Her şey elektronik ortama aktarılıyor. Ve giderek kitabın, derginin hükmü kalkıyor. Sen bile Hece Taşları dergisini elektronik ortamda yayınlıyorsun. O halde yapılacak iş, tekniğe ve gelişen teknolojiye bigâne kalmamak olacaktır. Çünkü çağ bir başka yöne doğru kayıyor.

- *Edebiyat dergilerinde şiir “başrol oyuncusu” olarak ön yazıdan hemen sonra “cam kenarı”nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun “dolgu malzemesi” mi oldu?*

Yo olaya öyle bakmayalım. Şiir öteden beri, ben kendimi şair olarak bildim bileli -elli yılda onlarca edebiyat dergisi takip etmişim- her zaman şiir ön saftadır. Bu onun dolgu maddesi olduğu anlamına gelmez. Bilakis hikâye ve denemeden daha çok ona değer verildiğinin bir işaretidir. Yayınevleri her zaman bir işe ticari kaygılarla bakar. Bu açıdan şiir kitabına para yatırmaz. Eskiden de yayınevleri şiir kitaplarını az basardı. Şimdi de şiir kitabı bas-salar bile bu yayınevi için bir fedakârlıktır. O da topu topu bin adet basar. Bu durum yadırganacak bir şey değildir. Demek ki şiirin has okuyucusu azdır. Bu da üzülecek bir şey değil, sevi-nilecek bir şeydir. İyi ve has şiir, hiçbir zaman dolgu malzemesi olmadı.

- *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okun-ması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nın öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

Kuşkusuz faydası dokunur. Bizde her şey emir komuta zinciri içinde yürür. Asker milletiz ya. Bir tarihte, bundan on yıl önce MEB müsteşarı bir genelge yayınladı ve dedi ki: Mayıs ayının son haftasında bütün orta dereceleri okullarda şiirler okunacak, şiir geceleri tertip edilecek. O yıl ve ondan sonra birkaç yıl okullar harıl harıl bu tür gecelerin tertiplenmesi için çaba ve emek sarf ederek hazırlandılar. Sonraları bu iş de tavsadı. Bu işler emir komuta zinciriyle olmaz; bu şiir işi, sivil bir alanın işidir. Özgürce olacak. Devletin müdahalesi ile olmuyor. İşin başında ve sonunda şiir sanatının öğretilmesi ve sevdirmesi gerekir. Mesela bir acı haber vereyim. Benim Balıkesir Dursunbey’de 1993 yılında ihdas ettiğim ve 20 yıl kesintisiz süren “Suçuktı Akşamları” 2014 yılında, ilçeye yeni seçilen belediye başkanı tarafından iptal edildi ve üç yıldır yapılmıyor. Bu belediye başkanını protesto eden bir akli başında adam çıkmadı. Bir şair, bir yazar, bir gazeteci çıkmadı. Üstelik bu adam, iktidardaki partinin belediye başkanı E ne yaparsın burası Türkiye nitekim...

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla iliştiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

Evet, geçmişimizin bize bıraktığı edebiyat ve şiir mirası, büyük bir kültür ve medeniyetin sonucuydu. Büyük uygarlıkların, evrensel çapta büyük sanat eserleri ve büyük sanatkarları olur. Bu bağlamda geçmişimizle övünebiliriz. Ancak bugün işler öyle değil. Şiir sanatına ilişkin herhangi bir eğitimi verilmiyor ve şiir sanatı sevdirmiyor. Edebiyat, sanat öğreten muallimlerin kendileri önce bu işi sevmeleri gerekir. Devlet katından söz ederken, merkezi otoritenin böyle bir akli yok. Yani siyasetin sanata bakan bir yüzü ve bir sanat akli yok maalesef. Parti programlarını inceleyin bu dediğimi daha iyi anlarsınız. Kültür Bakanlığı, turizme indirgenmiş bir ülkede yaşıyoruz. (Kültür Bakanlı-

ğı, bakanlar kurulu sıralamasında da en sonda yer almaktadır. Bunu, Resmî Gazete'yi incerseniz görürsünüz.) O takdirde iş yerel yönetimlere düşüyor, şehreminlerine düşüyor, E yukarıda örneğini verdim işte. Adam, bırak yeni yeni şiir akşamı ihdas etmeyi düşünsün, mevcut ve geleneksel hale gelmiş bir geceyi, bir sanat etkinliğini iptal ediyor ve hiçbir cenahtan en ufak bir tepki gelmiyor. Şu geldiğimiz hale bakın. Şu sorumsuzluğa bakın, şu cahil cesaretine bakın! Ve iktidar olduğunu söyleyen adamın iktidarsızlığına bakar mısınız?

Şehirlerimiz, eski şehirler olmaktan çıktı. Yeşile karşı düşmanlık var sanki. Beton ve demir uygarlığına doğru gidiyoruz. Yapılaşmalarda en ufak bir estetik kaygı yok. Bu estetik kaygısızlık ve sorumsuzluğu, ülkenin meclisine (TBMM) yapılan yeni yapılarda daha rahat görmek mümkün. Şehirlerdeki devasa, ucube yapılara (Mesela Ankara'nın göbeğinde, Çukurambar'da yeşil sahası olmayan, yeterli otoparkı olmayan, kırk beş katlı beton yığını var!) bir bakınız Allah aşkına. Pıtrak gibi yükseliyorlar ve buna bir dur diyen irade yok. Üstelik bu, İslâmî hassasiyeti olduğunu söyleyen bir iktidar zamanında yapılıyor. Çok acı bir durum ve çok acı bir hal. Eh, Dost acı söylemiş. Ruh gidince geriye ölü cesetler kalır. Ruhsuz, sanatsız, duyarsız insan kalabalıklarıyla estetik bir ortama, bir çevreye, bir şehre, bir kitaba ve bir nesle asla ulaşamaz.

Din elden gitmiyor, laiklik elden gitmiyor. Ve fakat gençlik, hızlı bir şekilde elden gidiyor. Ruhsal ve kültürel erozyon oldukça hızlı yayılıyor. Şu andaki gençlik, sanata meyilli bir gençlik değil. Edebiyata meyilli bir gençlik değil. Okumayan, düşünmeyen, yazmayan, konuşamayan, kekeme, bir stadyum gençliği var karışımızda. Bu, adeta robotlaştırılmış, mankurtlaştırılmış, slogançı bir gençlikle karşı karşıyayız. Siyasal İktidarların ülkeyi getirdiği somut gerçek maalesef budur. Allah sonumuzu hayr eyleye.

Vesselam.

[Hece Taşları, S. 36, 2018, s.10-13]

Mehmet Atilla MARAŞ

1949'da Urfa'da doğdu. Urfa Lisesi (1966), Ziraat Fakültesi, Ziraat Ekonomi ve İşletme Bölümü Mezunu (1971). 1972'den itibaren çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında eğitimci, mühendis ve yönetici olarak çalıştı. 1999'da kendi isteği ile kamu hizmetinden ayrılarak siyasete atıldı. Yazı hayatına lise sıralarında başladı. *Balıklı Göl* ve *Adımlar* dergisinin kurucuları arasında yer aldı. *Hareket, Edebiyat, Maveria, Yedi İklim* gibi Türkiye'nin tanınmış sanat ve edebiyat dergilerinde şiir ve yazıları yayımlandı. *Şafak, Yeni Şafak, Yeni Devir* gazetelerinde yazılar yazdı. Yurt dışında yapılan birçok şiir etkinliğine katıldı. Şiirleri İngilizce, Arapça, Fransızca, gibi dillere çevrildi. Birçok sivil toplum kuruluşlarında görev aldı. Türkiye Yazarlar Birliği Genel Başkanlığına seçildi (1998-2000). 2002'de yapılan milletvekili genel seçimlerinde, Şanlıurfa Milletvekili seçilerek parlamentoya girdi (2002-2007). Türkiye Büyük Millet Meclisinde dört yıl boyunca Meclis İnsan Hakları Komisyonu'nun sözcülüğünü yaptı. Yedisi şiir kitabı olmak üzere; deneme, hatıra, antoloji, röportaj ve şehir biyografisi dalında yayınlanmış on dört eseri bulunmaktadır. Yazarın edebî kişiliği hakkında çeşitli üniversitelerimizde lisans bitirme, yüksek lisans ve doktora tezi çalışmaları yapıldı.

“Yâr sesi”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Yavuz Sultan Selim Han’a meftun biri olarak Şah İsmail Hayatı’nın şu deyişi beni hep etkilemiştir:

“Aman hey erenler mürüvvet sizden
Öksüzem garibem amana geldim
Şu benim halime merhamet eylen
Ağlayu ağlayu meydana geldim”

Ömrümü bu durumda buldum ve böylece korumak istiyorum. Kuşkusuz benim deyişimdeki mürüvveti beklediğim erenler Horasan’da Müslüman olup Anadolu’ya gelen Hoca Ahmet Yesevî’nin, Yusuf Has Hacıp’in Yunus Emre’nin, Hz. Mevlânâ’nın, İtrî’nin, Sezai Karakoç’un, Zarifoğlu’nun, İsmet Özel’in yürüdüğü yolun ulularıdır. Dedelerimin yürüdüğü yolun izinden benim de tekerimin geçmiş olmasıyla övünç duyarım. Yeni bir çığır açabileceksem bunun ancak bu yolun sonuna varmamla mümkün olduğuma inandım hep. Bu yüzden de şiirde yenilik, kuram, deneysellik, deformasyon gibi söylemleri bu yolu sonuna kadar yürümeyenlerin dilinden doğmuşsa gülünç buldum. Batı düşüncesi tüm anarşizmine rağmen sanatta son derece katı bir gelenekçidir. Söz gelimi atonal müzikle ismi özdeşleşen Arnold Schönberg, Batı klasik müziğinin, tonal müziğin son büyük ismi Gustav Mahler’i en büyük adamlardan biri olarak görür. Biz ise maalesef düşünce, sanat, şiir dünyamızı yıkıntıya çevir-

dik. Naçizane tüm çabam bu yıkıntıların taşlarından bir inşa faaliyetidir. Şiirim ve düzyazılarım bunun için mürüvvet dilenir. Elbette Allah dilerse olur... Bana düşen gayrettir...

- *Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak "ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?" dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?*

Şairlik serde var ise sanırım onun adaylığından söz açmak yerinde olmuyor. Zira onun kendi özeleştirisi ona yeterli olmalıdır. Böyle değilse evet ona "şair adayı" denebilir ki onun da umulur ki durumu değişsin. Genç şair kendini zamanın şairleriyle değil ulu ölü şairlerle ölçüştürmelidir. Onlarla ölçüştürürse haddini bilir ve onlara layık olmak için onlarla tatlı bir söyleşmeye girer. Bunun pek güzel örneği Şeyh Gâlib üstadımızın Nâbî ile söyleşmesidir. Nâbî'ye layık olmak için onunla söyleşmeye, tabir caizse yarışa girer ve malum Hüsn ü Aşk'ı kaleme alır.

- *Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırlardan geçmemiz gerekir?*

"Çığır açmak" pek güzel bir tabir... Öyle kar yağmış ki yollar örtülmüş, görülmüyor. Biri çıkar tüm zahmete rağmen o görünmeyen yolu yeniden açar. Çığır açmış olur. Şair işte tüm bu çığırları tek tek yürür. Sonra nasipse o da bir çığır açar. Burada şairin meşrebi belirleyicidir. Kendine benzeyen şairleri tarih içinde arayıp bulur. Onlardan pek çok şey öğrenir. Bazen kendisine benzeyemeyenlerden daha çok şey öğrendiği olur. Elbette sadece şiirle sınırlı bir şeyden söz etmiyoruz. Düşünce geniş bir mülktür. Onu kendinizin emlaki kılmak için kuşkusuz çok büyü çaba gerekir.

- *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

Modern şiir, postmodern şiir diye bir şey yoktur. Şiir vardır ve o da binlerce yılın varlığıyla âbâd olmuştur. Onu böylece bilmedikçe, sevmedikçe, onunla bu yordamla kendini tartıya vurmadıkça şiir yazılıyor sayılmaz. Batılılaşma dönemimiz boyunca İslam'la bağı kopan şairler, şairin hedayinabit biri olduğunda ısrarcı oldular. Ancak kısa sürebildi bu. İslam'ı reddetseler de İslam maneviyatıyla mayalanmış Türk şiirini reddedemediler. Ne yazık ki günümüzde kendilerine İslamcı diyen bir kısım kendini bilmez yaşadıkları zamanın putperesti olduklarını fark etmedikleri için Türk şiirini bir bütün olarak görmekten aciz düştüler. Postmodern popülizm ideolojisinin İslam sanatı ve maneviyatına kastettiğini maalesef günümüz Müslümanları etüt edemiyorlar. Rabbim idrak nasip etsin...

- *Divan ve halk şiirini tanımadan günümüz "modern şiiri"ni yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?*

Engel olarak görmemek lazım her şeyden önce... Halk şiiri formlarıyla da Divan şiiri formlarıyla da şiirler yazdım. Benim için kendimi imtihana tabi tutmaktı bu. Şiirsel dram da yazmaya çalıştım tespih taneciği küçük şiirler de. Politik şiirlerim de oldu çok şükür, manası bana da müşkül şiirlerim de... Şair kendini şiirin yordamı için hazır kılmalı.

- *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı "şiir" şekline dönüştü?*

Bu dediğinizin olmaması içi Müslüman şairler gerekli vazife yüklenmediler. Aksine onlar da karşıtlarına benzediler. Neden böyle oldu bu? Birinci neden yetenek meselesi. Görünme maniasına yakalanmış yetenekli şairler karşıtlarına benzeyince

zamanın putu tarafından mürüvvetle ödüllendirileceklerini düşünüyorlar. Yeteneksizlere gelince... Onlarda başka maraz var. Geleneğe sığınıp ondan güç alarak şair sayılmayı bekleyenler oluyor. Şiiri ancak yüksek bir şiir yetisine sahip bir şair gelenekten geleceğe taşır. O kişinin imtihanı ağırdır. Lakin ödülü de büyüktür...

■ *Şiir bize neyi anlatır?*

Şiirde “yâr sesi” vardır. Şiir bize o sesi hatırlatır. Bu anımsatma yeterlidir. Biz “Kurban olam Şavşat’a da içinde yar sesi var” deriz. Türkçemizde Rabbimizi iştiriz. Her dilde bu ilahi lütuf vardır. O dilin şairleri o lütfu mazhar olmuşsa ne tür şiir yazarsa yazsınlar hatırlattıkları son tahlilde ayındır.

■ *Şiirde usta çırak ilişkisi var mıdır?*

Çırak tektir ama ustalar pek çoktur. Benim için böyle oldu bu. Sadece Türk şiirinin değil Batı şiirinin Japon şiirinin de ustalarını kendime mihenk seçtim.

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Kendi de bunun farkına varmaz. Tek bildiği türkünün oluştuğudur. Meşrep olarak akraba çıktıklarıyla önceleri üslubu benzerlik gösterebilir ama zamanla değişir bu.

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşırız?*

Söz konusu olamaz bu. Ayrıca geleceğe taşımak da nasip meselesidir. Rabbimizin bir paşa gönlü vardır; isterse birine bunu nasip eder.

■ *Modern şiir ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Yaşadığımız zaman modern değil postmodern popülizmin teşhir ve ifşa çağıdır. Bundan doğmuş şiiri reddetmek elzemdir. Tabii cesaret meselesidir bu.

- *Edebiyat dergilerinde şiir “başrol oyuncusu” olarak ön yazıdan hemen sonra “cam kenarı”nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun “dolgu malzemesi” mi oldu?*

Postmodern popülizmin teşhir ve ifşa çağında şiirin söz ettiğimiz “yâr sesi”ni anımsatması istenmez. Bu yüzden de şiir kovulmuştur. Şairler onları kovama yaltanlanmayı bırakmadıkça alınacak yol yoktur. Yaşadığımız zamana gömülmüş insanların şiire layık olmadıkları gerçeğini kabul etmek lazım. Biz imtihanımızı vermekle mesulüz, çok olmakla, itibar görmekle değil.

- *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı’nun öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

Şiir bir idrak meselesidir. İdraki olanın kaderi onu çeker. Tabii saydıklarınızın hepsi birer vesiledir. Ama bunların has bir şairin tebarüzü için gerekli olduklarını sanmıyorum. O kendi yolunu açar. Şiirden duyulacak “yâr sesi”ne milletimiz muhtaçtır. Dedikleriniz milletimizi geçmişte var eden ruha bir hazırlık olabilir. Bu bakımdan bir anlamı olabilir. Yoksa sadece ticaret doğar tüm bu işlerden.

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

İlk sorunuza cevap verirken Yavuz Sultan Selim Han’ı andım Hatayî ile birlikte. İçinde şiir verdiği ilahî ses olmayan kişi belki Almanya’yı yönetir ama Türkiye’yi yönetemez. Yönetmemelidir.

Bizim “yâr sesi”miz, “ilâ-yı Kelimetullah”tır. Bakın şu şiir Yavuz Sultan Selim Han Hazretlerine aittir:

“Gözlerimden aktı deryâlar gibi yaşım benim
Dostlar çok nesne gördü onmadık başım benim
Geçmek için seyl-i eşkimden hayâlîm askeri
Bir direkli iki gözlü köprüdür kaşım benim
Her gece altun benekli âsmânîler giyip
İşbu çarh-ı pîre-zen olmuştur oynasım benim
Ben gedâ gurbet diyârında kalırdım yalnız
Mihnet ü derd ü belâ olmasa yoldaşım benim
Ey felek dokuz dolu câm içmeyince Han Selim
Dehr içinde olmadı hergiz ayakdaşım benim”

Bizde bürokrattan geçilmiyor maalesef. Devlet adamı değil bürokrat yetiştiriyoruz. Arada dağlar kadar fark var. Devletimizin en büyük derdi ikbalperest hasta bürokrat takımımızdır. Şiire meyli olan biri bu yüzden derhal sivrilliverir. Çünkü bir idrak katmıştır şiir ona. Yavuz Sultan Selim için şiir aklını bir başka işletebilmeye imkân veren mühim bir düşünce yordamıdır. O bundan fevkalade istifade etmiştir. Biz savaşını da şiirle yürütebilen bir milletiz. Mücadelemizde şiiriyet varsa onun “yâr sesi”yle irtibatlı olduğunu anlarız. Gerisi Allah’a kalmıştır. İsterse başarı verir, istemezse vermez... Üniversitelerimizin uluslararası ilişkiler, kamu yönetimi bölümlerinde Kutadgu Bilig okutulmuyor. Henry Kissinger’ın Diplomasi kitabının günün diplomasisinde bir yeri vardır ama Kutadgu Bilig’in künhüne vakıf olan için o yer, yerli yerini bu sayede bulur. Bu olmuyor maalesef... Vardır bir hayır...

[Hece Taşları, S. 38, 2018, s. 4-6]

Dr. Celal FEDAİ

1972'de Kayseri'de doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Kayseri'de tamamladı. Dokuz Eylül Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi aldı. Aynı bölümde yüksek lisans yaptı. Doktora öğrenimini Ege Üniversitesinde tamamladı. İlk şiiri *Dergâh* dergisinde yayımlandı. *Merdiven Şiir, Kitap Haber* gibi dergilerin yayımlanmasında katkıda bulundu. *Melâmet* dergisinin genel yayın yönetmenliğini yürüttü. Türkiye'nin önde gelen edebiyat, kültür, sanat dergilerinde yazılar yazdı. Şiir Kitapları: *Şeytanın Günlüksüz İrgadı* (2001), *İmtiyaz Sahibi* (2002), *Parmak ile Boyanmış* (2004/2005 TYB Şiir Ödülü), *İç* (2010), *Olağanüstü Şiirler* (2012), *Prenseleri Geri Çağırın* (2013), *İç/Toplu Şiirler* (2017), *Elin Kulağımda* (2019). Deneme-İnceleme-Araştırma Kitapları: *Suyu Seveni Derin Batırın Irmağa* (2007), *Spekülatörlere Karşı Şiiri Savunmak* (2009), *Sözcükler İçin Savaş* (2012), *Şiiri Konuştular* (2013), *Hakikatin Hatırı* (2013), *Okuma Perdesi* (2013), *Şair Dağın Doruğunda* (2017/ ESKADER Deneme Ödülü), *Türkiye'nin Kaderi* (2019).

“Yarasız, dertsiz şiir olmaz”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Şiirin nasıl ve nereden meydana geldiğini şayet çözmüşse şair, artık plastik şiire meyleder, otomatik bir üretme sürecine girer kanaatindeyim. Şiir gelir ve sizi alır götürür türlü kapıların önüne bırakır. Kimi süslü ardına kadar açık kapılar kimi kilitli ve sırlı kapılar... Herkes aradığı şeye göre bir kapıdan içeri girer. Gelenek, her şeyden evvel bir hayat tarzının ve zihni yapının iç devinimi ile şiire müdahil olur düşüncesindeyim. Önce o kadim hayat tarzını özlemek, benimsemek gerekiyor galiba o kapıyı aralamadan önce. O kapının ardında olana güvenmek, elinde tuttuğu açara ihtiyaç hissetmek zorunda geleneğe talip olan. Kapıya omuz atmadan girmek, besmele ile adım atmak gerek bir de içeri.

- *Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak “ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?” dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?*

Yarasız, dertsiz şiir olmaz. Yazılsa da olmaz. Şiirin samimiyeti şairin yüzünde, sesinde saklıdır. Vazgeçilemeyen hevesler, yaşın verdiği geçici burukluklar şiire alet edilmemeli. Şiir kendisine talip olanın hayatına, dünyasına taliptir. Söz söylemenin “bede-

li"ni ödemeye talip olmalı şair adayı. Şayet bir yara varsa, dert varsa ardından derdi derdine benzeyen büyüklerini tanuması çağlar öncesinde kalmış olsa bile büyükler, onlarla hasbihal etmesi gerekir şair adayının. Yara, samimiyet, inanç ve hemdertler olmalı o çantada. Yarayı tanımalı, onu sevmeli, ona iman etmeli ve başkaları bu yoldan nasıl geçmiş daha evvel, bunu bilmeli.

- *Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırlardan geçmemiz gerekir?*

Gelenek köprüsünden yürüyüp geçmek ayrı bir mesele karşıya, başka bir dünyaya ulaşmaya çalışmak ayrı bir mesele. Abdestli yola çıkmak gerekir her şeyden evvel. Bu yürüyüşe imanî, insanî bir sorumluluk mutlaka dahil olmalı. Karşıya geçmek arzusu öyle yoğun olmalı ki ayaklarımızı, adımlarımızı, elimizi kolumuzu dahi hissetmemek gerek belki. Ancak karşı kıyıya geçtikten sonra dönüp geriye baktığımızda bir köprüyü yürüdüğümüzü, geride bıraktığımızı fark etmeliyiz.

Çığır meselesine gelince, belki uzaktan bir temaşa ile yamaçlardaki çığırları görmeli adımlarına, ayaklarına, sıhhatine en uygun olanından yürümeli şair. Herkesin yürüyüp geçtiği geniş yollar yerine ayak izinin az olduğu hatta kaybolmaya yüz tuttuğu yollar...

- *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

Hayli var bunun örnekleri. Burada "modern" kelimesi önemli. Şairin "modern"lik gibi bir kaygısı varsa zaten sonu belli bir yola meyletmış demektir. Nasıl söyleyeceğini düşünerek konuşmaya başlayanlar çoğu zaman neyi söyleyeceğini unuttur yahut geveler. Mama ile beslenen şairler daha çabuk irileşiyor, fark ediliyor ve birtakım hastalıkları da bedeninde ruhunda taşıyor bu arkadaşlar farkında olarak yahut olmadan. Yazılıyor yani bir

şeyler ancak bunların “şiiir” mi “miir” mi olduğuna yine has şiiirin terazisi zaman karar verecektir.

- *Divan ve halk şiirini tanımadan günümüz “modern şiiri”ni yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?*

Meşk zaten gelenekle yolları kesiştirir. Saf şiirin en büyük engeli şairin “ben”i, şiirden dünyevi beklentileridir. Günümüz şiirinin en büyük engeli kadim söyleyişlerden kaçarak yeni bir dil kurma çabası. Esasında bu çaba şiir adına değil, şiirle dökülmekler adına değil, şairin dikkatleri üzerine çekme adına verdiği bir uğraş. Şiirin “engel”i sadece şairin samimiyetidir. Samimiyet varsa meşk ile yollar düze çıkar.

- *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı “şiiir” şekline dönüştü?*

Başta da söylediğim gibi günümüz şiiri aslında “hayat tarzı”nın bir yansıması. Yahut hayat tarzı arayışının diyelim. “Oturduğun ahır sekisi, söylediğin İstanbul türküsü” şeklinde bir deyim var buralarda. İstanbul’un türküsüne de razıyız şimdi ahır sekisinden söylenen. Paris türküleri söylenmeye çalışılıyor bizim şivelerle. “Söz”ün değerini yitirmesi esasında insanın kendi değerini yitirmesidir. Sözün muğlaklığı insanın muğlaklığı, hayatın, medeniyetin muğlaklığıdır. “İnsan dilinin altında saklıdır.”

- *Şiir bize neyi anlatır?*

Şiir bize konuşma, düzyazı dili ile anlatılamayanı anlatır ama yine de “anlatmış” sayılmaz. Anlatma çabasıdır, diyelim.

- *Şiirde usta çırac ilişkisi var mıdır?*

Kabul edilsin edilmesin mutlaka vardır. “Usta” kelimesini âşik şiirindeki somut, dar anlamıyla düşünmemek gerek. Şiirine

dokunan, kalbine dokunan her el ustasıdır şair adayının. Ustasızlık dahi bir ustadır esasında.

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

“Üslubu beyan aynıyle insan” der eskiler. Benliği dışında bir üslup aramaya çalışanlar Kuran’da yerilen şairler sınıfına yakın durur. İnsan olarak farklılıklarımızın peşine düşüp kendimiz olmaya çalıştığımızda hayat içerisinde, şiirimiz de özgeleşir, bize benzer düşüncesindeyim.

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşırız?*

Daha evvel de ima ettiğim gibi bunu “kaygı” haline getirmek de aslında şiire hanel getiren bir anlayış. Gelenekten istifade dediğimiz şey Kırk Haramilerin mağarasına düşmüş Alibaba gibi gördüğü değerli şeyleri çuvallara doldurmak değildir muhakkak. Var olan bir güzelliği ona katılarak tanırız, bütünü parçalara ayırarak anlama çabası ile değil.

■ *Modern şiir ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Esasında içi boş süslü kutucuklar gibi ki süsler de soyut desenlerden, rastgele çizgilerden şekillerden oluşuyor sanki. Boyaya batmış böceğin tuvale tırmanarak ardında bıraktığı izler gibi desenler... Şair ısrarla kutunun içindekinin değerinden dem vursa da inandırıcılıktan uzak...

■ *Edebiyat dergilerinde şiir “başrol oyuncusu” olarak ön yazıdan hemen sonra “cam kenarı”nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun “dolgu malzemesi” mi oldu?*

Günümüz şairi esasında “dolgu malzemesi” üretmeyi tercih eden kişidir biraz da. Şiir hayatın dolgu malzemesi haline gelince, bahsettiğiniz manzara kaçınılmaz oluyor. Bir de hata yaptığımız bir nokta var. Herkes şiir okumamalı, ihtiyacı olan, şiirde

bir şeyler bulan kişiler okumalı, yazmalı. Şiiri bu hale sözün başından beri söylediğimiz şair tavrı getirdi biraz da. Şair, sahaya inmek herkesle konuşmak herkese hitap etmek ihtiyacında hissetti kendisini ve batını bir dürtü ile değil amaçlar doğrultusunda şiirler kaleme aldı. Şiiri araca dönüştürdü şair, kendisine köle olmasını tercih etti belki de.

Çok okunan, basılan, satılanlara bakalım bir de “şiirin ne olduğu”na. Şiir çok yazılan, çok okunan...

Keşke şiir yazarlar da okuyanlar kadar az olsa.

- *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nın öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

Şiir her şeyden evvel bir “söz medeniyeti”nin inşası ile hak ettiği değeri bulacaktır ve o değeri bulduğunda dahi talibi az olacaktır. Hakiki şiire hayat içerisinde bir yer yoksa hayat algısı, dünya algısı sorgulanmalı. Yaşayış tarzları sorgulanmalı. Aksi taktirde önerdiğiniz şeklindeki çabalar kendi şiirini kuracaktır. Yani biz şiir medeniyeti inşa etmezsek var olan medeniyet ya da medeniyetsizlik kendi şiirini icra etmeye devam edecek ve şiir adına yapılan bu türden çalışmalar günümüz medeniyetinin, hayat algısının şiirini ön plana çıkaracaktır.

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

Devlet büyüklerinin sanatla, edebiyatla hatta felsefe ile ilgilenmeleri devlet ve millet adına büyük bir kazanç muhakkak

fakat zorunlu bir Şey değil bu. Günümüzde eski yüzyıllardaki gibi yönetilmiyor devletler. O ağlarda yalnızca bizim ülkemizde değil her ülkede sanata mutlaka değer veriliyordu. Devleti yönetenlere ve Şehir eminlerine reçete vermek iddialı bir tavır olur. Kendisine bile reçete yazamayan sanatkâr nasıl “devlet” gibi ciddi bir müesseseye reçete verebilir ki. Bu hususta maalesef bir önerim yok.

[*Hece Taşları*, S. 39, 2018, s. 4-6]

Hüseyin KAYA

1975'te Sivas'ta doğdu. İlkokul, ortaokul ve liseyi Sivas'ta okudu. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde başladığı edebiyat eğitimini de Sivas Cumhuriyet Üniversitesinde tamamladı. 1995-1996 yılları arasında arkadaşlarıyla 13 sayı, *Rûzigâr* isimli edebiyat dergisini yayımladı. 2003-2008 yılları arasında 18 sayı, *Sühan* isimli edebiyat dergisini yayımladı. *Yitik Düşler*, *Az Edebiyat* ve *Hayat Ağacı* dergilerinin yayın kadrosunda yer aldı. Şiir ve nesir çalışmaları *Yitik Düşler*, *Martı*, *İnsan Saati*, *Kuyudaki Koro*, *Hayat Ağacı*, *Irmak Yazıları*, *Sultan Şehir*, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, *Lika*, *Kum Yazıları*, *Rûzigâr*, *Sühan*, *Dergâh*, *Süveydâ*, *Dize*, *Irmak Yazıları*, *Az Edebiyat*, *Sade*, *Şiar*, *Aydost*, *İstanbul Bir Nokta*, *Kırağı*, *Çeto*, *Hece Taşları*, *Hece*, *Mostar* ve *Semer kand* dergilerinde yayımlandı. Kitapları: *Çekil Gideyim Hayat* (2006), *Melal Bahçesi* (2013) [Şiir]; *Çırpınıp İçinde Döndüğüm Deniz* (2011) [Deneme]; *İlk Arkadaşım* (2013) [Hikâye]; *Ülkü Tamer Şiirinde Yapı ve İzlek* (2016) [İnceleme].

“Şiir insan yanımızdır”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Klasik bir söyleyişten yola çıkarak söyleyecek olursak, “geçmiş olmayanın geleceği de olmaz.” Hangi alanda olursa olsun mazisinden koparılmış bir oluşumun ayakta durabilmesi, büyü-yüp gelişebilmesi mümkün değildir.

Gelenekten beslenmeyen, geleneğin içinde yenilikler kapısına anahtar uydurmasını beceremeyenlerin ufukları dar olmaya mahkûmdur. Sırtını maziye, yüzünü atıye dönmenin sanatta en besleyici damar olduğuna inanıyorum. Gerek klasik şiir gerekse halk şiiri tarzında olsun bu iki kaynaktan beslenmeyen damarların kan dolaşımı kısa süreli olacak ve geleceğe taşınacak nefesleri kalmayacaklardır. Gök kubbe altında söylenmedik söz yoktur, anlayışının da idrakiyle aslolan yeni ve özgün söyleyebilmenin gayreti ve aşkı olmalıdır.

- *Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak “ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?” dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?*

Sözünü ettiğiniz durum ile mesleğim gereği sıklıkla karşılaşmaktayım. Üzülerek ifade etmem gerekir ki kendini şair adayı gören bu gençlerin çoğunluğu Türk şiirinin zirve isimlerinden

habersizler. Günümüzdeki önemli isimlere de bigâneler. On şiir okumadığı, on şair tanımadığı halde şiir kitabı yayımlama aşamasını geliyorlar, kendilerince. Özellikle güzel bir uğraş içinde olmaları sevindirici. En azında şer ile meşguliyetleri yok. Bunun için de kırmadan, küstürmeden daha çok okumalarını ve arada bir yazmalarını tavsiye ediyorum.

- *Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırlardan geçmemiz gerekir?*

Her alanda olduğu gibi sanatta-şirde de bir çıraklık dönemi olması gerektiği kanaatini taşıyorum. Özellikle klasik şairlerimizi çok iyi olmasa da en azından bercesterleriyle tanımak gerekir. Sözü nasıl etkili ve kalıcı olduğunu bize öğreten onlardır çünkü. Geleneğin köprüsünden el-kol sallayarak geçmeye çalışanların çok zaman başlarının döndüğünü ve zaman ırmağına gark olup gittiklerini edebiyat tarihi bizlere göstermiştir.

Bunun içindir ki, usta şair ve yazarların geçtiği yolun yolcusu olmaktan kaçınanlar, onları tanımayan ya da tanımazdan gelenleri gelecekte tanıyan-bilen olmamıştır, olmayacaktır.

- *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

Geleneksel şiirimizden faydalanmayan yeni şiirin varlık gösterebileceğine inanmıyorum. Sözü ötelere taşınabilmesi, ömür vadisinde yankısını duyurabilmek için yankı bırakanların sesini duymak gerekir. Bu körü körüne taklitten ziyade, bir esinlenme, bilinçlenme şuuru ile olmalıdır.

Hangi alanda olursa olsun bir önceki oluşumdan istifade etmesini bilmeyenler yeni şeyler söyleyemezler. Mimariden, edebiyata hemen her alanda bu böyledir. Yenilikler ancak köklü bir geleneğin üzerine inşa ediliyorsa sağlam ve kalıcı olur. Onun dışında kalanlar ise zaman içinde kaybolur gider. Sanatın modası,

günübirliği olmaz. Sanat geleceğe dair sözü olanların yüzünü döndüğü bir yöndür.

- *Divan ve halk şiirini tanımadan günümüz “modern şiiri”ni yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?*

Divan ve halk şiiri aynı kültürün, aynı medeniyetin şiiridir. Herkes heybesinde olandan etrafına serpiştirmiş. Divan şiiri büyük ve köklü bir kültürün şiiridir. Halk şiiri Anadolu’nun duru suyudur. Özellikle divan şiirinin hüküm sürdüğü yıllarda bir ayırmadan söz etmek mümkün değildir. Ayrı vadilerde akan şiirden herkes nasibince istifade ediyordu. Birçok uydurma tanımlamalarla bu iki şiir birbirinden farklı kültürün şiiriymiş gibi lanse edilmiş. Bu ayrımcılığın bilinçli bir şekildi yapıldığını günümüzde şiirle az da olsa ilgilenenler bilmektedir.

İşin özeti şudur: Bu memleketi ve insanını gerçekte sevmeyenler takındıkları maskelerle sever görünmüşlerdir. Direkt olarak insanımızın değerlerine ve inançlarına saldırmaktan korkanlar öncelikle tarihimizi ve edebiyatımızı karalayarak bu yolla ülkemizin insanını değerlerini aşağılamaya, yok saymaya çalışmışlardır. Çok şükür ki bu hainlerin ve o hainlerin kuklası olan gafillerin ömrü uzun olmamış, maskeleri kısa sürede düşürülmüştür

- *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı “şiir” şekline dönüştü?*

Önce insanın gönül ve ruh ikliminde kuraklık başladı. Hissiyatsız, gerçekten uzak yaşamadan söylenenlerin de gerçekliği olmadı. Samimi olmayan söyleyişler gönle ulaşmaz. Şiirin manası şairin karnında kalacaksa onu doğurmanın anlamı nedir? Acıdır ki yazılan şiirler ne kadar anlamsız ise o kadar büyük kabul edilir ol/uyar/du. Anlaşılmayan şiir büyük şiirdir. Oysa en faz-

la anlaşılmadığı söz konusu edilen divan şiiri birkaç kelimeyle anlaşılabilirken, özellikle günümüzdeki bazı sözde şiirler hiçbir yöntemle anlaşılmamaktadır.

■ *Şiir bize neyi anlatır?*

Şiir bize güzeli ve iyi olanı anlatır. İncelikleri, insan olduğumuzu hatırlatır. Bir gönlümüz, bir vicdanımız olduğunu haykırır. Etrafımıza, insanlara daha dikkatle bakmayı ve görmeyi öğretir. Ve baktığımız her varlıktan da o varlığı var edene yürümek, O'na varmak gerektiğini vurgular...

■ *Şiirde usta çırac ilişkisi var mıdır?*

Doğrudan olmasa da dolaylı bir şekilde vardır. Olmadan da olmaz. Her şiir meraklısının, yazma azmi olanın mutlaka bir ustası vardır. Yani en çok beğendiği bir şair. Önce usta olarak tanıdığı şair gibi yazmaya çalışır çırac...

Zaman içinde kendi sesini bulup yoluna devam edenler gerçek şair olur, ustasının gölgesinde kalanlar ise arkalarında bir gölge bırakamazlar. Yavru kuşlar önce anne kuşun kanatları altında uçma talimi yaparlar ve oradan gökyüzünün sonsuzluğuna doğru kendi kanatlarının gücüyle süzülür, uçarlar.

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Aslında farkında olmadan oluşturur. Bir önceki soru ile bağlantılı olarak bir süre etkisinde kaldığı şair/ler/in sesinden ve tarzından sıyrılır ve kendi sesini yakalar. Bu, uzun yolda takip edilen, izinden gidilen öncü ile bir noktadan sonra yol ayrımına gelmek gibidir. Bir zaman sonra takipçinin önüne daha farklı ve kendine has yollar çıkınca artık o yolda tek başına yürümeye başlar. Bu zorlu ve uzan bir süreçtir mutlaka. Yürümekten bıkmayanlar ve yorulmayanlar için geçerlidir.

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşıyoruz?*

Böyle bir durum mümkün değildir. Geleneğin özelliklerini bilmeden şiiri geleceğe taşımak söz konusu olamaz. Geleneksiz de geleceğe kalacak şiir söylenebilir iddiası taşıyanların sesi ve varlığı yaşadıkları dönem içinde kaybolup gitmişken, geleceğe ne bırakabilirler ki?

■ *Modern şiir ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Benim anladığım anlamsızlık. Ne kadar kapalıysa şiir maa-lesef o kadar iyi şiir... Bu şiirin tükendiğinin habercisi. Geleneği bilmeyen ya da ona karşı kayıtsız olanların yürümeye çalıştığı yoldur ki, uçurumdan başka bir yere götürmez yolcusunu. His-siz, duygusuz ve dahi bilgisiz şiir kısaca...

■ *Edebiyat dergilerinde şiir "başrol oyuncusu" olarak ön yazıdan hemen sonra "cam kenarı"nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun "dolgu malzemesi" mi oldu?*

Şiirin alıcısı bellidir. Şiir satılan bir meta değildir ayrıca. Onun değerini bilenler onu arar bulur. Şiirin kimseye ulaşmak gibi bir kaygısı da yoktur. Günümüzde ise tepeden turnağa insanımızın maddeye, menfaate, faydalıcılığa yönlendirdiği bir zamanda ki-min gönülle, vefayla, aşkla... kısaca insanı insan yapan değerlerle ilgisi olsun ki... Şiir insan yanımızdır, yüreğin nahif sesidir. Bu çağ onun sesinin kısıldığı bir çağdır ne yazık ki...

■ *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nın öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

Sanmıyorum. Şiir başta olmak üzere edebi türlerin birçoğundan ve dahi yazarlardan bihaber yetiş(emeye)n edebiyat öğret-

menleri oldukça bu sonuçsuz bir çaba olacaktır. Edebiyat fakültelerinden mezun olanların ne kadarı şiiri sevmiş ki karşısındaki insanlara sevdirebilsin. Sevilmeyen bir şeyin sevdirmesi muhal bir hayaldir ancak...

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

Osmanlı padişahlarının taşıdığı ruh ve amaçtı onları nahifletiren, şiir söyleten. Yetişme tarzı ve ortamı farklıydı bir de... Önce mana ile donatılan ruhlarını sarıp sarmalayan şiir rüzgârıyla “bir gözleri ahuya zebun” olunabiliyordu. Şimdi durum değişti. Hırs, makam, mevki, koltuk ve ikbal kaygısı bütün güzelliklerin önüne geçti. Onun için de devleti yönetenlerin böyle bir derdi yok... Karın doyurmayan bir şeyin ardından kimler yorulur ki...?

[Hece Taşları, S. 40, 2018, s. 4-6]

Hasan AKÇAY

1963'te Trabzon'da doğdu. İlköğrenimini köyünde, ortaöğrenimini Arsin'de tamamladı. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nden 1991 yılında mezun oldu. 1991-1996 yılları arasında Millî Eğitim bünyesinde öğretmen olarak görev yaptı. 1996 yılından itibaren Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmaya devam eden Akçay, yüksek lisansını aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda tamamladı. Hasan Akçay'ın şiir, öykü, deneme türü eserleri *Akademik Bakış*, *Ardıç*, *Âvâz*, *Bizim Külliye*, *Dolunay*, *Erguvan*, *Gülpınar*, *Güneysu*, *Hece Taşları*, *İlkyaz*, *Karçiçeği*, *Kardelen*, *Köprü*, *Kültür Dünyası*, *Türk Edebiyatı*, *Mâî*, *Mina*, *Semer kand*, *Sühan*, *Şiar*, *Uzunsokak*, *Yunus* gibi dergilerde ve çeşitli şiir antolojilerinde yayımlandı. Şiirleri ders kitaplarına alındı; çocuk şiirlerinden bazıları bestelendi. Yurt genelinde düzenlenen çeşitli yarışmalarda birçok ödül aldı. Ülke genelinde ve yurt dışında tertip edilen şiir ve bilgi şöenlerine katıldı. Kitapları: *Eylül Yorgunu* (1991), *Gül Şafaklı Bir Özlem* (2000), *Şiir Biraz Çok Hüzün* (2008), *Öğretin Bana* (Çocuk Şiirleri, 2001), *Dolunay Güllüşleri* (Çocuk Şiirleri, 2012). [Şiir]; *Bir Göz Açıp Yummuş Gibi* (2011), *Vefa Sözleri* (2015) [Deneme]; *Kuş Düğünü* (2015) [Öykü]; *Anka'nın Gölgesi* (2017) [Edebiyat Yazıları].

“Üslup, taklitle başlar”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Bendeniz çocukluktan beri sözlü edebiyat geleneği içinde büyüdüm. Büyükannem ve annemin masal, efsaneleriyle büyüyen biri olarak ilkokul 5. Sınıftan itibaren yazmaya başladım. Öncesinde de şiire ilgim vardı.

- *Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak “ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?” dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?*

Genç şairlerin her şeyden önce Halk Şiiri ve Divân Şiiri hakkında bilgi sahibi olmaları gerekir. Bu kültüre sahip olmayan hiçbir genç şair, çağdaş şiir alanında iz bırakamaz. Ezberinde gazel, kaside, koşma, türkü, mâni ve ninni olmalı... Nazım şekilleri, nazım türleri, vezinler hakkında bilgi ve yetenek sahibi olmalıdır ki iç kafiye dış kafiye oluşturabilsin.

- *Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırardan geçmemiz gerekir?*

Geleneksel şiiri bilmeyen çağdaş şiiri özümseyemez. En aykırı şairimiz Orhan Veli'nin bile ezberinde onlarca gazel ve türkü vardı ki kalıcı bir serbest şiir bıraktı.

- *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

Hayır, yazılamaz. Yazılsa bile kalıcı olmaz

- *Divan ve halk şiirini tanımadan günümüz "modern şiiri"ni yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?*

Cevaplar benzer olacak; ama her şeyden önce temeli sağlam oluşturmamız. Öncelikle halk ve divan şiirleriyle temrinler yaptıktan sonra modern şiire yönelmeliyiz.

- *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı "şiir" şekline dönüştü?*

Modern insan özden ziyade söze bakar... Dış görünüm onun için daha önemlidir. Nesneleşen ve kimliksizleşen bir toplum, irfanî şiirden uzaklaşır. Aşk bile artık samimi değil, günümüz insanı için...

Bu insan sadece kelimelere bakar.

- *Şiir bize neyi anlatır?*

Şiir, yüreğimizin derinliklerinde saklı aşk, acı, hüznün, ayrılık, gurbet gibi duyguları anlatma aracıdır. Ya ben öleyim mi söylemeyince, diyen Yunus'un terennümüdür.

- *Şiirde usta çırak ilişkisi var mıdır?*

Bir dönemler vardı, ancak günümüzde maalesef bitti. Şiir terbiyesi almadan şair olanlar çok fazla arttı.

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Üslup, taklitle başlar. Günümüz gençleri taklit etmekten korkuyor ve bu yüzden etkisinde kalmaktan korktuğu için hiçbir şairi okumuyor. Böylece özgün olabileceğini düşünüyor maalesef...

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşıyoruz?*

Taşıyamayız maalesef...

■ *Modern şiir ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Şüphesiz günümüz şairlerinden de çok usta şairler vardır. Bir şiir, geleneksel ve Batı şiirinden çok iyi beslenmişse ve imgesel bir derinliği varsa kaliteli şiirdir. İsmet Özel, Ece Ayhan, Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreya, Cahit Zarifoğlu şiirini inkâr edemeyiz.

■ *Edebiyat dergilerinde şiir "başrol oyuncusu" olarak ön yazıdan hemen sonra "cam kenarı"nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun "dolgu malzemesi" mi oldu?*

Altın (para)'dan başka mukaddesat tanımayan modern insan için şiir ne anlam ifade edecek?

■ *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nın öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

Şiir, her şeyden önce gönül işidir. Okullarda zorla şiir ezberletme bu yolu açmaz. Şiiri sevdirmek ve gerekliliğini kavratmak öğrenciyi şiire yönlendirir. Onun dışındaki tüm çabalar beyhudedir.

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

Haklısınız; çünkü o dönemde Devlet adamları Kültür ve Şiire değer veriyorlardı. Danışıkları insanlar âlim veya şairlerdi. Günümüzde maalesef devlet adamlarımız irfanî yönü olmayan sadece kendilerini öven danışmanların yönlendirmeleriyle politikalarını belirliyor. Bu da toplumun şiir ve edebiyattan uzaklaşmasına neden oluyor.

[Hece Taşları, S. 41, 2018, s. 4-5]

Prof. Dr. Nurullah ULUTAŞ

17 Ekim 1973 tarihinde Van'da doğdu. 1997'de Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümünde lisans, 2000 yılında Şair Celal Sılay (*Hayatı, Sanatı ve Eserleri*) adlı teziyle Yüksek Lisansını tamamladı. 2007 yılında *Türk Romanında İntihar Olgusu (1872-1960)* adlı teziyle Doktorasını bitirdi. 2015 yılında *Roman ve Hukuk (Hukukçu Yazarların Romanlarında Suç ve Ceza Olgusu)* adlı kitabıyla Doçent oldu. 2019 yılında Bitlis Eren Üniversitesi'ne geçen Ulutaş, halen bu üniversitede İslamî İlimler Fakültesi Dekanı olarak görev yapmaktadır. Yurt içinde ve dışında çeşitli üniversitelerde misafir öğretim üyesi olarak görev yaptı. *Roman ve Hukuk (Hukukçu Yazarların Romanlarında Suç ve Ceza)*, *İntihar ve Roman) İntihar Olgusunun Türk Romanına Yansımaları (1872-1960)*, *Turgay Nar Tiyatrosu*, "Çocuk Edebiyatı Ürünlerinde Didaktik Yaklaşım ve Amacın Doğru Belirlenmesi", *I. Uluslararası Balkan Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Kitabı*, "Murathan Mungan'ın Mezopotamya Üçlemesinde (*Mahmud ile Yezida, Taziye ve Geyikler Lanetleri*) Metin Dışı Sözlerin Oyuna Katkısı *Edebiyatta Jest ve Mimik Kitabı* (2020)", "Yüzlerdeki Bilmeceler: Fotoğrafın Edebî ve Ebedî Etkisi Üzerine", *Edebiyatta Jest ve Mimik Kitabı* (2020), Hicran Buğusu, *Adımlarım Eylül Yüklü (şiir)* gibi kitap ve kitap bölümleri yanında 40'a yakın çoğu Uluslararası İndexli dergilerde yayınlanmış makalesi bulunmaktadır. 45'ten fazla Uluslararası sempozyumlara katılarak sözlü bildiri sundu. Şiirleri *Yeni Türk Edebiyatı, Hazan, Seyir, İhlamur, Kırığı, Vivo, Kırklar, Yansıma, Milliyet Sanat, Hayal, Hece Taşları, Mavi ve Yeşil* gibi dergilerde yayınlandı.

“Üslup, şairin imzasıdır”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Edebiyatımızın büyük şairi Fuzûlî: “Şiir vehbîdir.” der. Bu konuda hiçbir tereddüdüm yoktur. İnsanın kelimah sahibi kılınması nasıl ilahî bir hikmetse ilhamla donatılması da o derece büyük bir hikmettir. Ben taşrada doğup büyüdüm. Yazılı kültürden önce şifahî kültürle karşılaştım. Çobanların, dağlarda yankılanan türkülerini dinledim. Masallardaki ledünnî mânâların, halk hikâyelerindeki riyasız sevdaların büyümesine kapıldım. İslî lambaların aksinde hayalle gerçeğin çatışmalarını yaşadım. Kilimlerin heybelerin desenlerinde yakalandım hayallere. Okulsuz bir köy, yolsuz, ışksız... Erkekler gurbette, o zaman ayrılık, hasret daha çok anlamlıydı ve can yakıcıydı.

İlk şiirlerim Kemalettin Kamu'nun ifadesiyle bir “çoban çocuğu” olduğum zamanlar dağlarda yankılanmıştı. Yazılmamış diğer sözlerin kaderi gibi rüzgârlara savrulup gitti bütün söylediklerim. Hüsün ve gönül arasındaki o gizemli bağ benim ruhumda vardı. Hayran olan bir gönül bende olmasaydı şiirle yollarımız kesişmezdi. Gurbet duygusunu ilk kez parasız yatılıda tattım. İlkokul üçüncü sınıfta yazdığım bir şiir okul panosuna asılmıştı. Sadırlarda olanları satırlarda görmek hoş bir duyguydu elbette.

Okul hayatım hep mahrumiyet içinde geçti. Evden uzak bir on yedi yıl. Sekiz yıl yatılı okudum. Ardından bekâr evleri, otel odaları... Müptezellerin kaldığı ucuz şehir otellerinde nice insan

hikâyeleri dinlemiştim. Duygusal travmalar, yıkılışlar şiiri besler mi bilmem. Şiirle hüznün birbirine çok yakıştığına inananlardayım. Bir şiirimde “Türküler getirdim bu şehre.” demiştim. Benim şiirim bir taşralı şairin sergüzeştidir. “Sıla ve Çocuk” şiirinde o köylü çocuğun okul yollarında savrulmaları vardır. Sanıyorum bu zor yolculuklarda şiirle teskin oldum.

- *Yanınıza genç bir şair adayını geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak “ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?” dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?*

Bu karanlıkta bir ışık huzmesi görmek gibidir. Eğer genç adamda bir istidat varsa sözündeki cevherden fark edilir. Bazen tutuşmakta olan ateşe üfleme yeteli olabilir. Şiir öğretilir mi bilemiyorum. Şiirin şekil özellikleri, söz sanatları müfredatımızda var. Ancak filozof “Yolu bilmek başka yürümek başkadır.” der. Yürümeyi kimseye öğretemezsiniz. Yolu biliyorsanız tarif edersiniz. Ancak ben kendimi usta bir şair saymadım.

Gençlerde yetenek varsa şiirin hasını önüne koymalıyız. Söz söylemenin ibadet gibi salih amel olduğuna inandırmalıyız. Söz emanetini yüklenmenin sorumluluğunu öğretmeliyiz. Yunus ilahi aşkı isterken hayretini artırma derdindeydi. Peygamberimiz (sav) “Rabbim hayretimi artır.” diye dua ediyordu. Kapıyı göstermek hüner işidir. Peygamberimiz “Layık olmaya ilim öğretmeyiniz.” derken yine bize başka bir kapı açıyordu. Emanetini ehline vermek gerekir diye düşünüyorum.

- *Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırardan geçmemiz gerekir?*

Geleneğimizin büyük bir hazine olduğuna inanıyorum. Ancak hazineler viranelerde bulunur derler. Binlerce yıllık atalar

mirasını reddetmiş bir toplumuz. Sosyal travmalar yaşamış bir toplum. Viranelerdeki baykuşlar bizi uzun süre bu emaneti sahiplenmekten alıkoydu. Gelenek iyi okunursa şaire orijinal bir dil kazandırabilir. Ne yaptığını bilmeyen birinin işi ifsattır.

Gelenek ne yazdığımız ne kadar yazdığımızı, ürünümüzün değerini bize gösterir. Bize bir dil vermekle kalmaz değer de verir. Büyük şairleri tanımayanların kibirleri boşunadır. Gerçek âşıkların sofrasına oturan şair, helal sözün ne demek olduğunu öğrenir. O zevki tadar. Mevlâna: “Ben hep sofralarınızda olacağım.” derken bunu kastediyordu.

Bir şairde önce medeniyet bilinci olmalı. Hangi medeniyetin çocuğu olduğunu bilmeyenler kimliksiz kalır. “Bizim halkımız artık şiir okumuyor.” diye yakınanlar, halkın şiir hafızasına baksınlar. Halkın ezgilerine baksınlar. Halkımız haram sofralarda beslenmiş adamın sözüne değer vermiyor.

Gelenekten beslenmek, geleneği kutsamak değildir. Aksine geleneği anlamaktır. Bu konuda muhafazakârlığı doğru bulmam. Bu zamanın dili, üslubu başkadır. Yeni olmanın bilincine varmalıyız elbette. Eskinin içindeki yeniyi de görmeliyiz. Her devrin bir zihniyeti, kolektif zevki vardır. Popüler olma kaygısından uzaklaşıp güncel olmayı başarmalıyız.

■ *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

Modern olabilmek öyle kolay değildir. Geleneği özümsemeden modern olunamaz. Ancak avangart olunur. Bizimkiler “modern” kavramını taklit olarak anlamışlardır. Fransız edebiyatını taklit ederek tercüme şiirin zevksizliğiyle bizi okurken tiksindiren şiirler yazmışlardır. Romanda taklit işe yaradı. Bu konuda başarılı da olundu. Ancak şiir başkadır. Şiir tercüme edilemeyecek kadar millîdir. Bizim duygularımızın rengi başkadır. Estetiğimiz bambaşkadır. Mazmunlarımız, gizemlerimiz kısaca dilimiz başkadır. Geleneği tanımdan şiir yazıldı ancak kimse bir şey anlamadı.

- *Divan ve halk şiirini tanımadan günümüz “modern şiiri”ni yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?*

Önce dil ve üslup sorununu aşmalıyız. Taklit etmekten öte kendimize özgü bir dil bulmak zordur elbette. Yeni olanı keşfetmek gerekir. Genç şairler elbette taklitle başlamalı şiire. Sonra kendilerine ait bir şiiri dili ve üslubu keşfedeceklerdir mutlaka. Güncelleştirmek elbette kolay değildir.

Şair hem geleneği bilecek hem de zamanını tanıyarak orijinal olanı yakalayacaktır. Bu konuda gençler iyi bir edebiyat eğitimi almalıdır. Edebiyatın bir ilim olduğunu bilmeliyiz. Aynı zamanda edebiyat güzel sanatlar içinde estetik zevkin doruğa çıktığı bir sanattır. Tefekkür boyutu yanında estetik yönü de ihmal edilmemelidir.

- *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı “şiir” şekline dönüştü?*

Şifahi kültürde sözün kalıcı olması, unutulmaması önemlidir. Onun için manzum olanla anlatma zorunluluğu vardı. Modern zamanlarda şiir bu mirasın büyük kısmını nesre devretti.

Göçebe toplumlarda sözlü kültür çok güçlüdür. Bizim sözlü kültürümüz çok zengindir. Sözlü kültür kentlere geldikçe doğal olarak gücünü kaybeder. Şairler sözlü kültürün zenginliğinden faydalanmalıdır. Sözlü kültürü tanımayan sadece tercüme şiirlerle beslenen şairlerde bir lügat şairliği hastalığı başladı.

- *Şiir bize neyi anlatır?*

Şiirde bir gerçeklik var mutlaka ancak şiir bize soyut bir dünya kurar. Bizi beş duyunun tutsaklığından kurtaracak bir dünya. Şiirde insan kendini anlatır. İnsan kendini ifşa ederken sembollerle gizler duygularını. Sadece arif olanlar anlasın ister.

Kendini doğrudan anlatmanın sıkıntısı vardır. Şiir bize anlatma imkânları sunar. Bazen bizi teskin eder bazen acılarımız artırır. Gündelik dilin bayağılığından kurtararak yeni bir dil verir bize. İnsan bu üst dile kavuşunca anlatma ifade etme imkânlarına kavuşur. Şirin hikemi yanı da var mutlaka bir mısra bazen ciltlere dolu kitaplarla anlatılacak bir gereceği hemen önümüze koyar.

■ *Şiirde usta çırak ilişkisi var mıdır?*

Elbette şiirde usta vardır çırak da vardır. Ancak usta bulmak zor iştir. Çırak bulmak da zor iştir. Modern zamanlarda bu kapı kapandı bize. Kapı diyorum çünkü genç şair bu yolla büyük imkânlarla kavuşuyordu. Adını ustasından alan bir şair olmak isterdim.

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Üslup, şairin imzasıdır. Duyguların coşkunu keşfeden bir ırmak gibi: “Nasıl akmalıyım? Nasıl yürümeliyim?” sorularına cevap verecektir şair. Şiirle hemhal olanlar okudukları herhangi bir mısradan bu imzayı görebilirler. Şirin kime ait olduğunu söylerler. Genç şairler taklit ederken çok dikkatli olmalıdır. Ustaların sesi bambaşkadır. Bir Âşık Veysel’in sesi orijinaldir. Bir Yahya Kemal bambaşkadır.

Necip Fazıl şiirimizin ankasıdır. Dikkat ederseniz Necip Fazıl’ın takipçisi nerdeyse yoktur. Çünkü o sesi yakalamak o sesi taklit etmek, o sancıları çekmek zordur.

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşıyoruz?*

Bu zor hatta imkânsızdır. Gelenekten öğrenilir şiir. Şiirin başka bir okulu yoktur. Vahiy okumamış bir adamdan şair olmaz. Bizde üslubunu oluşturmuş şairlerin çoğu gelenekten beslenmiştir. İkinci Yeni şairlerinden Sezai Karakoç, önümüzde iyi bir örnektir. İslam medeniyetinin şairi olmak için Kur’an’ın öğretisini bilmeliyiz. Gelenek bize üst bir dili kazandırırken sevmeyi

de öğretir. Duygularımızı hayallerimizi tefekkürümüzü zenginleştirir.

■ *Modern şiir ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Modern, çağdaş manasında büyümlü bir kelime. Ondan herkes farklı şeyler anlıyor. Eskinin yerine yeniyi koymak daha doğru bir tanım. Eskiye bilerek yeniyi keşfetmektir modernizm. Bu iki boyutludur: Eskiye okumak ve yeni olanla sentezleyerek bir yol bulmaktır. Yeninin eskiye muhtaç olduğunu unutmamalıyız.

Bizde tecdit düşüncesi hep yüzeyseldir. Bizim yazınımız polemikçi değildir. Bu yüzden bu konular yeterince irdelenmemiştir. Batıyı tercüme etmeyi, taklit etmeyi, kopya etmeyi “yenilik saymak” abestir. Her güncel olan metni yeni saymak yanlıştır. Yunus Emre: “Her gün yeniden doğarız / Bizden kim usanası?” derken eskimez yeniden bahsediyordu. Kur’an’ın ifadesiyle “Allah, her an yeni bir şendedir.” ayetinin hükmüne teslim olmuştu.

Şekil ve dil sorununu aşmak, yeni ve modern olmak için yeterli değildir. Bizde modern şiir, serbest şiire eş değer tutulur. Necip Fazıl heceyle yazan modern bir şairdi. Modern şiir yazıyorum diye nesirden daha zevksiz yazılar kale alanlar absürt şiir yazdılar. Yahya Kemal aruzla yazıyordu ama modern bir şairdi. Keşke, “Garip” akımı değil de Yahya Kemal’in açtığı yol takip edilebilseydi.

■ *Edebiyat dergilerinde şiir “başrol oyuncusu” olarak ön yazıdan hemen sonra “cam kenarı”nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun “dolgu malzemesi” mi oldu?*

Bugün faydacı (pragmatik) anlayış toplumlarda hakimdir. Her medeniyette bir bilgi, duygu ya da bir zaaf zirveye çıkıyor. Eski Mısır’da ezoterizm cahiliyede şiir, eski Yunan’da hitabet zirvelerdeydi. Bugün ise insan işitmek yerine görmeyi tercih ediyor. Çünkü işitmek için kulaktan başka bir de gönül lazım. Mevlâna “Bişnev / İşit!” diye başladı Mesnevi’ye. Pragmatik bir

kafaya sahip insan piyasaya göre davranacaktır. Yayıncı kazanmıyorsa elbette şiir kitabı basmaz. Bu insanların felsefesi böyle maalesef. Bu sadece bizde böyle değil bütün dünyada şiir fetret devrini yaşıyor.

- *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nun öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

Elbette okullarda şiir okutuluyor. Şiir dinletileri yapıyor. Yeterince şiir ezberletildiğini söyleyemem. Bizde ezbercilik de yanlış anlaşılmıştır. Ezbere karşı olmak bu değildir. Ben ezberlemeyi bir öğrenme tekniği olarak görüyorum. Asıl ezbercilik öğrendiğini anlamamaktır. Ya da doğru öğrendiğini doğru söylediğini yanlış anlamaktır. Ders kitaplarında yeterince şiir var. Ancak bizde edebiyat bilim olarak öğretiliyor. Öğrenciler edebiyat tarihi öğreniyor, gramer öğreniyor. Değişen müfredatla bunu önüne geçileceğini umuyorum.

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

Sanat eserlerinin insana sunduğu “ihsan” duygusu her devrin insanında az ya da çok vardı. İslam sanatındaki “tecrid” anlayışı imajdan çok soyut bir dil kurmayı ilham etmiştir. Bu konuda şunu söyleyebilirim sözün gücü bugün azaldı. Sözü söyleyen de önemli elbette. İslam medeniyeti lisan ve ihsan medeniyetiydi. Osmanlı padişahları İslam'ın hadimleri olarak hem sözün sultanı hem de şairlerin hamisi olmuşlardır.

[Hece Taşları, S. 42, 2018, s. 4-6]

Nuri PEKSÖZ

1968'de Erzurum'da doğdu. İlköğrenimini İspir Yatılı Bölge Okulunda tamamladı. 1989'da İspir Lisesini bitirdi. 1995'te Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı, 2010'da Anadolu Üniversitesi İlahiyat Bölümlerinden mezun oldu. Çeşitli okullarda Türkçe ve edebiyat öğretmeni olarak görev yaptı. Evli ve bir kız çocuk babasıdır. Şiir ve yazılarını *Bilimin Aydınlığında Eğitim, Yolcu, Hece Taşları, Çoruh, İki Nisan, Şahmeran* gibi dergilerde yayımladı. 2000'de *Yıldızlar Dökülür Hücrelerime* şiir kitabı yayımlandı. Ulusal ve yerel basında yayımlanmış yazı ve incelemeleri bulunmaktadır.

“Biz tevazu uygarlığının fertleriyiz”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Biz medeniyet mirası büyük bir milletiz ve sorumluluğumuz da bir o kadar yüksek. Sanatkarlara ve özellikle de şairlere düşen payı ise bir hayli büyük bu mesuliyetin. Bu kardeşiniz çocukluğundan itibaren sorumluluğunu bilen ve damarlarında dolaşıyorcasına varlıklarında hisseden insanların mihverinde büyüdü.

Bahsini ettiğiniz otağın ilk zihnî çizimleri o zaman yapılmaya başlandı diyebilirim. Onlar yani büyüklerimiz, köyümüzün elleri nasır tutmuş lakin gönülleri ışıldayan arifleri, yeni bir devletin devrimlerinden dolayı garbın ufuklarına doğru açılan perdelerdeki yazıları okuyamazken, eski ve kendilerine ait medeniyetin mirasını ruhlarında hece hece taşıyacak ve ezberden nesillere aktaracak kadar bilge insanlardı. Onların dizinin dibinde öğrendiğimiz ne varsa şiir otağımızın hece taşları, yapı unsurları oldular.

Bize bir yandan tarihimizi öğretip nereden geldiğimizin şuurunu verirken, diğer yandan şiir geleneğimizin en önemli örneklerini sunarak bedii bir hassasiyet oluşturdu o millet ve medeniyet kahramanları. Estetik yanlarımızı öyle bir geliştirdiler ki, o zamanki çocuk hallerimizle bile oyunlar oynarken zaman zaman ezberlediğimiz şiirlerden mısralar okuyabiliyorduk.

Zaman geçtikçe ve şiirimizin ve dünya edebiyatının derinliklerine inmeye başladıkça çok daha geniş bir perspektif kazanan

gönül açımız, ruh dairemiz; otağın ince işçiliklerini Rabbimizin verdiği yetenekle gerçekleştirme yoluna girdi. Eskilerin çok güzel bir sözü vardı. Nasılsınız diye sorulduğunda, emaneti dolandırıyoruz derlerdi. Emanet bilincine sahip olmak önemlidir. Yeteneklerimiz de bize emanettir ve onları var eden asla biz değiliz. İşte kardeşiniz, çocukluğundan itibaren medeniyetimizin ve şiir geleneğimizin kalbini temel olarak alıp O'nun verdiği yeteneğin meydana getirebileceği eserleri bugünün hatta geleceğin dünyasına taşımaya gayret etti. Otağın ortaya çıkışı böyle oldu diyebilirim.

- *Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak "ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?" dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?*

Bir defa söylediğiniz şekilde kapımızı çalan tüm kardeşlerimize güzel davranıp onlara kıymet vererek çantalarından bize sunacaklarına büyük bir ehemmiyetle yaklaşmalıyız. Çünkü bu tür gelişlerin o insanların üzerinde bir ömür sürecek tesir ve te-daileri olacaktır. Onların, oradan ayrıldıktan sonra dünyalarında kalan tesir yazı hayatlarını derinden etkileyecektir. Olumsuz bir etkileme veya iz bırakma bizim ve medeniyetimiz adına benim asla kabul edemeyeceğim bir husustur. Çünkü biz bir kalp medeniyetinin insanlarıyız. Biz tevazu uygarlığının fertleriyiz. Kapımıza gelen kim olursa olsun ayağa kalkar ve hürmetle karşılarız. Bizim fikri temellerimizde büyükleme ve başkalarını küçümseme yoktur.

Bu hususu üzerine basa basa belirttikten sonra çantaya gelebiliriz. İyi bir hazırlıkla gelmeli gelen. Edebiyatımızı ve özellikle de şiirimizi okumuş olarak, bir şeylerin yolunu yordamını öğrenmiş olarak, ortaya koyduğu şiir metinlerini şiirimizin birikimiyle kıyaslamış ve bir sonuca varmış olarak. İşte bu hazırlıkları yapıp

gelirse işimiz bir hayli kolaylaşacaktır. O kardeşimize yararımız da bir hayli fazla olacaktır.

- *Gelenele gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırlardan geçmemiz gerekir?*

Elimizi kolumuzu sallayarak geçemeyiz. Bu kadar kolay değil. Geleneği bilmeden geleceğin yolunu bulamayız ki. Nasıl geçeceğiz? Geleceğe doğru yürümek için de bugünü bilmemiz gerekir. Geleneği ve bugünü iyi bilenler ancak rahatlıkla ve elini kolunu sallayarak geçebilirler bahsettiğiniz köprüden. Hangi çığırlardan sözü çok hoşuma gitti, bunu demeliyim. Çığırlardan geçebilmek için insanın kendisinde çığırlar açması gerekir. Aydınlanma dediğimiz şey asıl budur. Birey aydınlanmadan toplum aydınlanabilir mi? Sanatkârlık iddiasında olan gerçek bir çığırlar kademesinden geçmeden varabilir mi zirvesine sanatın!

İlk çığır zihniyet dünyasının belirginliğidir. Hangi dünyanın insanı olduğunu iyi bilmelidir iddia sahibi. Hangi inanç ve duyuş, hangi farkındalık.

İkinci çığır söz konusu dünyanın tarih ve medeniyet hakikati ve hikmetidir. Hakikatin ve hikmetin evrenine girmeden ikinci çığırı açmak mümkün olmaz.

Üçüncü çığır o medeniyetin sanat ve estetik dünyasını öğrenmektir. Geçmişten bugüne kadar hem de. Aksi takdirde sanatın geleceği olmaz.

Dördüncü çığır diğer dünyaların ve medeniyet anlayışlarının sanat ve estetik anlayışlarına gerektiği kadar hâkim olabilmektir. Aksi takdirde kıyas mümkün olmaz ve hedef belirlemek imkânsız hale gelir. Beşinci çığır yukarıda ortaya çıkan birikimlerden geleceğin sanatını üretmek olacaktır.

İşte o zaman köprüden geçmek kolay hale gelir.

- *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

Belki şiir diye birtakım metinler yazılabilir. Ama onlar asla bizim şiirimiz olamazlar. Çünkü şiir için dahi anne sütü çok önemlidir. Büyüme yaşlarında geleneksel şiirin sütünden emmeyen bir şairin yabancı bir hüviyet kazanarak yazacağı muhtemel şiirler modern şiirler olarak da takdim edilseler, bizi asla temsil edemezler.

- *Divan ve halk şiirini tanımadan günümüz “modern şiiri”ni yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?*

Divan ve halk şiirini tanımadan şiirler yazıp sonra da karşılaştığımız engelleri aşmaya çalışmak yerine, o iki büyük şiir ırmağında yıkanıp da şiir yazsak daha kolay olmaz mı? Bu nedenle divan ve halk şiirini tanımamak diye bir şey olmamalı. Tanınmalı onları şair ve öyle yazmalı. Ki yazdıkları bizim medeniyetimizin izlerini taşıyın. Aksi takdirde yazılan metinler yabancılaşmış metinler olarak kalacaktır. Şair bizim değil de başka bir inanışın, düşüncenin ya da medeniyetin şiirini yazmak istiyorsa, tabii ki divan ve halk şiirimize ihtiyacı olmayacaktır.

- *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı “şiir” şekline dönüştü?*

Yaklaşık üç yüz yıllık savrulma döneminin ağır faturalarından birisi de şiire kesilmiştir. Batı medeniyetinin rasyonel mantığı medeniyetimizin kalp mihverinden uzaklaştırılan şiirin temel nirengisi haline getirildi. Batılılaşma sürecinde bu husus ince ince işlendi şiir dünyamıza. Hal böyle olunca materyalist anlayışın temel dinamikleri üzerine kurulu, gönül diyarından kopuk, ruh ikliminin güzelliklerini taşımayan metinler şiir olarak sunuldu insanlarımıza. Ve ister istemez nesiller etkilendi bundan. Bu

çizgide yazan şairler yetişti maalesef. Maalesef diyorum, çünkü bu durum kendi irfan dünyamıza karşı sert bir duruşun göstergesi hâline gelmiştir. Kısacası planlı bir medeniyet yıkma projesinin şiire yansıyan halidir sorunuzun cevabı.

■ *Şiir bize neyi anlatır?*

Şiir bize şiir olmayan metinlerin anlatamadıklarını anlatır. Sayfalar dolusu yazsak bile ifade edemediklerimizi. Çağrıştıramadıklarımızı. Şiir bize bizi anlatır. Tarif edemediklerimizi. Hissetip ama söyleyemediklerimizi. Kısacası görünmeyenin fotoğrafını sunar bize şiir. Anlatır başka türlü anlatılması zor olanı. Esrarı yeni bir esrara kavuşturarak anlatır.

■ *Şiirde usta çıracak ilişkisi var mıdır?*

Elbette vardır. Şiir de diğer disiplinler gibi dört temel başarı esasına sahiptir. Yetenek, bilgi, tecrübe, istek. Yetenek ve istek kişinin içindedir. Ama bilgi ve tecrübe için ustalara ihtiyaç vardır. Bu nedenle şiir dahi tüm diğer sanatlar gibi usta-çırak ilişkisine ihtiyaç duyar. İnsan sahih kaynaklardan çok şey öğrenebilir. Ancak öğrendiklerinin hayata aktarılmasında, yaşamışların, görmüşlerin etkisi büyük olur. İşte o yüzden bilmiş ve görmüş ifadelerini kullanırız. Görmüş olmak tecrübesi bulunmak anlamındadır aynı zamanda. Şiir yazan kişi kısa sürede çok şey öğrenebilir. Fakat öğrendiklerini şiirlerinde kullanılabilir hale getirmesi uzun zaman alacaktır. İşte bunun adı tecrübedir ve tecrübe ustalardan daha kolay elde edilir.

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Şairse oluşturur. Şiir yeteneğine özgün ve fark edilir şekilde sahip olan kişi, zaten mevcut yeteneğiyle kendi öz üslubunu oluşturabilecek fitrat altyapısına da sahip demektir. Bunu yapamıyorsa o taktirde fark edilebilir bir yetenek sahibi olmak anlamında yetersiz demektir. Fakat burada emeğin ve gayretin

üst seviye gerekliliğini de ihmal etmemek gerekir. Çünkü kişi yetenek sahibi olsa da okumaz, öğrenmez, yaşamaz ve hayata aktarmayı bilmezse, kendisinden önceki şairlerin üsluplarından etkilenme sürecinden kurtulmaz ise, yeteneği de bir netice almaya yetmeyecektir. Bunun da bilinmesi zaruridir.

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşıyoruz?*

Dünyanın en iyi taşıyıcı araçlarına da sahip olsak, taşıyamayız. Çünkü gelenek geleceğe giden yolun anahtarıdır. Yoksa şiirin kilitli kapılarını açıp o yola girmek mümkün olmayacaktır.

■ *Modern şiir ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Modernlikten ne anladığımıza bağlı. Modern olmayı değer tanımazlık addedip savrulmak olarak algılayanların şiiri zaten olmayacaktır. Çünkü şiir savrulmayacak kadar ağırdır. Modern olmayı gelenekten uzak gariplikler icadı olarak değerlendirenler ise, şiirin geçmişinden mahrum olacakları için o büyük birikimden nasiplenmeyi beceremeyecek ve geleceğe kalabilecek metinler üretmekte zorlanacaklardır. Bugünkü modern şiir bana daha çok bunu hatırlatıyor.

■ *Edebiyat dergilerinde şiir “başrol oyuncusu” olarak ön yazıdan hemen sonra “cam kenarı”nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun “dolgu malzemesi” mi oldu?*

Şairler daha çok birbirleri için yazar oldular. Asıl mesele bu. Dergilerde de kitaplarda da güdülen ana gâye sanki daha çok şairler ya da en azından şiir yazma sevdalıları beni okusun ve kut-sasın iç hesabı olarak karşımıza çıkıyor. Bunu bir de adı duyulmuş birisine yaptırabildik mi, tamamdır. İcazeti aldık demektir. Okuyucunun icazeti ve en önemlisi de zamanın icazeti ne olacak. İnsanların gönüllerine giremeyen metinler zamandan icazet alabilirler mi? Lakin günümüzde şiirin az alaka görmesinin nedeni

burada saklı. Mevzu buradaki temel hastalıktan kaynaklanıyor. Bunu da okuyucuyu öncelleyen ve yek diğerinin hakkında büyüleyici açıklamalar yapan iki sanat tutkununun öz tatmin ve soyutlama çabası olarak gördüm hep. Kendisini diğerlerinden soyutlama, üst perdede olduğunu kabul etme ve aşağıdakilere seslendiği zannıyla yaşama ve dalaşma ve diğerleri içindeki tavırlarıyla bunu sergileme sendromu. Ben böyle bir tavrın bizim medeniyetimizin şairine, bir mü'min şaire asla yakışmayacağı ve hatta onu tehlikeli sulara sürükleyeceği kanaatindeyim. Dolayısıyla bakanı, göreni, hissedeni olmadıktan sonra, şiir cam kenarında dursa ne olacak ki!

- *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nun öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

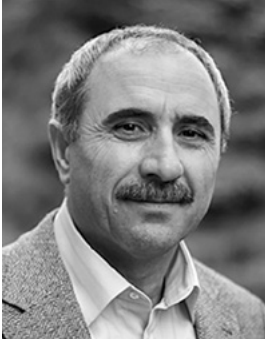
Fazla katkısı olmaz. Çünkü mesele bir zihniyet dünyası değişikliğinin gerekliliğidir. Devletin sanata ve hassaten bizim ülkemiz için şiire karşı duruşunu ve politikasını değiştirmesi gerekir. İlkokulda ve sonraki tüm eğitim seviyelerinde dil ve şiir sevgiyle öğretilmeli ve okutulmalı insanımıza. Her eğitim seviyesinde kendi ağırlığınca elbette. Şiiri sevdiremediğiniz çocuklarımıza ve gençlerimize öyle palyatif çözümlerle tam olarak ulaşamayız. Çünkü bizim şiir öğretmediklerimize birileri sürekli küfür öğretmeye çalışıyorlar ve bunda da başarılı oluyorlar maalesef. O zaman da bir şiir kitabı mahzun melül bir rafta beklerden, bel altı vurgu ve fıkralarla dolu bir kitap yüzbinlerce satabiliyor. Ya da böyle bir film izlenme rekorları kırabiliyor. Derdimizin nerede olduğunu keşfetmemiz gerek ve acılarımızın bir derdi olmalı artık.

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

Şiir ve eğitim hakkında söylediklerim ana reçeteyi oluşturuyor. Dil ve şiiri bir ders olarak değil, bir hayat tarzı olarak çocuklarımıza aşılamanın yolunu bulmalıyız. Yarının yöneticilerinin ne kadar güzel şiir okuduklarını ve şiirler yazdıklarını o zaman hep birlikte göreceğiz. Osmanlı devleti, sultanlarını böyle yetiştirmişti çünkü. Baki muhabbetlerimle...

[Hece Taşları, S. 43, 2018, s. 4-6]

Prof. Dr. Nurullah GENÇ

1960'ta Erzurum'un Horasan ilçesinde doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Horasan'da, lise ve üniversiteyi Erzurum'da tamamladı. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nden mezun oldu. 1984'te aynı fakülteye araştırma görevlisi olarak girdi. Yönetim ve Organizasyon alanında çalışan Genç, 1990'da doktor, 1995'te doçent, 2001'de profesör oldu. 2003'te Atatürk Üniversitesinden ayrılan Genç, Kocaeli ve İstanbul Ticaret Üniversitelerinde çalıştı. 2013'te Sermaye Piyasası Kurulu üyeliğine atandı ve Kurul Başkanvekili olarak 2015 Şubat ayında görevinden ayrıldı. Hâlen Merkez Bankası Meclis Üyesi olarak görev yapmaktadır. 1980 yılından itibaren bazen mahlas da kullanarak pek çok edebiyat dergisinde şiirlerini ve yazılarını yayımlandı. *Türk Edebiyatı, Aylık Dergi, Nesil, Sur, Gurbet, Mina, Kardelen, Kırağı, Palandöken, Karçığeği, Yolcu, Güneysu, Dolunay, Aydıli, Ayvakti, İkinci Yazıları, Bu Ülke, Bizim Külliye, Dil ve Edebiyat Dergisi, İtibar, Muhit, Derghâh, Dize, Edebiyat ve Eleştiri*, bunlardan bazılarıdır. Satrançla ve fotoğrafı ile ilgilendi. Erzurum satranç şampiyonu oldu ve Türkiye Satranç Ligi'nde oynadı. Ulusal/uluslararası çok sayıda fotoğraf ödülü aldı. Çok sayıda mesleki eseri ve fotoğraf albümü yanında *Çiçekler Üşümesin, Nuyageva, Yankı ve Hüzün, Aşkım İsyandır Benim, Siyah Gözlerine Beni de Götür, Yalnızlık Saatleri, Yağmur, Rüyeyda, Denizin Son Martıları, Aşk Ölümcül Bir Hülyadır, Hüzünün Lalesidir Dünya, Gül ve Ben, Yürüyelim Seninle İstanbul'da, Müptelâdır Gemiler Benim Denizlerime, Sensiz Kalan Bu Şehri Yakmayı Çok istedim, Birkaç Deli Güvercin, Çanakkale: Her Şey Yanıp Gül Oldu, Ateş Semazenleri, Ölüm Noktürnü, Siyah Beyaz Tabletler, Harflerin Simyası, Bilar-do Telmihleri, Söyle Bana Hindiba, Mahrem ve Münzevi/Toplu Şiirler* adlı şiir kitapları; *Tutkular Keder Oldu, Yollar Dönüşe Gider* ve *İntizar* adlı romanları bulunmaktadır.

“Reçete yazmak haddim değil”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Anladığım kadarıyla şiire nasıl başladığımı soruyorsunuz. Çok özel bir hikâyesi yok şiire başlamamın. Şiir kendisini sevdirmişti bana. Ortaokul sıralarında Yunus Emre'nin, Ziya Gökalp'in, Arif Nihat Asya'nın, Necip Fazıl'ın ve Abdurrahim Karakoç'un şiirlerini okumuş, birçoğunu da ezberlemiştim. Lisede Fuzûlî'nin, Bâkî'nin, Nedîm'in, Şeyh Gâlib'in Nef'î'nin, Ziya Paşa'nın şiirleri okuyarak ve yine birçoğunu ezberleyerek girdim şiirin otağına. Okuya okuya dilim ve gönlüm bu şiirlere aşına oldu. Fakat henüz bir şiir otağı kurabilmişim değilim.

- *Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak “ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?” dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?*

Bu sorunuza cevap verirsem kendimi “ağabey”, “usta”, “üstad” konumu görmüş olurum ki o zaman haddimi aşmış olurum. Hem çağ değişti artık. Hiç kimse elinde dosya yahut üç beş tane yazdığı şiirini alıp birilerinin kapısına gitmiyor. Şiirin ustalarına ulaşmak zor... Bu “ağabeylik” işini çoğunlukla edebiyat dergileri üstleniyor.

Gençlerden şiir yazıp bana gösterdiklerinde teknik açıdan birkaç şey söyleyip, dişe dokunur bir şeyler varsa şiirlerini edebiyat dergilerine göndermelerini tavsiye ediyorum. Şiir yazılıyor ve anında yayımlanabiliyor sanal dünyada. Kendimin yol hazırlığı ise şöyle olmuştu.

Yukarıda isimlerini zikrettiğim şairlerin şiirlerini okumuş, ruhumu, gönlümü ve dilimi bu şiirlerle yıkamış ve niyet etmiştim bu ruhta şiirler yazmaya. Niyet etmem bu işin bir heves işi olmadığına inanmamdandı. Sonra mı? Şiir yolunda şiir ülkesine doğru gidiyorum. Ancak benim değil de Şair Nâbî'nin şiir ve şairlik konusunda adam akıllı tavsiyeleri var. Genç şair adaylarına bunları hatırlatabilirim, bu tavsiyelere uyup uymamak kendilerine kalmış.

“Hüsne sarf eyle sözi şâir isen
Halkı teshîre çalış kâdir isen”

Nâbî, geçmiş (büyük) şairlerin sözlerinin kalbi ayna gibi parlattığı kanaatindedir. Böylece önceki sanatkârların eserlerini okumanın, insan kalbindeki kederi, tasayı, dünyevî kaygıları giderdiğini, kişiye zevk ve safâlar verdiğini belirtmiş oluyor.

“Darbü'l-mesel îrâdına bu 'asrda Nâbî
Kimse olamaz Sâbit Efendî'ye resîde”

Nâbî, şiirlerinde atasözlerini ve halk tabirlerini ustaca kullanmasıyla meşhur Bosnalı Sâbit'i (ö. 1124/1712) bu meziyeti yönünden takdir eder.

“Ey şî'r miyânında satan lafz-ı garîbi
Dîvân-ı gazel nüsha-i kâmûs degüldür”

Öyle çözülmesi danışmaya muhtaç, düğümlü, manası az, sözü işitilmemiş, her satırı lügate bakmaya sebep olan şeylere şiir ve inşa (sanatlı nesir) denmesi uygun değildir:

“Dinsün mi şî'r ü inşâ öyle mu'akkadâta
Kim ola hall ü 'akdi muhtâc-ı istişâre”

Açık açık söyleme yerinin caddesi dururken, manayı, ihtimâlin kapalı sokağına esir etmenin uygun olmayacağını ifade eder.¹ Aynı şekilde Keykavus'un, 1082 yılında, oğlu Gilan Şah'a hitaben yazdığı öğütleri Kâbusnâme adlı eserinde topladığı bilinmektedir. İşte bu kitapta oğluna Şair Olursan... Başlığıyla yazdığı öğütleri de güzümüz genç şairlerin ilgisine sunalım.

"Ey oğul, eğer şair olup da şiir söylemeye niyetlirsen, şiirde sözünün açık olmasına çalış. Sakın örtülü söylemeyesin. Mesela bir şiirde bir sözün anlamını yalnız sen biliyorsan, başkası bilmiyorsa o sözü söyleme. Çünkü şiiri halk için söylerler. Kendi kendileri için söylemezler. Öyleyse şiirin anlamı açık olmalıdır ki açıklığından ötürü herkes beğensin. Ama şairin hem vezne ve kafiye kani olmaması gerektir. Sen de hayalsiz, düzensiz ve sanatsız bir şiir söyleme. Eğer şiirinin, bütün şairlerin şiirlerinden üstün görünmesini istersen, sözü mecazî olarak söyleme; ama mümkün olan benzetmeleri övgüde çok kullan, hele övdüğün kişi olgunluk sahibi olursa. Ama eğer bestelenmesi için gazel söylersen sanatlı olmasa da önemi yoktur, ancak gazeli güzel ve taze söylemen gerektir."

Başkasının şiirinden çalma.

Ama sanatlı şiir söylemeye kadir oldun, kalıpları, vezinleri kullanmakta ustalaştın, işte o zaman eğer sana hoş gelen garip bir mana iştirsen ve o garip manayı oradan alarak bir yere daha götürmek ve kullanmak istersen olduğu gibi kullanma. Bir başka kılığa sok, ta ki hırsızlığın ispat edilmesin.²

- *Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırardan geçmemiz gerekir?*

1 Âdem Ceyhan, "Nâbi'nin Şiir ve Diğer Edebî Konular Hakkındaki Görüşleri", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 5, 2010, s. 1-34.

2 Keykavus, *Kâbusnâme*, [Haz. Hasan Ahmet Gökçe], Antik Dünya Klasikleri, İstanbul 2008, s. 157.

Gelenek derken geçmiş mi kastediyorsun bilmiyorum ama köprünün bir ayağı gelenekse diğer ayağı modern olmalı. Yok, eğer köprünün bir ayağı geleceğe diğer ayağı geçmiştir. Her neyse köprüde bekleyen bir Deli Dumrul varsa geçmek zor, yoksa dileyen elini kolunu sallayarak rahatlıkla geçer bahsettiğiniz köprüden.

■ *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

Gelenek nedir? Gelecek nedir? Geçmiş nedir? An nedir? Modern nedir? Post modern nedir? Tüm bu kavramların üzerinde enine boyuna durup geleneksel ve modern kategorileştirmesini iyi tahlil etmek gerektiği kanısındayım.

Bu tahlile “muhafazakâr edebiyatı” da dâhil etmek gerek. Çünkü gelenek gibi muhafazakârlığında modern ve moderniteden bağımsız olduğunu düşünmüyorum. Modernlik anın ve geleceğin daha mükemmel, geçmişin ise işe yaramaz ve kötü olduğu fikrine vurgu yapar. Oysa gelecek (henüz) yoktur, an oluşandır, her şey geçmişte gizlidir. İnsan gelecekte çok geçmiştir.

Geçmiş olan değerlidir. Ezcümle kategorize etmeden şiirin yazılabilmesi için ehliyet ve mensubiyet şart diyorum.

■ *Divan ve halk şiirini tanımadan günümüz “modern şiir”ini yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?*

Herkes çağının ve döneminin şiirini yazıyor. Bir engel var mı bilmiyorum?

■ *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı “şiir” şekline dönüştü?*

Dediğim gibi şairin yaşadığı çağ ve dönemin şiiriyle alakalı bir durum bu. Modern şiirin doğasında var, yenilik adına icat çıkarma işi.

■ *Şiir bize neyi anlatır?*

Şair neyi anlatmak istiyorsa şiir onu anlatır. Şiir şairden bağımsız bir şey değildir.

■ *Şiirde usta çırak ilişkisi var mıdır?*

Her işin ustaları ve acemileri olduğu gibi şiirde de ustalar ve acemiler vardır. Fakat usta çırak ilişkisi talep etmek ve kabul etmekle alakalı bir durumdur.

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Yaza yaza. Ne yazdığını ve nasıl yazdığını bile bile...

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşırız?*

Hiçbir şey geçmişten ve gelenekten bağımsız değildir. Köksüzlük asla.

■ *Modern şiir ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Ben şiiri modern yahut geleneksel şiir diye ayırmıyorum. Bu nedenle modern ya da günümüz şiiri deyince de serbest yazılan şiir aklıma gelmiyor. Başkaları ne anlıyor onu da bilmiyorum.

■ *Edebiyat dergilerinde şiir "başrol oyuncusu" olarak ön yazıdan hemen sonra "cam kenarı"nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun "dolgu malzemesi" mi oldu?*

Şiir gerçekten dergilerin "başrol oyuncusu mu?" yoksa "yardımcı oyuncusu mu?" bunu mevcut dergilerin içeriklerine bakarak anlayabiliriz. Kırığı'dan sonra yalnızca şiir yayımlayan dergi var mı bilmiyorum. Fakat yalnızca öykü yayımlayan epey dergi var. Ayrıca herhangi bir edebiyat dergisinin bir sayısında kaç tane öykü/hikâye, kaç tane şiir yayımlanıyor bunlara da bakmak lazım. Şiirin, okur yahut dergiler tarafından "dolgu malzemesi" olarak kullanıldığını söylememiz edebiyat dergilerine ve okurla-

rına haksızlık olur diye düşünüyorum. Şiir okumak cesaret ister. Şiiri anlamak için çaba lazım.

- *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nun öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

Aralar. Aralamakla kalmaz belki de ardına kadar açar. Çocuklara yazan bir şair olarak şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki şiiri sevdirme işi evde anneye başlar. Anneler bebeklerini ninnilerle uyutup, ninnilerle büyütselerdi, sonra öğretmenler ana okul, ilkokul ve ortaokul dönemlerinde çocukların dillerine ve gönüllerine şiiri koyabilselerdi, şiir de şiir kitapları da baş tacı edilirdi diye düşünüyorum. Bilmiyorum yanlış mı düşünüyorum?

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

Geçmiş başbakanlarımızdan bir şairdi. Yine yakın dönem başbakanlarımızdan birinin kültür ve sanat anlamında entelektüel düzeyi oldukça yüksekti. Mevcut Cumhurbaşkanımızın iyi bir şiir okuyucusu olduğunu şiiri hissederek okuduğunu dünya âlem bilir. Fakat, fakatı şu: Reçete yazmak haddim değil. Ne söylersem boş...

[Hece Taşları, S. 44, 2018, s. 4-6]

Mustafa Ökkeş EVREN

1966'da İslâhiye'de doğdu. Ana ve ata yurdu Osmaniye'dir. Çocukluğu ve gençliği İskenderun'da geçti. İskenderun İmam-Hatip Lisesini bitirdikten sonra İktisat Fakültesinden mezun oldu. 7 yıl kadar İskenderun'da muhasebecilik yaptı. 1995'te iş vesilesiyle Adana'ya yerleşti, özel bir kurumda yönetici olarak çalıştı. İlk yazı ve şiirleri *Bayrak* ve *Güneysu* dergilerinde okurla buluştu. *Kırağı, Çınar, Harman, Palandöken, Ruzigar, Edebiyat Yaprağı, Yitik Düşler, Yedi İklim, Edebiyat Ortamı, Milli Eğitim, Ay Vakti, Tasfiye, Nida, Kuşluk Vakti, Türk Dili, Dil ve Edebiyat, Dergâh* gibi dergilerde şiir ve öyküleri yayımlandı. *Edebi Müdahale* isimli derginin imtiyaz sahipliğini üstlendi. Özellikle çocuk edebiyatı alanında çalışmalar yaptı. Şiir, öykü, masal ve denemeleri *Diyanet Çocuk, Milli Eğitim, Elma Şekeri, Salıncak, Ebe Sobe, Bizim Bahçe, Beyaz Bulut, Çeto* ve *Özel Çocuk* dergilerinde yayımlandı. Bazı şiirleri ders kitaplarında yer aldı. Evli ve üç çocuk babası olan yazar, hâlen Adana'da ikamet etmektedir. Kitapları: *Kuşlarla Uyanmak* (1999), *Dört Kanatlı Kelebek* (2011), *Çocukluğun Dili* (2013), *Düş Sonrası Sessizlik* (2013), *Hiç "Hak"sız Olur mu Çocuklar?* (2016), *Annem Benim Her Şeyim* (2018) [Şiir]; *Arkadaşım Cami* (2013), *Tersine Dönen Dünya* (2017), *Yağmuru Ayakta Karşıla* (2018), *Son Elçi'ye Sordum* (2020), *Düine Düşen Yazılar* (2021), *Hacı Bektaş Veli* (2021) [Öykü, Roman, Deneme].

“Gelenegin iyisi iyidir”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığınızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Şiir okumak güzeldir. Edebiyatın tüm alanlarıyla ilgilenmek iyidir. Özenir, bir şeyler yazarsınız. Zararı yok; hevestir, geçer. Ama geçmiyor! Esin konukluğa gelmeyi sürdürüyor.

O zaman umarsızınız, yazmayı sürdürceksiniz. Yazdığının türüne göre şair veya yazar ya da ikisini birden derler size.

- *Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak “ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?” dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?*

Ne kadar genç? On üç, on dokuz, yirmi üç. Genç deyip geçmeyelim. Şiirden anlar havasına girmeden konuşurum.

Okumayı zevk edin hem eskiyi hem yeniyi oku derim. Okuyacağın şairleri dünya görüşlerine göre eleme derim.

Yazdıklarının niteliklerini gözeterek, ileride gözden geçirmek üzere saklamasını veya dergilere yollamasını söyleyebilirim.

- *Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırlardan geçmemiz gerekir?*

Yaşayan herkes köprünün zaten gelecek yakasındadır. Arkamızda iki geçmiş vardır: Biri, gün gün yaşayarak bıraktığımız; diğeri, biz doğmadan önce yüzyıllar içinde oluşan. Her iki birikimden de istikle yararlanmak gerekir. Kendimizi geçmişte unutmadan kuşkusuz.

■ *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

Gelenek, geçmişten gelendir. Her şairi geçmişten gelen bir şeyler etkiler. En azından kendi geçmişinden. Yalnızca toplumların gelenekleri olmaz. Kişiler de kendi geleneklerini oluşturabiliyorlar.

Bazen öyle geliyor ki birkaç on yıl öncesi bile epeyce gelenekleşmiştir. Hem de içinde bir sürü seçenek barınır bu yakın geçmişin. Gelenekle bağ kurmamış şair olduğunu sanmıyorum.

En modern, en çağdaş şiirleri yazanların dizelerinde gelenekten izlere rastlamak mümkün. Gelenekten gelen her şey iyi ve gerekli midir? Ben bu soruya evet karşılığı vermem.

Geleneği tabulaştırmamak gerekiyor. Bir kavramı denetimsiz, ayıklamasız ele aldığımızda içinde yalnızca iyileri barındırmaz. Yalnız şiirimiz değil, yaşayışımız da geleneğin etkisine açıktır. Demek ki elemek durumundayız.

Geçmişten yararlanmak onu sürdürmek demek değildir, yeni bir biçim aldırma da geçmişle kurulan bağın sonucudur. Geçmişini bilmek ama benimsememek de bir bağ kurmaktır. Ayrı bir yol tutmak da kişinin hakkıdır.

Unutmayalım, bir vakit sonra şimdi de geçmiş olacaktır. Gelenek, şimdiki bazı şiirleri görse şaşkınlıktan geçmişini unuttur!

Sözü nasıl bağlamalı?

Geleneğin iyisi iyidir.

- *Divan ve halk şiirini tanımadan günümüz “modern şiiri”ni yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?*

Okullarda divan ve halk şiiri sevdirilmeden, öğretilmeden okutulur. Hele divan şiiri... Tıpkı yabancı dil gibi sevimsizleştirilir. Kişi kendi çabasıyla ulaşır bu konularda bilgiye. Halk ve divan şiirleriyle tanışmamış bir kişinin şiirinin engellerle karşılaşp karşılaşmadığı hakkında deneyim barındırmıyorum, o yüzden fikir yürütmüyorum.

- *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı “şiir” şekline dönüştü?*

Şiirde kendim için bir anlam, bir ses, bir renk bulursam yeterlidir. Şiirin şairinin kastını eşelemek zorunda değilim.

- *Şiir bize neyi anlatır?*

Şiir, insanı, yaşamı anlatır; umutlarıyla, coşkularıyla, acılarıyla, yenilgileriyle... Beni duygulandıran şiiri severim. Çok mekânîk şiirden hoşlanmam.

- *Şiirde usta çırak ilişkisi var mıdır?*

Benim o anlamda ustam olmadı. Ama sanatının ustası saydığım şairler var. Usta-çırak ilişkisi olacaksa, çok sürmemeli. Usta, çırağın yazdıklarını düzeltirken yeniden yazmamalı, danışabileceği konumda durmalı. Çırak, ustasının kopyası olmamalı. Danışılacak, görüş alışverişinde bulunulacak, tartışılacak ne kadar çok kişi olursa o kadar iyi.

- *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Bir gün oluştuğunu anlar. Bu benim üslubum der. Kendini rahat hisseder. Söylediği dizelerden hoşlanır.

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşıyoruz?*

Bizim bir şey taşıyacağımız yok. Geleceğin çözeceği bir iş!

■ *Modern şiir ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Bireyin şiirini anlıyorum. Kişinin önce birey olması gerekir. Başka bağılıklar ancak birey olan için anlam kazanırlar. İşte bizde zor olan bu. Dilerim ki bireyden anlaşılan bencillik olmasın. Birey bencillik de barındırır ancak henüz o seçeneği seçmeyi başaramadım. Her şiir, şairinin izlerini taşır. Yazılış amacı yarınmak olan şiir bile. Modern şiirden kasıt serbest şiirse, şairine geniş bir alan sunmasını övebiliriz.

■ *Edebiyat dergilerinde şiir “başrol oyuncusu” olarak ön yazıdan hemen sonra “cam kenarı”nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun “dolgu malzemesi” mi oldu?*

Şiir okumak, tıpkı şiir yazmak gibi, bir çocukluk, bir ilk gençlik, bir öğrencilik hevesi sayılıyor.

Gençlikle, okulla birlikte şiir de geride bırakılıyor; şiir yazmak hevesi sona erince de şiir okumak isteği bitiyor.

■ *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nun öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

Şiir ezberletmekten daha çok, mısra, beyit bellemeleri için çabalamak daha yararlı olabilir. Kütüphanelerde öğrencilerden başka kişilere pek rastlanılmaması, resmî kanalla yapılan çalışmanın kalıcı olmadığını gösteriyor. Deneme kitapları çok okunuyorlarsa iyi. Bana göre deneme, içinde şiirsellik de barındıran çok özel bir yazı türüdür.

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

Bir padişahın ruhunun ince olduğuna neye göre karar vereceğiz. Nasıl bir incelik bekleyeceğiz. Örnek olarak, hiç ölüm buyruğu, hiç sürgün cezası vermemesini mi yoksa kimseyi azarlamamasını mı baz alacağız? Bu soruyla, şiirinden hoşlandıkları şaire kese uzatanlar kast ediliyorsa, bu bir incelik midir, bağlılığı ödüllendirmek midir? O şair ne kadar özgür kalır ve özgün olur?

Şiir yazıyor olmak bir başına insanı ince ruhlu yapmaz kanaatindeyim.

[*Hece Taşları*, S. 45, 2018, s. 4-5]

Erdal NOYAN

1961 yılında Kırklareli'nde doğdu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Evli ve iki çocuk babasıdır. Ürünlerine çeşitli dergilerde ve gazetelerde yer verildi. Çok sayıda edebî ve meslekî yapıtı mevcuttur. Dileği, tüm varlıkların haklarına saygılı yaşamaktır. Kitapları: *Göç Vakitleri* (2012), *Ansızın Sonrası* (2013), *Aşkın Yüzleri* (2014), *Öteki Osmanlı* (2015), *Çay Molası* (2017), *Zaman Irmağı* (2017), *İspanya Baharı* (2018), *Avrupa Andıcı* (2020), *İtalya Yazı* (2021), *Derin Kesi* (2021).

“Türkü şiirle müziğin ötesinde bir şeydir”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde düğülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Önce şiirle ilgili bir dil meselesini mütalaa etmeliyim. Sorudaki *açar* kelimesi bir zamanlar büyük diye bildiğimiz insanların dil devrimi denilen kültür talanına İslam adına omuz verdikleri günleri hatırlattı. Bu tür kelimeler özellikle Ataç ve onun takdir ettikleriyle, onu takdirle birlikte taklit edenlerin lisan ve irfan sahamıza sıktıkları mermilerdir. Bu bakımdan o sözcüğü sahiplenmiş olman gibi bir garabeti düşünerek rahatsızlığımı ifade etmiştim.

Gelelim şiire, benim şiir üzerine döşediğim işçilik iltifatına teşekkür ederim. Gönül işçiliği meselesinde de idrak ve irfanını takdir makamında olmamakla birlikte hayret ve hayranlığımı belirtmeliyim. Şiirin anlaşılması da idrâki de fehmedilmesi de zordur. Kullandığım kelimeler aynı mânâyı ifade etseler de aralarındaki incelik farkını da okuyucunun takdirine bırakıyorum.

Şiirin aslında senin benim şiirime atfettiğin hâssiyeti taşımaması gerekir. Benim şiirim de üzerinde yaşadığımız toprağın bize emzirdiği irfan ve medeniyet sütünden beslenir. Yahut ben ağzımı, dışarıdan uzatılan birçok memeye göz ucuyla bile bakmadan kendi toprağımın memesine uzatıyorum. Övünmek gibi olacak ama olsun, benim şiirim kadim şiirin teknik malzemelerinden olan vezin, redif gibi hususiyetlerini taşımaya bile hakiki şiir okuyucusu tarafından göz ardı edilmedi.

Ayrıca gerçekten aruz bilen birinin benim şiirimi okurken o lezzeti alacağını biliyorum. Şiir Allah'ın bize insandaki gönül denilen varlığı musahhar kılmamız için ihsan ettiği bir sanattır. Bu bakımdan senin iyi niyetini tenzih ederek *açar* sözünün ve o meydana icat edilmiş bütün sözlerin idrakimizi yamultucu tehlikeler taşıdığını da belirtmek isterim. Gelenek dediğimiz şey tek tek fertler olarak millet olma vadisinde Allah'ın gününe kadar olan çizgide bize verilen bir başka nimettir. O nimet bana şiirle verildi. O nimeti taşıyanların irfan caddesinde bir cemile olarak sağa sola bıraktıkları kadarını toplayıp biriktirerek yükümü tuttum. Bu yoldan geçenler aklıma ilk gelen ustalarım Ercişli Emrah, Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan, Âşık Ömer, Gevherî; Hz. Fuzûlî, Hz. Fasîh, Hz. Mevlânâ ve ila âhir. Allah'ın benim kismetim olarak ihsan buyurduğu nimeti onların elinden dilinden aldım. Otağımın direklerini de çadırını da onların feyzi ile kurdum. Ustalık da yıllarca ellerine su yerine gözyaşı dökerek yaptığım çiraklıktan sonra ortaya çıktı. Mesele budur. Ustalık kazanmak yerine tecrübeleri değerlendirmek desek daha iyi olur.

- *Yanınıza genç bir şair adayı geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak "ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?" dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?*

Bir kere geçmişteki birkaç maceradan sonra yanıma kimse gelip de bana şiirini sunan artık kalmadı. Şöyle bir örnek vereyim: Şiir bir sanattır. Sanatı da içinde ihtiva etse de bir zanaat olan mesela marangozlukla karşılaştırsak daha kolay anlaşılır: Eskiden babalarımız bizleri okul çağında iken yaz tatillerinde herhangi bir ustanın yanına çırak verirlerdi. Herhangi bir meslekte çıraklık makamına çıkmak bile en az üç yılını alır, kalfalık içinse okuyucular hesap etsinler. Ben hesap ettiğimde bu süre en az yedi yıldır. Şimdi düşünelim: Şiir dediğimiz sanat meselâ dülgerlik kadar da bir haysiyete sahip değil midir? Türkiye Ya-

zarlar Birliği'nde Şiir dersleri yaparken bu 6rneği verdiğim Şâir adayları yıllar sonra ya Şiiri bıraktılar yahut benim arkamdan s6verek kendi yollarına gittiler. O senin tarif ettiğin Şiir b6yle 6ıktı ve reva6ta olan da Şimdi odur. Benim 6ç yıl beş yıl diye tahminen verdiğim s6re Şâir adayının idrâk ve irfan 6antasını doldurma s6residir. Yoksa g6n6l 6antası denilen torba b6l6đa eren her gencin sahip olduğu bir Şeydir. İ6inde Ő6phesiz bir g6zellik bulunur, ancak o g6zelliklerin Şiir gibi bir y6rek sofrasına sunulması i6in gerekli olan malzemeler de arz ettiğim gibi irfan ve idrâk tarlasından toparlanacak malzemelerle olur.

6rnek olarak Fuz6lî'nin buyurdıkları ilim meselesi ele alınabilir. Divanının dibacesinde ilim olmadan Şiirin laf 6 g6zaf olacağını anlıyoruz. Yine kendisinin buyurduğu “AŞk imiş her ne var ise âlemde/ İlm bir kıyl 6 kâl imiş ancak” tespiti, koca bir hayat boyunca edinilen bilgilerin bir s6r6 elekten ge6tikten sonra geriye kalan dedikodudur. Bizim sohbetimizle ilgisi fazla olmasa da ilim ile bilgiyi karıştırmamak lâzımdır. İki birbiri yakın g6r6nse de ayrı vadilerdir ve bir araya gelmeleri i6in belki yıllar gerekir; zaten bir araya geldiklerinde de bilgi ortada kalmaz. Bilgi binası ihtiŐamlı g6r6nse de zayıftır. İlim binası ise m6tevâzidir.

Binaya ihtiya6 hâlinde kullanılmak 6zere boşluklar bırakılmıŐtır. BaŐımdan ge6en bir olayı anlatmadan ge6memeliyim: Bir Şiir programı i6in bulunduğumuz bir sohbet sırasında g6l ve b6lb6lle ilgili ezberinde 6ok6a Şiir olan iki hoca marifetlerini sergiledikleri sırada ben “b6lb6lle g6l6n 6yle aşk meşk ilişkisi olmadığını, b6lb6l6n sabahleyin g6l goncasının a6ıldığı sırada i6indeki on on beş adet g6l bitini veya kurdunu yemek i6in 6ırpındığını, bunu bir belgeselde izlediğimi s6yleyince ŐaŐırdılar. Tepkileri de sert oldu. Şiir programının maddi destek6isi olan Şâir, s6z6 “ben bu benzetmeyi beğenmedim” diye kesip attı. İlmle bilginin farkı tam da burada iki hocanın tepkisinde ortaya 6ıkıyor. Ezberlerindeki Şiirler sahip oldukları bilgileri idi. Akademik olarak da belli bir irtifaı keŐbettikleri i6in bilgi binalarına atılan taş yapıyı sars-

ti. Sarsılan aslında sahip oldukları tekebbür binasıydı. Bu yapı ilimle yapılmış olsaydı tevazuu gelen aykırı bilgiye sahasında bir yer ayırmış olacaktı. Ben açıkçası söylediğime pişman olarak, bir daha o eşhasla bir arada olsam bile kibirlerine nefes bile dokundurmamaya karar verdim. İşte şiire meraklı gençlerin önündeki tehlikeler.

Bilgi sahibi olmakla ilim sahibi olmak ayrı şeylerdir. Şimdi gençlere bir süre şiir yazmayı bırakın, bu süre içinde şiir okuyun. Geçmiş ustaların geçtiği yollara bakın, neler toplayabileceğinizi hesap ederken, kendi gönül torbanızın hacmini de genişletmeye çalışın desek kaç kişi sözümüzü dinler? Geçelim. Geçmeden Merhum Yahya Kemâl'e şiir kitabını takdirlerini umarak sunan acemi bir şâire üstadın şâirin kitabında geçen bir mısraı okuduktan sonra verdiği cevabı hatırlayalım: Kitabın içindeki bir şiirde şöyle bir mısra var: "Sabahleyin bir horoz eyliyordu benim ile istihzâ". Üstadın cevabı şu: "Oğlum horoz haklı". Bilmem anladım mı?

- *Geleneğe gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırardan geçmemiz gerekir?*

Hiçbir medenî milletin geleneği ile geleceği arasında köprü yoktur. Çünkü dün okunan kitabın yazıldığı yazıyı yarın okuyamamak gibi bir zulmü yaşamamışlardır. Bu sebeple senin sorduğun soru bizim memleketimizde işlenmiş bir irfan cinâyetini imâ etmesi bakımından sahici bir idraki ifade ediyor. Burada sıkıntı bizim elimizi kolumuz sallayarak geçmemiz diye bir rahatlığımızın olmamasıdır. İki vadi arasında bir zelzele meydana getirilmiş ve geçmişin zenginlikleri o tarafta, gelecek dediğimiz meçhul de bu tarafta kalmıştır. Bu bakımdan gelecek karanlığına geçmeye çalışanlar herhangi bir yerlerini sallamadan de geçiyorlar. Uçurumun öteki yakasından seslenenlere kulak asacak vakitleri yok şâirlerin, yazarların. Çünkü dönüp o seslere ku-

lak verecekler; iyice anlamak için de belki karşıya geçmek için uzunca bir yol kat edecekler ve dönüşte onları tanıyacak kimse kalmamış olacak. O zaman biriktirdiklerine de lanet edecekler. Harf devrimiyle sanıldı ki yazıyı öğrendiğimizde birden medenî olacağız. Oysa bizim milletimiz gözüyle fazla değil kulağıyla yol alır. Dolmuş duraklarında veya ara duraklarda durup bekleyin. Mutlaka okur yazar ve hatta yüksek okulu tedris etmiş insanların bile dolmuşun önündeki tabelayı göre göre şoföre “...ya gider mi?” diye sorduğuna şahit olacaksınız.

Bizim bu meraya otlamak için ilk girdiğimiz günlerde aramızda bırakıp geldiğimiz otlaklarda toprağımızın aslî nimetleriyle say ki ilk çorbamızı içmiştik. Hamdederiz. Karşılaştığımız ekâbir takımı (büyükler demediğime dikkat isterim. Ekâbir sözünden istihzayı havi olması sebebiyle yararlanıyorum) o yarılan vâdinin arkada kalanıyla ilgilenmemize hep alayla baktılar. Meselâ bize hep Batı Müziği klasikleri dinleten birinin senin türkülerinin süresi bu kadar uzun mu diyerek bizi kendimizden soğutmaya çalıştığı maceralar yaşadık. Meselâ biri türküler için cumhuriyetin kurucu ekibinin bir içki masasında Yemen türküsü icra edildiği sırada türküyü söyleyeni susturup, Yemen’de ne işimiz vardı sorusunun ardından Türkülerde kan var ithamının aynısı kelimesi kelimesine İslamcı olduğunu bildiğimiz veya zannettiğimiz ağızlardan duyduk: Türküde kan var. Aklımıza hemen şu geliyor yerli bildiğimiz hem de bayağı şöhreti iktisap etmiş bu insanlar bu tavırlarıyla bize mi takiyye yapıyorlardı, yoksa düşman gör düklerini söyledikleri o fikir iktidarına mı? Şiir dışına çıkar gibiyiz ama aslında şiirin içindeyiz: Meraksız bir okuyucuya sahibiz. Şöhreti bir ucundan yakalamış insanların arkasından kör kütük gidiyoruz. Bu hususu *Türkü Dinleme Âdâbı* yazılarımda şöhrete tapınma başlığıyla topladım. Geçelim.

Köprü mazmunun sağlam... Ama iş köprü kurmaya geliyor. Yukarıda arz ettim: Köprüye yöneldiğinizde sizden olanların, aslında olduklarını zannettiklerinizin paçanızdan tutup edebî ik-

tidarın kulluğuna çekeceklerini göze alacaksınız. Belki Fuzûlî'ye yalvaracaksınız. Karacaoğlan'ın, Seyrânî'nin sazına kulak vereceksiniz. Hatta karşıya geçip işi iyice idrak etmeye çalışacaksınız. Alacağınız cevap Temel'le Dursun'un muhaveresine dönecek: Temel'e derenin karşısına geçmek istediğini söyleyen Dursun'a temelin cevabı: Zaten karşıdasın.

■ *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

Dil devriminin sofrasında yemlenmiş zevatın etrafında birçok şâir bilinen genç, olgunluk çağında hatta daha ileri yaşta insanlar var. Kelime dediğimiz şey bu şâirlerin elinde bir gül dalı. Ancak dikeninden de yaprağından da gülün râyihâsından da arınmış, keman çalmada tercih edilen gül ağacından yay gibi. Şiirin memelerinden önce şiirin vücûda geldiği irfanın memelerine yapışmak lâzımdır. İkinci olarak da irfânın beslediği fikir arsasında biten taneleri tanımak, o tarlada otlamak ve kendi insanını yabancı örflere yaslanarak aşığulamamak. Bu toprağın şâiri olarak Muhammedî ruhun malzemesine talip olmak. O'nu anlatmak için başkalarının putuna pâyeye olan isimle anmamak. Göreceği rüyâyı, kuracağı hülyâyı tabir edecek iç zenginliğini iktisap etmek gerekir. İçinin kabı dolduğunda zaten taşacak. Allah ben halk edicilerin en güzeliyim buyuruyor. Şâir de halk edeceği şiir cesedine edindiği ruh ikliminden üfleyerek ona can verecek. İnsan kendisine Allah tasarrufuna verilmiş her nimeti gönülleri musahhar kılmak bâbında Allah'ın yeryüzündeki halîfesi olduğunu idare ederek mânaları derleyip söze ve ahenge dökcek. Şiir nasılsa arkadan gelir.

■ *Divan ve halk şiirini tanımadan günümüz "modern şiiri"ni yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?*

Şimdi çok ünlü, kitapları çok satılan, bu kadar satıldığına göre çok okunan modern şiirin şâirlerine ve bulunabilirse onla-

rın okuyucularına sormak gerekir bu soruyu. Ama şunu söyleyelim: Bu şiir bu ülkenin şiiri olmaz.

Türkçe yazılır ama Türk şiiri sayılmaz. Çoğu ehl-i hâl arkadaşımızın bu şiirler için “Yahu bir yerlerden tercüme edilmiş ama galiba yanlış da tercüme edilmiş metinler” gibi diye belirttiği gibi hakiki bir hayatiyeti ifade etmez. Son zamanlarda çokça rağbet gören konservatuvar mezunu gençlerin türkü söylemelerine benzer o şiir. Kitabımda koma medeniyettir başlığıyla ele aldığım konu asıl şevkini şiirde yaşamaya çalışıyor.

Türkü söylediğini sanan bu tip insanlar (sanatçı demediğime dikkat istiyorum) türkünün yaşayıp yeşerdiği ruh ikliminden habersiz, hatta o ruha düşman bir kültür mezra’ında otlayıp bize Türk sütü içirmeye çalışan ithal tüccar tâifesidir. İçimizin sesini “gâvur” komalarıyla bozan gayretin aynısını şiirde de yaşıyoruz. Yahu uzmanlar kaç zamandır, kendi ülkemizin toprağında bile, gittiğiniz şehrin sebzesini oranın insanının pişirdiği yöntemle pişirin diye bas bas bağıryorlar. Bu ne demektir anlaşılmalıdır.

Burası Türkiye’dir milletimizin ruhuna hürmetimiz yoksa bu milletle ilgili söylenecek her şey yalandır. Bir de tamamlayayım: Emperyalizmin amaçlarına güle oynaya hizmet etmektir. Bu meseleyi *Türkü Dinleme Temrinleri* kitabında Mevlânâ’nın Mesnevî’sinden bir örnekle açıklamaya çalıştım.

- *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı “şiir” şekline dönüştü?*

Bu soruda bir yanlış var. Şiirin manası şâirin karnındadır. Neden? Çünkü şiir anlaşılacak için değil, muhatabının yukarıda işaret ettiğim insanların gönül telleri üzerinde marifet icra edip onu musahhar kılmak ve sonunda Hâlık-ı mutlak olanın eserine kalp gözüyle bakmasını sağlamaya çalışır. Ruh ve gönül ikliminden uzaklaşmaz şâirin söyledikleri. Telezzüz veya tahazzüz edilmeleleri kalbî bir meseledir ve o kalbin sahip olduğu irfan ve idrâk

ile hayat bulur. Mâna bulur demediğime dikkat isterim. Eğer bir şiir metni her kes tarafından aynı şekilde aynı haz ve lezzet ile karşılaştırılıyorsa zaten şiirden çok herhangi bir bilgi veya haber metni demektir. O zaman işte şâirin de aynı iklimde nefes alması o iklimin yeşerttiği vadide otlaması ve gıdalanması gerekir ki, o dediğin şiir sayılan metinleri ciddiye almamak, yırtıp atmak gerekir. Senin şikâyetçi olduğun meselede okuyucuların da kabahati büyüktür. Eğer tespit ettiğin gibi iseler senin de onları yırtıp bir köşeye atmaman suçtur.

■ *Şiir bize neyi anlatır?*

Şiir her okuyucuya neyi anlatırsa bize de onu anlatır. Şiir ayrıca bir şeyler anlatmak zorunda değildir. Şiirin işi içini uyar- mak, yüreğine yanıyorsa su serpmek, yanmıyorsa yanması için bir kıvılcım için kibrit çakmak ve en sonunda o yaralı yüreğe bir merhem olmaktır. Aslında her sanatın işi budur ve en önemlisi bütün sanatların işi mensup olduğu milleti sevmek, onu bütün insanlığa sevdirmektir. Yunus ne diyor bak: “Dilsizler haberini kulaksız dinleyesi / Dilsiz habersiz sözü can gerek anlayası” ya- hut “Benim ile mercimeği taşlı yâr”, “Sevdâ değil bir alâmet”, “Havada da kar sesi var”. Şimdi bu beyti açıklamaya manasını anlamaya çalışmak şiirle hiç işi olmamış olmak demektir. His- setmek. Eğer düşünmek gerekiyorsa söz ve can üzerinde düşün- mek. Sonra da Allah’ı anmak... Yol budur ve bu kadardır. Şiir bu mısralarda dikkat edilirse hakikatin kendisiyle hiç ilişki kurmu- yor. Yanına bile yaklaşmıyor hakikatin. Şiirin işi bizim gözümüz- le görüp hakikat zannettiğimiz şeyin arkasından dolanıp, bize o hakikatin arkasında olup bitenleri ilan ve i’lâm değil; îmâ ve ihtar etmektir.

■ *Şiirde usta çıracak ilişkisi var mıdır?*

Yukarıda dülger örneğini vererek usta çıracak ilişkisini anlat- maya çalıştım. Pîri olmayanın pîri Şeytan’dır denmiştir. Bizim

geleneğimiz dülger örneğine benzese de bir yanıyla kelâma dayalı olduğu için insanın içiyle ilgili bir ilişkiyi ifade eder. Bu vadide elbet bir ustaya intisap ile o yolda mesafe kat edilmesi düşünülür. Ancak iç dediğimiz saha irfan sahasıdır. Bu bakımdan bir ustaya bağlanmaktansa birçok ustayı kendisine kılavuz olarak seçmesi şâirin ve yazarın yararınadır. Bu her çeşmeden bir tas içip bütün suların lezzetine ulaşmak gibidir. Tasavvuftaki “aramakla bulunmaz; ama bulanlar arayanlardır” kelâmı fehvâ-sınca ustayla bulunmaz ama bulanlar ustayla bulmuşlardır.

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Merhum Âşık Veysel’e sormuşlardı: Nasıl usta oldun diye. Cevabı şöyleydi: Ben sazda maharet kesbedince on yılı aşkın bir süre usta malı çalıp söyledim. Benim aklımda on dört yıl kalmış ama yanlış söylemeyelim, öyle bir süre sonra bir önceki soruna da cevap olarak söyleyelim. O kadar yıl sonra dilim çözüldü, kendim söylemeye başladım. Veysel’ininki türküydü. Türkü şiirle müziğin ötesinde bir şeydir. Karıştırmamak lazımdır. Burada onun sözü yukarıda geçti: bir mürşid ihtiyacını ihtiyacına işaret ediyor. Ancak mürşitten iktisap edilen bilgiyi talibin kendi ruh kalıbında şekillendirerek ilim hâline getirmesiyle şâir kendi üslubuna ulaşır.

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşırız?*

Taşıyamazsınız. Hiç de zahmet etmeyin. Bırakın geleceği ortaya çıktıktan on gün sonra bile bir hayatiyet ifade etmeyen şâir ve şiirleri var. Boş verin. Baştan beri zaten bu soruya cevap arıyoruz.

■ *Modern şiir ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Ben bir şey anlamıyorum. En iyisi sen bu soruyu modern şiirin ünlü ustalarına sor.

- Edebiyat dergilerinde şiir “başrol oyuncusu” olarak ön yazıdan hemen sonra “cam kenarı”nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun “dolgu malzemesi” mi oldu?

Çok yazılıyor bir. Ayrıca şiir mi alt alta yazılmış birtakım mırıltılar mı belli değil. Bazı arkadaşların kitaplarını okuyorum. Yayınevlerinden gönderiyorlar. Sağ olsunlar. Emek mahsulü, yürek teri dökülmüş metinler. Çok güzel düşünülmüş çok derin hisleri ifade eden sözler var kitaplarında, fakat şiir yok. İranlı şâirlerle birlikte hazırlanan bir şiir programında bir arkadaşın şiirini Farsçaya çeviren arkadaşlar o şiir diye okunan metni çevirmekte zorlandılar. Zorlukları metnin bir şey anlatmamasından kaynaklanıyordu.

İranlı şâirler üsteleince çeviren arkadaşlar bir aşk şiiri diye geçiştirmeye çalıştılar. İranlı şâirlerin o andaki talepleri can alıcıydı: Bâri mazmununu söyleyin. Bakın başımıza bir de mazmun çıkardık. Şimdi mazmun nedir diye sorun bakalım ne cevap alacaksınız? Fazla kurcalayıp kimsenin huşmını çekmeyelim.

Kitaplar aslında basılıyor. Basılıyor da satmıyor. Satılmadığı için de basmakta zorlanıyor bu işi yapanlar. Bence haklılar. Şiirin dolgu malzemesi olduğu da doğrudur. Çünkü kolay yazılıyor. Bir de herkes şâir. Geçenlerde biri hocam ben evrensel şiir yazmaya odaklandım gibi sözler söylüyordu. Kitabına baktım... Ötesini söyleyip kimseyi kırmayalım.

Edebiyat emekçisi derviş bir ağabeyimizin bir televizyon programında, program sürerken kulise geçip çok kısa bir sürede üç tane şiir yazdığını övünerek söylediğini hatırlıyorum. Çünkü kadimdeki gibi bir kâidesi, vezni, redifi mazmunu hatta türkülerdeki hece sayısı gibi unsurlara hiç ihtiyaç göstermeyen şiir. Aslan gibi de şiir oluyor. Ne diyebiliriz? Hele son zamanlarda kibrinden mısrai yere düşse eğilip almayacak tipler türedi ki, birini merhum ve mağfur ağabeyimiz Bahaeddin Karakoç “Yahu adam şâir, bir masada sohbet ediyoruz, ben şiirle ilgili bir şeyler

söylüyorum, adam özellikle ilgilenmediğini belirtmek için havalara bakıyor diye” yakınıyordu. Burada da edep meselesi ortaya çıkıyor ki, ondan söz etmeye cesaretimiz de gücümüz de yetmez.

- *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nın öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

Millî Eğitim Bakanlığını neden karıştırıyoruz, herhâlde şiirin adını da ortadan kaldırmak için. Şiirden öğretmenlere ne bakanlığına ne!... Öğretmenler şiir biliyorlar mı? Öğretmenler şiiri seviyorlar mı? Devletin verdiği görev olarak yapılan şiir sevdirmesi nasıl olabilir. Bir de zaten herkes şâir. Çoğu aydınımızın kanaat önderi bildiği ve şâir sandıkları iki öğretmen biliyorum: Onların öğrencilerinden birinde bile şiire bir yatkınlık peyda ettiremediler. Geçelim bunları sevgili Tayyib.

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairlerle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir eminlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

Sevgili Tayyib neden her işe devleti karıştırmaya çalışıyorsun? Kaçınıcı sorudur hep devletle dolaşıyorsun. Şehir eminleri kendilerine yararı olmayacak hiçbir işe yanaşmazlar. Yani hiçbir belediye başkanı ve siyaset ehli binmeyeceği eşeğin önüne ot koymaz. Bu durum hâliyle emanet aldıkları şehirlerin irfan sahasına da yansıyor. Bırakın şehir eminlerini, yazar, çizer vs. dernekleri bile cumhurbaşkanımızın ısrarla üzerinde durduğu yerlilik ve millîlik meselesine yeni bulaştılar. O da cumhurbaşkanı söz etti diyedir. Devletten sen de gözünü kulağını ayırmadığın için farkında değilsin: Millîliğin ne olduğu meselesinin anlaşıl-

ması bile belki ikinci belediye seçimlerine kadar sürer. Şâirden şehreminine ne? Kimseye bulaşmadan benim ilimin büyükşehir belediyesinden söz edeyim.

Bir arkadaşımız beş altı şâirin Şanlıurfa'da bir araya gelip şiiri ve Şanlıurfa'nın kültür hayatı üzerinde şiirin vaki veya muhtemel tesirleri üzerine hazırladığı bir kültür projesine, şehir dışından getirilecek şâirlere verilecek yol, barınma ve bir miktar telif ücretini bile çok görerek red cevabı verdi. Sadece Büyükşehir değil birkaç ilçe belediyesi de. Yalandan kimse ölmemiş ya her devlet veya hükûmet erkânı geldiğinde buralar kültür ve medeniyet merkezleridir, kültürü geliştireceğiz gibi nutuklar atılır. Asıl noktayı unutmamalıyız: Turizmi geliştireceğiz denildiğinde bütün akan akmayan duran sular durur. Mesele turizm olunca ben devlet ve hükûmet erkânından kimsenin şiir, kültür, medeniyet, irfan diye bir meseleyi akıllarına getirdiklerine dair yüzlerinde bir işarete rastlamadım.

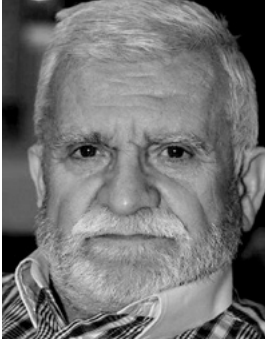
Padişahlara gelince, onlar hem şâirdiler hem de bugüne kadar ülkemizin görüp görebileceği birkaç bakandan biri olan Nabi Avcı'nın ifadesinde hakikatini bulan "Devlet kültür üretmez, gelişmesine yardımcı olur" fiilinin uygulayıcıları idiler. Şimdiki erkânın ise kendilerine danışmanlarının bildirdiklerinden başka şâire bakacak ne zamanları ne de gönülleri var.

Sezai Karakoç'un ve Üstad Necip Fazıl'ın bir iki şiirinden başka politika pazarında getirisi yok. Böyle şeyleri düşünmek de gündeme getirmek de boş ve faydasız şeylerdir aziz kardeşim. Biz dönelim Yunus Emre, Karacaoğlan, Seyrânî, Fuzûlî, Nâzım, Yahyâ'nın, Ercişli Emrah'ın feyz yollarını gözleyelim.

Ve işimize bakalım.

[Hece Taşları, S. 46, 2018, s. 4-7]

M. Ragıp KARCI

Şair ve yazar, müzisyen, semazen, belgesel film yönetmeni Mehmet Ragıp Karcı 1945'te Siverek/Şanlıurfa'da doğdu. Erzincan Askerî Lisesinde bir süre okuduktan sonra Diyarbakır Ziya Gökalp Lisesini bitirdi. Yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi DTCF Farsça Bölümünde tamamladı. Devlet memuru olarak çalıştı. TRT'ye kamera asistanı olarak girdi ve stüdyo kamera servisinde çalıştı. Daha sonra yapımcı-yönetmen olarak Eğitim-Kültür Programları Müdürlüğünde çalıştı ve bu görevindeyken 1997 yılında emekli oldu. 26 Şubat 2020 Çarşamba günü Ankara'da vefat etti. Hayatını ve çalışmalarını vefatına kadar Ankara'da sürdüren Karcı, Türkiye Yazarlar Birliği üyesiydi. Karcı'nın adı Siverek'te bir okula verildi ve şairin bu okula hediye ettiği kitaplar için özel bir bölüm oluşturuldu. İlk şiiri 1968'de *Türk Yurdu* dergisinde; sonraki yıllarda şiir, hikâye ve çevirileri *Edebiyat*, *Gelişme*, *Mavera*, *Seyir* (Van), *Yönelişler*, *Ay Vakti*, *Yedi İklim* ve *Hece* dergilerinde, inceleme yazıları *Hece* dergisi ile *Türkiye Yazarlar Birliği Yıllıklarında* yayımlandı. Halk şiiri ve divan şiirinden beslenen bir duyarlılıkla günümüz insanını yaşadığı hayat içinde ustaca gözlemleyen, hayat içinde insanın konumunu arayan bir tavır geliştirdi. Az fakat usta işi şiirler yazdı. Müzikle ilgilendi. Şiir ve müzik arasındaki estetik bağı vurgulayan tavrını metinleriyle ortaya koydu. Yönetmenliğini yaptığı Belgesel Filmler: *Yusufeli İçin Methiye* (1998), *Kaçkar* (1996), *Dört Mevsim Ilgaz* (1995), *Ardanuç* (1995). Kitapları: *Yeni Bir Sevda Süleymanî* (1986), *Bir Başkasının Kitabı* (1996), *Yakarış Temrinleri*, (2006), *Tut Elimden Düşmeyelim -Toplu Şiirler-* (1998-2006) (2016) [Şiir]; *Türkü Okuma Kılavuzu* (Yazı ve konuşmaları, 1999) [Deneme-Düşünce]; *Talan* (1999) [Hikâye].

“Hükmü hep zaman vermiştir”

- *Âşık edebiyatının hâlen canlı olarak yaşatıldığı bir şehirde doğdunuz. Toraşanlık zamanlarınıza gidelim ve sözün kapısını şöyle açalım: İlk duyduğunuz türkü, tanıdığımız âşık yüreğinizi nasıl çirpındırdı? O çağlarınıza doğru bir yolculuğa çıkalım ve sözü size bırakalım.*

Çocukluk, yeniyetmelik veya ilk gençlik yıllarımı Erzurum’da geçirdim. Erzurum genelde halk kül-türü özelde âşık tarzı edebiyatın canlı laboratuvarlarından biri durumundadır. Bu durum, bundan 40-45 yıl çocukluk -veya sizin tabirinizle “toraşanlık”- zamanlarımda daha da yoğun bir hâlde idi. Kendi kendime mi, rahmetli babamla birlikte mi gittiğimi çok da hatırlayamadığım âşık kahvehânesini gördüğümde sanırım altı, yedi yaşındaydım. Adını daha sonraki yaşlarda öğreneceğim meşhur hikâyeci meddah Behçet [Mahir] Emi merhumu dinlemiştim ya kahvehânenin dışında yalnız olarak ya da babamla birlikte...

Hatırladığım kadarıyla Gez Çarşısı denen yerde rahmetli Âşık Yaşar Reyhanî ve arkadaşlarının işlettiği bir kahvehâne de vardı. Muhtemelen Köroğlu -başka bir halk hikâyesi de olabilir- anlatıyordu. Kalın camlı gözlüklerinin arkasından dikkatli gözlerle dinleyicileri kontrol ediyor, arada bir duraksıyor, yeniden büyük bir iştah ve keyifle anlatmaya devam ediyordu. Sonra sözün saz çalan başka kimselere devrediyordu, onlar da çalıp karşılıklı söylüyorlardı.

Benim sazla-sözle doğrudan irtibatım ve ilgim böyle başladı, ancak evde de rahmetli anacığımın zaman zaman dinleyip ağladığı radyodan duyup işittiğim kimi türküler de yok değildi.

Bunlar arasında “Sarı Sabahlık da Yakışmaz mı Güzele”, “Gönül Gel Seninle Muhabbet Edelim” veya “Bir Seher Vaktinde İndim Bağlara” gibi türküleri arada anama söylemişliğim de vakidir. Sonraki yıllarda da bu türkülere olan ilgim artarak devam edip gitti o yıllardan olmak üzere “Geçti Dost Kervanı” ve “Bugün Ben Bir Güzel Gördüm” adlı türküleri de hatırladığımı ifade edeyim.

- *İnsan nereye giderse gitsin çocukluk hatıralarını da yanında götürür. Biraz daha Erzurum’da dolaşalım, “Hüma Kuşu Yükseklerde Seslenir” türküsünü dinlediğinizde ne hissediyorsunuz? Ya da soruyu şöyle değiştireyim, rahmetli Âşık Reyhanî’nin Erzurum’dan ayrılışını anlatan “Gidirem” türküsünü dinlediğimde bütün karabulutlar gözlerime toplanır. Bir Kahramanmaraşlıyı dağıtan bu türkü, bir Erzurumlunun yarasına nasıl tuz olur?*

Doğrusu çocukluğumda ne hikmetse bu türküye dair bir duygu yok. Yahut şimdi hatırlayamıyorum. Herhâlde “Hüma Kuşu” ile ünsiyetim daha sonraki yaşlarda oluştu. Elbette bahsettiğiniz türkü de dâhil Erzurum’dan neşet eden bütün türküler bizim için dua-marş karışımı verimlerdi ve yaşantımızın her anında kendimizi bulduğumuz ifade ettiğimiz estetik değerlerin bir parçası idi. Bu türküler arasında “Çelik Pazarında Ufacık Taşlar”, “Erzurum Çarşı Pazar”, “Göç Göç Oldu”, “Aşkın Ezeli Âşık İlham-ı Hüdadır”, “Dün Gece Yâr Hânesinde” ve daha onlarca türküyü sayabilirim.

Rahmetli Âşık Yaşar Reyhanî bizim mahalleden komşumuz, oğulları rahmetli Yüksel ile Ozan arkadaşımız idi. Reyhanî usta ile Erzurum’da ve Erzurum dışında defalara aynı havayı solumuş ve onu yakından tanımış biri olarak, değerinin Erzurum’da da ülke genelinde de tam manasıyla bilinmediğini ifade etmek isterim. “Gidirem” türküsü bu değer bilmezliğe ince bir göndermeydi ve usta bu türküyü yaktığında ben Ankaralı idim. Bu türkü yoluyla Reyhanî’ye haksız bühtanlarda da bulunulmadı değil. Erzurum doğuran ama doyuramayan bir şehirdir öteden

beri. Dolayısıyla evlatlarının birçoğu Erzurum dışında bir hayatı tercih etmek zorunda kalmışlardır. Bu insanlardan biri olarak elbette bu türkünün benim hayatımda da mühim bir yeri vardır. Çünkü ben de kendimden birçok şeyi o türküde her dinlediğimde bulurum. Tarihi göçle yoğrulmuş bir milletin ferdi olarak ve gurbeti içimizde duyarak hangimiz bu türküde kendimize ait çizgiler, renkler, desenler bulmayız ki... Bu türkü sıla-i rahim hasreti ile yaşayan herkes için bir yara tımarı, bir şifa kaynağı, bir merhem mesabesindedir.

- *Birbirine komşu olan Erzurum ve Kars'ın Âşık edebiyatında önemli bir yeri var ve siz de bu alanda Erzurum Âşıklık Geleneği (doktora çalışmanız) kitabınızla yüzyıllar sonrasına armağan olarak bıraktınız. Bugünkü gözlemlerinize dayanarak âşıklık geleneğinin günümüzdeki temsilcileri ustalarından aldıklarını çıraklarına aktarabiliyorlar mı?*

Erzurum ve Kars'ta âşıklık geleneği her şeye rağmen hâlâ canlı bir biçimde devam etmekte... Rağmen diyorum çünkü geleneğim değişen zaman ve zeminde duçar olduğu birtakım rağmenler söz konusu. Bu fihitafsilün bir meseledir ve burada bu konuya girmek pek doğru olmaz. Ancak şu kadarını söylemek mümkün-dür. Âşıklık geleneği gittikçe zayıflıyor ve daralıyor. Mevcut gelenek temsilcileri arasında umut vadeden kimseler yok değil, fakat onlar da dar bölge ve içinde mahallî ölçekte kalmaya devam edip millî seviyeye bir türlü çıkamıyorlar. Bu, gelenek temsilcilerinin çok da farkında olduğu bir durum değil gibi geliyor bana. Öte yandan gelenek temsilcileri ustalarından aldığı mirası çıraklarına devretmede de kimi sıkıntılar yaşıyor olmalılar. Çünkü kendilerini usta kabul eden gönüllü yahut talip az. Bununla beraber yeni âşıkların kemiyet bakımında çokluğu göze çarpıyorsa da çoğunun herhangi bir ustaya bağlılığı söz konusu değil. Başka bir ifadeyle usta çırak ilişkisi de zayıflıyor. Günümüzdeki âşıklara keyfiyet bakımında bakıldığında da -ki öyle bakılmalı- durumun iç açıcı olmadığı görülecektir.

Bir de Şu hususun altını izeyim ve bu konuyu zlf yre dokunmadan bağlamış olayım. Gelenek temsilcileri zamana uyma konusunda pek mahir ancak bu zamana uymayı eserlerine yansıtma da tam tersi bir tavır sergiliyorlar. Sesleri, anlayışları en az 70-80 yıl geriden geliyor. Sosyal ortamda, İnternet zerinde Şiirler yayınlıyorlar ancak berbat bir imlaları var. Mahall söyleyişten bir türlü kurtulamıyorlar. Standart Türkçe'yi bu Şiirlerde görmek neredeyse mümkün değil.

- *Őıklardan, Őık edebiyatından yola çıkmıŐken, Őık, Şair, akademisyen, rahmetli Yetik Ozan'ı konuşalım biraz. Yetik Ozan'ın bütün Şiirlerini bir araya getirdiniz. Yetik Ozan hece Şiiri yazanlar için önemli bir durak. Kısa sayılabilecek bir ömür yaşadı ama geçmişle gelecek arasına bir köprü inşa eylemeyi bildi. Hem okura hem de bizlerden sonraki nesillere Yetik Ozan'ı anlatalım deyip sözü size bıraksam?*

Yetik Ozan, Şairliği ve akademisyenliğinin yanında güçlü bir gelenek temsilcisi Őık kimliğine de sahiptir. Firkat mahlasıyla son derece güzel Şiirler söylemiş Erzurum-Kars havalisi Őıkları ile karŐılaŐmalara iŐtirak etmiş, onlarla atıŐmalar-deyişmeler yapmıştır. Yetik Ozan'ın Şiirleri kendine has bir özelliği haiz olup, bu Şiirler taklit edilebilirlikten uzak ve nevi Őahsına münhasır bir yapıya sahiptir. Onun hangi Şiirinin hangi mısraı, olursa olsun hususi bir damga taşır. Herhangi biri tarafından taklit edilemez niteliktedir. Şiirinde kullandığı kendine has fiilleri, kendine has isimleri vardır. Bu isim ve fiiller ilk bakıŐta hemen herkesin bildiğini düŐündüėü ve fakat belki de hiç kullanmamıŐ olduğu kelimelerdir. Onun Şiirleri okunduğunda kendisini duymasanz, tanimasanz bile "bu Yetik Ozan'ın Şiiridir" dersiniz, eğer biraz Şiirlere Őin iseniz. Yetik Ozan'ın Şiiri Türk Şiirinin gelenekten kopmadan modern hâle nasıl getirilebileceğinin somut rnekidir. Bu bakımdan Yetik Ozan'ı Şiirde ayrı bir ses, ayrı bir çığır olarak değerlendirmek mümkündür. Sizin de ifade ettiğiniz gibi Yetik Ozan "geçmişle gelecek arasına bir köprü inşa eylemeyi

bildi". Evet, ancak biz onu yeterince bilebildik mi? Asıl mesele budur. Bunun dışında söylenecekler laf ü güzaftır.

Yetik Ozan'ı tanımak isteyenler onun şiirlerine baksınlar yeter. Yetik Ozan'ın şiirleri *Atmaca Uçurumu* [Töre Devlet Yayınları 1973], *Atmaca Uçurumu-Ülkü Bağı* [Alternatif Yayınları 2002], *Bütün Şiirleri: Atmaca Uçurumu-Ülkü Bağı-Yücelmek* [Ötüken Neşriyat 2009, 2018] başlığı altında yayımlandı. İsteyen kolayca ulaşabilir. Onun şiirleri kendisi hakkında, sanatı hakkında, şiir dili hakkında ve şiirlerin taşıdığı dünya hakkında öğrenilebilecek, düşünülebilecek, anlaşılabilir ne varsa hepsini ihtiva etmektedir. Bu yüzden ısrarla onun şiirlerinin okunmasını tavsiye ediyorum.

- *Edebiyat dergilerde fazla görünmeseniz de şiirle içli dışlı olduğunuzu biliyorum. Hatta şiirlerinizin Yetik Ozan şiiri ile akraba bir damardan beslendiğine inanıyorum. Şiir yolculuğunuz ne zaman başladı, şiirlerinizin kitaplaşmasını ne zamana kadar bekleyeceğiz?*

Kendimi bildim bileli şiirle bir biçimde iç içeyim. Bu iç içelik daha çok okuyuculuk şeklinde oluştu. Zamanla ilk gençlik dönemlerinden itibaren içimi döktüğüm manzum verimlere başladım. Üniversite yıllarındayken yaptığım bu işler arkadaşlarım tarafından beğenilir hatta alınırdı. Çoğunu unuttuğum bu verimlerden bazılarının yıllar sonra bana geri döndüğünü ve şaşırttığını söylemeliyim. Gerek o dönemlerde gerek sonraki dönemlerde herhangi bir biçimde yazdığım bir şeyi yayınlamadım. Biraz kendi kendime yönelik yaptığım iç dök me veya iç hesaplaşma metinleri olarak yıllar içinde birikti...

Yazdıklarımı ifşa etmeme meselesi biraz da okuduğum şöhretli veya az şöhretli ama büyük şairlerden teeddüp etmem dolayısıyladır. Hâlâ da o edep dairesindeyim. Ancak arada sırada hayatımda mühim yeri olan dostların yönlendirmesi ve cesaretlendirmesiyle bir iki yekinme/yeltenmeyle birkaç dergide birkaç

verimim yayınlandı. Bundan sonraki süreçte yıllar içinde biriktirdiklerimi gönül bağı kurduğum ehil insanlara gösterip fikirlerini aldım ve içlerinden birinin ısrarı ile de bir kitap oluştu. Tam basılacakken dövizin beklenmedik biçimde yükselmesi ve yayın hayatını kâğıt fiyatlarıyla olumsuz etkilemesi sonucu basılamadı. Dosya hâlihazırda elimde... Belki uygun zemin oluştuğunda Eskizler başlığı altında yayınlanacak. Bu ne zaman olur bilemiyorum.

Yazdıklarımında okuduğum, duyduğum, beslendiğim ne varsa hepsinin belli ölçüde izlerinin olduğunu biliyorum. Bunu önemsemişimi de söyleyeyim. Sorunuzdaki ifade şekliyle yazdıklarımın herhangi bir damardan beslenmiş olmasından da bu manada iftihar ederim. Çünkü bu damar bir biçimde kendi inşa sürecimi destekleyen bir zemindir. Ben bu konularda tevazuyla önceki izleri takip etmek gerektiğine inananlardanım. Bu tevazu beni yazmaktan daha çok okumaya, takip et-meye yönlüyor ve bundan da pek hoşnut hâldeyim.

- *Sırtını geleneğe yaslayıp günümüz şiirini yazan şairlerin sayısı gittikçe azalıyor mu ben mi öyle görüyorum? Bir “modern şiir” furyası almış başını gidiyor. Serbest şiir yazarların kahir ekseriyeti hece şiirini, hece şiiri yazarların da serbest şiirden habersiz olduklarını gözlemliyorum. Bu bir kavga mı, kargaşa mı yoksa “moda” mı? Bir akademisyen olarak oradan baktığımızda şiirimizin hâl-i pür melalini nasıl görüyorsunuz?*

Kimler sırtını kimlere veya nerelere dayıyor bunu net olarak söyleyememekle birlikte başlangıcından bugüne şiir sanatının bir gelenek, bir izlek sanatı olduğu bilinen bir durumdur. Hatta bu geleneği kıranların bile zamanla kendilerinin gelenek hâline gelmiş oldukları da bir vakıadır. Son yüz elli yıl içinde batı kaynaklı olarak edebiyatımızda oluşan modern şiir de kendi geleneğini oluşturmuş durumdadır. Ancak modern şiir taraftarları bunun pek farkında değiller gibi geliyor bana. Zira gelenek, zaman

içinde sadece şiirde değil hayatın birçok alanında olumsuz bir mana yüklenilmek istenen eskitilmiş, eprimiş bir kavram olarak görülüyor. Hece şiiri yahut serbest şiir yazarların da zamanla kendi klişeleri oluşmuştur. Vezin şairin tercihidir. Bu konuda kimseye kimsenin lafı olmamalı. Peki, oluyor mu? Elbette oluyor. Ancak bunların doğru olmaktan öte indî anlayışlar içeren sözlerin dışında bir şey ifade etmedikleri de bir gerçek. Çünkü şiiri vezin oluşturmuyor. Vezin şiirin dış yapısıyla alakalı bir unsur... Vezin şiirin işaretle tecessüm etmiş hâlidir. Aslolan anlamdır. Eğer anlam varsa vezne pek bakılmaz.

Öte yandan bu tercihlerle farklılaşan hatta kutuplaşan çevrelerin oluştuğu da bir başka gerçek. Sanki kargaşaya bu çevreler yol açıyor gibi. Bu kargaşa yazandan okuyucuya doğru bazen de tam tersi bir seyir takip ediyor. Hatta bu kargaşaya şiiri okur gibi yapanların ama hiç şiir okumayıp şair takipçiliği ve savunuculuğu yapanların daha çok sebep olduğunu düşünüyorum. Bunda eğitimimizin de belli oranda dahil söz konusu. Kültür ve sanat iktidarının da öteden beri tarafı bellidir ve bu kargaşayı kendince yönetmeye devam ettiği de ortadadır. Esasen edebî esere evvela şekille bakılmamalı. İnsana, hayata dokunup dokunmadığına yahut eşyayı, çevreyi, tabiatı yansıtıp yansıtmadığına bakılmalı. Vezin, biçim veya şeklin daha sonra bakılacak unsurlar olduğu kanaatindeyim.

Türkiye’de ister modern ister gelenekli olsun şiirin belli ölçüde var olduğunu kendi zemininde varlığını sürdürdüğünü düşünüyorum. Umutsuz değilim. İyi şairler de iyi şiir de var. Bahsettiğiniz habersizlik şiirin dışında ve daha çok gündelik-politika veya hokkabaz ifadeyle “güncel-politik” ile alakalı bir mevzilenme modasıdır. Asıl bu modanın hâl-i pürmelâli zihinleri meşgul ediyor ve bu meşguliyet şiirin önüne geçiyor. Diğer taraftan şiir sanatı kendi tabii mecrasında akışını sürdürüyor. Her şeye rağmen hâlâ okunmamış, anlaşılmamış şiirlerin şairleri sözlerini söylemeye devam ediyor.

- *Edebiyat dergilerinin fazla olduğu ama dergilerde kaliteli şiirlerin yayınlanmadığı, hatta şiir kitaplarının ya çok az basıldığı ya da basılmaya yanaşılmadığı yeni bir durum mu? Bu yakınmayı hem bir dergi yönetmeni olarak hem de bir okur olarak abartıyor muyum? Siz akademik pencereden bakınca nasıl görüyorsunuz bu durumu?*

En son söyleyeceğimi en başından söyleyeyim. Dergicilik -ister sanat dergisi ister ilmî dergi olsun- zor zanaattır. Allah bu işlerle uğraşanlara sabır ve tahammül versin. Bu iş bir gönül işidir. Dergicilik hayli meşakkatli ve yüklü bir maddî külfeti haiz bir uğraştır. Edebiyat dergilerinin çokluğu veya azlığı bir inceleme konusu bu dergilerde kaliteli şiirlerin yer almadığı veya yayınlanmadığı meselesi de ayrı bir inceleme konusudur. Kim hangi incelemeye yahut araştırmaya dayalı olarak bu iddiayı ortaya atıyor bilemiyorum. Ancak bildiğim bir husus var ki şiir pek yayınlanmıyor.

Yayınevleri şiir serisi yapmaktan özellikle kaçınıyor. Hatta yayınevlerinin bizzat şahidi olduğum yaklaşımları var ve bu, basılması için teklif edilen her kitap için aynı: “Satar mı?!!!” Yayıncılık ticari bir uğraş... Yayıncıların bir dereceye kadar satış kaygısının olmasını normal bir tavır olarak haklı buluyorum. Ancak bu satış meselesi şöhretli bir şairin kitapları için çok da geçerli bir durum değil gibi geliyor bana. Bu durum dan daha çok şiire belli ölçüde emek vermiş ancak edebiyat çevrelerinde yeteri kadar şöhret bulamamış veya bulmasına imkân verilmemiş -bununla beraber oldukça iyi şiirler yazan- şairler için söz konusu oluyor.

Tabi bu işin bir de okuyucu tarafı var. Okuyucu şiirle ne kadar ilgili ne kadar meraklı bunu da ayrıca sorgulamak gerekiyor. Bir başka husus da şiirin internet ortamında yer verilen sanat verimlerinin başında gelmesidir. İnternette sayısız denecek şiir sayfalarının olduğunu hepimiz biliyoruz. Bu türden bir yaygınlık şiirin çok okunur olduğu anlamını taşımamakla beraber şiir kitaplarının yeterince satılmaması durumunu ortaya çıkarıyor gibi de düşünülebilir. Bu durum söz konusu şiir kitaplarının arzulanan miktarda basılmamasını da beraberinde getiriyor. Bu

hususla net bir örnek üzerinden gidebilirim. Editörlüğünü üstlendiğim Yetik Ozanın şiirleri iki yayınevi tarafından 2002, 2009 ve 2018 yıllarında olmak üzere üç kez basıldı. Bu baskıların her biri bin adettir. Yani toplamda iki bin adet kitap ve on altı yıl. İki bin dedim çünkü üçüncü baskı daha bu yıl yapıldığı için ne kadar satıldı bilemiyorum Yayınevi yönetmeninin tahminine göre bir yedi yılı var. Bu küçük ölçüm bile şiir kitaplarının satışı hakkında ortalama bir bilgi edinmek için kâfidir.

- *Bir yazınızda “Karakoç’un asıl başarısı şiirindeki mana derinliği ile keskin ve çarpıcı üslubundadır. Dolayısıyla sadece heceyle yazmış olmasından hareketle onu “halk şairi” sıfatıyla vasıflandırmak doğru değildir. Bu tanımlama hem şairi tam olarak yansıtmaktan uzaktır hem de “halk şairi” terimi ile ilgili yanlış kanaatten kaynaklanmaktadır. Vezin -ister hece ister aruz ister serbest olsun- şair için bir tercih meselesidir. Eğer mutlaka bir niteleme gerekiyorsa ardından yazılan yazıların birinde ifade edildiği gibi bu büyük şaire “halkın şairi” demek daha doğru bir niteleme olacaktır.”* diyorsunuz. Bunu biraz açmanızı rica edeceğim. Serbest şiir yazarlara neden “serbest şair” denmiyor da hece şiiri yazar şairlere “halk şairi” deniliyor? Bu bir kavram kargaşası mı yoksa hece ölçüsüyle yazanlara (ben dâhil) nasıl bir isim koyacaksınız?

Bizde Ziya Gökalp, Rıza Tevfik [Bölükbaşı] ve Mehmet Fuat Köprülü ile resmen başlayan folklor çalışmaları içinde en fazla kalem oynatılan alan âşık tarzı şiir bu cümleden halk şiiri konusudur. Ancak bilindiği gibi bu konuya daha önce Ziya Paşa'nın “Şiir ve İnşa” makalesinde temas edilmiştir. Âşık tarzı şiir geleneği alanındaki çalışmalarda özellikle Köprülü başlangıçta âşık/saz şairi ve âşık tarzı şiir/saz şiiri, kavramlarını kullanır. Zaman içinde birçok araştırmacı bu kavramlar başka adlar verecek mesela halk şiiri sözlü şiir, sözel şiir; halk şairi, kalem şairi, meydan şairi, çöğür şairi, halk ozanı ve başka adlar kullanarak aynı kavramları kast ederek farklı isimlerle ifade ederler. Esasın-

da geleneğin taşıdığı isim “âşık”, geleneğin oluşturduğu şiir de “âşık şiiri” dir. Bu şiir büyük ölçüde millî vezin olan heceyle az bir miktar da aruzla oluşmuştur. Burada bir gerçeğin altını çizmekte fayda var: Esasen Batı’da “halk edebiyatı” kavramı, “folk literature (İng.) veya litterature populaire” (Fr.) bu cümleden “halk şiiri” folk poetry” ve “halk şairi” “folk poet” kavramları tercüme yoluyla dilimize girmiştir.

Bu kavramlar dilimize çevrilerek bizim gelenekli yahut millî şiirimize karşılık olarak kullanılmış, ancak öteden beri tartışılmakta olan bir mesele olmaya devam etmiştir ve etmektedir. Çünkü tam olarak bir mana zeminine oturmamış hep havada kalmıştır. Bu oturmayışın temel sebebi bizde halk sınıfının olmamasına bağlıdır. Batıda soylular ve halk var iken biz de herkes halktır. Geçen asrın başlarından itibaren millî olan her kavram halk sıfatı ile tesmiye olunduğu malumunuzdur. İlk partinin adında bile “halk” var değil mi?! Buradaki halk millet manasındadır. Bu itibarla “halk şiiri” millî şiiri karşılarken “halk şairi” millî şairi karşılamaz çünkü “âşık” karşılığı teklif edilmiştir. Yukarıda saymış olduğum diğer adlandırmalar da âşık kavramına karşılık olarak otaya atılmıştır. Bu konu merhum Şükrü Elçin hocamın “Halk Şairi Deyimi Üzerine” ve Saim Sakaoğlu hocamın “Ozan, Âşık, Saz Şairi ve Halk Şairi Kavramları Üzerine” yazılarında enine boyuna da tartışılmıştır. Özellikle Şükrü Elçin hocamın hece ile yazan her şairin halk şairi olmayacağına dair net bir görüşü vardır. Merhum hocam bu görüşün doğruluğunu destekleyen deliller de ortaya koymuştur. Bendeniz de merhum hocam gibi düşünüyorum. Dolayısıyla benim burada da haddimi aşmadan ifade etmek istediğim husus -bahsettiğiniz yazıda da vurgulamaya çalışmıştım- hece ile şiir yazan şairlerin halk şairi sıfatıyla zikredilmesinin eski bir anlayış olduğu ve bunun doğru bir adlandırma olmadığıdır. Eğer böyle bakılırsa bu manada “Beş Hececiler” başta olmak üzere hece ile yazan bütün şairler, “halk şairi” olarak adlandırılabilir. Ancak yine de doğru

bir adlandırma yapılmış olamaz. Velew ki durum böyle olsun, bu durumda da -sizin de buyurduğunuz gibi farklı manalar taşıyan adlandırmalarla- yani bir “âşık”, bir “halk şairi” olarak mesela Karacaoğlan, Âşık Ömer, Erzurumlu Emrah veya Âşık Veysel ile modern şairlerden Orhan Seyfi Orhon, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Abdurrahim Karakoç veya Ali Akbaş aynı kategoride değerlendirilemez.

- *Günümüz edebiyat dergilerinde yayımlanan şiirlerin şairlerinin adını çıkarıp şiirleri alt alta getirdiğimizde şiirler birbirlerinin devamı gibi. Beğeni kalitemiz mi yükseldi yoksa “modern şiir” kavramı adı altında manasının ancak şairin karnında olduğu söylenen “bol imge soslu” şiir çıkıyor ortaya. Mesela size irticalen iki dize söyleyelim: ‘Saçlarında bir tutam ayrılık esiyor / Öpüyor dudaklarını bir hengâme’ desem başkalarına göre şiir oluyor. Şiir insana dokunduğu kadar mı şiir, yoksa şiir başka bir şey mi?*

Sorunuzun girişinden başlayayım... Burada temas ettiğiniz husus sadece modern şiir için geçerli değil klasik şiir ve sözlü şiir mahsulleri için de geçerli. Biraz açalım. Mesela orta derece birkaç divan şairinin yahut orta derece birkaç âşığın şiirlerinden mahlasların çıkarılıp, bu şiirler yan yana getirildiğinde hangi şiirin hangi divan şairine yahut hangi şiirin hangi âşığa ait olduğunu belirlemek kolay değildir. Bunun temel sebebi gerek klasik gerekse sözlü şiirin zaman içinde oluşan geleneğinden kaynaklanmaktadır. Bu durum, -ne kadar kabul görür emin değilim- modern şiir için de geçerlidir. Çünkü zaman içinde modern şiirde de kendi hususi şartları içinde bir gelenek, modern edebiyat çevrelerinin tabiriyle kanon oluşmuştur.

Beğeni kalitesine gelince bunu ölçecek belli bir makyas olup olmadığını sorgulamak lazım. Netice itibariyle genel okur kitle-i ile şiire ciddi emek veren kitlenin şiire bakışında belli oranda farklılıkların olması düşünülebilir. Ancak eskilerin tabiriyle bir “zevk-i selim” her durumda öne çıkan bir belirleyicidir. İhtiyatla

söylemek gerekirse bu zevk-i selimin eprimesi gibi bir durumla karşı karşıya olduğumuzu, bunun da dinleme ve anlama kültürünün zayıflamasından kaynaklandığını düşünüyorum. Bir edebî eserin, bu cümleden şiirin oluşumunda birbirlerine sıkı sıkıya bağlı unsurlardan oluşan bir ibda zemini söz konusudur. Bu zemin şair ile okuyucu arasında yer alır.

Gerek şair gerekse okuyucu bu zemini oluşturan estetik unsurları göz ardı edemez. Burada şairi yönlendiren bir okuyucu hedef kitle seviyesinden bahsedilebilir. Zaman zaman bu okuyucu hedef kitlenin beğeni ve zevki şairi de zorlar ve onun belli bir kalitenin altına düşmesine izin vermez. Hedef kitlenin “zevk-i selim”inde meydana gelebilecek herhangi bir zafiyet, şairi de etkilemekte ve son dönemlerde ortaya çıkan “görsel şiir”, “işitsel şiir”, “uydurma şiir” “deneysel şiir” gibi nev-zuhur kavramların şiirin semalarında uçuşmasına yol açmaktadır. Bu kavramlardan kimin ne anladığının yeterince tebellür edip etmediğinden pek emin değilim. Ancak eserine böylesi sıfatlar takarak mahsul veren bir şairin kendi içinde takınabileceği keyfî bir tavır normal karşılanmakta hatta kanıksanmakta dahası doğru olarak kabul edilmektedir.

Bu hususta söylediklerim herhangi bir şairi veya onun şiirini izhara veya ilzama yönelik değildir. Sanat verimi ortaya koyan herkese bir edebiyat ve kültür talebesi olarak saygı duyulması gerektiğine inanıyorum. Ancak bu eserlerin içinden seçme ve kendini tezyin etme de kişiye has bir haktır. Sanata dair her üretim zaman içinde kendine has bir yol, bir tarz oluşturur. Buna ister gelenek densin ister kanon densin; aynı kapıya çıkar. Hatta gelenek veya kanon muarızları arasında da zaman içinde bir gelenek veya kanon oluşması da kaçınılmazdır.

Ezcümle, şiirin ne olup olmadığına, hatta şiirin olduğu veya olmadığına dair hükmü hep zaman vermiştir ve vermeye devam edecektir.

[Hece Taşları, S. 47, 2019, s. 4-8]

Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN

1962 yılında Erzurum-Tortum'da doğmuştur. Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu (1987). Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde çeşitli görevlerde çalıştı (1987-1996). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalı yüksek lisans programını "Prof. Dr. Şükrü Elçin -Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma-" adlı teze tamamladı. Askerliğini Burdur'da yaptı (1994). Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı (1996). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi Anabilim Dalı doktora programını "Erzurum ve Çevresinde Âşıklık Geleneğinin Bugünkü Durumu" adlı tez ile tamamladı (1999). 2000-2001 öğretim yılında Hoca Ahmet Yesevî Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'nde dersler verdi. 2006 yılında doçent oldu. 2013 yılında profesörlüğe yükseltildi. Meslekî faaliyetler kapsamında Amerika, Azerbaycan, Bosna-Hersek, İngiltere, İran, İskoçya, Kazakistan, Kırgızistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Polonya, Rusya, Suriye, Ukrayna'da bulundu. Bilim doçenti oldu (2006) ve doçentlik kadrosuna atandı (2010). Profesörlük kadrosuna atandı (2013). Hâlen Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır. *Erzurum Âşıklık Geleneği* (Ankara 2001), *Ferhat ile Şirin -Mukayeseli Bir Araştırma-* (İstanbul 2006 ve 2019), *Türk Mânilerinden Seçmeler* (Ankara 2009, 2017 ve 2019) başlıklı telif eserleri editörlüğünü üstlendiği bilimsel ve sanatsal çalışmalar da vardır. Dil, tarih, edebiyat, folklor ve müzik konularında ulusal ve uluslararası sempozyumlarda sunulmuş bildirileri ve yayımlanmış makaleleri bulunmaktadır. İlmî çalışmalarının yanında şiirle de ilgilenmektedir. Bu cümleden bazı kalem mahsulleri *Kardeş Kalemler*, *Beyaz Şehir*, *Kurgan*, *Hece Taşları*, *Açikkara* ve *Bengisu* adlı süreli yayınlarda yer almıştır. Evli ve bir kız babasıdır.

“Söğüt ağacının meyvesi”

- Aynı milletin ata topraklarında kalan Azerbaycan’da doğup ve bütün Türk Dünyasında tanınan bir şairsiniz, önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde dövülmüş bir açar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?

Öncelikle bu ilgi çekici soru için teşekkür ederim, Tayyib Bey. Bu benim inancımdır ki, biz daha dünyaya gelmeden önce Allah dediğimiz ilah kudret bizi -sürgün yerine- bu dünyaya gönderirken bizden yeryüzünde hangi mesleği yapacağımızı sorar. Yeryüzüne inebilmek için ruh halindeki her birey bir şeyler söyler, galiba ben de şair olacağımı söylemişim. Dokuz ay yaşamak zorunda kaldığımız ana rahminin kaynar tüneline birçoğumuz Allah’a dediğimiz mesleği unutuyoruz. Bu dünyadaki uğursuzluklar galiba bu unutkanlıktan başlıyor. Şükürler olsun ki, ben unutmadım ve diyebilirim ki, şiir benim için bir karasevdedir. Rus şairi Baratinski’nin söylediği gibi “yetenek bir Tanrı görevidir ve sanatkar bu görevi kutsal bir biçimde yerine getirmelidir.” Böylece diyebilirim ki, tanrısal ruh ve gönül iş birliği şiir otağını oluşturmuştur.

- İlk şiir kıvılcımı yüreğinize nasıl düştü, ilk gençlik dönemlerinizden başlayarak günümüze doğru bir yolculuk yapalım. Şiirde sizi etkileyen özellikle Azerbaycanlı şairler kimler oldu?

Çocukluğumla ilgili saatlerce konuşabilirim. Olağanüstü bir çocukluğum vardı desem abartmamış olurum. Zaten dünyaya

gelişim de mucizevî bir biçimde gerçekleşmiş. Köyümüzün en güzel kızlarından olan annem, babamla evlenmeden önce iki kez evlenmiş, ama çocuğu olmadığından baba evine geri dönmüş. Köyümüzün yiğit oğlanlarından biri olan babam ise namus meselesinden dolayı birisini katletmiş ve cezaevine atılmış. Cezaevinden çıktıktan sonra anneme mektup göndermiş ve onunla evlenmek istediğini yazmış. Ancak annem bu teklife olumlu cevap vermemiş. O zaman babam bir orman patikasında annemin önünü kesmiş ve “-Neden benim teklifime cevap vermiyorsun?” diye, sormuş. Annem de: “-Kardeş, ben meyvesiz söğüt ağacıyım, benden sana yar olmaz”, demiş. O zaman babam: “-Merak etme, Allah isterse meyvesiz söğüt ağacı da meyve verir”, demiş.

Böylece onlar evlenmişler ve dokuz ay sonra mucize olmuş, meyvesiz söğüt ağacı da meyve vermiş, ben dünyaya gelmişim. Ama annemle babamın birlikteliği uzun sürmemiş. Ben bir buçuk yaşımdayken babam İkinci Cihan savaşına gitmiş. Sonralar annemin anlattıklarına göre, tren garında askerleri alıp hiçliğe götürecek treni beklerken annemin kucağında uyuyakalmışım. Babam ayrılık anında: “-Ne uyursun oğlum, belki bu ayrılık son ayrılıktır uyan” demiş, ama ben uyanmamışım. Babamdan bana yalnızca damarımda çağlayan asil kanundan gayri bir şey kalmadı, hatta bakıp gözyaşları akıtılabileceğim bir fotoğrafı bile yok. Yıllar sonra yazdığım “Baba Resmi” şiirimde içimi şöyle dökmüştüm:

O tren giderdi dert çeke çeke
Yatan körpenin de rüyası kardı...
Açsaydı kör olmuş gözünü, belki
İçinde bir baba resmi kalardı...

Böylece babadan öksüz kaldığımdan çok duygusal bir çocukluğum oldu. Çiçekten çiçeğe uçan bir kelebeğin ardından sabah-tan akşama gezerek ve hayallere dalıp durdum. Baharın gelişi, güllerin, çiçeklerin açışı beni öyle etkiledi ki, yerimde duramıyordum. Ve bu güzelliğe bigâne kalan insanları anlamakta zor-

luk çekiyordum... Çocukluk zamanlarımda, bizim köyümüzde bağlama çalamayan birisini bulmak zordu. Herkes bağlama çalıyor, şiir söylüyordu. Hatta benim Şemşed amcam bile çok iyi bağlama çalar ve şiirler söylerdi. Dördüncü sınıfta okuyordum. O zamanlar köylerde kolhoz denilen bir kurum vardı. Anam kolhozun manda çiftliğinde süt sağardı. Kışın köyde yazın ise yaylada oluyorduk. Bir defa anamdan gizli yayladan köyümüze gitmiştim. Gündüzleri arkadaşlarımla çay sularında yüzüyor, akşamları amcamlarda geceliyordum. Sonra anam yayladan ardım sıra köye gelerek beni yanına alıp yeniden yaylaya götürürdü. Ama artık ben hastaydım. Dağ yollarını yürümekte zorluk çekiyordum. Yanımızdan bir öküz arabası geçiyordu, anam arabacıdan beni de arabasına almasını rica etti. Amma arabacı izin vermedi. Böylece anam beni sırtına alıp zar zor yayladaki çadırımıza götürdü. Üç gün aralıksız uyumuşum. Sonraları işittim ki, o günlerde komşu kadınlar anama oğluna bade içiriliyor, haberin olsun demişler. Gerçekten de ne olduysa bilinçsiz uyuduğum o üç günde oldu. Dördüncü gün gözlerimi açtığımda ilk işim, uzak dağ köylerinden birinde yaşayan üvey bacıma şiirle mektup yazmak olmuştu. Bu benim ilk şiirimdi. O şiiri yazdığım günün ruh hali halen de benimledir. Hastalık sonrası, çevredeki ormanın güllü çiçekli nefesi bende öyle bir ruh hali yaratmıştı ki, ancak o ruh halini mısralara dökerek rahatlıyordum. Ve böylece köyümüzün şiir yazarlar arasına ben de dâhil olmuştum. Benim gözümde o dönemler köyümüzün esrarengiz taşı, ağacı da şiir fısıldıyordu, o ne karşısı konulmaz duyguydu, ilahi?! İlk şiirin (ona şiir demek doğru ise) sonrası gelecekti. O zamanlar şiir yazmam, aşağı yukarı her kesin bağlama çaldığı koşuk koştuğu bizim dağ köyünde alay konusu olmuştu: “-Duydunuz mu Gülzar’ın oğlu şair olmuş”. Bu dedikodular bir taraftan beni üzerek, öteki yandan beni kendimi kanıtlamama vesile olmuştu. Kendi kendime dedikodulara cevap gibi: Bak görürsünüz Gülzar’ın oğlu nasıl da şair olur, diye içimden konuşuyordum. Bir tek edebiyat hocamız bana inanıp, inanmamak arasında kalarak

okul duvar gazetesini hazırlamak içinde beni görevlendirmişti. Bu zor bir görev olsa da üstesinden geldim. Çok sonralar kurucusu ve genel yayın yönetmeni olduğum ünlü “Gençlik” dergisini hazırlarken gördüm ki, edebiyat hocamızın da bir bildiği varmış.

Sonra ilçe gazetesine küçük makaleler ve şiirler gönderdim. İlçe gazetesinden gelen ilk mektup anamla beni öyle heyecanlandırmıştı ki? İlk defa adımın matbaa harfleriyle yazılmış olduğu bir mektup almıştım. Annemle sevincimize diyecek yoktu. İlçe gazetesi ofisinde edebiyat topluluğu oluşturulmuştu. Benim de oraya katılmamı istiyorlardı. Önceden ciddi hazırlıklar yapmıştım. Anam giyimimi, kuşamımı, ben ise şiir defterimi hazırlamıştım. Yarın ilçe merkezine gidecektim. O zamanlar köyümüzün yolları berbat idi, araba gelse de günde bir iki kez ormandan odun taşımaya yük arabaları gelirdi. Sabahın köründe anam beni uyandırdı.

“-Uyan oğlum, az önce orman tarafına bir odun arabası geçti, birazdan geri dönecek, geç kalmayalım”. Gerçekten de biraz sonra orman tarafından araba gürültüsü işitecek yola koşmuş-tuk. Sürücü önce arabayı durdurmak istemedi, sonra tereddütle de olsa frene bastı ve yüklü arabanın taze tekerlekleri yeni yağ-muş kar üzerinde iz bırakarak fısıltı ile durdu. Belki frene basan sürücünün ayağı değil, benim kaderimin elleri idi. O frene basıl-masaydı, o araba durmasaydı, belki de şair olarak tanınmayacak Memmed İsmayıl imzasını da taşımayacaktım. Kabinde yer olmadığından odunların üstüne çıktım. Araba yola düşmüş, karlı yollarda yalnız başına kalan anamın dudakları kıpırıyor, galiba ilk seferine çıkan oğlu için dua ediyordu. Arabanın üstünde titri-yordum. Paltosuz, mantosuz insan üşümesin de ne yapсын?

İlçe merkezinde gazete ofisinin adresini öğrendim. Toplan-tıya katılanların hepsi yaşça benden büyüklerdi. Âşıklar, şairler birer birer şiirlerini okumaya başladığında saçlarım diken di-ken olmuştu. Köyde arabayı kaçırmayayım diye acele etmiş, şiir

defterimi unutmuştum. Dünya gözümde kararmıştı, uğur işaretlerine inançlı biri olduğumdan bu olayı kötüye yormuştum: Anlaşılan o ki, Allah benim şair olmamı istemiyor, isteseydi, hiç şiir defterimi unuttur muydum, diye düşündüm. Kalem, kâğıt bulup aklımda kalan bir şiirimi yazdım. Şairler şiirlerini okuyor, tartışmalar uzuyor ve bana sıra gelmiyordu. Bayırda kış ayazı olduğundan odanın pencere camları buzdan nakış bağlamıştı. Aradan iki saat mi, üç saat mi geçmiş bilemedim kapı çalındı. Gazetenin şakacı genel yayın yönetmeni, “Bakın bu gelen hepimizden daha iyi bir şair, iyi olmasaydı, toplantıya geç kalır mıydı?” dedi. O zaman odanın kapısı yavaş yavaş cırıltıyla aralandı. Saçlarım diken diken oldu, kapının arasından gözüken, saçları kar bağlamış anamını içeri giren. Benim cefakeş anam unuttuğum şiir defterimi de alıp köyümüzle ilçe merkezi arasındaki on yedi kilometrelik yolu kar kış demeden koşu koşu gelmişti ki, biricik oğlunun ilk uğuru taşa dönmesin...

- *Peki, anneniz şiir defterini getirdiğinde o anki yaşadığınız duygular ve o mecliste aklınızda kaldığı kadarıyla kimler vardı? Şiirlerinizi okuduğunuzda oradaki âşıkların şairlerin tepkileri nasıl oldu?*

Anamın şiir defterimi getirmesi içimi ferahlatmıştı. Gali ba artık uğurum taşa dönmeyecekti. Anam, benim cefakeş anam bu defa da Hızır gibi yardımına koşmuştu. Tükürsen, gökte buz olan o karlı günde anam köyümüze döndü. Bense içimde anamla, ilahi kudretle coşup taşan duygularla sıramı bekledim. O toplantıda kimler yoktu ki. Sonralar yakından tanışacağım bu adamlar ünlü âşıklar ve saz şairleri idi. Onların bazıları Türkiye’de de ün kazanmışlardı. Koca Kartal lakaplı Mikayıl Azaflı, Âşık Akber Ceferov, Âşık İmran Hesenov, el şairleri İsmayıl Sadıglı, Hasan Mülkölü, Selim Sinedefer, Telman Tovuzlu ve şimdi adını anımsayamadığım daha kimler... Yaşım küçük olduğundan en sonda bana söz verildi. Ama o zamana kadar okunan şiirlere küçük yaşına rağmen eleştiri yapmam gazetenin genel yayın yönetmeni

Musa Mehman'ı çok etkilemişti. – Sen bunun boyuna posuna, bir de eleştirisine bak, demişti. Okuduğum şiirler fena karşılanmadı. Amma gazetenin genel yayın yönetmeni okuduğum şiirleri hatta tüm şiir defterimi aldı, yayın için gerek olanı biz kendimiz seçeceğiz, dedi.

Böylece defterimi gazete ofisine bırakıp, köyümüze döndüm. Gazetede şiirimin yayınlanacağına öyle büyük inancım vardı ki bu inançla günleri iple çekip durdum.

O karlı mart gününün sevincini hiçbir zaman unutamadım, unutmam da. Gözüm yollarda kalmıştı. O sisli mart günü evimizde tepeleri aşır gelen karlı kış yollarına bakıyordum. O gün tepeden bize doğru gelen Tahir öğretmeni gördüm. (Bu o Tahir öğretmendi ki, hiciv şiirleri diller ezberi idi. Şiirlerimi ona gösterir, fikrini sorardım. Tahir öğretmenin hattı nakkaş hattına benziyordu.) Şiir defterimi ona vererek ve ricada bulundum. Hem kendi şiirlerinden örnekler yazarak hem de benim şiirlerimi incelemişti. Ben gazetenin genel yayın yönetmenine şiir defterimi iletirken heyecandan bunları belirtmeyi unutmuşum. Genel yayın yönetmeni şiirlerin hepsinin be nim olduğunu düşünmüş. Tahir öğretmenin “Dağlar” şiirini ve benim 8 Mart bayramı ile ilgili şiirimi (imzam olmadan) gazetenin aynı sayısında yayınlamıştı. Koşa koşa Tahir öğretmene ulaştım.

“-Şiirlerin yayınlanmış kutluyorum”, dedi ve gazeteyi bana verdi. Öğretmene “Sağ ol” bile diyemeden ilahi sevincin kanatlarında kambur damımıza koştum. Annem evde yoktu, o zaman komşumuz sağır Hatın bibiyi kucaklayıp: “-Şiirim, yayınlandı, şiirim yayınlandı” diye bağırdım. Bir şey anlamayan Hatın bibi: “-Hay, hay” demekle yetindi. Gerçekten şimdi o günün sevincini anlatmaktan acizim. Ama aradan az bir zaman geçtikten sonra durumu fark edecek, kendi kendimden utanmış ve Tahir hocamın büyüklüğü karşısında hayrete düşmüştüm. Adamın şiiri benim adıma yayınlanmış, ama sanki bir şey olmamış gibi beni kutlamayı da ihmal etmemişti. Aradan fazla zaman geçmeden,

eleştirmenlerden biri gazetede yayınlanan şiirlerle ilgili makale yazmış ve benim adıma yayınlanan “Dağlar” şiirini övecek, ama adımın yazılmadığı anonim yayınlanan “8 Mart” şiirini eleştirmişti. Bu durum beni nasıl da üzmüştü, bilemezsiniz. Onu belirteyim ki, bu olay uzun zaman beni üzse de bana kendini kanıtlama azmi de vermişti. Ve ne ilginç ki, sonraları ben o ilk yayınlanan şiirlerin hiçbirini kitaplarıma dâhil etmedim. Ama o olayları da hiçbir zaman unutmadım.

- *Biraz da gençlik yıllarınıza dönelim yayın yönetmeni olduğunuz “Gençlik” dergisi ile neler yaptınız. Bu dergi aynı zamanda şimdi bağımsız olmasında alın teri döktüğünüz Azerbaycan’da nasıl bir meşale oldu?*

Bu, uzun cevap gerektiren bir soru. Ama ben kısa kesmeye çalışayım. Okulu bitirdikten sonra Bakü’ye üniversite sınavına katılmak için köyümüzden birisi ile gitmem gerekiyordu. O dönemde ki, daha bizim soydan hiç kimse lisans eğitimi almamıştı ve beni de Bakü’ye götürecek birisini bulmak zor bir işti. Nihayetinde o zaman lisans eğitimini yenice tamamlamış birisi köyümüzden birkaç genci Bakü’ye götürecekti. (Doğal olarak hem de fakirlik içinde kıvrılan ailelerimizi kandırdığı para ile) Adam beni kendi isteğim doğrultusunda gazetecilik bölümüne değil, kendi öngördüğü bir bölüme evraklarımı verdi ama sınavlarda pek de iyi puanlar alamadım ve kaydımı da yaptıramadım. Sonra bir süre Bakü’de işçilik yaptım ve nihayetinde üniversiteye kaydımı yaptırdım. Ama bölümüm yine gazetecilik olmadı. İçimde hep gazetede, dergide, televizyonda, radyoda çalışabilmek arzusu vardı. Şimdi “Gençlik” dergisine kadar nerelerde çalıştıklarımı yazacak olursam uzun bir liste tutar. Uzun uğraştan sonra zar zor ilçe gazetesinde bir prova okuyucusu olarak çalıştım. Bu, benim “Gençlik” dergisine giden yolumun ilk başlangıcıydı. Sonra televizyon, sinema stüdyosu ve yılda 250 kitap yayınlayan “Işık” yayınevinin genel yayınevi müdürlüğü görevi. Ama hep arzum gazete veya dergide çalışmaktı. Okul duvar gazetesinden

başlayan bu arzu yolu nihayet zor da olsa amacıma ulaştım. Ülke gazetelerini, dergilerini okuduğumda hem içimde bir sızı olurdu, böyle gazete ve dergi mi hazırlanır, diye. Onların yerine ben olsaydım, öyle gazete ve dergi hazırlardım ki, okuyucu hayran kalırdı. Önceki görevlerimde de başarılar ulaştım. Azerbaycan Televizyonculuğu tarihinde Azerbaycan gazeteciler birliğinin Altın Kalem ödülü, hazırladığım Millî televizyon programı olan “Odlar Diyarı” sebebiyle ilk defa bana verilecekti. Ama ben arzularıyla imkânlarımın örtüşeceği bir basın organı arayışındaydım. Nihayetinde bu arzuma kavuştum. Bana Komünist partisinin gençlik kolundan yeni yayın hayatına başlayacak Azerbaycan ve Rus dillerinde yayınlanacak “Gençlik” dergisine genel yayın yönetmenliği görevi önerildi. Ben hiç tereddüt etmeden evet dedim. Bu cevaba çokları şaşıracaktı: 250 kitap yayınlayan basın yayınevi genel müdürlüğü görevini hangi aklı başında olan adam, daha ofisi, abonesi olmayan dergiye değiştirebilir. Ama ben değiştim, çünkü ilk defa arzularıyla imkânlarım örtüşüyordu. İlk başta herkes bu işe kuşku ile bakıyordu, ama derginin ilk sayısı yayınlandığında büyük yankılar uyandırmıştı. Sebebi de gerek içerik gerekse de tasarımı bakımından tamamen farklı yeni basın yayın organı gün ışığına çıkmıştı. O zamana kadar yasak olunan konuların hepsi dergide yer almıştı. Parçalanmış vatan, Güney Kuzey Azerbaycan problemi, Türk Dünyası ilişkileri, Latin alfabesi tartışmaları vb. konular derginin ilk sayısından okuyucuların en çok sevdikleri bir düzeye ulaşmıştı.

Hem de dergi iki dilde Azerbaycan Türkçesi ve Rusça yayınlandığından, Eski Sovyetler Birliğinin tüm bölgelerine yayılıyordu. Az zaman zarfında derginin tirajı Azerbaycan’da yayınlanan tüm gazete ve dergilerin genel tirajından bir buçuk katına ulaşmıştı.

Dergi o derecede ün kazanmıştı ki, en katı Sovyet sansürü bu ünün karşısında geri çekildi ve biz istediğimiz problemleri derginin sayfalarına taşıyabiliyorduk. Ve böylece komünist düşüncesi-

ne körü körüne hizmet gösteren öteki yayın organları “Gençlik”in etkisiyle kendi işlerine çeki düzen vermek zorunda kaldılar.

- *Azerbaycan’ın yeniden müstakil bir devlet olması yolunda “Gençlik” Dergisi’nin payı inkâr edilemez. Dergide yazan şair ve yazarların birçoğu bir meşale olup bağımsızlık sevdasını tutaştırdı diyebilir miyiz?*

Bunu sadece biz değil, Azerbaycan’da büyük çoğunluk böyle biliyor. İlk olarak ondan başlayım ki, “Gençlik” dergisi yayın hayatına başladığında her taraftan üzerime geliyor, önemli görevlerde çalışanlar kendi akrabalarını derginin kadrosuna aldırarak istiyorlardı. Hatta ben Azerbaycan Komünist Partisi Gençlik kolunun sekreterinin bile akrabasını göreve almadım. (Oysa dergi onların organı idi!) İlk işim yeteneği olan gençleri göreve getirmek oldu.

Böylece düşünceleri yıpranmamış bu gençler kendileri ile dergiye yeni bir nefes getirecekti. İkincisi, dergi zevklerin her yönlü paylaşımı için yalnızca merkezde -Bakü’de- yaşayanları değil, ülkenin her köşesinde yaşayan eli merkeze-başkente ulaşmayan milyonların katkısı ve isteği doğrultusunda hazırlanacaktı. Her gün adresimize yüzlerle mektup geliyordu. Ayrıca mektuplar şubesi olmasına rağmen o mektupları birer birer kendim okuyor ve o mektuplara dergi sayfalarında yeterince yer veriyordum. O mektupları kendi okumamın sebebi çok basitti. Yirmi beş yıl önce uzak dağ köyünden Bakü’ye gazete ve dergi yazıhanelerine gönderdiğim mektuplara ya hiç cevap verilmiyordu ya da verilen cevaplar baştan savma cevaplar oluyordu. O nedenle de bir genel yayın yönetmeni olarak, adresime gelen mektuplara kendi kendime gönderdiğim mektuplar gibi bakıyordum. Bu davranışlar da dalga dalga topluma yayılıyor, okuyucular dergimizin hem okuyucuları hem de yazarları oluyordu.

Az zaman zarfında derginin toplum arasında böyle aksi seda doğurmasının nedenlerinden biri de bu sıkı ilişkilerdi. Ayrıca

dergide gerçekten de olağanüstü, isyankâr işler görülürdü. Daha Latin alfabesine geçişin hayal bile edilmediği dönemlerde derginin adı büyük harflerle Latince, içerisinde ise Kiril alfabesiyle yazılıyordu.

Hatta Türk sözünün yasaklandığı o dönemlerde; Kıbrıs'la, Türkiye ile ilgili öğretici, tarihî makaleler, Hüseyin Nihal Atsız'ın, Necip Fazıl Kısakürek'in, Ali Akbaşı'nın şiirleri Latin alfabesi ile yayınlanıyordu. Hatta bir defa derginin kapağında ilk Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin Ruslarca yasaklanmış olan bayrak resmini Arif Nihat Asya'nın "Bayrak" şiiri ile birlikte yayımlamıştım. Bunların yanı sıra dergide Rus-İran savaşları sonrası 1828 senesinde bu devletler arasında Azerbaycan'ın Kuzey ve Güney olmak üzere ikiye bölünmesini içeren sözleşmenin tercümesini ve Bahtiyar Vahapzade'nin o döneme kadar yayınlanmasına imkân verilmeyen aynı konulu "Gülistan" poemini yayınladık. Aradan bunca zaman geçmesine rağmen şimdi bu satırları yazarken, kendi kendime yaptığımız bu korkulu işlere hayret ediyorum. Bunları nasıl yapa bildik diye. Galiba Tanrı, kader denilen kudret hakikati savunan, milletin yanında yer alan insanlara destek oluyor.

Biliyorsunuz Orta Asya Türk cumhuriyetleri Latin alfabesine şimdi geçiyor, biz ise Azerbaycan özgürlüğüne kavuşmadan, Latin alfabesine geçiş yasalaşmadan derginin bünyesinde Latin alfabesi ile "Oku" ve "Alfabe" ders kitapları hazırlayıp okullara yaymıştık.

Hiç unutmam, 1990 yılının ocak ayında Rus orduları Bakü'de mezalim, katliam türetmişti ve basında bu olayların gündeme gelmesine Moskova'dan gelen sansür görevlileri imkân vermiyorlardı. Azerbaycan sansür kurumundan bana dergimizin Ocak kavgasını ilgili sayısına Moskova'dan gelmiş generalin yasak koyduğunu bildirdiler.

Şimdi o generale neler dediğimi burada geniş bir şekilde yazacak olsam, lafı uzatmış olurum. Kısaca onu diyeyim ki, burası

sizin için bir sömürge ülkesi değil ya derginin yayımına izin vereceksiniz ya da yarın bu binanın önünde derginin 350 bin genç abonelerinin ayaklandığını göreceksiniz, dedim. General geri çekildi ve dergimiz bizim istediğimiz biçimde yayımlandı.

Onu da diyeyim ki, her sayımız yayınlandıktan sonra ofisi-mize telefon açıp, Memmed İsmayıl'ı cezaevine atmamışlar mı, diye soranlar oluyordu. "Gençlik" böyle bir zor dönemin evladıydı. Ve çevresinde özgür düşünen özgürlüğe can atan büyük bir yazar ve okuyucu ordusu olgunlaştırmıştı. "Gençlik" kendi işlevleri ile insanların içinden yetmiş yılda birikmiş amansız korku hissini çıkarabilmişti. Bakü'deki "Azatlık Meydanı"ndaki özgürlük mitinglerine yol "Gençlik" in sayfalarından geçip gidiyordu.

- *Azərbaycan'da şairlərinin, aşıkalarının gələnlə bağlarını koparmamaları dillərinə və kultürlərinə sahib çıkmaları günümüzde də yaşatılıyor. Azərbaycan'da usta şair və aşıkların şiirleri, türküleri həmişə həmişə toplumun bütün kəsmlərinin hafızasının bir kənarında duruyor. Gərəkliyi zaman hər hansı bir kişi Fuzûlî'dən, Gəncəli Nizami'dən, Dirili Qurbanı'dən bir şiir, Aşık Ələsgər'dən, Şemkirli Hüseyn'dən bir türkü oxuyabilir. Bu kultür bağı nasıl kuruluyor?*

Şairlik bir toplumun kan çeken yeri, ağrıyan noktası olmaktan başlar. Tayyib Bey, biliyorsun, devleti, ordusu, topu, tüfeği olmayan memleketlerde orduyu, topu, tüfeği şairlərin sözləri, aşıkların türküleri qarşıliyor. Yani özgür olmayan, olamayan topluluklar özgürlüklerini sazda, sözde arıyorlar. Yani insanların sığınabileceği tek umut yeri aşıkların sazları, şairlərin sözləri oluyor. Yani nerde saz var, orada Türk, nerde Türk var orada sazın olması kaçınılmazdır.

Uzun zaman zarfında devleti, ordusu olmayan benim memleketimde sazın, sözün, şiirin bu kadar sevilmesinin esas nedenlerinden biri bu dediklerim olsa gerek. Şurada Köroğlu (Goroğlu,

Koroğlu) destanının Anadolu, Azerbaycan, Türkmen varyantlarını kıyaslar isek, en mükemmelinin Türkmen, sonra Azerbaycan, sonra ise Anadolu varyantı olduğunu görürüz. Nedeni biliyor musunuz nedir?

Bu varyantlar oluşturulurken Türkmenistan ve Azerbaycan'da güçlü bir devlet yoktu ve toplum kendi içerisinde düşüğü belalardan onu kurtarabilecek kahraman arayışında idi. Türkmenistan'da Goroğlu (Mezar oğlu), Azerbaycan'da ise Koroğlu böyle bir halk kahramanı olacaktı. Anadolu'da ise Köroğlu kahraman değil eşkiya idi. Anadolu Türklüğüne halk kahramanı gerek değildi, onun Osmanlı gibi devleti, padişah gibi kahramanı vardı.

Bunların yanı sıra düşünüyorum ki, ayrıca Azerbaycan Türkleri öteki Türk toplulukları içerisinde saza, söze daha düşkünler. Çinliler, Japonlar beş bin senelik ananelerini günümüze taşıdıkları gibi şükürler olsun ki, şimdilik Azerbaycan Türkleri de sözlü geleneklerini titizlikle muhafaza etmektedirler.

- *Uzun zamandır Çanakkale'de yaşıyorsunuz. Çanakkale ve İstanbul Boğazı Bakü'de Azatlık Meydanı karşısındaki Sahil'e benziyor. Şiirlerinizde hasret, vatan, gurbet bir yavuklu gibi yüreğinizin bir köşesinde devamlı zihninizi meşgul ediyor. "Uzun Bir Cümledir Vatan Toprağı" şiir başlığınızdan yola çıkarak, vatan, hasret ve gurbetin karşılığı nedir sizde?*

Evet Tayyib Bey, hatta gurbetin de yakını ve üveyi olur. Bir Azerbaycan Türkü için Türkiye tabii ki, kardeş gurbettir. Ve onu da düşünsek ki, zaten dünyamızın kendisi hepimizin sürgün ve gurbet yeridir. O zaman gurbeti sınıflandırmanın da anlamı kalmaz. Bir zamanlar "Gurbet" şiirimde şöyle mısralar vardı: Birce Ana-vatandır, yerde kalanı gurbet.

Yani aslında yalnızca ana rahmi vatandır, ruhun yeryüzüne gelmesine vesile olan ana rahmi! Dünyaya geldin mi artık gurbetler, hicretler başlıyor.

Doğru diyorsun, Çanakkale boğazı da bir bakıma Hazar sularının sahil kıyısının görüntüsüne benziyor. Benim Bak’deki evimin pencereleri Hazar denizine aılıyordur, burada Çanakkale’de de iş yerimden nerdeyse aynı manzara boğaz suları gzkyyor.

Aslında her insan kendi alın yazısının coğrafyasını doldurmakla uğraşıyor. Daha Azerbaycan’da yaşadığım ve Türkiye’ye gelmenin çok zor olduğu dönemlerde nedense böyle mısralar yazmıştım:

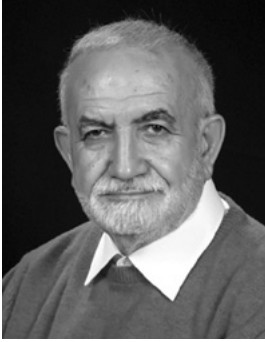
İki sahil yakasıyım,
Hasret hasret bakasıyım...
Ben Dardanel boğazıyım,
Herkes benden geçip gider...

Bu ne tür ie dolma ki, şiirin yazılışından on sene sonra ben Türkiye’nin başka bir yerinde değil de şiirimde adı geçen Dardanel (Çanakkale) boğazının kıyısındaki şehirde yaşıyor ve çalışıyorum. Burası Batıya bakıldığında Türklüğün bitip Rum’un başladığı bir yer, doğuya bakıldığında ise Tanrı ve Himalaya dağlarına kadar kuzeyle güneyin kavşağında bir Türk vadisinin uzandığını görüyoruz. “Uzun Bir Cümledir Vatan Toprağı” şiirinde de kıvıl alma yolculuğunda büyük Türk coğrafyası kastedilmektedir.

Belki görüntü olarak ya da zorunlu olarak Türkiye’ye ge zorlanmam da kaderin diktesi ile olmuştur, kim bilir. Ege kıyılarından elini gznnstne koyup da Tanrı dağlarına göz atmak her baba yiğide kısmet olmuyor ki?!

[Hece Taşları, S. 48, 2019, s. 4-8]

Prof. Dr. Memmed İSMAYIL

1939'da Azerbaycan'ın Tovuz ilçesine bağlı Esrik köyünde doğdu. 1964'te Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nden mezun oldu. Moskova'da Gorki Dünya Edebiyatı Enstitüsü'nde yüksek lisansını (1975), Azerbaycan Devlet Üniversitesinde doktora-sını tamamladı (1998). Azerbaycan'da Işık Yayınevinin direktörlüğü, Genjlik-Molodost dergilerinin kurucusu ve editörlüğü, Azerbaycan'ın bağımsızlığının kazanılmasında büyük öneme sahip olan Demokratik Güçler Birliği'nin eş başkanlığı, Azerbaycan Yazarlar Birliği Sekreterliği, Azerbaycan Devlet Televizyon ve Radyo Yayıncılığı başkanlığı, bilimsel nitelikli filmler stüdyosunda baş editörlük ve Yazıcı Yayınevi'nde şube müdürlüğünde bulundu. Eserleri, 50'den fazla dile çevrilmiş, Azerbaycan, Rusya, Japonya, Fransa, Almanya, Türkiye, Kazakistan, Macaristan, Moldova ve Kosova'da 40'tan fazla kitabı yayınlanmıştır. Avrupa Bilimler, Edebiyat ve Sanat Akademisi ve Ukrayna Yüksek Eğitim Akademisi Azerbaycan ve Avrasya Yazarlar ve Gazeteciler Birliği üyesidir. Ukrayna Yüksek Eğitim Akademisi ona Onursal Doktora unvanını vermiştir. Azerbaycan'da Altın Kalem, Moskova'da Ostrovski Ödülü; Türkiye'de Yazarlar ve Sanatçılar Vakfı'nın Türk Dünyasına Hizmet Ödülü; Türkiye Diyanet Vakfı'nın şiir ödülü gibi uluslararası birçok ödülün sahibidir. Son 26 yıldır Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nde profesör olarak görev yapmaktadır. Kitapları: *Ana Elleri* (1966), *Dünyaya Bakıyorum* (1969), *Akşamlar Sabahlar* (1972), *Söz Vaktine Geçer* (1976), *Goymayın Dünyayı Adileşmeğe* (1978), *Bahtıma Düşen Gün* (1980), *Nala Yaşamaya Değer* (1981), *Dünya Bizim Evimizdir* (1982), *Döyüş / Galebe* (1984), *Ümitten Asılı Kılıncılar* (1986), *Aman Teklik Elinden* (1988), *Seçilmiş Eserleri* (1988). *Paşniyanad Morem / Denize Ekilmiş Ekin* (1979), *Zerno Spelogo Granata / Olgunlaşmış Nar Taneleri* (1978), *Slovo Skazınnoe Vosrok / Zamanında Deyilmiş Söz* (1982), *Mej Neboy i Zemli / Yerle Gök Arasında* (1986), *Suyatını Moi / Kutsallarım Benim* (seçilmiş eserleri, 1989). *Seçilmiş Şiirler* (1993). *Yürek Odu* (1989).

“Keşfin ustalığı olmaz”

- *Kahramanmaraş’ın coğrafya olarak içinde, iklim olarak dışında kalan, geleneksel şiir ve âşık edebiyatının canlı olarak yaşatıldığı Afşin toprağına düştü göbek bağımız. Biraz çocukluk günlerinize gidelim. Şiir yüreğinizde ne zaman kanamaya başladı?*

Her şeyin hayal-meyal hatırlandığı o çocukluk yıllarında, şiirin bizi ne zaman sarıp-sarmaladığını; yazma ya da söyleme arzusunun içimizde ne zaman mayalandığını kesin bir ‘zaman’ olarak tespit edebilmemiz neredeyse imkânsız. Çünkü o dönemler, şâir için bir ‘mayalanma’ dönemidir.

Fakat çoğu zaman âşıklar, şâirler, belli bir yaştan sonra yeniden o çocukluk günlerine dönerek, hatıralarının arasından, kendilerince önemli buldukları bir veya birkaç olayı ‘şiir söylemeye’ sebep olarak görür ve gösterirler. Bunun en yaygın örneği ise, âşıkların ‘bâde içmesi’dir. Ben ‘bâdeli âşık’ değilim. Öyle bir ‘bâde’ içseydim herhalde şiir yazmaya da gerek duymazdım.

Çocukluğumu hekât/hikâyat/lar, türküler, masallarla karışık yaşadım. Ama o çocukluk günlerimin ‘türkü yanı’ hep ağır bastı. Bizim oralarda, o zamanlar ‘şiir söylemek ya da yazmak’ diye yalın bir biçim yoktu. Deyişet, Karacoğlan çıkırmak, türkü çıkırmak, Dadaloğlu söylemek, Köroğlu söylemek, gelin ağlatmak, ağıt yakmak gibi fonksiyonel formlara bürünmüş şekliyle vardı şiir. Yani hayatımızın ‘içinde’ydi. Bu sebeple ben şiiri ‘hayatımızın içindeki hâliyle’ tanıdım.

Bende ‘söyleme hevesi’ ilkokul yıllarında doğdu, ortaokulda somutlaşmaya başladı.

- *O zaman ortaokul yıllarınızdan beriye doğru gelelim; Derdiçok, Hayati Vasfi Taşyürek, Hacı Yener, Mahzuni Şerif ve halen bir ulu çınar gibi zamana direnen amcanız Osman Konak ya da bunların haricinde gönlünüze şiir tohumları ekenler oldu mu?*

Sizin bu saydıklarınızın yanına, büyük amcam Hâfız Rahmi (Konan), Kul Hamid, Çıtak Ahmet, Abdurrahim Karakoç ve Âşık Mes'ûlî Kadir'i de eklemek isterim. Bazılarını şahsen tanıyıp dinlediğim, bazılarını çevremizde söylenen şiir ve türküleriyle tanıdığım bu isimler dışında, radyomuz, zengin bir plaklığımız ve teyp kasetlerimiz vardı ve ben o yıllarda radyo sanatçılarının ve plak ya da kaset çıkarmış olan âşıkların birçoğunu dinleme imkânına sahip oldum.

- *Gönül toprağınıza ilk tohumları atan bu şairler ve âşıklar oldu o zaman. Yine o yıllara dönelim. "Ben de onlar gibi şiir yazacağım" demişsiniz mutlaka. Gelenekten beslendiniz, hece şiirler yazdınız ama "hece şiirinde söylenen söylenmiştir" diye düşündüğünüzden mi hece şiirine mesafeli duruyorsunuz?*

Evet, şiirle ilk tanışmamı bu isimlere borçluyum. Hepsinden farklı derecelerde etkileniyordum. 'Onlar gibi söylemek'ten öte; bazılarını dinlerken 'beraber söylemek'ten kendimi alamıyordum. Yani onlarla 'aynîleşmek'ten söz ediyorum. Hatta o yıllarda Kul Hamid'in bir kaseti vardı, yazdığım şiirlerden ona özenerek bir kaset de ben doldurmuştum.

Hece şiirine hiçbir zaman uzak olmadım. Hâlâ hece şiirler yazmakta ve bunları müstear isimle yayınlamaktayım. Benim gibi, yukarıda isimlerini zikrettiğimiz âşık ve şâirlerin bulunduğu kültür coğrafyasında yetişenlerin hece şiirinden kopması mümkün olmaz diye düşünüyorum. O şiir disiplini sizin ruhu-
nuza işlemişse sizi asla terk etmez.

Ben şiiri genellikle hece ya da serbest vezinle yazmaktayım. Bu iki söyleyiş biçimi benim açımdan bir zıtlık oluşturmuyor.

Diğer şiir formlarına biraz uzağım ve daha çok okuyucu olarak âşinâyım. Serbest formda yazdığım şiirler de hece şiirinden uzak değil, onun sesi tüm şiirlerimde vardır.

Hece ya da diğer biçimler sadece biçimdir. Asıl olan şiirin kendisi. Şiir çoğu zaman bende biçimiyle beraber doğar. Serbest ya da hece olmasına takılmam.

Aslında bu 'hece şiir-serbest şiir' tartışması, bildiğiniz gibi, bizim edebiyatımızda 19. yüzyılın sonlarında başlamış ve bu konuda çok şey yazılıp söylenmiştir. Bunları hatırlamak yeterli...

Benim bu konudaki düşüncem; serbest şiir, söyleyiş bakımından yeni imkânlar sunmaktadır. Şiirdeki her duygu ve düşünceyi 'bir kalıba uydurarak söylemek' çoğu zaman 'söylenecek olan'dan fedâkârlık yapmaya zorlar şâiri... Şâir, bazı şiirlerinde sözden tâviz vermek istemiyorsa bu imkândan yararlanabilir. Ben de çoğu zaman bu imkânı kullanmaktayım.

- *Hece şiiri bir damadın takım elbisesi gibi her tarafı birbiriyle uyumlu. Bu aynı zamanda bir düzen, disiplin... Bu uyum ve disiplini bilen şairler hangi tür şiir yazarsa yazsın yazdıkları şiir oluyor. Evet, şiiri bir kalıba hapsedemeyelim ama şiirin de insana dokunan bir yanı olsun. Şair biraz da yaşadığı hayatı mı yazıyor, manası çok zaman şairin karnında saklı şiir, okura nasıl dokunur? Ya da konuyu biraz daha açalım, bir şair olarak okuduğumda hiçbir şey anlamadığım bir şiirden şair olmayan biraz şiiri seven ne anlayacak? Siz pencerenzden bakınca nasıl görüyorsunuz?*

'Uyumlu' kelimesiyle ifade ettiğiniz tanımlamanın üzerinde durulması gerekir diye düşünüyorum. Bu tanımlama doğrudan bizim 'şiir zevkimizle' ilgili. Binlerce yıldır işlenerek bize kadar gelen; çeşitlilik, ifade zenginliği, incelik ve zarafet kazanan şiirimizin ana damarı hece ölçüsüyle yazılmış şiirlerdir. Bizim şiir zevkimizi binlerce yıldan beri bu şiirler oluşturmuştur. Bu sebepten hece ölçüsüyle yazılan şiirler bize her zaman 'takım elbi-

se gibi uyumlu' gelmektedir, başka biçimlerde yazılanlarda bu 'uyumluluğu' ya da âhengi bulamamaktayız. Yani biz şiiri hep 'hece ölçüsü' kıyafetiyle tanıdık, başka bir kıyafetle karşımıza çıkınca şaşırıyoruz, tanıyamıyoruz onu.

Bu tespiti yaptıktan sonra gelelim "Bu uyum ve disiplini bilen şairler hangi tür şiir yazarsa yazsın yazdıkları şiir oluyor" sözü-nüze. Ben bu sözü şöyle anlıyorum: şiir geleneğimizin içinden gelen, hece şiirdeki derinliği ve âhengi tanımış ve bu şiir zevkiyle yetişmiş şâirler 'savrulamaz'lar. Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun de-yişiyle, "Şairim/ Zifiri karanlıkta gelse şiirin hası/ Ayak sesinden tanırım/ Nerede bir köy türküsü duysam/ Şairliğimden utanırım" duygusuna ulaşmışlardır çünkü.

Şiirin biçimiyle, 'insana dokunan yanı'nun ilişkisi var ama günümüz şiirinde neredeyse göz ardı edilebilecek kadar azdır. Biraz önce örneğini verdiğim dizeler de insana dokunuyor ama Bedri Rahmi'nin bu şiiri 'serbest ölçü' ile yazılmıştır.

Belki şu düşüncemi baştan söylemem gerekirdi; günümüz şiirinin içinde bulunduğu açmazlar öyle derin ve karmaşık ki, şekil problemi bunların yanında neredeyse göz ardı edilebilecek kadar önemsizdir. Sizin, 'şiirin de insana dokunan bir yanı olsun' ve 'mânâsı şâirin karnında saklı' diye dikkat çektiğiniz açmazların altında yatan sorunlar çok daha büyük ve sadece şiirin yapısına ilişkin sorunlar değil. Bu sorunların kaynağı bizzat hayatımızın kendisi... Yani sosyal ve siyasal olaylar, kültürel parçalanmışlık, beslendiğimiz zihinsel kaynaklar, insani ilişkilerimiz, okuma-yazma çabamız. Bütün bunlar yaşadığımız hayatın tüm alanlarını etkilediği gibi kültür hayatımızı, bir birey olarak şâiri ve şiirimizi de derinden etkilemektedir. Hayatın tüm alanlarında bir iyileşme ve gelişme sağlanırsa, kültürel gelişmeye de bağlı olarak bugün içinden çıkılmaz zannettiğimiz şiire ilişkin sorunların birçoğu ortadan kalkar. Günümüzde 'şiirin anlaşıl-mazlığı'nın, şâirin egosantrizmi ve şiirin yapısıyla olduğu kadar

biraz önce saydığım nedenlerle de ilgisi var. Bu yüzden şiirde savruluşumuz devam ediyor.

“Şiirin anlaşılma zılgı”nın diğ er bir yanı ise şiirin yapısıyla ilgilidir. Şiir, söz sanatları içinde anlamla ilişkisi en zayıf olanıdır. Şiir bir anlamı aktarma işi değıl; anlamı î m â etme, ihsas etme işidir. Daha anlaşılır söylemek gerekirse, şiir bir anlamı üstü örtülü şekilde dile getirir ya da hissettirir. Şiirin asıl hedefi anlamı aktarmak değıl, ona dayanarak yine onu hissettirmek, onu üstü kapalı bir şekilde anlatmaktır. Yunus Emre'nin “Çıktım erik dalına/ Anda yedim üzümü/ Bostan ıssı kakıyıp/ Der ne yersin kozumu” ya da Abdurrahim Karakoç ağabeyin “Çelik testereyle kestim suları / Yıkadım duvara astım suları / Düşümde düşüme girdim dün gece” şiirini ortalama okuyucunun kaçta kaçını anlayabilir. Her iki şiirden de ş erh etmeden yani açıklama ve yorum getirmeden anlam çıkaramayız.

Bu kadar konuşmama rağmen sanırım sizin 'şiirin anlaşılma zılgı'ndan kastettiğiniz bunlar değıl. Evet, bu saydıklarım da konuyla ilgili ama sizin söylemek istediğinizin, okuduğumuz şiiri 'hissetmemizin', 'duymamızın', 'sezmemizin' önündeki engeller olduğunu düşünüyorum.

Bu engellerin başlıcaları, kültür hayatımızın kelimeler, kavramlar, mazmunlar, deyimler gibi 'ortak değıerler' üretmez olmasıdır. Bir diğ eri ise kültürel parçalanmışlıkta oluşan kültür adacıklarında farklı şiir zevklerinin gelişmesi ve bu çevreler arasında iletişimsizlik olmasıdır.

Hepsini toparlayacak olursak; toplum yapımız homojen olmadığı gibi, kültürümüz ve buna bağıl olarak şiirimiz de artık homojen değıl. Bizim gibi geleneksel şiir terbiyesiyle yetişmiş insanlar bunu bir 'kaos ve karmaşa' olarak tanımlıyor. Bu ihtimâli çok zayıf görmekle beraber, dilerim ki bize kaos ve karmaşa gibi görünen bu süreç şiirimizin kendini yenilemesi ve yeni bir şiir iklimine kavuşmasının işâretleri olsun.

- *Her sanatta, her meslekte olduğu gibi şiirde de bir usta çıracak ilişkisi olmalı mı? Siz böyle bir gelişim sürecinden geçtiniz mi? Bu uzun talimden sonra artık kendi kendinize “yazdıklarım şiir” diye bir kanaate vardığınızda nasıl bir sorumluluk hissettiniz?*

İzin verirseniz bu netâmeli sorunuza kısa cevaplar verdikten sonra, bu konudaki kişisel düşüncelerimi biraz daha ayrıntılı olarak açıklamak istiyorum. Şâirlik bir meslek ya da zanaatkârlık olmadığı için ‘usta-çıracak’ ilişkisi olmaz. Buna bağlı olarak; çıracılık, kalfalık, ustalık gibi gelişme durakları da olmaz. Şâir şiire yeni başlarken de daha sonraki zamanlarda da hep ‘etkilenme’ içindedir. Gelelim ‘tâlim’ konusuna; şâirin tâlimi bitmez. Şâir, ilk yazdığı şiirden son yazdıklarına kadar hepsine ‘yazdıklarım şiir’ diye bakar. Sorumluluğa gelince; bu şâirin şiire bakışı ya da başka bir deyişle poetikasıyla ilgili, kendi kendine yüklendiği bir görevdir. Bana göre asıl sorumluluk ‘şiirin hakkını vermek’ tir.

Şimdi bu konularda düşüncelerimi biraz daha açıklamak istiyorum. Usta-çıracak ilişkisi daha çok âşıklık geleneğimizde vardır. Âşıklığın ise en önemli unsurlarından biri ‘beceri’dir. Âşık bu beceriyi, usta olarak gördüğü âşığın saz çalma ve söyleme tekniğini ondan görerek ve bunu tâlim ederek kazanabilir. Ama şiirde böyle bir şey söz konusu değil. Şiire yeni başlayan bir şâir, herhangi iyi bir şâiri kendine örnek olarak alabilir, onun gibi şiir söyleme denemeleri yapabilir ama eninde sonunda kendi yolunu kendi bulmak zorundadır. Çünkü şiirin ‘öğrenilebilir yanı’ yok denecek kadar azdır ve bu da daha çok biçime ve tekniğe ilişkindir. Şiir ise bunları da içinde bulundurmasına rağmen, bunların üstünde ve daha ötesinde bir şeydir. Şâir, çeşitli şiir tekniklerini kullanma konusunda ustalaşabilir ama ben ‘şiirde ustalık’ olduğuna inanmıyorum. Eğer öyle olsaydı, günümüzde birçok kuruluşun yaptığı ‘şiir atölyeleri’, ‘şiir kursları’ iyi şâirler yetiştirirdi. Her şiir yeni bir keşiftir ve şâir, her şiirinde ‘acemi’dir. Keşfin ustalığı olmaz. Şâir, işi sâdece ustalıkla götürüyorsa orada şiir değil ustalık vardır.

Sizin usta-çırak ilişkisi diye adlandırdığınız süreç, aslında şâirin şiiri tanıma ve kendi şiirini arama ya da 'şiirin ne olmadığını' anlama sürecidir. Şâirin hem kendi toplumunun şiir geleneğini hem yaşadığı çağın şiirini iyi bilmesi bu arayış sürecini kısaltır ve şiirde kendi yolunu bulmasını kolaylaştırır.

İşte bu aşamada şâir, kendinden önce bu tecrübeleri yaşamış, şiir zevkine ve bilgisine inandığı bir şâirin rehberliğine ihtiyaç duyabilir. Bu bir mecburiyet değil tercihtir. Fakat bunu usta-çırak ilişkisi olarak tanımlamak üstünkörü bir tanımlama olur diye düşünüyorum. Çünkü şiir söylemek isteyen insanın önünde duran asıl hazine, kendinden önce ortaya konan 'şiir birikimi'dir. Şâir bir başkasının rehberliğinden, bu hazineyi keşfetme, ona ulaşma ve onu değerlendirme konusunda faydalanabilir.

Ben de bu anlamda Ali Akbaş'tan daima şükranla hatırlayacağım çok büyük bir destek ve yardım gördüm. Şiirin ne olduğunu bilmem ama ne olmadığını onunla tanıştıktan, uzun süre şiir sohbetleri yaptıktan sonra anladım. Ve şiirle ilgili kabullerim ve şiire bakışım önemli bir değişikliğe uğradı.

Şiirde, Ahilikte olduğu gibi, herhangi bir meslek kuruluşu ya da o mesleğin pîri olarak kabul edilen biri tarafından şâire kuşak bağlama, icâzet verme, ruhsat verme ya da mesleğe kabul edilme gibi bir şey söz konusu olamaz. Ancak şiirlerinin başkaları tarafından beğenilmesi şâir için bir gösterge olabilir. Şâir iyi şiir söyleme olgunluğuna erişip erişmediğini hissedebilir ama bu da nihâyetinde sübjektiftir. Yâni şâirin kendisinin kendi hakkındaki kanaatidir. Ben şiirde ustalığa inanmıyorum.

Üstlendiğim sorumluluğa gelince; bu sorumluluğu şiir anlayışına bağlı olarak kendi kendime üstlendiğimi yeniden hatırlatarak söylemeliyim ki, belli bir birikimden sonra artık kolay beğenmemeye, yazdıklarımı eleştirel bir gözle de bakmaya ve söylediğim her kelimenin hesabını önce kendime karşı vermeye başladım. Daha önceleri başkalarının beğenisi de yazdıklarımı değerlendirme konusunda önem taşıırken sonraları kendi beğe-

nilerim önem kazanmaya başladı. Şiirlerimi yayınlama konusunda aceleci davranmamaya ve bunu doğal olarak gördüğüm bir akışa bırakmanın daha uygun olacağını düşünmeye, bunların yanında bir de belki aşırı bir titizlik olarak görülebilecek kadar 'sâkin yazmaya' başladım. Şiirin aceleye gelir yanı yoktu.

- *Az yazan, çok okuyan ve aynı zamanda hayatın sonbaharını yaşayan bir şair olarak "Irmağın Yakarışı" isimli şiir kitabından başka yeni şiir kitaplarınız yayımlanmadı. Daha önce ifade ettiğiniz gibi şiiri tanıdıkça, beğeni kaliteniz yükseldikçe yazmak ve yayımlamak yerine biraz da şiiri içinizde mi yaşıyorsunuz?*

Daha önce de belirttiğim gibi şiir yayınlama konusunda, kişisel kabullerime göre 'acelecilik' diye tarif ettiğim bir tavır içinde olmadım. Evet, Irmağın Yakarışı'ndan başka şiir kitabı yayınlamadım fakat şiir yazmaya ve bunları yeri geldikçe yayınlamaya devam ettim ve ediyorum. Şiir zevkinin gelişmesine bağlı olarak kolay beğenmemek ya da zor beğenmek yazma süreciyle ilgilidir, yayınlama ile bir ilgisi yok. Benim yayınlama konusundaki tavrım daha çok şuurlu bir tepkidir. Günümüzdeki yazı ve şiirin kullanım şekline bir itirazdır. Yazma konusunda değil ama yayınlama konusunda duyulan hevesi 'acelecilik' diye nitelendirmemde belki bu tepkinin de büyük payı var. Ayrıca, insan olarak içinde bulunduğum kültürel çevre ile bir şâir olarak içinde bulunduğum dünya arasında büyük farklılıklar var. Bazen ölümlere türkü söylüyormuşum duygusuna kapılıyorum bu yüzden. Bu da yazdıklarımı yayınlama konusunda hevesimi törpülüyor. Bir başka önemli sebep de yazının yayın mecralarında artık bir 'dolgu malzemesi' olarak kullanılmasına rıza gösteremeyişimdir. Her eli kalem tutan gibi ben de yazdıklarına değer veriyorum ama herhalde biraz fazla değer veriyor olmalıyım ki, sözlerimin böyle gelişigüzel kullanılmasına gönlüm razı olmuyor.

Sizin gibi yazı ve söze değer verdiğine inandığım birkaç mecrada dışında diğer dergi, gazete veya yaygın organlarıyla ilişki kurmaktan da kaçınıyorum.

Bu nedenlerden dolayı, sizin ifade ettiğiniz gibi 'şiiri içimde yaşamak' değil, 'şiiirin içinde yaşamak' ve yazmakla yetiniyorum. Bir şâir için önemli ve vazgeçilmez olanın 'şiiir' olduğunu, yazdıktan sonra nasıl olsa bir gün yayınlanacağını ya da kitaba dönüşeceğini düşünüyorum.

- *Herhalde Mehmet Gözükkara ile bana güvenerek "bu arkadaşlar benden sonra da olsa şiiirlerimi bir araya getirirler" diye içinden geçiriyorsan bir mahzuru yok. Ya ikimiz de erken göçersek ne olacak? Kaygılarınızı, sitelerinizi elbette anlıyorum ama zaman çabuk geçiyor! Neyse herhalde zor sorular soruyorum. Tekrar memlekete dönelim: Uzun süre Elbistan'da yaşadınız, Ankara'ya gidip tekrar döndünüz. Biraz da Elbistan edebiyat mahfilini konuşalım. Cansız Ahmet Güllü, Seydahmet Kutuzman ve o kıratahane sohbetlerini hatırlınıza düşürelim mi?*

Beni güldürdün sen de gülesin. Sizin gibi güzel insanlarla arkadaş olduğum için mutluyum. Sanırım iki kitap olacak kadar şiiir var elimde. Hatta kitapların taslağı da hazır ama 'acelem' yok. Var sen kaygılan... Soruların zorluğu senden değil benden kaynaklanıyor. Sen sâdece bir dala dokunuyorsun ama bende bin dal ırgalanıyor...

1987 yılında öğretmen olarak atandığım memleketim Elbistan'da Hacı Ahmet Güllü (Cansız Hacı -Benim deyimimle Cansız Emmi-), Seydahmet Kutuzman, Avni Doğan, Arif Bilgin, Mustafa Atasayar, Mustafa Türk, Ahmet Kurnaz, Celâlettin Kurt, Hanifi Kara, Necip Olgun, Nezir Keven ve ilgili esnaf ve memur arkadaşların da katılımıyla adını Dergâh koyduğumuz çayevinde sizin de ifade ettiğiniz gibi bir 'mahfil' oluştu. Bu öyle tasarlanmış bir şekilde olmadı, kendiliğinden gelişti. Şiiir, sanat, edebiyat zaman zaman siyâset sohbetlerimiz oldu. İş dışındaki tüm

zamanlarımızı burada geçiriyorduk. Hiçbir planlama yapmadan isteyen yeni yazdığı bir şiiri ya da yazıyı okuyordu.

Zaman zaman eleştiri yapıyordu. Fakat Dergâh'ın en güzel yanı, bizi bir arada tutan şiir ve sanat heyecanıydı. Siz de Sayın Bestami Yazgan ile misâfir geldiğinizde o heyecanı bizimle paylaşmıştınız.

Kendi adıma çok güzel ve hâlâ devam eden dostluklar edindim. Sizinle ortak dostumuz olan Cansız Emmi, Seydahmet Kutuzman ve çok genç yaşta rahmetli olan Nezir Keven'e Allah'tan rahmet diliyorum.

- *Elbistan'da Ankara ve İstanbul'daki edebiyat mahfillerini aratmayacak bahse konu bu "Dergâh'da Bestami ağabey ile birlikte yediğimiz el enselerin açısından o gece sabahı zor ettiğimizi elbette unutmuyorum. Yıllar sonra bile edebiyat sohbetlerinde sizlerin orada seviyeli sohbetler ve yapmış olduğunuz eleştirilerin ne kadar faydalı olduğunu anlatıyorum. Rahmetli Seydahmet Kutuzman ve Cansız Emmi olmasaydı bizi elense delisi edecektiniz! Neyse bu vesile ile yıllar öncesine gitmiş ve aramızdan ayrılanları rahmetle anmış olduk. Gelelim Elbistan'dan ayrılıp Ankara'ya taşındıktan sonraki yıllardaki maceralarımıza. Kanat, Araf, Sonduvar gibi dergilerin edebiyat dünyasına açılmasında öncülük ettiniz. Biraz da bunları konuşalım. Bu dergiler neden çıktı, neden kapandı?*

Sevgili Tayyib kardeşim, benim dergi ve dergicilikle ilgili geçmişim üniversite öğrenciliğimle başlar. İzin verirseniz, sohbetimizin sınırlarını da zorlamadan Ankara yıllarını biraz da geriden başlayarak kısaca özetleyerek anlatmaya çalışayım. Benim hayatımda kültür, sanat, edebiyat; lise yıllarında içinde bulunduğumuz siyasi çalkantıların da etkisiyle 'ideolojik mücadelemizin' bir parçasıydı. Çünkü yalnız şiir ve sanata değil hayatın tamamına o gözle bakıyorduk. Bu tür çalışmalarda bulunmamızın temel motivasyonu bu mücadeleydi. Lise yıllarında hep bu tür

şiiirler yazıyor; Abdurrahim Karakoç, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Abdulvahap Kocaman, Ozan Arif gibi bu mücadele nin bayraktarlığını yapan ozanları örnek alıyorduk. 1980 ihtilâli olduktan sonra tüm siyâsî partiler ve dernekler kapatıldı. Dergi ve gazeteler yayın hayatına devam ediyordu. Bizler de bu dergi, gazete ve yayınevlerini hem bir buluşma yeri hem de mücâdelemizi devam ettirebileceğimiz bir merkez olarak görüyorduk. 1981 yılında Kahramanmaraş Endüstri Meslek Lisesi'ni bitirip üniversite öğrencisi olarak Ankara'ya geldiğimde bu vesileyle dergi ve dergicilikle tanıştım. Bu ortam beni sürekli okumaya; kültür, sanat, edebiyat, siyâset, toplum ve medeniyet meselelerini anlamaya sürüklüyordu. Bu vesileyle okumaya karşı müthiş bir açlık hissediyor, ne bulsam okuyordum. Doğuş Edebiyat ve Töre dergisi çıkıyordu, daha sonra Bizim Ocak dergisini çıkarmaya başladık. Bu dergileri yaşatmayı, inandığımız değerleri ayakta ve diri tutmak olarak görüyor ve bu uğurda her türlü fedakârlığı gösteriyorduk.

Ankara'ya geldikten sonra liseden hocam ve hemşehrim olan Mustafa Kök ile mektuplaşıyorduk. Mustafa Hoca bir mektubunda, Ali Akbaş diye şâir bir arkadaşı ve aynı zamanda hemşehrimizin olduğunu, adresini de vererek gidip tanışmamı istiyordu. Gidip tanıştım. Ali Hoca Doğuş Edebiyat dergisini çıkarıyordu. Öğrenciliğimin ilk yıllarında Ali Hoca ile az görüşüyorduk ama sonraları daha sık görüşmeye ve başta şiir olmak üzere hemen her konuda uzun sohbetler yapmaya başladık. Bu sohbetler ve okumalarım neticesinde benim şiire bakışım değişti. Sanırım biraz da siyâsî keskinliklerin yumuşamasıyla beraber kültür, sanat, edebiyat ve buna bağlı olarak dergi ve dergiciliğe bakışım da değişti. Slogan dergiciliğini bir tarafa bırakıp 'bağırma'ktan ziyâde 'konuşma'ya, 'kavgadan' ziyâde 'düşünme'ye yoğunlaştım. Bu değişimi benim gibi bir grup arkadaşım da yaşadı ve kendi kültür ve sanat anlayışımıza dayalı, estetik değeri ön planda olan yeni bir dergicilik anlayışına dönüştü. Bu ihtiyaca dayalı olarak

yeni dergiler çıkarmaya başladık. Mehmet Şeker, Celâlettin Çevik, Atilla Bircan, Cemal Sayan'la çıkardığımız Erguvan dergisi bunun ilk denemesiydi. Yine aynı dönemde İbrahim Öküzücü (Atabey), Mümtaz Sarıçiçek, Mustafa Çetin ve Mehmet Şaban Şimşek Nilüfer dergisini çıkardılar. Ardından Bahaettin Karakoç Kahramanmaraş'tan bir grup arkadaşıyla Dolunay dergisini çıkardı. Bu derginin basımını Ankara'da yaptığı için, başta Ali Akbaş olmak üzere Adnan Adıvar Ünal, Bayram Bilge Tokel, Şükrü Karaca, Mehmet Şeker ve Cemal Sayan ile beraber bizler de her türlü katkıda bulunduk. Daha sonra Türk Ocakları'nda idâri âmirlik yaptığım sırada Türk Yurdu dergisinin 1987'de yeniden çıkarılmasında her türlü görevi üstlendim.

Bu arada Elbistan'da göreve başladım ve 1991 yılında tekrar Ankara'ya geldikten sonra Ali Akbaş, Hüseyin Özbay, Lütü Şehsuvaroğlu, Abdulkadir Hayber, Naci Bostancı, Kâmil Akarsu, Ali Fuat Bilkan ve Mustafa Tatçı başta olmak üzere geniş bir kadroyla Kanat Edebiyat'ı çıkardık. Ârâf dergisini Mehmet Can Doğan, Cengizhan Orakçı, Cemal Sayan ve Mehmet Fidancı ile beraber çıkardık. Yine Cemal Sayan, Mehmet Fidancı, Durdu Güneş, Celâlettin Çevik, Cengizhan Orakçı ve sonradan Mehmet Can Doğan'ın katılımıyla Sonduvar dergisini çıkardık. Gördüğünüz gibi dergicilik hayatımın epey uzun bir geçmişi ve inişli-çıkışlı bir seyri var. Bu üç dergiyi de diğer arkadaşlarımızla birlikte o zaman ki sanat anlayışımıza uygun ve bu anlayış çerçevesinde bir edebî ve estetik heyecanla çıkardık. Bu dergiler kurumsal olarak yapılandırılmadıkları için yayın hayatları çok uzun sürmedi. Özellikle kıymeti ve varlık sebebi 'estetik değer' olan edebiyat dergilerinin kurumsal olanları hâric bizim toplumumuzda uzun süre yaşaması neredeyse imkânsız. Çoğunun ömrü, ülkemizde yüzlerce örneği bulunan diğer edebiyat dergileri gibi kısa sürdü ama bana önemli deneyimler kazandırdı. Siz de Güneysu ve Kırağı dergilerinde bu deneyimleri yaşadınız.

- Şiirlerinle ilgili düşünce egzersizleri yaparken aklıma “Pencereler Uzaklara Açılır” Tercüman Gazetesinin şiir yarışmasında mansiyon ödülü alan şiirinizin geldi. Zannedersem 1985 ya da 1986 yıllarında olmalıydı. Şiirin tamamını hatırlamıyorum ama üzerinden 34 yıl geçtiği halde şiirin başlığını hâlâ hafızamda saklamışım. Bu vesile ile seni sorunun arasında o günlere götürerek sohbetimizi renklendirelim istedim. Dergilerin mutfağında çalışmak biraz da yüzlerce şair/yazarla tanışmaya vesile olur. Bir telefon görüşmemizde “ırmaktaki çakıl taşları bile, yıllarca birbirine sürtünerek o parlak ve pürüzsüz güzelliğe ulaşır...” derken, şairin özgün sesini yakalaması için yüzlerce şiir, hikâye, roman okuduktan sonra yazdıkları bir şeye benzer mi demek istiyorsunuz? O zaman şöyle diyelim: Üniversite yıllarınız dâhil dergilerde sunduğunuz maddi manevi katkı size ne kattı, sizden neleri götürdü?

Tercüman gazetesi o zamanlar hem satış rakamları hem bizim için ifade ettiği anlam bakımından yayın hayatımızda en önemli günlük gazeteydi. Ben de tam hatırlayamıyorum ama gazete, 1985 ya da 1986 yılında bir şiir yarışması düzenledi. İlk serbest formda yazdığım iki şiiri gönderdim. Sanırım ‘Yaralı Ay’ isimli şiirle ön elemeyi geçtim, sizin de hatırladığınız gibi ‘Pencereler Uzaklara Açılır’ şiiriyle mansiyon aldım. Benim o günkü düşünceme göre; yarışmada dereceye girmekten çok, başta Ahmet Kabaklı Hoca olmak üzere edebiyatta yetkin bir heyet tarafından şiirlerimin değerlendirilecek olmasıydı.

‘ırmaktaki çakıl taşları bile yıllarca birbirine sürtünerek o parlak ve pürüzsüz güzelliğe ulaşır...’ derken dergilerin ‘mahfil’ olma özelliğini vurgulamak istemişim. Kültür, sanat ve edebiyatın, aynı zamanda edebiyatçının gelişmesi için en elverişli iklimi bu ‘mahfil’ler hazırlar.

Yüzlerce şâir, yazar, fikir adamı ve onların eserleriyle iç içe olmak bana ‘kargadan başka kuş olduğunu’ da öğretti. Bir gölde yüzerken denizlere açılıyorsunuz. Fikir ve sanatta, özelde de şiir-

de kendinizi yeniden inşâ etmenize, her şeyden önce yaşadığınız çağın ruhunu yakalamanıza katkıda bulunuyor. Kaldı ki bizim toplumumuzun edebî mirasının önemli bir kısmı sözlü kültürle günümüze kadar gelmiştir. Dergilerin aynı zamanda sohbet ortamları olması da şâire bu bakımdan eşsiz bir imkân sunuyor. Bu bakımdan şâir, Türk şiirinin bu eşsiz hazinesine ve o yüksek şiir zevkine bu tür ortamlarda daha kolay ulaşabiliyor. Daha önce de söz ettiğim gibi, sizi ülkenin entelektüel birikimine ulaştırıyor. ‘Şâirin özgün sesini yakalaması’, sizin de dikkat çektiğiniz gibi bu birikime sahip olmasıyla mümkün. Cemil Meriç, dergiler için şöyle der; “Kitap fazla ciddî, gazete fazla sorumsuz. Dergi hür tefekkürün kalesi. Belki serseri ama taze ve sıcak bir tefekkür. Kitap, çok defa tek insanın eseri, tek düşüncenin yankısı; *dergi bir zekâlar topluluğunun* (Vurgu bana ait).”

Dergiler hem entelektüel açıdan hem şâir olarak bizim nesil için ‘okul’du. Dergilerin hemen her kademesinde bulunmak sanat ve düşünce gelişimim açısından bana çok şey kazandırdı. Kültür ve medeniyet meselelerini, dili, dilin imkânlarını ve gelişmiş bir şiir zevkini dergilerle tanıdım. Ne getirip ne götürdüğünün derli toplu bir değerlendirmesini yapmadım ama ‘bir verdiğimizize bin verdi’ demek mümkün.

- *Sohbet güzel gidiyor ama dergide şairlere ve başka yazılara da yer vermek adına son bir soru ile sohbeti sonlandıralım istiyorum. Günümüzde hemen hemen her gün şiir yarışmaları yapılıyor, yüzlerce dergi çıkıyor. Bir taraftan kendini yarışmaya hazırlayan şairler, diğer taraftan “benim de bir dergim olsun” düşüncesiyle çıkan dergiler çıkmaya başladı. İrtifa mı kaybediyoruz yoksa şiiri ve dergiyi ciddiye almıyor muyuz?*

Şiir yarışmaları da dahil olmak üzere çeşitli sanat organizasyonları, kültür hayatımıza dikkate değer bir canlılık kazandırmasının yanında; sanatçıları teşvik etmek, onlara maddi destek sağlamak ve toplumda sanatsal duyarlılık oluşturmak bakımın-

dan önemli organizasyonlardır. Fakat günümüzde düzenlenen bu tür etkinliklerin büyük bir kısmı bu amaçlara hizmet etmek bir yana bir 'okul müsamesesi' ciddiyetine bile sahip değil. Hatta hangi amaçla yapıldığını çoğunlukla yapanlar bile bilmiyordur. Benim de içinden geldiğim sağ kesim, elinde bulundurduğu maddi imkânları, genellikle sol kesimin kurumsallaştırdığı bir takım sanat faaliyetlerini taklit etmekte kullanıyor. Taklitçilik ruhumuza işlemiş. Fikir ve sanat hayatımız bir derinleşme, gelişme ve yenileşme çabası içinde değil. Burada da kolaycılığa kaçıyoruz. Günümüzde kültürel hizmeti; üniversiteler, kaymakamlıklar, belediyeler gibi çeşitli kuruluşların elde ettiği maddi kaynakları da kullanarak hikâye, resim, müzik ya da bir şiir yarışması düzenlemekten ibaret olarak görüyoruz. Bir de bu imkânlarla birkaç kitap ya da dergi çıkarınca dört başı ma'mûr bir kültür hayatımız oluyor. Çünkü kuruluşlarımız kınayı bol bulmuştur, biraz da kültür ve sanat hayatına sürmelidir ki bu yoksulluğumuzu örtsün. Ülke olarak üzerinde düşünülmüş, tartışılmış ve uygulamaya konulmuş bir kültür politikamız yok. Bizim kültür ve medeniyete bakışımız sadece maddi kalkınmayı sağlamakla sınırlı. Maddi zenginliğe ulaşıncaya insana, hayata, sanata, kültüre ve medeniyete dair ne kadar problemimiz varsa hepsinin birden çözüleceğine inanıyoruz. Zihin ve gönül dünyamız suyu çekilmiş pınarlar gibi biz 'görüntü'yle meşgulüz. Bizim için her şey görüntüden ibaret. Şiir de buna dâhil. Şahsiyet değil şahsîlik, ferdiyet değil ferdîlik peşindeyiz. Kültür ve medeniyete ait yüksek değerlere açılan tüm kapılarımızı sınımsız kapattık, ışık sızılmıyor. İlimimiz 'intihâl'den, sanatımız 'taklit'ten öteye geçmiyor. Yarışmalarımız da 'taklit'. Bu düşünce ve duygu yoksulluğu içinde elbette şâirlerin önemli bir kısmı 'yarışmaya hazırlanır', dergilerin çoğunluğu 'benim de bir dergim olsun' diye atılır yayın hayatına.

Şiir işi şuur işidir. Biz şuurumuzu kaybettikçe irtifa kazandığımızı inanıyoruz. Şiir ve dergiden önce biz kendimizi ciddiye

almıyoruz çünkü 'kendimiz yok'uz. Şahsiyet olmak bu bakımdan hayâtî bir meseledir. Fakat öyle bir 'düzenek' kurmuşuz ki toplum hayatına; bu düzeneğin ağzından giren 'şahsiyet' öbür tarafından katksız bir 'şahsiyetsizlik örneği' olarak çıkıyor. Özellikle şâirin kendini bu 'kişiliksizleştirme düzeneğinden' koruyabilmesi için büyük bir dikkat ve şuurlu bir gayret göstermesi gerekiyor. Şâir bu dikkat ve gayreti gösteremezse birilerinin 'yarıştırdığı', birilerinin 'okuşturduğu' birtakım ucuzluklardan ve hep 'birilerinin' himâyesiyle bir yerlere tutunma çabasından öteye gidemez. Toparlayarak özetlemek gerekirse; şâir de her insan gibi 'önce şahsiyet' olmak zorunda. Şahsiyet teşekkül etmeden yazdıklarımızdan da yayınladıklarımızdan da yarışmalarımızdan da dergilerimizden de hayırlı ve güzel sonuçlar elde edemeyiz. Kısaca şahsiyetsizlik elinin değdiği her işi ifsâd eder.

Tüm bu olumsuzluklara rağmen Türk şiirinde sayıları az da olsa, kişiler ve çeşitli gruplar olarak şiiri ciddiye alan; insanın içini ferahlatan, yüz ağartan ve ortaya güzel eserler koyanlar var. Ben onlara bakarak umutlanıyorum ama genel kültür ve sanat hayatımıza bakarak iç geçiriyorum. İnşallah üstümüze çöken bu karanlıktan sıyrılır ve yeni ufuklara doğru koşarız.

[*Hece Taşları*, S. 50, 2019, s. 4-9]

Âdem KONAN

1961'de Afşin/ Kahramanmaraş'ın Bakraç köyünde doğdu. İlkokulu Afşin'de, ortaokulu Elbistan'da ve Endüstri Meslek Lisesi'ni Kahramanmaraş'ta bitirdi. 1981 yılında girdiği Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi'nden 1987 yılında mezun olarak, aynı yıl Elbistan'da öğretmenliğe başladı. Daha sonra Ankara'da çeşitli okullarda görev yapan Âdem Konan 2012 yılında emekli oldu. *Töre, Türk Yurdu, Dolunay, Gündönümü, Kanat, A'râf, Uzun Sokak, Mina, Son Duvar, Türk Edebiyatı, Kardeş Kalemler* ve *Kurgan Edebiyat* dergilerinde yazı ve şiirleri yayımlandı. Geleneksel hece formunda yazdığı şiirlerde "Dedekurt" mahlasını kullanan şair; *Son Duvar, Kanat, A'râf, Gündönümü* ve *Kurgan Edebiyat* dergilerinin yönetiminde bulundu. 1986 yılında Türk Ocakları idarî amirliği ve 1997 yılında Türkiye Yazarlar Birliği yönetim kurulu üyeliği yaptı. 1986'da Tercüman gazetesinin şiir yarışmasında mansiyon, 1989 yılında *Yeni Düşünce* gazetesinin şiir yarışmasında ikincilik, 1992'de Türkiye Diyanet Vakfı tarafından düzenlenen Münacat Yarışması'nda üçüncülük, 1993'te *Irmağın Yakarışı* isimli şiir kitabıyla Öğretmenler Arası Kitap Yarışması Şiir Dalı'nda birincilik, 1995'te yapılan TSE marş yarışmasında üçüncülük ödülleri bulunmaktadır. *Irmağın Yakarışı* ve Doç. Dr. Hüseyin Özbay'la birlikte hazırladığı *Türk Şiir Güldestesi* adında iki kitabı bulunan şair evli ve iki çocuk babasıdır.

“Büyü, çalgıda değil, sestedir”

- *Lise yıllarımıza doğru bir yolculuğa çıkalım. Gönlünüze şiir tohumları ne zaman düştü? Kalbinizin şiire açılan penceresini gören ve sizi şiirle yakınlaştıran kimler oldu?*

Liseden öncesine gitmeme izin var mı? Ortaokul yıllarına mesela... Orta birden itibaren ilk şiir kırıntıları döküldü ellerime. Şiir tohumları içime daha önce düşmüş olmalı. İlk şiirim doğup büyüdüğüm köye bir güzellemeydi. Önce babaanneme okumuştum. “Ne has yazdın, uşağım.” cümlesi benim ilk ödülumdür.

Babaannem benim ilk öğretmenimdi. Masallar, efsaneler, pehlivan hikâyeleri anlatır, deyişler atardı. Sınıkçıydı, ebeydi, düğün evlerinin baş aşçısıydı, halk ilaçları konusunda uzmandı. Hayal gücümü, halk kültürüne yakınlığımı ona borçluyum. Kadınların “Koca delikanlı oldu Havva teyze, artık getirmesen.” dedikleri güne kadar, beni kına gecelerine götürdü. Kına geceleri, kulaklarıma mânilerin sesini doldurdu. Bu etkiyle olsa gerek beş yüz dolayında mâni yazdım.

İlkokul 1. sınıftayken babamın Almanya’ya gidişi, ortaokul son sınıfa geldiğimizde annemi de yanına alışı. İkiye katlanan özlem... Benim babaannemle kalışım. Hep onunlaydım zaten. Yazları yaylaya çıktığında beni de yanında götürürdü. Onun sağ koluydum bir bakıma.

Yaylada gündüzleri kartalları, geceleri yıldızları seyrederek geçen vakitler... Gökyüzünde her uçak gördüğümde gırtlığımı yırtarcasına “Tayyare, babama selam söyle!” diye bağırma larım... Benim durumunda olan yaşlıtlarımla ortak repliğimiziz-

di bu. Almanya ne taraftaydı? O uçak yolcu uçağı mıydı, kargo uçağı mı, savaş uçağı mı? Pilot, sesimizi duyar mıydı, babamızı tanır mıydı? Biz yayla rüzgârlarında savrulan Almancı çocukları nereden bilelim bunları?

Okuma yazmayı “a at, b bebek, c civciv d dede” tekerlemeleleriyle öğrendik biz. A deyince at değil Almanya, b deyince bebek değil baba düşünüyordu aklıma. Babama yazdığım ilk mektupları babaannemle ilçeye indiğimizde Harşit Çayı’na bıraktığım günler de oldu. Sonradan öğrendim ki Harşit Çayı, Stuttgart’a akıyormuş; Tirebolu’dan Karadeniz’e dökülüyormuş.

Beni şiirle tanıştıran isim Mustafa amcamdır. Bayburt Sanat Okulu’nda okuyordu o zamanlar. Daha sonra Eğitim Enstitüsü’nü bitirip sülalelerin ilk öğretmenini olmuştu. Akrostişi ilkokul üçüncü sınıfta amcamdan öğrendim. Amcam, sonradan yengem olacak hanımefendiye defterler dolusu şiirler yazıyordu. Bir kısmı akrostiş olan bu şiirlerin ilk dinleyicisi bendim.

Amcam iyi bir okuyucuydu. Kerime Nadir, Oğuz Özdeş, Orhan Kemal romanları okurdu. Galiba benim de iyi bir okuyucu olmam için sürekli kitaplar alırdı bana. Onun sayesinde ilkokul 3. sınıfta Kemalettin Tuğcu’nun romanlarıyla tanıştım. Tuğcu’nun ilk okuduğum kitabı *Sokak Çocuğu*’ydu. Sonra diğerleri geldi. Bir de Vehip Sinan’ın *Topuz* dizisi vardı. *Topuz Kar Adama Karşı*, *Topuz Esrarlı Işın*, *Topuz Kül Işın’ın Peşinde...* Akıllı, cesur kahraman Topuz’la arkadaşı Tamer’in nefes kesen maceraları; iyilik, doğruluk ve adaleti arama çabaları... Sonraki dönemlerde *Tarkan’ı*, *Kara Murat’ı*, *Yüzbaşı Volkan’ı* da okudum ama Vehip Sinan’ın çizgileri bir başkaydı benim için.

Seslendirme anlamında şiirle buluşmam İlkokul 4’te gerçekleşti. 23 Nisan’da Orhan Şaik Gökyay’ın “Bu Vatan Kimin?” şiirini kürsüden okurken üçüncü dizide takıldım ve kendimi tarihe bir türlü veremedim. Bu benim ilk başarısızlığımıdır. Ardından okulda düzenlenen, babamın da Almanya’dan izne geldiği için jürisinde yer aldığı şiir okuma yarışmasında kaybedenler arasın-

da yer aldım. Böyle olması mukadderdi, çünkü hangi şiiri kimin okuyacağına öğretmenimiz karar vermişti. Düşünün, birine Bayrak şiirini veriyorsunuz, diğerine *Yerli Malı* konulu bir şiir. Ben o *Yerli Malı* temalı şiiri okuyan öğrenciydim. Velhasıl, şiirle ilk buluşmalarım pek iç açıcı değil. Aynı başarısızlığı Ortaokul 1. sınıfta da Yahya Kemal'in *Akıncı* şiiriyle yaşadım. Anladım ki, aslolan şiir değilmiş, ben şiir okuyamıyordum.

Kendime haksızlık etmeyeyim. Şiir okuyamıyordum ama pekâlâ şarkı, türkü söyleyebiliyordum. Öğretmen, "Hadi bir türkü söyle!" dedi mi, eli kulağa atıp Ali Ekber Çiçek'ten "Başı pâre pâre dumanlı dağlar" diye bir türküye başlayabiliyordum. Sadettin Öktenay'ın "Aşkın kanununu yazsam yeniden", Mahzuni Şerif'in "Yalancısın inanmam", Teoman Alpay'ın "Nasıl geçti habersiz" gibi şarkılarını seslendirebiliyordum. Elektriğin olmadığı zamanlardı. Caminin yanındaki tepeciğe çıkıp ezan da okuyabiliyordum.

Çocukluğum at üstünde geçti benim. Dört yıl koşan yük atı üstünde uçar gibi gitmek en büyük zevkimdi. Attan düştüğüm günler de oldu ama at binmeyi hep sevdim. Horon bizde tay durmayı başardığımız gün başlardı. Düşünlerde az horon tepmedim. Ortaokulda üç yıl Akçaabat Halk Oyunları ekibinde oynadım. Ortaokul 1. sınıftayım. Halk Eğitim Merkezi salonunda Yangın adlı bir tiyatro seyrediyorum ve bayılıyorum. Sonradan öğreniyorum ki, Faruk Nafiz'in mektep temsillerinden biriymiş.

Beni çok etkileyen *Sokak Çocuğu*'yla *Yangın*'ı yan yana getirelim şimdi. Getirince ne olacak? Ben *Sokak Çocuğu*'nu tiyatroya aktarmış olacağım. Yazın yaylada arkadaşlarla babaanneme, onların babaanne ve anneannelerine tiyatro sahnelemiş olacağız. *Başkahraman Yaşar*'ı tabii ki ben oynayacağım.

İlk köy güzellememi saymazsak, yazmaya tiyatro ile başlamış oluyorum. İlkokulda müsamerelerin yıldızıydım zaten. Yazma, oynama, yönetme konularında tiyatroya olan bu ilgim, lise ve üniversite yıllarında da devam ediyor, öğretmenlik yaptığım

yıllarda oyunlar yazarak, yöneterek öğrencilerimle tiyatrolar sahnelememi sağlıyor. Tecelliye bakın ki, üniversiteye geçince de Türkçe Öğretmenliği Bölümünde Tiyatro ve Canlandırma, Tiyatro ve Drama Uygulamaları; Sınıf, Okul Öncesi, Fen Bilgisi Öğretmenliği programlarında; Sağlık Bilimleri Fakültesi'nin Hemşirelik-Ebelik-Diyetisyenlik programlarında Drama derslerine girmeme alt yapı oluşturuyor. Yolumuzu kader çiziyor. İyi ki çiziyor. Bizi gelecekteki rollerimize hazırlıyor.

İlk şiirim *Akşam Olurken*, ortaokulu bitirdiğim yıl, ulusal bir gazetenin kültür sanat eki *Elif*'te yayımlanıyor. Artık tescilli bir şairim. Aynı yıl ilimizde düzenlenen liseler arası şiir yarışmasında liseli bir arkadaş benim şiirimle birinci oluyor. Bu da beni, yarışmada adım geçmese de jüri tarafından onaylanmış bir şair yapıyor. Kendimi iyiden iyiye şair olarak görmeye başlıyorum.

Lise yıllarında *Köprü* ve *Zafer* dergilerinde şiirler, hikâyeler, denemeler yazıyorum. Bu dergiler dışında takip ettiğim üç dergi var: *Bilim ve Teknik*, *Hisar* ve *Türk Edebiyatı*. TÜBİTAK'ın *Bilim ve Teknik* dergisini takip ediyorum, çünkü fenciyim, matematikçiyim. Öğretmen Lisesi Matematik sınıfındayım. Bilimsel makaleler okuyorum, derginin arka kapak iç sayfasındaki soruları cevaplamaya çalışıyorum, alfabetikleri çözüyor, dergiye gönderiyorum. *Hisar*'ı gözüm kesmiyor nedense. *Türk Edebiyatı* daha ulaşılır görünüyor gözüme. Derginin başında Ahmet Kabaklı Hoca var. Dergide Sanat Fidanlığı köşesini Ömer Lütfi Mete hazırlıyor. Dergiye gelen yazıları, şiirleri o değerlendiriyor. Şiirlerini zevkle okuyorum. Kelimelerle ustaca oynaması hoşuma gidiyor. Gülce'sini, Kara Yol'unu ezberlemişim ama ne yalan söyleyeyim, ondan bayağı çekiniyorum. Şiirde hayli mesafe aldığımı düşünüyorum. Ömer Lütfi Mete tarafından eleştirilirimse bunu hazmedebilir miyim, bilmiyorum. Ne yapmalıyım? Oturup Ahmet Kabaklı Hoca'ya bir mektup yazıyorum. Kendimi tanıtıyorum. Şiire tutku derecesinde bağlılığımı vurguluyorum. Türk şiirinin bütün ustalarını okuduğumu, kendimi geliştirmeye

çalıştığımı, uzun vadede Türk şiirinde yer edinmeyi hayal ettiğimi kaydediyorum. Cüret bu ya!

Bir sonraki sayıda Bir Adım Daha şiirim yayımlanıyor. Kabaklı Hoca, o sayıya bir de not düşüyor: “Bu gence dikkat edin!” Bu da inanılmaz bir teşvik oluyor benim için.

Böylece *Türk Edebiyatı* dergisine paraşütle iniyorum. Ömer Lütfi Mete’nin eleştirilerine muhatap olmadan... Kabaklı hocama da Ömer Lütfi Mete ağabeyime de Allah’tan rahmet diliyorum.

Niyazi Birinci’yle ya da daha çok bilinen adıyla Yavuz Bahadıroğlu’yla tanışıyorum. Haftalık *Can Kardeş* dergisi çıkıyor o günlerde. Şiirler, hikâyeler, mini tiyatrolar yazıyorum. Birinci’nin teşviklerini görüyorum. Yazdığı uzun mektupta “Kuşlar Gibi Uçabilsem” şiirim için kullandığı “işte çocuk şiiri böyle olur” sözü çok yüreklendirici oluyor benim için. Endülüs’e Veda kitabını “İstikbalin büyük şairine” diye imzalıyor. Dergide Elmas Nine’den Masallar köşesi açıyor. Kendisiyle dönüşümlü olarak manzum masallar yazıyoruz. Çocuk edebiyatıyla tanışmam o dönemde gerçekleşiyor. Tecelliye bakın ki, bu tanışıklık beni yirmi yıl sonra üniversitede Türkçe, Sosyal Bilgiler, Sınıf Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği bölüm ya da ana bilim dallarında Çocuk Edebiyatı dersleriyle buluşturuyor. Akademik anlamda da Çocuk Edebiyatçısı olarak tanınmamı; kitaplar, makaleler yazmamı; editörlükler, son okumalar yapmamı; bilgi şölenlerinde bildiriler sunmamı sağlıyor.

İlavesinde ilk şiirim yayımlandığı ulusal gazetede Pencere diye bir köşem var. Heceyle yazdığım zehir zemberek politik taşlama rubailerimi o köşede yayımlıyorum. Taşlama tarzına yönelişim, lise yıllarında döne döne okuduğum Abdurrahim Karakoç’un etkisi. Necip Fazıl ve Faruk Nafiz de lisede döne döne okuduğum şairler arasında. Her ikisi de şiir yazdırma konusunda müthiş ilham verir. İçinde

“Atomlar, atomlar aklıma tuzak
Yıllarca arasam görünmez dibi
Fezalar ruhuna sarılı kundak
Ve ben orta yerde bir zerre gibi”

diye dörtlükler geçen şiirler yazıyorum ama sanki benim kalemimden Necip Fazıl konuşuyor.

Bir de mizahi hikâye serüvenim var. Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın İki Hödüğün Seyahati, Nedim Gürbüz müstearıyla yazan Gürbüz Azak’ın Reis Ne Almış? mizahi hikâye kitaplarını okuyunca mizahi hikâyeler yazmaya başlıyorum. Hatta Olanak Ülkesi diye mizahi bir roman da kaleme alıyorum.

Lise yıllarında aruza merak salıyorum. Sırf aruzu öğrenebilmek için aruzla şiirler yazmaya çalışıyorum. Gazeller, tuyuğlar, rubailer... Gazel devam etmiyor ama tuyuğ merakım, iki yüze yakın tuyuğ yazdırıyor bana. Rubai ise son kırk yılda vazgeçilmezim oluyor. Bekir Sıtkı Erdoğan’la tanışmam rubaiye olan ilgimi pekiştiriyor. Onun beni “rubainin son ustası” ilan etmesi de olağanüstü bir teveccüh. Arif Nihat Asya’nın rubaide bir rekoru vardır: 1843 rubai. Heceyle yazdıklarım da eklendiğinde üç bin beş yüz dolayında rubai ile o rekor bende artık. Elbette nicelik önemli değildir. Ama yazdıklarım arasında bin rubai vardır ki, Türkçenin yüz akı olmaya adaydır.

Lise son sınıftayım. Sadık Yalsızuçanlar, yayıma hazırladığı Yeni Şiir Antolojisi’ne benden de sekiz şiir alıyor. Benim için büyük onur.

At binerek, horon teperek, çobanlık ederek, harman sürerek, saban boyunduruk maketleri yaparak, tüm mahalle için iskemleler imal ederek; beştaş, uzuneşek ve çelik çomak oynayarak geçen, ancak baba özlemiyle gölgelenen bir çocukluk...

Mahalle odasında *Kesik Baş*, *Güvercin* hikâyelerinin okunduğu dönemlere yetiştim ben. Bütün mahalle bir odaya toplanır, içlerinden biri kutsal bir metni okur gibi okur, diğerleri can ku-

lağıyla onu dinlerdi. Bu da manzum metinlerle kulağımlı eğitmiş olmalı.

Yalnızca kişiler değil; olaylar, durumlar, ortamlar ve mekânlar da besliyor insanı ve şiirle buluşturuyor.

Şiirle tanışma ve şiirde karar kılma maceram böyle. Bende hikâye, masal, deneme, mensur şiir ve tiyatro da şiirle atbaşı yürüdü hep. Biraz maymun iştahlıyım galiba. Şiirde sabitkadem olamadım. Hafifletici sebeplerim yok değildi. Birinde yorulunca diğesinde dinlenmek istiyordum. Annem “Yorulduysan kazmayı bırak, küreği al!” sözünü sık tekrarlardı. Üstelik bunu benim gibi son derece tembel birine söylerdi. Ben de her seferinde “Anne, çok yorulduğum ama daha kazmayı bile almadım elime.” derdim. Farklı türlerde yazma konusunda anne sözü dinlemiş oldum ama bu kez de bir alanda derinleşme imkânından mahrum kaldım diye düşünüyorum.

Keşke sadece şiirle uğraşsaydım.

- *Azizim, hani “bir dokunduk bin ah işittik” hesabı oldu. Meğer kendinizde sakladığımız sormasam sizden sonraki nesillere bergüzar olarak kalabilecek bu hatırlarla birlikte akademisyenliğinizin dışında geleneksel şiirin bütün türlerinin yanı sıra mizahi yazılar yazdığınızı da öğrenmiş olduk. O zaman şöyle bir soru soralım: Gelenek nedir, geleneksel şiir deyince hece ya da aruz ölçüleriyle yazılan şiirler mi akla gelmeli? Bu gelenek ve “modern şiir” tartışmasının neresinde duruyorsunuz?*

Beni hoş görün ama bu “modern şiir” ifadesi hiçbir dönemde bana cazip gelmedi. Yıllar önce bir derginin editörü, şiirlerimi “eskimiş bir ses, yıpranmış bir söyleyiş, modern şiirden uzak” diye tanımlayınca uzun uzun düşünmüştüm. “Modern şiir” ne demek? Benim modern şiir yazmak istediğim ne malum? “Eskimiş bir ses” belki de benim bilinçli tercihimdir. O da geleneğe bağlılık olamaz mı? Geleneği günümüz şiirinin imkânlarıyla yeniden üretmek... Diyelim ki, böyle bir amacım, böyle bir çabam

var. Öyleyse “Neden modern şiir yazmıyorsun?” diye eleştirilmeli miyim? Attılâ İlhan’ın Elde Var Hüzün’ü modern şiir midir mesela? Peki, Sezai Karakoç’un Gül Muştusu? Yani modernlikten kasıt biçim mi, içerik mi, şairin dünyaya görüşü mü?

En kısa tanımıyla gelenek her yüzyılda suyundan kana kana içtiğimiz; yunduğumuz, sanat toprağımızı suladığımız bir ırmaktır. Anne gibi emzirir bizi, büyütür; geleceği inşa etme gücü verir. Kökümüz oradadır. Çünkü bilinen ilk Türk şairi Aprın Çor Tigin’le aynı dili kullanıyoruz. O “közi karam” diyordu, biz “kara gözlüm” diyoruz. Geleneği reddettiğini söyleyen şairler, galiba içerik bakımından bir farklılığı vurguluyorlar. Oysa aynı dili kullandığımız sürece gelenekten kopmamız mümkün değil.

Geleneğe bağlılık, farklı başlıklar altında değerlendirilebilir: Biçim olarak, içerik olarak, zevk olarak... Biçim anlamında etkilenmeyi sadece vezin, kafiye, redif unsurlarına hapsedmek de doğru değil. Bir kere bu unsurlar şiirin asli unsurları değil; dış yapı unsurları, yani tali unsurlar. Bir metni şiir yapan ne vezni ne kafiyesi ne de redifidir. Bu unsurlar bir metni şiir yapmaya yetmiyor. Sadece vezne ve kafiye bakarak bir şiiri gelenekçi ya da yenilikçi diye tanımlamak çok kolaycı bir yaklaşım olur. Diyelim ki, bir şair heceyi kullanıyor, hemen bir dudak kıvrıma hareketi, bir hafife alma tavrı ve “Halk edebiyatı tarzında yazıyor.” yargısı. Yanılıp yakılıp aruzla yazıyorsa durum daha vahim... Aynı alaycı ve küçümser yaklaşım: Bu çağda aruz da neyin nesi? Metin gerçekten şiir mi, değil mi? Ona bakmaya vaktimiz yok. Niyetimiz var mı? Şüpheli... Kabukta kalmak bu olsa gerek.

Geleneği çok geniş çerçevede düşünmek lazım... İslamiyet öncesine ait metinlerden klasik dönem edebiyatımıza, halk-tekke şiirinden, yenileşme dönemi edebiyatımıza uzanan köklü ve güçlü bir şiir geleneğimiz var. Listemizde Ki Ki de olmalı, Hoca Dehhanî de Yunus Emre de olmalı Şeyh Gâlib de Namık Kemal de olmalı, Yahya Kemal de... Bir başka açıdan, Mehmet Âkif, Tanzimat’la Türk İslam medeniyetinin sesi olmaktan uzaklaşan

şiiiri, klasik dönem şiiirinin beslendiği ana kaynaklarla yeniden buluşturmuştur. Bu bir gelenek inşasıdır. O hâlde kökü Âkif, gövdesi Necip Fazıl, dalları Sezai Karakoç olan bir gelenekten söz edebiliriz. Yahya Kemal'in Türk İslam medeniyetinin sesini arama serüveni de bir gelenek inşasıdır. Üç Ahmetler diye bilinen Tanpınar, Dıranas ve Tecer'le Necip Fazıl, hece şairlerinin açtığı yoldan Türk şiiirini kanatlandıran bir gelenek üretirler. Garip Hareketi'nin başlattığı da yeni bir gelenektir.

Orhan Veli'nin şiiirden vezni, kafiyeyi, redifi, söz sanatlarını, mısraı, şairaneyi kovması, Türk şiiirini mevcut gelenekten koparma girişimiydi. Belki de temel amaç, beşerî sözün ilahi sözle irtibatını kesmekti. Hâlâ takipçileri olduğuna göre, bunda Garip Hareketi'nin başarılı olduğu açık.

Beşerî sözün öykünebileceği ideal kaynak kutsal kitaplardır. Elbette kutsal kitaplar şiiir değildir. Ama şiiirsel özellikler taşır. İnşirah suresini hatırlayalım: "...sadrek..., vizrek, ... zahrek, ... zikrek." Bunun bir açıklaması olmalı. Anlam vurgusu bir kenara, Rahman suresinde "Febieyyi âlâi rabikümâ tükezzibân" ayetinin otuz bir kez tekrarlanmasının da bir açıklaması olmalı. Bu, bizi Kur'an'ın sesiyle ve ahengiyle de mucize olduğu gerçeğine götürmeli. Ve ritim! İhlas suresi: 1. ve 3. ayetler 7'li, ikinci ayet 5'li, son ayet 6+5=11'li hece. "Elhamdülillahi rabbi'l-âlemin" 6+5=11'li hece. "Ellezî enkada zahrek (Fâ'ilâtün fe'ilâtün) ve refa'nâ leke zikrek" (Fe'ilâtün fe'ilâtün). Yanılıyor muyum?

Biraz bilgi ama çokça ilgi, gelenele bağ kurmanın ilk şartı... Şiiir bilgisini hafife alamayız. Gelin görün ki, bilgiyi önemsiz bulan bir anlayışla karşı karşıyayız. "Lebdeğmez"i bilmek zorunda mıyım, Âşık Ömer de kim, "tardiye"nin kime ne faydası var; şarkı, şarkıcıların söyledikleri şey değil mi, gül mazmunu ne demek; simurg, kaknus, butimar konfeksiyon markası mı? Yazdıklarımızda yer vermeyeceksek niye bilelim ki? Ben serbest şiiir yazıyorum, heceyi ya da aruzu neden öğreneyim ki? Onlar eski-

de kalmadı mı? Hangi devirde yaşıyoruz? Soruları dilediğiniz kadar çoğaltabilirsiniz.

Bir öğrencimin ağzından “Hocam, ben, vezinli kafiyeli şiirlerden nefret ediyorum.” sözünü duyunca çok şaşırılmışım. Neden, bilmiyorum, bu ülkede Turgut Uyar şiir kitabına Divan adını koyduğu için eleştirilmiş ve kendini savunmak zorunda kalmıştır. Size de tuhaf gelmiyor mu?

Gelenek konusunda ön yargılarımızı törpülememiz gerektiğini düşünüyorum. Çağdaş bir Fransız şairi, sonnet, terza-rima, triyole gibi nazım biçimlerini, aleksandren veznini yadırgamıyorsa bize ne oluyor da “Bu çağda hâlâ mı bu vezin, hâlâ mı bu nazım birimi, hâlâ mı bu nazım biçimi?” diye efeleniyoruz? Shakespeare’le ilişkilendirilmek bir İngiliz şairi mutlu eder. Fuzûlî’nin mirasçısı olmak bir Türk şairini neden utandırır?

Anadolu coğrafyasındaki soy ağacımızın kökü Yunus Emre’dir. “Karlı dağların başında salkım salkım olan bulut / Saçın çözüp benim için yaşın yaşın ağlar mısın?” dizeleri pür şiirdir. Tanıdığım birçok şair “Bunu keşke ben söyleseydim” der. Ses de var, imge de biçim de var, anlam da... Buyurun, işte gelenek... Benim eklenmek istediğim gelenek işte bu. Yahya Kemal’in “imitidad” dediği şey. Guénon da Eliot da aynı şeyi söylüyorlar aslında: Geleneğin yenilenerek devam etmesi.

İmge vazgeçilmezimiz; anlam hakeza. Birbiriyle bilek güreşine sokmadan ses, imge ve anlamı bütünleştirebiliyor muyuz? Ben heceyi de aruzu da serbest tarzı da hiçbir komplekse kapılmadan kullanma eğilimindeyim. Serbest gibi görünen bazı şiirlerimde de hecenin farklı kalıplarını bir araya getirdim. Mesela 7’li, 11’li, 14’lü kalıpları, hatta aruzlu mısraları aynı şiire serpiştirdim. Gözle yaklaşıldığında serbest görünür, kulakla yaklaşıldığında ses ve ritim kendini ele verir. Ancak bunun için uyanık bir kulağa ihtiyaç var. Rubaiyi, tuyuğu kırık dizelerle serbest şiirin görseelliğine yaklaştırdım. Ustam Bekir Sıtkı Erdoğan onaylansa da eski zaman insanların derli toplu ruh hâline karşılık bu

çağ insanının kırık dökük, dağınık ruh hâlinin görüntüsünü vermek istedim. Kulak verildiğinde rubai ve tuyuğ kalıplarının sesi rahatlıkla duyulur.

Kulakla duyulması ve ayırt edilmesi gereken aruz kalıplarını nokta çizgi koyarak gözle bulmaya çalıştığımız bir sistemde ben de kalkıp nelerden söz ediyorum? Gerçekten kulağımız ritme duyarlı mı? “Ne gerek var?” denilecek, biliyorum ama şiir yazan genç dostlarımız dâhil, yüzde kaçımız, kulakla dinleyerek, parmakla saymadan bir şiirin hecenin hangi kalıbıyla yazıldığını söyleyebilir? Yine yüzde kaçımız bir şiirin aruzun hangi kalıbıyla söylendiğini kulakla ayırt edebilir? Şiiri kulağımıza tutup sesini dinleme alışkanlığımız var mı?

Öğretmenlik yaptığım yıllarda aruza sadece bir ders saati ayırırdım. Bando takımının trampetini sınıfa götürür, aruzun en çok kullanılan beş kalıbının ritmini öğrencilere duyururdum. Öğrenciler “Ali oğlum, seni vallahi sınıftan kovarım” ya da “Damdan düşenin hâlini damdan düşen anlar” cümlelerinin aruzla olduğunu öğrenince nasıl şaşırırlardı, bilseniz.

1990’lı yıllarda merhum Bekir Sıtkı Erdoğan ustamızdan dinlediğim bir hatırayı hiç unutmuyorum. Hocamız, Alman Lisesi’nde edebiyat öğretmenliği yaparken ortaokul öğrencilerine aruzdan söz etmiş. Farklı ses dizilerinin kalıpları oluşturduğunu söylemiş. Bu kalıplardan birinin ritmini de “Yedi milyon yedi yüz yirmi sekiz bin yedi yüz” biçiminde sayılarla öğrencilere duyurmayı denemiş. Bir öğrenci, bu ses dizisini hem duymuş hem de aynı ritimde bir şiir yazmış. Şiirin bir dizesi şöyleymiş: “Sana dil dökmeyi bilmem ne olur anla beni.” Bu dizeyi dinleyen kişinin kulağında “Fe’ilatün fe’ilatün fe’ilatün fe’ilün” ritmi uyanıyor mu? “Fe’ilatün”ü geçelim. “Ali Akbaş, Salı Saltuk, Karagümrük, Kızılırmak, Yedigöller” diyelim. Ritmi duyuyorsak İstiklal Marşı’mızın da Çanakkale Şehitlerine şiirinin de Süleymaniye’de Bayram Sabahı’nın da ritmini duyuyoruz demektir. Ne var ki, edebiyat öğretiminde zevkli ve eğlenceli bir ritim alış-

tırması olabileceken, kalıp ezberleme uygulamalarıyla aruzu işkenceye dönüştürüyoruz. Sanki özellikle yapıyoruz bunu. Yokuşa sürme, korkutma, yıldırma... Sonra da aruzla alay etme... Alın size tuhaf bir öğretim yöntemi... Hani sevdirecek, nefret ettirmeyecektik; hani kolaylaştıracak, güçleştirmeyecektik. Edebiyat öğretmenlerimizi asla suçlamıyorum. Onlar da aynı eğitim basamaklarından geçiyorlar. Duyamadığınız bir sesi nasıl duyuracaksınız?

Kafiye deyince de yarım, tamdır, zengindir, tunçtur (Ne demekse!), o kadar... Çeşidini bulmaktan işlevi ve şiire eklediği ses imgesi üzerine eğilmeye fırsat kalmıyor. Yine ses, yine ritim...

Kaldı ki kafiye öyle çok da ayıplanacak bir unsur değil. Âşık edebiyatında adı "ayak"tır onun. Şiir onun üzerinde yürür. Tarih boyunca yüzlerce kez kullanılmış ve yıpranmış örnekleri tekrarlamamak ve özgün ses benzerlikleri kurmak kaydıyla kafiye, çağrışımlar uyandırarak şaire hareket alanı açabilir, buluşlar yaptırabilir. Eminim ki, Kar Mûsikîleri şiirindeki "kar sesi" imgesi, Yahya Kemal'e kafiyenin kanatlarında gelmiştir. Çünkü birinci dizide şair, "Bin yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu." demişti. İkinci dizinin "Bin yıl sürecek zannedilen kar sesidir bu." olması kaçınılmazdı. "Kar sesi" öyle gönül kamaştırıcı bir imgedir ki, Bahaettin Karakoç ustamızın şiir, Talat Ülker dostumuzun deneme kitabına künye olmuştur.

Gerçi Yahya Kemal'e, "Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol / Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol." beytinde, vedalaşan insanlara "el" yerine "kol" sallatan da kafiyenin azizliği olmuştur. Kafiyeyi eğip büken, Hazret-i Davut'un demiri hamur kıvamında yoğurduğu gibi yoğuran şairimiz Necip Fazıl'dır. Üstat özgün ve şaşırtıcı kafiyeler bulma konusunda eşsizdir. Ancak o da "İskele" şiirinin "Geldi yorgun ve hazin / Hiç de sezdirmeksizin, / Sularda kabrimizin, / Yolunu açan vapor" dördlüğünde

“bekliyor” ve “zor” kelimeleriyle kafiye kurabilmek için iki yüz otuz yıllık “vapur”u “vapor” yapmakta sakınca görmez.

Klasik dönemin mazmununu imgeye dönüştürdük. Şiiri daha bireysel kodlarla yazıyoruz artık. Bakın, “yazıyoruz” diyorum. “Yapıyoruz” diyenler de var; Dağlarca gibi, Berk gibi, Yavuz gibi... Oysa geleneğin dilinde şiir, yazılan değil, yapılan değil, söylenen bir söz. Attilâ İlhan da bir yerde “Ben şiir yazmıyorum, yapmıyorum, söylüyorum.” diyordu. Bu, geleneğe ses yönüyle eklenmenin ifadesi... Aynı zamanda şiirin müzikle akrabalığının göstergesi... Soruya soruyla dönelim: Gelenekten yararlanmak nasıl olmalı? Attilâ İlhan’ın divan şiirini imbikten geçirerek serbest gazeli üretmesi gibi. Dağlarca’nın Şeyh Gâlib’e Çiçekler’de klasik şiirle çağdaş şiir arasında ideal bir vezin ve içerik dengesi kurması gibi. Sezai Karakoç’un geleneğe içerikle bağlanması gibi... Cahit Külebi’nin söyleyiş olarak halk şiirinden beslenmesi gibi. İlâ-âhir...

- *Günümüzde aruz ölçüsü ile şiir yazanlar “divan dairi”, hece ölçüsü ile şiir yazanlar “halk şairi” olarak tanımlanmaya çalışılıyor maalesef. Bu konuya bir açıklık getirelim. Bir şair yayımladığı bir kitabındaki şiirlerinin tamamına yakını aruz ölçüsüyle yazdığına divan, hece ölçüsüyle yazdığına ise halk şairi mi sayılır? Bu karmaşayı daha karmaşık hâle getirmeden divan ve halk şairi deyince ne anlıyoruz?*

Vezinler birer müzik âletidir. Aruz, hece, serbest hepsi birer çalgı... Benzetme bana ait değil. Yahya Kemal 1922’de Dergâh’ta yayımladığı yazıda “Vezinler -ister aruz olsun ister hece- cansız birer âlettirler: Tıpkı mûsikî âletleri gibi.” diyordu. Suut Kemal Yetkin de ölçü için “ölü bir kalıp” ifadesini kullanıyordu ki aynı kapıya çıkar. Yetkin’e göre vezne hayat veren şairin nefesidir.

Orhan Gencebay bağlama çalar ve şarkılarında da sürekli kullanır. Bağlama bizim halk müziğimizin ana çalgısıdır. Peki, Gencebay halk müziği sanatçısı mıdır? Coşkun Sabah udüdür. Onu

udsuz şarkı söylerken hiç gördünüz mü? Ud, klasik Türk müziği sazıdır. Peki, Coşkun Sabah, Türk müziği sanatçısı mıdır?

Kullanılan müzik aletlerine takılıp kalmamak gerekir. Zevke, imgeye, anlama, temaya, içeriğe bakmalıyız. Müzisyenin elindeki çalgıya bakıp “bu popüler müzik yapıyor, bu caz müziği yapıyor” gibi genellemelere gidemeyiz. Popüler müziğin çalgılarıyla Sümânî türküleri söyleyen, hem de çok güzel söyleyen genç sanatçılar yok mu? Öte yandan bir müzisyene neden tambur çalılıyorsun da gitar çalmıyorsun; neden ney üflüyorsun da piyano çalmıyorsun gibi dayatmalarda bulunmayı hoş karşılamamak gerekir.

Her müzisyen piyano çalmak zorunda olmadığı gibi, kanun çalmak zorunda da değil. Kim, hangi müzik aletini çalmak istiyorsa çalsın. Biz, onun o perdeler arasından çıkardığı sese kulak verelim, ürettiği müziğe bakalım. Kulağımızı ve ruhumuzu okşayan bir melodi çıkıyor mu? Aslolan o. Büyü, kullanılan çalgıda değil, çıkarılan sestedir.

Yahya Kemal, Ok dışında bütün şiirlerini aruzla yazdı. Özellikle Eski Şiirin Rüzgârıyla kitabında gazel, kaside, tahmis gibi klasik dönemin nazım şekillerini kullandı, kırktan fazla rubai kaleme aldı, Hayyam’ın elliye yakın rubaisini Türkçeye kazandırdı. “Divan şairi” değil, yaşadığı yüzyılın şairiydi.

Arif Nihat Asya’nın yedi şiir kitabı aruzla yazılmış rubailerden oluşur. Bayrak şairimiz hecede de aruzda da serbest şiirde de ustadır. Fetih Marşı hecedir ve destan şiirine yatkın bir mizacın güçlü sesini duyurur. “Secaden kumları” diye başlayan naati, serbest bir şiirdir ve Türk edebiyatında bir benzeri yoktur. Soralım: Arif Nihat, divan şairi midir, halk şairi midir, serbest şiirin temsilcisi midir?

Daha önce söyledim sanıyorum, Turgut Uyar, Divan diye bir kitap yayımladı 1971’de. Modern söyleyişle gazel, rubai gibi nazım biçimlerini birleştirdi. Münacat, naat gibi nazım türlerinde

metinler yazdı. Ancak bunları çağdaş şiirin söyleyiş tarzıyla güncelledi. Kitabın adı Divan'dı ama klasik dönemin divanlarından farklıydı. Biçim ve tür adları klasik dönemden ödünç alınmıştı ancak şiirler içerik bakımından eski örneklerle benzemiyordu. Kitapla ilgili eleştiriler karşısında şair kendini savunmak zorunda kaldı. Şairin Divan'da geleneğe dönmek gibi bir niyeti yoktu. Söyleyebileceği şeyleri başka bir biçimde söyleyememişti. Halk şiirinden yararlanmayı da düşünmüştü ama halk şiirinin kalıpları çok baskındı, kemikleşmişti, o kalıpların dışına çıkmak imkânsızdı.

Günümüz şairi halk şiirine yöneldiğinde kişiliği siliniyordu. Yeni bir halk şiiri ortaya koyamıyorsanız ki bu mümkün değil, halk şiiri duyarlılığı ve biçimleriyle şiir yazılamazdı. Kalıplar şairi tutsak ediyordu. Oysa divan şiiri günümüz şairine biraz daha, hatta birazdan daha çok devinim imkânı veriyordu. Turgut Uyar'ın savunması aşağı yukarı bu şekildeydi. Şair, açık açık "bakın, yanlış anlamayın, ben Divan diye bir kitap yayımlamakla, divan şiirinin tür ve nazım biçimlerini kullanmakla divan şairi olmuyorum, şiirime bir hareket alanı açıyorum, demek istedi. Yanlış anlamıyorsam tabii...

Bir kere, sanatçıyı kendini savunmak zorunda bırakmak en hafif ifadeyle şık değil. Ön yargıları yıkmanın atomu parçalamaktan zor olduğunu Einstein mı söylemişti? Turgut Uyar'a yönelik olan da bir ön yargıydı. Yazık ki bizim bu tür ön yargılarımız var.

Hatırlayın, Attilâ İlhan da Plehanov estetiğine bağlı olduğu hâlde nasıl olup da aşk şiirleri yazdığı konusunda kıyasıya eleştirilmişti. Çünkü aşk, burjuva şairlerin işiydi. Marksist sosyalist bir şairin aşkı yalnızca topluma ve işçi sınıfına yönelik olabilirdi. İlhan da şiirlerinin arka planına yerleştirdiği ideolojik içeriği vurgulayarak kendini savunmuştu. Yani Ben Sana Mecburum, hiç de zannedildiği gibi bir aşk şiiri değildi.

Nâzım Hikmet'e ve onun 17 Haziran 1951'de bir yük gemisiyle Romanya'nın Köstence şehrine, oradan da Rusya'ya kaçışına gönderme yapıyordu. Yani şilebin sızdığı yer sevgilinin gözleri değil, Nâzım'ın gözleriydi.

Konumuz bu olmadığı için oraya girmeyelim. İstenirse uzun uzun çözümleriz. Hangi kodlar hangi nesnel karşılıklara gönderme yapıyor? Söyleriz. (Söyleriz deyince Behçet Necatigil'in şiir kitabını da anmış olduk.) Elbette bu, Ben Sana Mecburum'un aşk şiiri olarak okunmasına engel değil. Sadece şiirin derin yapısındaki ikinci anlama ulaşmaya çalışmak. Mıh gibi akılda tutulan nedir? Gözler neden büyür? Sevgilinin gözlerinden neden bir şilep sızır? Hazirandaki mavi benekli çocuk kimdir? Çok şey söylenebilir.

"Divan şairi"ne, "halk şairi"ne döneyim. Behçet Necatigil'in şiir kitaplarından biri Divançe adını taşır. Necatigil, Divançe adlı kitabın şairidir ama "divan şairi" değildir. Mehmet Çınarlı, aruzu kullanmıştır; klasik dönemin gazel nazım biçimini arı duru bir Türkçeye yenilemiştir. Bu onu "divan şairi" yapmamıştır. Muhsin İlyas Subaşı, Aşkname'de aruzla yazdığı rubaileri bir araya getirmiştir. Adını Azmizade Haleti'yle aynı paragrafta anıp "divan şairi" kategorisine sokmuyoruz. Ümit Gürelman, Mediha Şen Sancakoğlu aruzla şarkı sözleri yazmışlardır ama "Nedim de şarkılar yazmıştı, Nedim divan şairi, öyleyse Gürelman ve Sancakoğlu da divan şairi midir?" diye sormuyoruz.

Bekir Sıtkı Erdoğan, Nihaî mahlasıyla, tamamı aruz vezniyle yazılmış şiirlerle mürettep bir divan oluşturdu. Biliyorsunuz, mürettep divanlar kasidesinden gazeline; musammatından mukattaat ve müfredlerine, varsa tarih manzumelerine; münacatından naatine, hem tür hem de nazım biçimi olarak eksiksiz divanlardır. İçinde her harfle kafiye oluşturulmuş en az bir gazel vardır. Her harfle en az bir gazel yazmamışsanız kitabınız Divan olmuyor zaten; Divançe oluyor. Bekir Sıtkı Erdoğan, bir divan oluşturacak kadar şiir yazdı ama bu onu "divan şairi" yapmadı.

Aruzü Beşir Ayvazoğlu da kullandı Yağmur Tunalı da Ali Gnvar da aruzla Şiir yazdı, Seyhan Erözçelik de... Pek çok isim sayılabilir. Saydığım isimlerden hiçbiri divan Şairi olarak anılmadı. Bu mümkün de değil zaten. Şu açıdan mümkün değil: Klasik dönem edebiyatımız Türk İslam medeniyetinin ifade aracıydı. İslam'ın Kur'an, sünnet, icma, kıyas gibi temel kaynaklarından; tefsir, kelam, fıkıh bilimlerinden, İslam tarihinden, peygamber kıssa ve mucizelerinden, tarih içinde oluşmuş zengin tasavvuf birikiminden besleniyordu. Ve bence en önemlisi, kolektif bilinçte ve zihin haritasında aynı kodlarla temsil edilen mazmunları yani sembollerini kullanıyordu. Bugün biz böyle ortak semboller kullanıyor muyuz? Yani Şairlerin, bütün okurlar tarafından aynı biçimde anlamlandırılan ortak bir simgeler dünyası var mı?

Mazmunlar Şiir kamusunun ortak sembolleridir. Bugün bir mazmun edebiyatı kurmak mümkün mü? Biz, Türk İslam medeniyetinin Şiirini yazma iddiasında mıyız? Şiirimizin kaynaklarına bakalım. İslam'ın temel kaynaklarından hangileri var; hangilerinden, ne kadar besleniyoruz?

Sorunun ikinci ayağına gelince: "Halk Şiiri" demeyelim ister-seniz. Çünkü orada sadece türküler ve maniler var. "ÂŞık tarzı Şiir" diyelim. Heceyle söylüyorsa koŐması, semaisi, varsağısı, destanı, güzellemesi, koaklaması, lebdeğmezi, atıŐması, taŐlaması; aruzla söylüyorsa divanı, satrancı, vezniâheri, selisi, kalenderisi; Tekke Şiirini eklerseniz ilahisi, demesi, Őathiyesi... Nasıl bir zenginlik, Allah'ım!

ÂŞık tarzında da belirleyici unsurlar var: Şiir söyleyen kişinin okuryazar olmaması, sözünü saz alarak söylemesi, bâde içmesi, usta ırac ilişkisi içinde yetişmesi, doğaçlama Şiir söyleyebilmesi, atışma yapabilmesi gibi. Zaman içinde bu unsurlardan bir kısmı ortadan kalkmıŐ olabilir. Günümüz âşıkları okuryazardırlar. Örgün ya da yaygın eğitim almış, hatta yükseköğrenim bile görmüş olabilirler.

Örnek üzerinden gidelim isterseniz. Tayyib Atmaca hece ölçüsüyle şiir yazıyor. Mesela Döş Defteri kitabındaki şiirlerin tamamı hecenin 11'li ölçüsüyle yazılmış. Âşıklar Meclisi'nde siyaset sahnesinin aktörlerini birbiriyle atıştırmış. Söz Açarı kitabında Mehmet Gözükara ile usta bir âşık gibi kurallara uygun deyişmeler yapmış. Bugünlerde Âşık Cemal Divanî ile atışıyor. Bütün bunlar Tayyib Atmaca'yı halk şairi yapar mı? Tayyib Atmaca saz çalıyor mu mesela? Şöyle sazı eline aldığı anda doğaçlama bir deyiş atar mı? Usta çırak ilişkisi içinde mi yetişmiştir? Bade içmiş midir peki?

Malûm, âşıkların bir de rüyada bade içme meselesi vardır. Âşık, bir gece rüyasında pir elinden bade içer, saz çalıp söylemeye başlar, bir sevgiliye tutulur, diyar diyar dolaşır. Bu, âşıklığın tescilidir. Bade hikâyesi olaya gizem katıyor. Âşıklığa kutsallık kazandırıyor. Ee, şamanın, kamın, baksının, ozanın mirasçısı olmak kolay mı? Olaya pozitivist ya de rasyonalist açıdan yaklaştığım zannedilmesin. Badeye karşı olduğum düşünülmesin. Tamam, Sümmanî gibi âşıklar bade içebilirler, Allahualem içmişlerdir de. Buna inanırım. Ama günümüzde uyağı tutturabilen, saz çalabilen bazı âşıkların sözleşmiş gibi bade içtiğini söylemesi pek inandırıcı gelmiyor bana. Haddimi aşmak da istemem, ahkâm kesmek de... Kuşkuyla yaklaştığım için günümüz âşıkları beni affetsinler. Geleneğe saygılıyım. Ozanlar Kahvesi'ne çok gitmişimdir. Çok divan, güzelleme, koçaklama, atışma dinlemişimdir. Reyhanî'yle, Nusret Torunî'yle, Hüseyin Sümmanoğlu'yla sohbetler etmişimdir. Reyhanî'nin O Gelin türküsünü dinlerken ağlamışlığım vardır. Çobanoğlu, Taşlıova, İhsanî, Ruhanî gibi âşıkları da severim. Âşık Fuat Çerkezoğlu çok yakın dostumdur. Onun Köroğlu edasına hayranım. Bakın, ben de durup dururken bir savunma tavrı içine giriverdim. Neden, bilmiyorum. Yanlış anlaşılma kaygısı belki. "Âşık kültürüne karşı mısın yoksa?" sorusuna muhatap olmamak için...

Özetle söyleyeyim: Hiçbir şair sadece hece ölçüsünü kullandığı için “halk şairi” sayılamaz. Ziya Gökalp’ın, döneminin genç şairlerine hece ölçüsünü kullanmalarını tavsiye ederken ellerine birer bağlama tutuşturduğunu düşünmek ilginç bir fantezi olabilir. Filozof Rıza Tevfik’i elinde sazla, doğaçlama türkü söylerken düşünmek de çok eğlenceli.

Abdurrahim Karakoç’u, rüyasında pir elinden bade içip ertesi gün omuzladığı sazla Mihriban’ı aramaya çıkmış bir âşık olarak hayal etmek de hoş. Fantezinin sınırı yok. Aksi gibi, fantastığı de çok severim.

Haksızlık etmeyeyim. Saz çalamayan âşıklar da var. Âşık Ali Rahmanî böyleydi mesela. Lebdeğmez ustasıydı. Onlara “kalem şuarası” deniyor bildiğim kadarıyla. Ancak bu da aynı sözlü kültürel gelenek içerisinde şekilleniyor. Faruk Nafiz Çamlıbel, bütün kaynaklarda hecenin beş şairinden biri olarak geçer. (Aslında “Beş Hececiler” tabiri de çok tuhaftır. O beş şair hececi de Halide Nusret, Şükûfe Nihal, Kemalettin Kamu, Ömer Bedrettin, Ahmet Kutsi, Necip Fazıl, Dıranas, Tanpınar neci?)

Han Duvarları şairi, şiirlerinin sadece yüzde 38’ini hece ile yazmıştır. Hayatının son döneminde aruzla yazdığı çok sayıda gazel vardır. Yassıada’da yaşadıklarını kaydettiği Zindan Duvarları, aruzla kaleme aldığı dörtlüklerden oluşur. Hece ile yazdığı koşma, semai gibi nazım biçimlerine bakarak Faruk Nafiz’e “halk şairi” diyemediğimiz gibi aruzla yazdığı gazellere ve kıtalara bakarak “divan şairi” de diyemeyiz.

Sadece kullandığı vezne bakarak kimi şairlere “divan şairi” kimilerine de “halk şairi” diyorsak bu nesnel bir tanımlamadan ziyade belki de o şairlere olan duygusal tavrımızı yansıtıyordu.

Başta söylediğimi tekrarlayayım: Şairin elindeki çalgıya değil, o çalgıyla çıkardığı sese ve o sese eşlik eden söze bakmamız gerekir.

- Edebiyat dergilerinde şairlerin isimlerini kapatıp şiirleri okuduğumuzda neredeyse yayınlanan şiirlerin tamamına yakını sanki bir şair tarafından yazılmış şiirler gibi. Bu biraz da geleneği bilmeden geleceğe şiir bırakmaya çalışmak gibi bir şey. Günümüz genç şairlerinin gelenekten beslenme gibi bir alışkanlıkları olmadığından şiirleri bize dokunmuyor. Şairlerimiz ya da şiirimiz nereye gidiyor?

Benzer bir soruyu “oraya” diye cevaplamıştı Cahit Zarifoğlu. “Oraya” derken, tarif ettiği aydınlık bir adres vardı merhumun. Ancak bende bu sorunun cevabı yok. Yani şairlerimiz ya da şiirimiz nereye gidiyor, gerçekten bilmiyorum. Politik bir cevap olsun diye, “Nereye gitmesi gerekiyorsa oraya.” diyebilirim ama bunun da kaçak güreşmek olduğunu herkes bilir.

Tarih boyunca en güçlü olduğumuz sanat dalı şiirdi, bundan eminim. Hâlâ öyle... Bugün unutmuş olsak da biz, şiiri hakikat, şairi hakikat habercisi olarak gören bir gelenekten geliyoruz, Hafızamız üzerindeki tozları silkelemekte işe başlayabiliriz.

Akademik çalışmalarım sırasında bir hayli dergi taradım. Fazla geriye gitmeden, 1930’lu 40’lu yılların dergilerinde şiiri yayımlanmış yüzlerce isim gördüm. Zamana direnebilenler ayakta kalmış, diğerleri tarihe karışmış. Zannediyorum, bu her yüzyılda böyle. 16. yüzyıldan edebiyat tarihine geçen kaç şair var? Zâtî, Fuzûlî, Bakî, Ruhî, Taşlıcalı Yahya, Hayalî, Nev’î, Figanî, Muhibbî... Bu kadar mı? Bunlar, o yüzyılda eser veren yüzden fazla şairden ilk akla gelenler. Ağâh Sırrı, klasik dönemden modern zamanlara bin dolayında divan kaldığını söyler ki kaybolanları da hesaba katarsak bu önemli bir birikimdir.

Yaklaşık olarak beş yüz yılda bin divan. Her şairin bir divanını olduğunu farz edelim, her yüzyıla iki yüz şair düşer. Ben 16. yüzyıldan ilk aklıma gelen on ismi saydım. Peki, yüz doksan şair nerede? Şuara tezkirelerinin sayfalarında... Bazıları oralarda da kendine yer bulamamış olabilir. Kalburun üstünde kalmak kolay değil.

Önce şiirin çok kolay olduğu algısından başlamalı. Fiziğin, estetiğin, matematiğin zor olduğu yerde şiirin kolay olması ilginç!... Müzik, resim, bale, heykel, tiyatro, mimari de zor; roman ve hikâye de. Peki, şiir bu kadar kolay mı? Bilgi, kültür, birikim, donanım, sabır, emek, çaba gerekmiyor mu? Al kalemi eline, geç klavyenin başına, yaz, şiir olsun!

Her sanatın çıraklık, kalfalık ve ustalık dönemleri olmalı. Sanatçı, Necatigil'in deyişiyle önce gurbet burcundan geçmeli. Bu dönemi sağ salim tamamladıktan sonra her şair belki de şöyle düşünmeli: Benim şiir yazmam için, yazmayı hayal ettiklerim daha önce hiçbir şair tarafından yazılmamış olmalı. Yani bir şiir kültürüne ihtiyacım var. İslamiyet öncesinden klasik döneme, Tanzimat'tan günümüze Türk şiir tarihini ve örneklerini incelemeli, "Şimdiye kadar neler söylenmiş, nasıl söylenmiş; ben bunlardan farklı olarak neler söyleyebilirim, nasıl söyleyebilirim?" sorularının cevabını bulmuş olmalı. Onlar gibi, onlar kadar ya da onlara benzer şeyler söyleyeceksem bu, sözü israf olmaz mı? Ayrıca insanlar neden "gibi" olanı okusunlar ki, aslını okurlar.

Kimi şairler bizim yerimize konuşur, sözcülüğümüzü yaparlar. Dıranas'ın Olvido'su benim duygularıma da tercüman olur. Mehlika Sultan'ın bir şairi de benim. Otel Odaları diye bir şiir yazamam çünkü Necip Fazıl o şiiri benim adıma da yazmıştır. Zarifoğlu'nun Sultan şiiri benim de yakarışımdır. Böyle yüzlerce şiir sayabilirim.

Daha eskiye gidelim: Haddimi aşarak Yunus Emre'nin bütün şiirlerine gözü kapalı imzamı atarım. Fuzûlî'nin Su Kasidesi ortak şiirimizdir. Bâkî, "Söylemez küsmüş bana canana söylen söylesün / N'eyledim ol yâr-i âlîşâna söylen söylesün" matla beytiyle başlayan gazeli benim adıma da söylemiştir. (Birkaç yıl önce internette, özür dilerim, genel ağda gezinirken, bu gazelle ilgili "9 Haziran 2010 Çarşamba, 13:54 tarihinde Bâkî tarafından eklendi" bilgisine rastlayınca hem şaşırmış hem de çok seviniştim. Üstadın sosyal medyayı böylesine etkin kullanması ve

ölümünden dört yüz on yıl sonra öte taraftan şiir göndermesi güzel bir sürprizdi benim için. İşin tuhafı “Genel ağa fazla güvenmeyin.” diyordum öğrencilerime.)

Gelenekten yararlanmak için usta çırak ilişkisini ve meşk usulünü hatırlamak gerekiyor. Yani önce bir ustanın eteğine yapışmalı, dizini kırıp rahleitedrisine oturmalı ve onun gibi şiir söylemeye çalışmalı. Dağlarca’nın genç şairlere vezin alıştırması niteliğinde bir öğüdü var ki, hiçbir genç şairin bunu kabul edeceğini düşünmüyorum.

Elli tane kalın defter alacaksın. Her defter en az yüz sayfalık olacak. Bu defterlerden her birinin üstüne Türkçemizde en çok kullanılan 15 hece, 35 de aruz kalıbını yazacaksın. Her defteri o kalıpla yazılmış şiirlerle dolduracaksın. Her dizeyi mezar taşına yazar gibi özene bezene yazacaksın. Defteri bana getireceksin, bakacağım. Her defter vezin ya da başka yanlıklar yapılmadan doldurulmuş mu? Doldurulmuşsa bu elli defteri yırtacaksın, istediğin gibi şiir yazmaya başlayacaksın. “Vezinsiz ve kafiyesiz yazacağımıza göre ne diye böyle çaba gösterelim” diyen gençlere de şu cevabı veriyor Dağlarca: “Bunlar senin elinin sertliğini, dile olan yabancılığını alacak.

Sözcüklerin gerçek ağırlıklarını parmaklarında duyacaksın. Yazarken serbest şiirde de bir başka ölçü olduğunu göreceksin.” Sözlerini şöyle bağlıyor Dağlarca: “Aruzu bilmeyen, heceyi bilmeyen biri, şiire yakın olamaz.”

Dağlarca’nın tavsiyelerine uymak çok zor, hatta imkânsız görülebilir. Attilâ İlhan da benzer bir anlayışla her şairin aruz ve heceyi kullanabilecek seviyede bir ses eğitiminden geçmesi gerektiğini düşünüyor. Bir teklifi var şairin. Diyor ki: “Benim düşüncem şu: Şairlerimizi birer aruz ve hece şiiri yazmaya mahkûm edelim, doğru düzgün yazmayanları ihraç edelim.”

Elbette kimse kimseyi şiir dünyasından ihraç edemez. Bu sevimli bir nükte sadece... İkisinin ortasını bulmak gerekirse aru-

zun Türkçede en çok kullanılan beş kalıbıyla birer gazel yaz, ilave olarak birer tane de rubai ve tuyuğ dene; hecenin 7'li kalıbıyla bir semai, 8'li kalıbıyla bir varsağı, 11'li kalıbıyla bir koşma yaz getir, göreyim. Başarılı bulursam onları çekmeceye koy, anı olarak sakla! Artık kendi şiirini yazabilirsin. Aruzla ya da heceyle şiir yazma! Serbest yaz! Ama önce dille hesaplaş! Ses ve ritim eğitiminden geç! Kelimelerle oynamayı öğren! Simyacı ol! Tabii bu arada şiirin gelmiş geçmiş bütün ustalarını oku! Genel ağdan değil, kitaptan...

Dünya tatlısı bir öğrencim vardı. Şiir kitabı çıkarmak istiyordu. Dosyasını getirdi bir gün. Baktım. Şiir hevesine sözüm yoktu. Ama kitap yayımlamak bir iddia sahibi olmaktı. Şiir üzerine biraz sohbet etmek istedim. Kimleri okuduğunu, Türk şiirinde nasıl bir boşluk gördüğünü ve hangi eksikliği tamamlamak istediğini sordum.

“Kimleri okudun, okuyorsun?” sorum boşlukta asılı kaldı. “Hiç kimseyi okumadım” deyiverdi öğrencim. Şaşırdım. Boş bulunup “Neden?” diye sordum. Cevabı netti: “Etkilenmemek için.” “Ah, keşke etkilenseydin,” dedim. “Bu iş etkilenmeyle başlar. Önce kendine bir usta seçersin, onun gibi söylemeye çalışırsın. Sonra kendi sesini bulursun.” Bazı genç arkadaşlar çok sabırsızlar. Bir an önce yayımlama ve paylaşma telaşındalar. Oysa sanat sabır ister. Bir demlenme, mayalanma işidir.

İlhamın kanatlarında uçmak güzeldir ama sanatın bir de işçilik boyutu vardır. Tamam, Yahya Kemal gibi, hele hele Tanpınar gibi işçiliği abartma, ama büsbütün de hafife alma! Bilirsiniz, Tanpınar günlüklerinde sık sık Eşik'ten bahseder. “Bugün yine Eşik üzerinde çalıştım. Bir mısra bile yapamadım” diye yakınır. Bir şiir üzerinde yaklaşık on yıl çalışmak için Hazret-i Eyyub'la akraba olmak gerek. Tanpınar'ı hoş görmek lazım. Hocası Yahya Kemal Rindlerin Ölümü'ndeki “siyah” kelimesini on küsur yıl bir cam kırığı gibi zihninde taşımış, “serin” kelimesini keşfedince azaptan kurtulmuştu.

Her şairin özel bir sözlüğü olmalı. Gelenekten ve standart dilden ödünç alınmış kelimeleri kendine mal etmeli şair. Örnek mi? “Rind”, klasik dönemin kelimesiydi ve yanında “zahit” olmadan şiire giremezdi. Fuzûlî de “rind-i şeyda” idi. 20. yüzyılda Yahya Kemal “rind” kavramını aldı, “zahit”ten ayırıp kendi sözlüğüne ekledi. Bildiğim kadarıyla “velhasıl” kelimesini de şiirde ilk kullanan Yahya Kemal’dir. “Çile” deyince Necip Fazıl’ı, “eleğimsağma” deyince Sezai Karakoç’u hatırlıyoruz. Bu, şairi üslup sahibi yapan özelliklerden biri... Şairin kelime serveti kadar, mısra ve imge kurma çabası da önemli. Garip sayesinde mısrayı kaybettik biz. Nersirde cümleyi kaybetmek neyse şiirde mısrayı kaybetmek de odur.

İkinci Yeni ile imgeyi şiirin yüzük taşı yaptık. Şairin parmak izi sayılan sesi ve ritmi de Garip’le yitirmiştik. Haklısınız. Dergi sayfalarında şairin ismini kapatalım, şiirin kime ait olduğunu bulmak, üniversite sınavında tam puan almaktan zor. İstisnaları var ama çok az.

Günümüzde üslup sahibi olamamak ciddi bir sorun. Üslup oluşturamadığımız gibi, üslup sahibi şairleri de tanıyamıyoruz. İkinci söylediğim, okumama özrümüzden kaynaklanıyor. Kitap okumak da ne? Zaten kitap Arapça “ktb” kökünden gelmiyor mu? Yani yazılan bir şey... Okunacak bir şey olsaydı “kra” kökünden türetilirdi.

Tek bilgi kaynağımız genel ağ. Tanpınar’ın Bir Adın Kalmalı şiirini beğendiğini söyleyen öğrencime, “Emin misin, Tanpınar’ın böyle bir şiiri var mı?” diye sorduğumda “Google’da öyle yazıyor.” deyiverdi. Tanpınar’ın şiir kitabına bakmak zor olsa gerek. “Şiiri okur musun?” dedim. Okudu. “Evet, salaş yalvarmanın korkusunda talan” ifadesine kadar zor dayandım. “Bak,” dedim, “Tanpınar’ın şiir kitabını baştan sona okusaydık, üslubuna biraz aşına olsaydık, iki cihan bir araya gelse Tanpınar’ın ‘salaş yalvarma’ ifadesini kullanmayacağını bilirdik.” Öğrencim hâlâ Google amcanın 53 saniyede listelediği sayfada... “Peki,” dedim, “bu şiirin Tanpınar’a ait olduğunu ispatla; arabam da bu

ayki maaşım da senin olsun.” Fakülte kütüphanesi ders yaptığımız sınıfa yirmi metre mesafede. Aradan iki yıl geçti. Öğrencimden hâlâ ses yok.

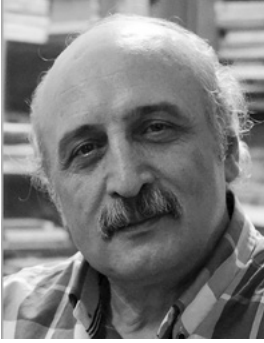
Şairi üslubundan tanıyamamanın başka örnekleri de var: Can Yücel mesela. Bilirsiniz, argodan beslenen küfürlü bir dili vardır. Bir kitabını dikkatle okuduğunuzda üslubunu çözersiniz. Nerede görseniz “Bu Can Yücel’in şiiridir” diyebilirsiniz ya da altında Can Yücel imzasını gördüğünüz bir şiirin ona ait olup olmadığını rahatlıkla söylersiniz. Gelin görün ki, bugün genel ağda elli dolayında şiir Can Yücel adıyla servis edilmekte... Üstelik bazıları şiir de değil. “Bağlanmayacaksın, Her Şey Sende Gizli, Asla Keşkelerim Olmadı” vs. vs. Daha da vahimi, bakanlığımızın 2013-2014 öğretim yılında 10. sınıflar için okullara gönderdiği Dil ve Anlatım kitabında Her Şey Sende Gizli şiiri Can Yücel’in imzasıyla yer almıştı. Çok utanmıştım; o ders kitabına doğrudan ya da dolaylı katkı yapmış herkes adına...

Okumamız yok, yazmamız çok! Bilgiyi üstün değer kabul eden gelenekten koptuk. Alan bilgisini gereksiz görme lüksümüz var mı? Keşke okumakta açgözlü olsak da yazmakta perhiz yapsak... Yine uzattım, farkındayım. Bir orta yol bulmaya çalışayım: Şiir konusunda kimse kimseyi yargılamasın. Herkes sözünü söylesin. “Benim söylediğim şiirdir. Bunun dışındakiler şiir değildir” dayatmasına geçit vermeyelim. Hükmü zamana bırakalım. En adil hükmü o verecektir. İnce elekten mi geçirir, imbikten mi geçirir, bilemem ama sonunda herkesin notunu verir. Elli yıl beklemek yeterli. Tarih sabırlıdır ve elli yıl, tarih için bir göz kapama açma süresi bile değildir.

Biz kalbimize tutunalım, fitratımıza sıkıca sarılalım, geleneğin cömert çeşmesinden su içelim, onu yenileyelim. Çağdaş şiirin imkânlarından yararlanalım. Güncelin ve ideolojik söylemlerin tuzağına düşmeden estetik bir düzey yakalamanın peşinde olalım. Yazının da yazgı olduğunu unutmayalım. Allah Kerim.

[Hece Taşları, S. 56, 2019, s. 5-14]

Dr. Öğr. Üyesi Tacettin ŞİMŞEK

1961'de Gümüşhane'nin Torul ilçesine bağlı Altınpınar köyünde doğdu. Konya Ereğli İvriz Öğretmen Lisesi ve Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Siirt-Eruh Lisesinde edebiyat öğretmenini olarak görev yaptı. Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi'nde araştırma görevlisi oldu. Eski Türk edebiyatı alanında yüksek lisans, yeni Türk edebiyatı alanında doktora yaptı. Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesinde öğretim üyesi. Akademik araştırmaları yanında şiir, hikâye, deneme, tiyatro gibi türlerle ilgilendi. Çocuklar için şiir, hikâye, oyun ve masallar yazdı. Şiir ve yazıları *Türk Edebiyatı*, *Doğuş Edebiyat*, *İlkyaz*, *Mina*, *Çizgi*, *Yedi İklim*, *Hece*, *Karçıçeği*, *Palandöken*, *Taşra*, *Sühan*, *Harşit*, *Beyazdoğu*, *Elif*, *Cümle*, *Dil ve Edebiyat*, *Hece Taşları*, *Açikkara* gibi dergilerde yayımlandı. 2006'da Kültür Bakanlığı'nın *Dünya Mevlevihaneleri* belgeseline; 2013'te Cumhurbaşkanlığının himayesinde Konya Selçuklu Belediyesi, TİKA ve Konya Aydınlar Ocağı'nın birlikte gerçekleştirdiği *Büyük Selçuklu Mirası* adlı belgesele, 2016'da yine Cumhurbaşkanlığının himayesinde çekilen *Kervan* adlı belgesele metin yazarı olarak katkıda bulundu. "Türkçem Eyvah!" adlı tiyatro eseriyle 2004'te Türk Dil Kurumu Onur Ödülü'ne layık görüldü. 2014'te Türk Dünyası Mühendisler ve Mimarlar Birliği, Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı, Avrasya İpekyolu Üniversiteler Birliği, Türk Dünyası Yazarlar ve Sanatçılar Vakfı, Türk Dünyası Belediyeler Birliği ve Kafkasya Üniversiteler Birliği'nin ortaklaşa düzenlediği *Şehir ve Edebiyat* konulu uluslararası şiir yarışmasında birinci oldu. *Çocuk Edebiyatı*, *İlköğretimde Drama*, *Okul Tiyatrosu*, *Okul Öncesinde Drama ile Matematik Öğretimi*, *Okuma Eğitimi*, *Yazma Eğitimi*, *Dinleme Eğitimi*, *Konuşma Eğitimi*, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, *Eylülce* (Şiir), *Kırk Aynada Gül Yankısı* (Şiir), *İlkyaz Tatili* (Çocuklar için şiir), *Yeşil Gözlü Kardan Adam* (Çocuklar için hikâye), *Sözün İzinde* (Tayyib Atmaca ile Deyişme) yayımlanmış kitaplarından birkaçı.

“Yeryüzünde aşk yorgunluğu var”

- *Sizi tanıdığım zamanlardan bu zamana kadar, hayatın penceresinden bakarken devamlı şiire odaklanıyorsunuz? Doğrusunu söylemek gerekse ilk zamanlarda metafizik boyutlu güzel şiirleri yazacak donanımda olacağınızı tahmin etmiyorum, şiirlerinizde bir başka şairin parmak izlerini aradım ama bulamadım. Çırağı, kalfası kendisi olan bir usta şair olmanızın serencamını konuşalım istedim. Gönül ağacınıza şiir aşısını ne zaman vurdunuz?*

Bize, kelamı öğretip kalemi tutturana hamdolsun. Sevgilinin ıslanmış aşk yağmurlarında ıslanmak nasip olsun. Âmin.

Şair olarak kodlanmış, öyle yaratılmışsanız, hayatınızın her anında şiir ile yürürsünüz. Şiir, sizin içinizde sönmeyen köz gibi hüznünüzü tutuşturur da hangi yana dönseniz o şiirden közün yakıcılığını yeryüzü yatağında hissedersiniz.

Üzerinize çektiğiniz acı yüzlü yorganlar üşütür, yastık yaptığınız şiir uykusuz bırakır. Şiir, üşümeleri, yaraları kapatır. Bir kuşun daldan uçtuğunu görürsünüz ama o uçtukten sonra salınan ince dalın şiirden bir iz bırakmasını, bir rüzgâr bırakmasını şair ruhlu olanlar görür belki de. Salınan o dalın rüzgârına nice uçurtmalar bırakmak şairin gerekliliği ve şiirinin içindeki yaşamışlığının sonsuz uğultusudur.

Kül içinde kalemlerle karıştırıp çığı bulmak şaire yakışıyor. Yeryüzü penceresinden bakan şair insanların acısını kaleminin ucuna kadar hissederek yaşamalı. Ki şair, hayat ortasına 40 derece ateşle bırakılmış, denizini bulmaya çalışan ra hatsız bir nehir-

dir. O, çağının tanığı olmalı ve düşmeyen bu ateşle de geleceğe akmalı-aktarmalı.

Şair kendini şiir kelimeleriyle yakmadıktan sonra şiir mi tüter ruhunda. Ve şair, közlü kalemını yontarken insanlığa acı verenlerin üzerine çingılar sıçratmalı.

Diğer anlamda da o çıkardığı çingılar yetimin, öksüzün saçlarına bir yıldız gibi yağmalı, yüreği sessiz nehir çağlayanları gibi derin bir annenin ocağını yakmalı, ıssız uzak gözlerindeki fakirliği ceplerinde taşıyan babanın bacasını tüttürmeli. Hayatın ucundaki yanığı ve yangını şair hissetmeli. Şiir duygu yaralarını kapatmalı.

Biz yandıığımız yerlere zezem döker de yağmur motifli acımızı dindiririz dualarla. Biz bir olma denizinin hüznü misafirleri, abdest tazeleriz aşk kıyılarında.

Şair, Şem'dir. Aydınlatmalı karanlıkta kalan saatleri. Aşka pervanedir o. Aşk gelir yaktırır şairde kendini ve şiirde sönmeyen bir kandil gibi asılır yüreğimize. Seccadesi gül motifli odalarımız şiirin sesiyle aydınlanır. Ve şem eriyip de kendi karanlığında kaldığında bir kuyudan seslenir gibi seslenmeli Yaratan'ına: Rabbim karanlığımı yak...

Bir mum cesedi gibi kalmamalı o, eseriyle önümüzde چراغ olmalı. Ve şair, hüznü boy verdikçe, şiirini, sanatını derinleştirip daralan duygularımıza nefes aldirmalı.

Yaratanın verdiği derin varoluş sancılarını kaleminin ucuna kadar hissetmeli. Cebinde taşıdığı dağlarında çiğdem ışığını, lale eğilişini, nergis sezilişini, sümbül derinliğini kaybetmeden şiir vadilerinde vaktini çoğaltmalı ve kuş seslerini kalbine fermuarlamalı. Ve şehirleri taşıdığı cebinde sessizliğin çığlığını, tebesümsüz sokakları, selamın unutulduğu caddeleri, değerler unutuluşunu, ahlakın sarsılışını kavratmalı şiirinin şehrinde. Çağın ortasında yanan ateşle kalemiyle esenlik serpmeli.

İşte şair vaktin ucundaki hayatın dolambaçlarında kaybolmadan aşk kapısını ararken, kendi içine bıraktığı şiirsel izlerle kendini bulup kendi içinde kaybolması; bu anaför şiirin düzlüklerine çıkarır.

Şeyleri olduğu gibi okuyucuya sunmaya da gerek yok. Onu olduğu gibi okuyorsunuz zaten; burada şairin şiirini süzgeçlerden geçirerek anlattığı bir olgunun soyut boyutu öne çıkıyor. Şair biraz da mistik bir gizemliliği içinde kanatarak metafizik bir duyguya taşıyor şiirlerini.

Kelimelerin sevinçli gömleğini hüznün düğmeleriyle ilikleyip onu olgunluğun en mutena askılarına yerleştiriyor. Bu da fiziğin üşüyen tenine giydirilmiş soyut bir duygu sıcaklığı.

Burada şiir normal bakış boyutunun üzerine çıktığında anlamsız kelime yığınlarının boşluğunda da savrulmamalı ve her harfin yer çekimine direnç geliştirmesine izin vermeden ayağı toprağa basan, anlamı kendi içinde kilitler açtıran bir şiir dili ile kuşatmalı varoluş sancılarını.

Şiirin içindeki bir “hû” kaç katlı duyguların üzerinde bir sesleniş sesi değil midir? Bir “hû” yüreğimizdeki kaç şiir odasının kapısını açtırır.

Siz, soyut bir düşünceyi kanunuza karıştırmazsanız, hayalinizle süslediğiniz aşkı teninize giydiremezsiniz. Şiiriniz açık denizlerde kaybolan rotasız bir gemi gibi salınır durur. Aşk ile üflenen o ruhun gizleri içinde kendini yaşayan insan-şair aşkı bulmalı ki o zaman yaratılışın bitimsiz güzelliğine yol alsın ve menzile vardığında da sevgiliye karşı utanmasın.

Şair, hayatını, yaşanmışlığını aşk ile temize çeker, kelimeleri onunla yıkar, vakit aynalarına onunla bakar ve en latifi bulmak için harfler yontar şiirine. Şiir de kendine yüklenen güzel anlam boyutuyla dağılan sezgilerimize gizini verir, kırışmış duygularımıza bir çekidüzen verir; çağ ile sığılaşmış hayatımıza derinlik-

leri katar, dilimize çöreklenmiş çatallı kelimelerin zehrini alır ve varoluş sancılarımızın ağrısına ortak olur.

Siz yaşadığınız çağın içinde medeniyetinizden aldığınız ruhu, tarihinizi, bilgi birikiminizi, yeryüzündeki bulanık-berak nehirlerinizi içinizdeki şiir ikliminde işler-süzer ve bir bütün olarak vakte sunarınız. Her şair kendi ikliminin yağmurunda ıslanmalı ve içindeki güneşlerle ısınmalı. Ruhunda oluşturduğu üslup ritmini yüreğinin tellerinden geçirerek, kalemi tezene yapıp duygularının en sızılı yerlerine dokunarak kendi-toplumun kadim notalarını çıkarmalı şiirine. Ne kadar kendi iç ikliminde yaşarsa o kadar hazırlıklı olur yazına-kışına. Şiirin içinde üşümeye de hazırlanır, ısınmaya da.

Siz, -yağmur mu bulutu ıslatır, bulut mu yağmurun sıcaklığı- sarmalındaki sağanağı düşünürken ıslanmış oluyorsunuz zaten. Şiir de işte bu ıslaklığın ruhta hissedilebilmesi. Gönül, uçsuz bucaksıza varmanın baharına pencereler açma telaşında. Sezgi kuşları şairin kırılğan dallarına konma yarışında.

Şairin şiir serüveni sezgi kuşunun akıl dallarına yuva yap tığında başlar. Sezgi kuşu uçup da ufukta kaybolurken, şairin iç bakışları tekrar salınan dala dönüp baktığında başlar. Sezgi Kuşu burada uçsuz hayalin başlangıcı, salınan dal da yeryüzünün-insanlığın bitimsiz hayat serüveni. İkisinin arasında kalan şair de soyutla somut arasındaki kalemine aşk aşılı yapan çağının sorgulayıcısı, aktarıcısı.

Size, o duruşla duruma baktıran da yaratıcı. Yaratıcının size verdiği yetenekle yukarıdaki anlattığım öykülemeyle başlar şiir uçmalarının başlangıcı. Ben şiir uçmalarına 6-7 yaşlarında başladım. Şöyle ki; Dedemin biri çok iyi hikâyeci, diğeri de şairdi. Bulduğu yörede hikâye anlatmakla meşhur dedemi dinleyerek büyüdüm. Zaman o vakitler dedemin cebinde genç bir kardelen gibi, ben de ise bir saklambaç oyununun ebesine olan mesafe kadardı. Dedemin hikâyelerinde kaybolan gemilerin denizleri gibi kabarırdı içim ve sonsuz bir kayboluşun rahatsızlığı gelip

kalbime otururdu. Beni, sanki şiir vadilerindeki serüvenimi başlatmak için bindiğimiz atın eyerinin önüne oturturdu. Binboğa dağlarının gizemli güzelliklerine doğru yola çıkardık. Atımız Sarıkız yürürken yelesi ne güzel salınırdı. Dağların arasında, o küçük patika yolların sessizliğinde, hangi tarafa gidecekse kulağını o tarafa döndürmesi ne çok hoşuma gitmişti. Vadinin sessizliğinde Sarıkız'ın nalları taşlara değdikçe çingilaşan sessizlik o kadar derindi ki, içimdeki büyüyecek korkuları dedemin sıcaklığı altında hep eritmiştim.

Bazen kaynak sularının berrak çekiciliğini durup yudumluyor, -dedem hep avuçlarıyla su içirirdi bana- biraz da ardıc ağaçlarının kokulu gölgesinde oturup dedemin tabakasından çıkarıldığı tütünü itinayla sarmasını seyrediyordum.

Dedem, köye gitmeyip de bizde kaldığı günler, sobanın yanındaki mindere oturur, tabakasını çıkarır, bağdaş kurup oturduğu şalvarının üzerine koyar, duyguları kadar ince bir sigara sarardı. Dedemin duyguları yağmur sessizliğindeydi. Kendi içine yağar, hep karlar biriktirirdi kalbinin kışlarına... Bunu sonraları daha iyi anlamıştım. O, benim şiir vadilerindeki masal kahramanımdı ama içinde şükreden sükût kuşlarının ötüşlerini hep duydum.

Masal kahramanımdı. Çünkü dedemin bitmeyen bir hikâye anlatma özelliği vardı. Bu konuda dedem çok meşhurdu. Köye gittiğim zamanlar köylü birçok amca gelir dedemi dinlerdi. Öyle ki dedem bir hikâyeye başladığı zaman odada derin bir sessizlik olur, dedemin hikâyesi içindeki atlılar, su kuyusu önünde uyuyan devler, devasa kuşlar, uçsuz uçurumlar, padişahlar ve üç kız üç oğlan odanın içine dolardı. Ben bazen korksam da dedemin bana bakıp bir tebessüm etmesi, korkularımın atlıların terkisine binip gitmesini sağlardı... Ne kadar güzel anlatırdı dedem hikâyeyi. Bütün hikâyelerinin içinde dedem var gibi gelirdi bana ve 'anladın mı' kelimesini bir hikâyede yüzlerce kullanırdı. Oda, sigara dumanı içinde kalır, misafirler birbirlerini görmekte zorlanır, o uzun kış gecelerini sobayla beraber dedemin uzun hikâ-

yeleri ısıtırdı. Bir hikâyesi yatsı namazından sonra başlar sabah namazına kadar sürerdi. Anlattığı hikâyenin uzun serüveni kırpiklerime asıldıkça uykuya direnmeye çalışır, uykusuzluğa dayanamaz uyurdum.

Uyandığımda güneş yıldızları yakmış, mağaraların bütün uğultuları kaybolmuş, vadiler ıssız bir hikâye odasına dönüşmüş, dağın dumanları çekilmiş, lavlar sıçratarak kızaran soba sönmüştür. Yere serilen minderlerin üzerine sinen masal sıcaklığı dinleyicilerle beraber gitmiştir. Bu ne acı bir durum ki çok üzülür gün boyu hikâyeyi bitirememenin huzursuzluğunu taşırdım ceplerimde.

Dede, sen, hikâyelerinden taşan cennet ırmaklarından su içmeye mi gittin. İşte dedem beni bıraktığı gibi hikâyesinin kahramanlarını da bırakıp gitti. Hiç güneş görüp de erimeyen bir çiy kaldı kalbimin yaylalarında... Şimdi, o yaylalarda, benim görüp de duyduğum küçük ardıc kuşları da dedelerini kaybetmiştir. Evet, bu serüveni burada bitirip tekrar şiirin aynasına bakalım.

Siz duyguyla hayatlar arasına şiir aşıları yaparsınız, aşı tutup da büyüdükçe hüznün dalları ve siz güz mevsimlerine baharlar örtmeye çalışırsınız. Güz büyüdükçe ilkyazlar üşür de şairin içi gazellenir. Yani insanlığın dramını, hüznünü, bitimsiz telaşını, değerler kargaşasını, teknolojinin duyguyu çelikleştiren soğukluğunu, aşkın sığ göletlerini, sevgi durağanlığını yaşadıkça o aşılıp büyüttüğünüz ağacın gölgesinde oturamıyorsunuz, meyvesi kekre, yiyemiyorsunuz.

İşte gönül ağacına şiir aşısını vurduğunuz günden itibaren sızıyor gövdeniz. Bu sızılardan sonra şiirinizin hem çırağı hem de ustası oluyorsunuz, çünkü her insanın sızısı kendi ruhunda başlıyor. Size sızısız günler dilerim efendim.

- *Sizinle ekranda yapılan bir söyleşide “Ben fotoğrafı çekmeden önce fotoğrafı kafamda çeker ondan sonra deklanşöre basarım” demiştiniz. Ben de bu cümlelizden hareketle soruyu şiire çevire-*

rek şöyle sorayım: Şiiri kafanızda kurguladıktan sonra mı kâğıda aktarıyorsunuz?

Yeryüzünde o kadar aşk yorgunluğu var ki. İnsanlık artık metal çağın çelikleştiren ağrısıyla yürüyor... Şair şiirine kelimeler bileyor. Çığlık çığlığa annelerine sığınan masum çocukların üzerine bombalar yağdırılıyor. Şair kaleminin ucuna kızgın kelimeler sürüyor...

Yüzüne açlığın derinliği çökmüş küçücük yavrular bir lokma hayat için annelerinin gözlerinin içine bakıyor... Şairin şiir tutan kelimeleri sağanaklarda kalıyor. Yufka yürekli diyarı Anadolu'nun ekmeğine bal şeklinde acılar sürmeye çalışılıyor... Şair kelimelerine uykusuzluğu öğretip elif gibi durmaya talim ettiriyor.

Kudüs'te yağmur yüzü bir annenin gözlerine çekilmiş tel örğünün kanattığı evlat acısı; kendi toprağına dikemediği bir sevinç goncasının rüzgâr yorgunu gazelleri yüreğimize düşüyor... Şair çiviler büken kelimeler biriktiriyor yüreğine; Kudüs topraklarına haykıran şiirler diyor.

Caddelerde metallere tutunamayıp düşen aşkları topluyor. Siz hayatımızın tam ortasındaki bu yaşanmışlıklar altında ruhuza her gün çingilar düşer de düşer. Şairin yüreği zaten benzi ne dokunmuş bir pamuk tarlasıdır. Bu durumda şair ruhu kelimeleri yakmak için ateş almasın mı, bu ateş kaleme akmasın mı bu kalem kâğıtları yakmasın mı bu yanmışlık insanlığa bir şeyler anlatmasın mı? Ruhunuz tutuşup harlandıkça teninizdeki ağrıyı hissetmiyorsunuz.

Şiiri çağıran iç ateş çoğalıyor, ruhun bütün odaları havasız, yağmur bulutu yok, bunaltı, telaş, ateş yürek saatine dokunduğu an çatlamış içinizdeki şiir dağı o an denizde dökülse üzerinize sönmez bir dünyanın içindesiniz, vakit fokurduyor, ilk patlak verilen yerden her şiirin ilk hecesi "aşk ile çıkıyor şiir. Siz şiirin uzay boşluğundan tekrar dünyanız dönüyorsunuz. İçinizde bo-

şalan yerlerde şiirin Zümrüdü Anka külleri kalıyor. Siz yeniden ruhunuza sürtünen kelimelere şiirler ezberletmek için vaktin bir kuytusunda ağrıtan anlamlar fısıldıyor, fısıldadıkça mısralar dillenmeye başlıyor hayatın satır aralarında... Bu, tekrar bir kanatlanış...

İçinizdeki şiir dünyası dönüp duruyor duygular ekseninde. Şiir günü üzerine giyiniyor gece ısınıyor-ışıyor şiirle. Yirmi dört saat şiir devinimi devam ediyor şairin. Şair saatini şiir saatiyle yine şiirlere kuruyor. Şiirin inceliği ve dua ile efendim.

■ Çok az şiirleriniz yayınlanıyor ama çok şiir yazıyorsunuz. Bugüne kadar 1997 yılında Kırağı Şiir Dizisi Yayınları arasında çıkan Güvercin Vadisi Şiirleri kitabınızdan başka şiir kitabınız yayınlanmadı. Öyle tahmin ediyorum ki on şiir dosyanız kitap olmak için sıra bekliyor. Yaklaşık 22 yıldır yeni şiir kitabınızın çıkmasını bekleyen dostların daha ne kadar bekleyecekler?

Şair, her dakika şiirin derinleştirilmiş hücreleri içinde. O, tek kişilik o hücresinin parmaklıklarını kalem olarak kullandıkça çoğalıyor özgürlüğü. Hayattan, kalemin ucuna değen bir kıvılcım, ruhumuzda harlı harmanlar savurtuyor. Bu varoluş kıvılcımı hayatın her tarafında var ve şairin kalemi o kıvılcımı almak için yontulmuş bekliyor. Eğer şiiriniz kendi içindeki ateşi kurutup küllelenmiyorsa, mütemadiyen yansın; bir gün o ateşten -bir mısra ateş te olsa- şiir ocakları tütecek, şaire de üşümeyen sayfalar kalacaktır belki de.

Gerçek şiirin üzerine yağmur da yağsa sönmez, çünkü yağmur da şiirdir. Belki de su değen yanlarından çelikleşir şiir. Dergilerle aramda raptiye ile tutturulmuş çitler var. Şair şiirini dergiye gönderiyor.

Bu dijitalleşmiş çağda mektup göndermekte çok kolay artık... *Mektuplar beyaz sayfalara dökülmüş ağıt olarak kurudu; posta kutuları kuytu yalnızlıklar içinde kilitli kaldı...* Şiir gönderen şairin karşısında bir muhatap yok. Şiir incelik dilidir, nezaket dilidir ve saygı

dilidir. “Bu şiirinizi şu sayımızda yayınlıyoruz ya da şiiriniz sayfalarımızda ağırlık yapmayacak.” cümlesi fazla uzun değil. Bu durum da zaten ruhu yontulmakla incelmış şairin gücüne gidiyor. Bir anlamda sanat karşılıklı tebessüm dilidir. Bu durum, şiir yüklü yürek için fazla yeterli bir olumsuzluk.

Dergiler, şiir mayası verilmiş gençlere, o birinci hamur sayfaları arasında yer vermeli, şiir ile yanmış yürekleriyle onları pişirmeli. Şiirin mektepleri dergiler değil midir? Yıkılan kadim şiir köprüleri onarılıp, üzerinden şiir atlarıyla geçilmeli. Bütün enerjisini şiire veren ve şiirin acısını çeken gençlerle, şiirin bitimsiz kıyılarına doğru yürünmeli. Şiirin gölgeğinde ötüşen kuşları sessizce dinlemeli, uçanlar uçsun, onlar başka mevsimlerin kuşudur artık.

Evet, sizin de yıllarca mutfağında bulunduğunuz Kırığı Şiir Dizisi Yayınları arasında çıkan Güvercin Vadisi Şiirleri kitabından sonra kitabım çıkmadı. Bu hep beklemenin ince sessizliği altında sofralar kuramamanın serzenişinden olmalı.

Şu sıralar kitap hazırlıklarım da var. Biraz da fotoğraf sanatıyla ilgilendiğim için, her gün instagram sayfasında paylaşılan fotoğrafların altına ya kitabımdan veya o an yazdığım, ya da dosyalarımın bir şiiri paylaşarak, dostlarımla şiirin hüznü vadedilerinde buluyoruz. Şiirin diri dirlik ağaçlarından hüznüler silkeliyoruz, ırmaklarla-kuşlar şiir dili ezberliyoruz. O vadilerde buluşup lirik yalnızlıklar devşirip denizlere akmak ne güzel. Şiirin, o bitimsiz denizinde kalınız efendim.

- *Edebiyat dergilerinde fazla görünmemeniz başkaları tarafından az üreten bir şair olarak algılanabilir ama yakından tanıdığım için her gün bir şiir yazdığınızı biliyorum hatta şiire besmele çekip başladığımızda bir ay içerisinde kitap boyutuna ulaşacak şiirler yazıyorsunuz. Dosyaların demlenmesini mi bekliyorsunuz ya da bu durum ne zamana kadar böyle devam edecek?*

Etrafta fazla görünmek eskitiyor şiirin yeni elbiselerini. Az görünmek özlemi artırmaktır. Özlemi artırmak mı istiyorsunuz dersiniz aşk özlemlerle koyulaşır ve asil rengini alır. Evet, şair şiir yazmak için kendini zorlayan birisi olmalı ve fakat şiirin o uğultulu vadisine inen şair de ümmetin gözlerinin içine bakmalı, ülkesinin sızılarına merhem olmalı, duygu eteklerine temizlenmiş ırmakları toplamalı, yaralı kuşlara kalbinde bir gök açmalı, sesi alınmış yağmurlara ses olmalı, yalnız kalanların çığlıklarına kulak olmalı, bir annenin gözyaşlarını saklamasını görmeli, babanın delik ceplerine yama olmalı, çocukların dudak bükümlerini doğrultmalı ve şair merhametle yaşlanmalı ki hayatının her saniyesi bir şiir olarak kalsın yeryüzü saatlerinde.

Çünkü şairlerin hüznü ikinci boyludur. Onlar kelimelerin taşkın gölgeleridir. Çünkü şiir, derin kıvıltıları ile rahatsız eder şairini; şiir, aynada kendini görmek için sır ister. Çünkü şair, her gün duygularında akşamın rengi tüllendirir puslu pencerelerinde. Yatağını unutan ırmakların yalnızlığını taşır onlar. Çünkü şair, her gün iblisin katran mürekkebinde kalemine bulaştırmadan, helal ile beyazlatılmış kâğıtlarda şiir sözleşmeleri yeniler. O, her gün uykularının içine uykusuzluklar serpiştirmeli, şairin tam uykusu vaktin ölümüdür.

Şiir her gün, sessizlikle ruhun buluşma saatidir; tefekkür saatidir. Şair bu sessizliği kaleminin cızırtıları ile kaleminin içine alır ve o da bir ses olarak, şiir olarak bu sessizliği bozar. İşte bir ay içinde yazılan kitap, ramazan ayının o sükûnetli sessiz gecelerinde oluşuyor. O kutlu gecelerin billur saatlerinde bedeninin yiyeceklerden arınması, hafiflemesi ruhu asıl olana, metafizik alana daha da yaklaşıyor, şair masivadan uzaklaştıkça şiir kendini çağırıyor; duyguların temizlenmesi sizi şiire daha da çok yaklaşıyor. İşte sizin sorunuzdaki bir ay içerisinde yazılan kitap bu kutlu ay içerisinde tamamlanıyor.

Demlenmek demiştiniz. Şiir demlensin. Tenden cana geçene kadar; tenden kemiğe inene kadar ve hatta kelimeler kendi es-

rikliği içinde kllenene kadar demlensin. İnsan, kendi öz suyu ve yalnızlığıyla demlenmiş, hayat lekelerini gömleğine döken bir yudum can değil midir? Siz şiiri yazın efendim, onu saklasanız da eğer yazılan şiirse kokusuyla, rengiyle ve ışlıtıısıyla kendini haber verir. şair, çekildikçe parlayan tespihler gibi şiirleri de okudukça pırıldayan mısraların peşinde olmalı ki önünü görebilsin.

şirin sağanağı altında huşuyla kalınız efendim.

[*Hece Taşları*, S. 57, 2019, s. 4-8]

Yasin MORTAŞ

Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesi Alımpınarı köyünde 1967'de doğdu. Afşin Lisesi, Sağlık Yüksek Okulu ve İşletme Fakültesi mezunu. Sanat edebiyat için çalışıyor. Şiirleri *Kırağı*, *Dolunay*, *Hece*, *Hece Taşları*, *Dergâh*, *Türk Ede-biyatı*, *Yitiksöz*, *Yedi İklim*, *Türk Dili*, *Edep*, *İnsan Saati*, *Yalnız Ardıç*, *Alkış*, *Usare*, *Güzlek*, *Güneysu*, *Bengisu*, *İstanbul*, *Birnokta*, *Mostar*, *Gülbang*, *Bir Edebiyat Yaprağı*, *Yarpuz*, *Gergef*, *Yolcu*, *Yoldaki Kalemler* gibi dergilerde yayımlandı. Edebiyat dalında yurt içinde birçok ödüle layık görüldü. Ulusal ve uluslararası birçok şiir etkinliğine katıldı. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi tarafından "Yılın Kahramanları Edebiyat Ödülleri"nde Türk edebiyatına katkıları ve başarılarından dolayı takdir ödülüne layık görüldü. Fotoğraf sanatıyla da ilgilenen Mortaş'ın National Geographic başta olmak üzere birçok fotoğraf ödülü ve sergileri bulunuyor. Türkiye Yazarlar Birliği, Kahramanmaraş Edebiyat-Sanat Derneği ve Kahramanmaraş Fotoğraf ve Sinema Amatörleri Derneği üyesi. Şiirlerini 1997'de *Kırağı* Şiir dizisinde yer alan *Güvercin Vadisi Şiirleri* adlı kitapta topladı.

“Has şiirin genetiği değişmez”

- *Yarım yüzyıldan fazla şiirle irtibatınızı koparmadınız. Lise yıllarında başladığımız şiir yolculuğunda kimlerden etkilendiniz kimler yüreğinizin penceresine ayna tuttu?*

a.

Şiirle irtibat başlar -ki; bu belki de başa gelecek en kötü şeydir-, ama hiç bitmez; bu da bir insanın hayatında göreceği en büyük lütuftur, diyor ya bütün bilenler, doğrudur. Bu yüzden de kopması, kopulması, koparılması mümkün olmayan bir bağlanmadır.

Sonuç olarak kendini ifâde etme biçimidir, şiir. Diğerleri gibi... Resim gibi, müzik gibi, sinema gibi... Belki de müzikten sonra, ama insanın yalın ürettiği müzikten sonra, en aracısız sanat, en yalın, en içten sestir şiir.

Bir belgeselden aklımda kalan yürek acıtıcı bir sahne var. Erkek aslan, yeni bir dişi bulursa ve onun küçük yavruları varsa, o yavruları tek tek boğarak öldürüyor. Bunun böyle olacağını, o erkeği kabul eden dişi de çok iyi biliyor. Yavrularını gözden çıkarıyor yani, yeni bir eş bulduğunda.

Bir dişi aslan bebeklerini boğulmuş görünce, onları bütün kalbiyle öptü, kokladı, acıdı, ağladı ve sabaha kadar geceyi ağıtıyla doldurdu. Sabahleyin, bebeklerini boğan, ama kendisinin erkeği olarak seçtiği aslanın ardı sıra yürüdü gitti.

Ben anladım ki, müzik, kendini ifâde etmede, şiirden bir adım öndedir, aracısızdır, kendi kendinedir en azından.

Bir şeyden hâlâ kuşkuluyum. *Belki o dişi aslan, aslanca bir ağıt yakıyordu ve kendi dilinin şiirini söylüyordu.* Belki o kendini ifade ederken anlaması gerekenler; gökler ve yeryüzü, toprak, ağaçlar, gece ve diğer aslanlar, hatta bebeklerinin cansız bedeni onu anlıyordu. Anlaması gerekenler anlıyordu. Biz anlayamıyorduk, anlamamız da gerekmiyordu. Eğer öyleyse, doğal olarak yine de üstünlük şiirde... Kendi macerama gelince...

Orta mektepte, hatta ilkokulda başladım şiire. Çok küçük bir çocukken bile, şiiri ve şiirin dayandığı efsaneyi özümseyip idrak ettiğimi fark ediyorum. Bunu, annemden yönlendirilerek yaptığımı da şimdi daha iyi anlıyorum.

Annem, bir of çektiğinde bütün dağları yerle bir eden bir kadındı. Üstelik bunu başkaları için yapardı; zayıflar, mazlûmlar ve mağdurlar için ağlar, ağlar, ağlardı... Mutlu ve varlıklı bir adamdı benim babam. Annemi de el üstünde tutardı. Annem, belli bir yerin kızıydı. *Boranlı Hacı Mustafa* Baba'nın kızıydı. Babası Nakşî-Kadirî şeyhiydi. Malatya'da ve çevresinde sevilip sayılan bir insandı. Bu aileden çıkmış, *Barguzulu Hacı Cumali Ağa*'nın oğluna gelin gelmişti. Sorunsuz bir hayatı vardı ve çektiği of, dağları yıkardı.

Başkalarının derdiyle dertlenen, teselli eden, çözüm arayan, çözen bir kadındı benim anam. Ağıtı o yüzdendi, sevinci ondan kaynaklıydı.

Benim anam, benimle ilgili ziyadesiyle yapı taşı oluşturma gayreti içindeydi. Bunu, belki kendisi de fark etmeden yapardı, bana da fark ettirmezdi. Doğal, süreç içerisinde kendiliğinden olan, öğretme ve öğretilmenin çok ötesinde, tohumun kendiliğinden toprakta çatlaması, kendi yolunu bularak filizin yeryüzüne çıkmasının doğallığı içinde, bana özen gösterirdi.

Belki, benim doğumuma kadar, erkek evlat sahibi olması konusundaki toplumsal baskı, onda bu hassasiyeti oluşturmuştu. Uzun süre erkek çocuğu olmayınca, önce yöresel algı ve feoda-

litenin oluşturduğu o büyük baskıdan sonraki rahatlama, elbette ki yetiştirme ile ilgili özeni, kendiliğinden oluşturacaktı. Bu bakımdan ustam, annemdi ve belki benim içime büyük bir şiir mayası ekti ve belki ölünceye kadar kendi hayatıyla, özenle ekdiği şeyi besledi, olgunlaştırdı. Onun oluşturduğu toprağın tavı, şiiri besleyip büyütecek kıvamdaydı ve ben de sadece, o doğal ortama uyum sağladım belki.

Bir ara not... Dört kardeşlik. Her zaman annemi, sadece kendime, kendi oğulluğumun küçücük yüreğine ait bir hazine farz ettim. Hem sorunlarının çözümünde hem de ölümünde ve ölümünden sonra, her şeyi yapmak için kendime ayırdığım öncelikle, her zaman ve her şeyde kendimi sorumlu tuttum.

Sadece beni çocuğu gibi algılamasından değil, böyle bir şey mümkün değildi zaten, doğumumun onda ve bende oluşturduğu özel sorumluluk duygusunun da dışında; ama kişiliğimizi, ruhsal durumumuzu, insani çizgimizi aynı doğrultuda görmekten kaynaklanan bir ayniyet. Belki sadece bu. Ve sadece benim bakışımla, benim yorumum.

Benim doğduğum evde özellikle şiir, sürekli başvuru alan, yardımı alınan ve okunan bir şeydi. Babaannem, kitaplığı olan ve bundan çok istifade eden, çocuklarını da kendisi gibi yetiştirmiş, malumâtlı bir kadındı. Elbette şiir kitapları da vardı, mesnevi tarzı hikâyeler de. Artık bir genç kız olan ablamı da bildikleriyle bilgilendirmişti. (Bu oluşturmanın, ablamdaki köklerini, ölümünden önceki sağlıklı sayılabilecek döneminin, uzun, upuzun gece sohbetlerimizde daha çok fark ettim.

Bir konuşmamızda, büyük mezarlar yapmanın; insanın hem yeryüzüne hem de Rabbine karşı incitici bir anlam taşıyacağını, bu yüzden, ölürsem, çok mütevazı bir mezarımın olmasını vasiyet edeceğimi söyledim. Onun da aklına yatmış olmalı ki; çocuklarına öyle vasiyet ettiği için, mezarı, en sade mezarlardandır Barguzu mezarlığında).

Tüm bunların üzerine, annemin Nakşî-Kadirî köklerini de eklerseniz, ortaya müthiş bir şiirsel ortamın çıkacağını göreceksiniz. Bu ortam benim öğretmenim ve ustam oldu.

Çocukluğun, insanın oluşmasında nasıl bulutlardan müşekkel bir gökyüzü olduğu, göğün sütlü menekşe mavisinden, sütbeyaz atılı pamuk yığınlarından geçerek yeryüzünü tarassut ve tasarruf eden gözlerimizin gördüklerini anlamak, nasıl unutulmaz bir hafızanın nakşedilmesi anlamına geldiğinin bilincine varmak; anlaşıldığı andan itibaren çocukluğu kutsallaştırıyor.

Adını taşıdığım dedem *Hasannebizâde Hacı Cumali Ağa*, doğumumdan 6 yıl önce ölen, adını ilk doğacak erkek torununa miras bırakmış, çok etkilendiğim, çeşitli yaşlarda bu etkinin farkına vardığım, fark ettikçe, bundan da çok hoşnut olduğum, benzerliğimizden tad aldığım, hayran olunacak kadar sağlıklı bir biçimde gerçeğin tam ortasında yaşayan bir kişilik. Bunun içinde, çok genç yaşta çok büyük olayları yaşaması durumu da var. Bütün malını mülkünü 16 yaşında İzollu'da bırakıp, büyük ailesiyle, kardeşleri ve amcazadeleriyle Barguzu'ya göç etmek, orada yeniden mal mülk sahibi olmak az şey mi? Yemen'de yedi yıl savaşmak, o kargaşadan Rabbimin lütfu ile sağ dönmek, şükredilesi bir kaderdir. İki kardeşini ve iki yeğenini birinci dünya savaşının o kargaşasında şehid verip, tek başına evine dönmek kolay değil. Bu hamededilecek sabır, beraberinde birçok yeni sorumlulukla birlikte gelir ve dedemdeki çok güçlü gerçeklik algısını oluşturur.

Belki, annem ve tarafındaki, tarikat ortamından oluşan bu hassasiyet, babam ve tarafındaki bu gerçekçilik tarafından dominant biçimde bastırılarak; bütün ailemizde belirgin bir biçimde görülmekte ve etkin bir biçimde ruhsal açıdan yaşamı dengelemektedir.

Babam, görünüşte, net bir biçimde yüzde yüz gerçek ve gerçekçi iken, hiç kimseye paylaşmadığı derin ve gizemli bir duygusallığa sahipti. Yaşayan erkek kardeşi yoktu. Kız kardeşleri

çok gençken vefat etmişlerdi. Babası, ben doğmadan ölmüş ve babamda onarılmaz bir boşluk bırakmıştı.

Hayatının en trajik olayı, lise öğrencisi olan ve sınıf arkadaşları tarafından bir matematik dehası olduğu söylenegelen, ağabeyi *Hasan Fehmi Efendi'*nin, nişanlı iken vefat etmesidir. Bu, babamın derûnunda hiç kabuk bağlamayan bir yaraydı ki, hep kanardı. Hiç söz etmediği, ayrıntıları zaman zaman annemden öğrendiğimiz bu genç ölüm, anlatıldığında veya susulup anıldığında, içimizdeki bir közü her daim harlandırmıştır.

Amcanın kısacık ömrü, bana, çocukluktan itibaren nakledilen o küçücük hikâye de beni çok etkilemiştir. (Ve kelebekleri, ölülerin ruhu ile açıklayan ruhanî format. Gece, çok büyük bir kelebek konmuşsa duvara, anneme göre, bu dedemin ruhuydu. Daha küçüğü babaannemin ruhu, bir küçüğü amcam, en küçüğü de Enver'in ruhuydu. Büyük kelebeklere neredeyse saygı gösterir, onların önünde hata yapmamaya çalışırdık. Onlar bizi sürekli tarassut eder, gözetlerdi. Küçük kelebeklereyse, sevgiyle, okşar gibi bakardık. Evimizin duvarları avluya açılan bir eyvan üzerindeydi. Ve yaz geceleri, kelebeklerimizle birlikte ölmüşü yaşayanı, çocuğu ve yetişkiniyle, büyük bir aile olarak bir arada, o güzelim mutluluğumuz ve avluda gümbür gümbür akan suyun müzikalitesine, ay ışığını katarak yaşadık.)

Bir de *Enver...*

Babamın, yanımızda ağlayamadığı için, ağlar gibi bir gülüşle anlattığı, iki buçuk yaşında ölen, o yaşında ata binebilen, çok kuvvetli, dilsiz hizmetkârın taklidini yapmakta usta, iki karış kuluncu olan efsane oğlu. Torunlarında umutla hep Enver'in özelliklerini aradı; zekâsını, kuvvetini, sempatikliğini... Buldu mu? Sanmıyorum. Efsaneler tekrar etmez ve yerleri doldurulmaz. Çünkü efsaneler, gerçeğin yuvarlana yuvarlana kartopu gibi büyüdüğü, artık gerçekliğini kaybettiği bir durumdur. O yüzden, sadece anlatıldığı zamanlarda var oldu Enver.

Benim şiirim, benim ustam, benim söylediklerimin kökenleri, ailemin genetiğine işlemiş, DNA'larına çizilmiş olan bu haritadan ibaret değil tabii. Bunlar hatırladıklarım.

Ailemden tevarüs ettiklerimin tamamını da anlatmadım. *Abdullah Fahrî Baba'*dan (1864-1908) söz etmeden, bu sayfayı kapatmak mümkün değil elbette. Şiirleri, Nakşî-Kadirî zikirlerinde okunan, 44 yaşında vefat etmiş, dedemin hem kayınpederi hem de şeyhi... Ölümünden sonra, şair Çırmıktılı Sabrî Efendi tarafından söylenen ve kendisi de şeyh/ve şair olan bu büyük dedemin mezar taşına nakşedilen şiir şöyledir:

“Ya Allah Bismillah Ya Muhammed
Sana rahmet ede Allah, Fahrî
Şefî ola Resulullah, Fahrî
Tevâzuyla bu dehr-i fenâda
Ederdi daim zikrullah, Fahrî
Riyazette, hamiyette, fazilette birsin
Ederdi adâullah eyvallah, Fahrî
Ahirette eyvan-ı Osman'a hemşîn
Müjdeler Ömer-ül Faruk sana, Fahrî
Sekiz cennetten avn û bereket
Mustafa ola hemrâh, Fahrî”

Bu, genç ölen şeyhin, zarif şiirleri var. Kitabını, bir yakınımız derledi ve yayınladı.

“Gözümün yaşı
Eritir taşı”

gibi yakıcı mısralar var şiirinde.

b.

Gelelim İzollu'ya... Malatya'ya... Barguzu'ya...

c.

Dedem on altı, babaannem beş yaşında imiş İzollu, *Bent Köyü*, *Daricevan Mezrası'*nı ve Pirot'ta altmış bin dönüm civarında oldu-

ğu söylenen büyük arazileri bırakıp Barguzu'ya yerleştiğinde. Sebep; tahmin ettiğiniz gibi kan davası... Azîz, Hakîm ve Şanlı Kur'an'ı okuduğumuzda, Yüce Rabb'imizin, adam öldürmeye nasıl hışımlandığını anladığımızda, hele de *Habil'in, Kabil'e dönüp, "Beni öldürmek için elini kaldırsan bile, ben, seni öldürmek için elimi kaldırmayacağım"* biçimindeki sözünün künhünü anladıktan sonra, bir insanı öldürmek veya kan davasının içinde olmak, akıl almaz bir sapkınlık.

Ölünceye kadar İzollu'yu sayıklamış babaannem. Dedem gider gelirmiş Barguzu'dan İzollu'ya... Görüştüğü dostları, orada kalan akrabaları da varmış. Babaannem ve Dedem, amcazade olduklarından, aynı ailenin ve aynı toprağın bağluları olarak yaşamışlar.

Yıllar sonra, önce, minicik bir zaman parçasında Elazığ'dan Malatya'ya bir düğün alayında, amcalarımızdan birinin (*Şükredin Akın Amca*) bütün alayı durdurup, özellikle biz gençlere; "İşte bizim asıl memleketimiz İzollu burası!" dediğinde on beş yaşlarındaydım. Sonra Topraksu'da başmühendis olduğum günler...

Sanki sıra hasretiyle giderdim dağlarla Fırat arasına özgürce yayılmış, benim, her zaman çok sevdiğim büyük ailemin yerleşik olduğu güzel ülkeme, İzollu'ya...

Şiirin yeterince bilinmesi, büyük çapta şairin girift olan ruhunun dolambaçlı yollarının yeterince bilinmesine, keşfedilmesine bağlı. Bu keşfin yol haritası ise ailesinde ve çocukluğunda gizli belki. Ve Malatya...

Bir bütün halinde hatırlamıyorum.

Şehre ait üç görüntü, belleğimin dolu savağının açılan kapaklarından, ilk kez dökülen...

Küçük bir çocuk, belki hatırlama çağlarında bile değil, belki sonradan anlatılanları yaşadıklarından hatırında kalanlar zannediyor.

Bir yaz günü... 1955 olsun mu? Olsun. Yani kuvvetle muhtemel. Tren istasyonu, şehrin kimliğinin dışında bir oluşum. Kadınlar fazlasıyla (hayır, günaha giriyorlar, değil) modern. Belki, biraz Türk filmlerindeki İstanbul kadınları gibi. Bizim kadınlarımıza; analarımıza, bacılarımıza, komşularımıza benzemedikleri bir gerçek.

Bizim kadınlarımıza benzemediklerini, o çok çocuk halimle bile, hatırımda tutabiliyorum. Karşı komşumuzun oğluyla, istasyona gitmeye karar vermişiz ve gitmişiz. Sıcak mı sıcak, bir yaz günü. Muhtemelen öğle üzeri. Nasıl gittik en az yedi, sekiz kilometrelik yolu, fazla hatırlamıyorum. Annemle, arkadaşımın ablası araya sora bizi istasyonda buldu. Nasıl gittik, nasıl buldular? Onu da bilmiyorum. Aklımda o kadınlar, o kızlar kaldı: Bize benzemiyorlardı.

İkinci fotoğraf, belki daha da eski.

Sinemada; yazlık sinema olduğunu şimdi anlıyorum. Gece ve annem, babam da yanımda. Dağ gibi bir trenin, hızla üstümüze geldiğini görüyorum. Kimse korkmuyor. Anlama(ma) ya çalışıyorum. Karmakarışık.

Üçüncü resim daha berbat.

Şehir kesinlikle çok kötü, çocuklar için. İnsanın kafasını karıştıracak kadar kalabalık. Kalabalığa karışmış yürürken, siz hiçbir şey görmüyorsunuz. Sadece insanların ayakları ve biraz da elleri... O kadar. Biraz da babanızın yanınızda oluşunun güven duygusu. Kafa karışıklığı başladığı anda, yanlışlar da uç veriyor. Önce babanızı gözden kaybediyorsunuz, sonra bulduğunuzu sanıyorsunuz, onun babanız olmadığını anladığınızda, birdenbire yok oluş duygusu, güvensizlik, biraz da panik... Ve yitip gidiyorsunuz. Bir sürü ayak-bacak arasında kayboluyorsunuz.

İnsanların kişiliğini ve kimliğini belirleyen her şey sizden uzakta. Özellikle yüzler ve gözler... Görmüyorsunuz. Kayboluyorsunuz. Nüfusu kaçtır ki o yıllarda Malatya'nın? İrice bir köy

belki. Yitmekle eşdeğer çocukluk. Neden? Niçin çocuklar yitiyor öncelikle? Hiç ilgileri olmayan meselelerde bile; savaşlarda, kar-
gaşada, kavgalarda... Ve şehrin beni yitirmiş olması, dağa vur-
muş bir ceylânın, uçuruma çakılması gibi, yarım kalmış, netleşip
bitmemiş bir şiirin başlangıcı oldu. Ne denir? Şanssızlık... Belki
de şanslı bir şanssızlık. Şiir de bu zaten.

*Barguzu'*nun yitişi olarak anladım ilk kez şehre, Malatya'ya
gidişi. Sonraları farkına varıyor olsam bile, İzollu'nun yitişi veya
yitirilişiydi aslında *Barguzu'*da olmak. Yitirişler ve yitmeler üye-
rine kurulu bir toprak kayması benimki.

Barguzu, şiirimi balyalayıp istifleyen, ihtiyaç oldukça kullan-
dıran, iyiyi kötüden, güzeli çirkinden, kadim olanı köpükten,
tazeyi çürükten ayıran hassasiyet. Şiirim hem membaı hem
mansabı olan, ömrümün bereketi... Uçsuz bucaksız çocuklu-
ğum: Barguzu... Barguzu nedir?

Kente çok yakın bir köy, bir banliyö.

Aslında, Süryanice adı *Deyr-i Mesih* olan, söylene söylene
Derme şekline dönüşmüş, bir saniyede bir buçuk metre küp su
akıtın bir büyük dere, belki küçük bir ırmak. Çok zor hatırla-
dığım dönemlerinde toprak kanalda aktığı için, topoğrafyaya
göre yer yer çok hızlı, bazen da bir göl kadar durgundu. Suyun
kaynağı *Kündübek'*te, Pınarbaşı denilen yerde. Bütün ulu sular
gibi yerden kaynıyor. Mesela Munzur da öyle... Aynı yapıda-
ki kayalardan ak köpüklü sular olarak kaynıyor, aynı biçimde.
Kündübek, *Çırmuktı*, *Kileyk'*ten sonra benim çocukluk ülkeme,
Barguzu'ya geliyor. Bizim, suya dair tüm bilgilerimizi yenileyip
ve bize unutulmaz bir çocukluk bahşedip, kendini *Tecde'*ye, *Ba-
nazı'*ya, *Malatya'*ya, *Aşağı Şehir'e* kadar bırakıyor.

Daha sonra Alman Genelkurmay Başkanı olacak *Mareşal
Moltke*, yüzbaşıyken, 1837'de haritalar çizmek için görevli bu-
lunduğu Malatya'da, Derme'yi anlatıyor. Çok da içten, severek
anlatıyor.

Sanki bir kadını, çok güzel bir kızı anlatıyor. Bazen, bakmaya kıyılmayacak güzellikte bir çocuğu, bazen da aslan gibi bir delikanlıyı anlatıyor. İlmince ve usulünce ihtiyarlayan, kadın olsun erkek olsun, bir güzel insanı anlatıyor, Malatya'yı anlattıkça şevkleniyor, coşuyor, âkîl bir adam oluyor; durmuş, oturmuş, anlatıyor Malatya'yı...

Fırat'ı, Derme'yi, Tohma'yı anlatıyor. Sürgü tarafını, karlı dağları anlatıyor. Malatyalıların zarafetinden söz ediyor. Kendisi, sağlık yürüyüşleri yaparken, atı olan atını, eşeği olan eşeğini çekip, "Kerem et, gözüm!" demelerindeki içtenliği ve kibarlığı naklediyor sayfalar dolusu. Ya Malatya'nın doğal güzelliğini... Anlata, anlata bitiremiyor. Her şeyi Derme'ye bağlayarak...

Suyun yüksekten tutulup, çok uygun bir meyille, sulayabileceği her yeri sulamasındaki bilimsel değere dikkat çekiyor. Bir de tespit: Suyun üst yanı çöl, alt tarafı cennet. Bu cennetin bütün ayrıntılarını tatlı tatlı anlatıyor Moltke.

Mademki, lâfı Malatya'ya getirdik, açın Arif Nihat Asya rahmetlinin rubailerini. Benim sözünü ettiğim yerlerin sıkça geçtiği, güzelliklerin vurgulandığı bir doğayı, mısralara yüklüyor Malatya Lisesi'nin çok sevilen şair müdürü...

İki kişiden söz etmeden, Niyazî-i Mısırî ve Evliya Çelebi'den bahsetmeden bu konu bitmez. Biz dahi öyle yapalım.

Aspuzu, şimdiki Malatya'nın eski adıdır ve yazlık şehirdir. İşte Niyazî hemşerim, Aspuzu'yu anlatıyor. Hem de ne anlatmak... İlla ki okumalı. Hem de Evliya Çelebi ile birlikte. Birisinin gezi notları olarak anlattıkları, diğesinde ciğer yakan bir şiir oluyor.

Aspuzu

Bilerek en sona bıraktım *Kemal Tahir'i*...

Malatya mahpus damında yatmış, hem de daha sonraları, bu konuda uzun sohbetler edeceğim *Mazmanoğlu Hacı Abdullah* ka-

badayısı ile. Bu mahpusluktan iki roman çıktı: Namuscular ve Karılar Koğuşu. Bir bakıma Malatya'nın ve Malatyalının kesitini çıkarmış...

- *Lise yıllarımızdan başlayıp günümüze doğru bir yolculuk planlarken kısa bir otobiyografinizi anlatacağınızı hesaba katmamıştım. Bu iyi de oldu. Bu vesile ile şiir damarlarımızın köklerine in-diniz ama burada bitmedi. Ortaokul ya da lise yıllarımızda şiirle nasıl tanıştınız? Şiirle nasıl bir bağ kurdunuz ki siz şiiri, şiir sizi bırakmadı?*

Ortaokul ve lise yıllarında şiirle ilgim, daha çok kişisel çabalarımın sonucu olarak gündemime girdi. Ancak bazı öğretmenlerimin üzerimdeki gayretini ve hakkını da teslim etmek isterim. Özellikle ortaokul yıllarımda Türkçe öğretmenim *Fatma Layık*, Edebiyat zevkimin oluşmasında öncü bir çaba göstermiştir. O dönemde kompozisyon diye bir ders vardı. O derste bir arkadaşımızın fiziki ve ruhi portresini yazmamızı isterdi. Bir bakıma sınav sorusu olarak belirledi ve benim yazdığım yazıyı çok beğendiği için bütün sınıflarda okudu. Şimdi başka bir şeyi de hatırladım. Bu okulların kişilik oluşumunda ve yönlendirmede önemli bir fonksiyonu olacağını da göstermektedir. İlkokul 2. sınıftayken 3. sınıf ile birlikte aynı sınıfta öğrenim görüyorduk. Tahrir diye bir ders vardı bugünkü kompozisyon dersi yerine geçen bir yapıdaydı. Şimdi hatırladım konuşurken hatırlamış oldum. O derste hem 2. hem de 3. sınıfın en iyi öğrencisi bendim; üstelik ben, beş yaşında ilkokula başlamıştım ve bu nedenle de sekiz, dokuz ve on yaşındaki arkadaşlarla birlikte okuyorduk ve onların da birçoğunun tahririne ben yazıyordum. Bana yazdırıyorlardı, çünkü öğretmen benim yazdığım tahriri çok beğeniyor, takdir ediyor, bunu da her fırsat açıkça söylüyordu.

İlkokul ve ortaokul bu biçimde aktı gitti. Lise 1. sınıfta *Adile Türkmen* adında bir edebiyat öğretmenimiz vardı ve yine benim yazdığım bir kompozisyonu çok beğendiği için okulun çıkardığı

Yeni Adım adındaki aylık sanat dergisinde yayınladı. Eğer hocamın bu gayreti olmasaydı, benim okul dergisine yazı vermek gibi bir niyetim olmazdı. Ama Hocam bunu sağladı ve dergide adımlı görünce çok büyük bir mutluluk duydum, çünkü o güne kadar ismim öyle bir dergide, kapakta yayınlanmamıştı. Daha sonraki yıllarda, biz de bir veya iki sayı çıkan dergiler çıkardık ya da başka bir arkadaşımız yine bizim sınıftan *Zülfikar Sezen*'in çıkardığı *Dal* diye bir dergi vardı, onda yazdık.

Benimle birlikte birçok arkadaş da o dergide yazı yazdı, şiir yayınladı. Bu arada edebiyat ve kompozisyondan hep yüksek notlar aldım. Mesela lise sonda karnemde edebiyat 10 kompozisyon da 10 idi. Bunları çok önemli saymamakla beraber, kayda değer buluyorum. Ama asıl önemli olan İstanbul ve Ankara'da yayınlanan sanat dergilerinde şiirlerimin yer bulması oldu. Bunlardan *Hareket* dergisi, *Defne* dergisi gibi bugün de önemli olduğunu düşündüğüm dergileri sayabilirim. Daha sonra, yine büyük bir şans olarak gördüğüm, *Erzurum Üniversitesi'nde Ziraat Fakültesi*'ni okumak gibi bir durum oluşmuştu. Erzurum Üniversitesi Ziraat Fakültesi çok güçlü öğretim elemanları tarafından yürütülen bir sisteme sahipti. Ama Edebiyat Fakültesi de hem çok güçlü öğretim elemanları hem de misafir öğretim üyeleri tarafından takviye edilen, harika bir öğrenim kurumuydu. Fakülte dışında da sözümüz, sohbetimiz vardı. Özellikle bir arkadaşımızın kurduğu, birçok arkadaşımızın sahiplendiği *Emrah Kitabevi*, bir toplanma merkeziydi. Üniversitenin edebiyat, sosyoloji, tıp, ziraat ve diğer dallardaki öğretim elemanlarının, mutlaka gün içerisinde uğrayıp, Türkiye ve dünya ile ilgili konuları konuştukları bir mekândı.

Onunla beraber, Erzurum'da öğrenciler tarafından yayınlanan dergiler de vardı ve bu dergilerin bazısına katkı sağlıyordum. *Anadolu Fikir Kulübü* adında, daha çok sinema kulübü içeriğinde olan, *Hareket Dergisi* ile irtibatlı bir topluluğumuz vardı. İstanbul'dan arkadaşlarımız, bir bakıma klasik olmuş filmleri

gönderirlerdi ve biz onları Ziraat Fakültesi amfisinde öğrencilere izletirdik. Hatta film den önce ve sonra, bir açık oturum düzenlenir, film üzerine konuşmalar yapılırdı. Böylesine kültürel ağırlıklı bir ortam, elbette ki, bizleri edebiyatla ve edebiyatın Türkiye ve dünyadaki konularıyla meşgul olmaya itti. Öyle ki, edebiyatla ilgisi olmayan arkadaşlar bile, sanat dergilerini takip ederler, bizim yazdığımız yazıları, söylediğimiz şiirleri bulur ve bizimle bunlar üzerinde konuşurlardı. Ayrıca çok kalabalık şiir toplantıları da yapılırdı.

Erzurum bizim için hem ulusal hem uluslararası çapta fikir ve sanat dünyası ile tanıştığımız, konuştuğumuz bir mekândı. Bu ortamda, üniversite döneminde, özellikle İstanbul'da yayınlanan dergilerle daha içli dışlı olduk. Tabii ki başka illerde yayınlanan dergiler ile de temasımız vardı. Mesela ben bunlardan Eskişehir'de yayınlanan Deneme Dergisi'ni çok değerli bulduğumu burada tekrar belirtmek isterim.

Bir noktayı daha belirtmekte fayda var: Talebe cemiyetlerindeki yoğun, özgün ve şevkle çalışmamın da üzerinde durmalıyız. Üniversitenin ikinci yılında, *TMTF* (Türkiye Millî Talebe Federasyonu) Ziraat Fakültesi Talebe Cemiyeti yönetim kurulu üyeliğine, çok çekişmeli bir seçim sonucunda seçildim. Cemiyetin Genel Sekreterliği'ni yaptım. Ayrıca, *MTTB* (Millî Türk Talebe Birliği) Ziraat Fakültesi Talebe Derneği yönetim kurulu üyeliğine de seçilmiştim.

Dönem, 1967/1972 arası yıllarda öğrencilik... O meşhur 68 *Kuşağı* denilen yangının tam ortasındayız. Gözü kapalı bir terör ortamı, bir şiddet meydanı, patlamaya hazır bomba. Gün geçmiyor ki, alışılmadık bir olayla karşılaşmayalım. Boykotlar, işgaller, çatışmalar, kapışmalar, toplantı basmalar veya düzenlediğimiz toplantıların basılması artık alışılmış olaylardandı. Adam öldürmeler, yaralamalar, kavgalar, amfinin önünde kendini yakmalar; hâsılı dönemin özelliği olan her şey, yaşamımızın bir parçasıydı.

Erzurum'da üniversite yerleşkesi, o zaman şehir dışındaydı. Şimdi artık şehirle birleşmiş. Hemen hemen bütün öğrenciler, yerleşke içindeki yurtlarda kalırdı. O nedenle, karşıt gruplar iç içe yaşamak zorundaydı. Özellikle yurttta, et tırnak gibi bir aradaydık. Mesela, kaldığımız odanın birkaç oda ilerisinde Deniz Gezmiş'le birlikte Gemerek'te yakalanan, bizim fakültede bir alt sınıftan bir arkadaş vardı. Bir ara kaldığım bir odada, sonraları, Nurhak Dağları'nda liderlerden biri olarak yakalanan Tunçer adında bir arkadaşla yan yana yataklarda yatıyorduk. Karşıt gruplardan olmamıza rağmen, birbirimize karşı centilmence davranır, hiçbir kabalığa meydan vermezdik. Sanırım sonraları Sinan Cemgil ile Adıyaman Gölbaşı'nda öldürülen Kadir Manga da bizim yurttta kalırdı. Yaşadığı olayların tersine, çok naif bir görünümü vardı. Abisi Doç. Dr. İbrahim Manga da Fitotekni (Bitki besleme tekniği) bölümü hocalarımızdandı.

Erzurum'da benim çok hoşuma giden bir şey vardı. Bu da yerel kültürle fazlasıyla yakın olmamız ve özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgesinden gelen arkadaşlarımız vasıtasıyla yerel kültür hâkimiyetimizin derinleşerek artmasıydı. Kaldı ki Karadeniz şehirlerinden de yoğun bir talebe sirkülasyonu vardı. Ayrıca İstanbul'dan Ankara'dan Ege'den ve Güney'den Mersin-Adana'dan gelen arkadaşlarımız da vardı. Onlarla, daha çok kültürel bir altyapı oluşturup, onun üzerine sanat meseleleriyle birlikte, Türkiye ve dünya sorunlarını ekleyip, tartışmaya başlardık. Türkiye ve dünyadaki sanatsal sorunları da gündemimize almış olurduk böylece.

Hem öğrenci olayları hem de sanatsal faaliyetler bağlamında, şimdi ölmüş olan arkadaşlarımı, can dostlarımı tek tek anmak isterim: Sivrihisarlı Şükrü Şamdan'ı, Kastamonulu *Nevzat Şeker'i*, Maraşlı *Mustafa Sarıçiçek'i*, Kayserili *Dr. Yalçın Özer'i*, Erzurumlu *Prof. Dr. Sıtkı Aras'ı*... Ve Samsunlu Şair Naci'yi; *A. Naci Yüksel'i*... Cümlesine rahmetiyle muamele eylesin Rabb'im...

“Şimdi, bir ayraç açıyorum...

Ant olsun Aşka/Bütün Şiirler, şiirlerinizi topladığımız son kitabınız. Şiirleriniz, İngilizceye de tercüme edildi. Birçok ödül aldınız. Malcolm X için şiir yazdınız. Başarılı bir şiir hayatınız var. Biraz da bu pencereden baktığınızda neler söylemek istersiniz? (Bir yılı aşkın bir süre önce sorulan soruya verilen cevaptır. Binlerce yıllık bir karakteri çizdiği ve iktidarlar ile sanatçılar arasındaki derin yarılmayı temsil ettiği için hâlâ güncel, hâlâ canlı, hâlâ diri...)"

Şiirde başarılı olmak, ya da olmamak, hele de günümüzde, büyük çapta ilişkilerin, hatta reklama kadar uzanan bir profesyonelliğin sonucudur. Bugün birçok etkenin oluşturduğu ortam, bir durum çıkarır ortaya. Yarın gün geçer, zaman eledikçe eler, çoğu toz olur dökülür, bir tutam söz kalır geriye. İşte bu bir tutam sözdür insanoğlunun yarasının merhemi ve o yerini bulduğu zaman, söz de amacına ulaşmış olur.

Bazı şairler, sözlerinin tarih karşısında bir değeri olmadığını bildikleri halde, tanınıp bilinmek, geniş kitleler tarafından okunmak isterler. Bunun için çırpınıp dururlar. Kısmen başarılılar da. Türkiye için konuşuyorum, şiirlerinin okul kitaplarına girmesini isterler; gazetelerin, vakıfların ödülllerinden tutun da cumhurbaşkanlığının verdiği ödüllere kadar, tanınma yollarına birer "bellilik/işaret" koyarlar, sonunda, bir süre için tanınırlar da. Bu şiir denilen meret öylesine bir beladır ki, tanınmak için çırpınanların şiiri, o şöhret delisinin ömrü ile sınırlıdır. Ölünce, balonu şişiren nefes de ortadan kalkacağı için sönüp giderler.

Bununla, şunu söylemek istiyorum: Bu bir yöntemdir, bir dünyayı algılama biçimidir, yaşama bakış tarzıdır. Sonuç da verir. Şiirleriniz, geniş kitlelerce bilinir, size itibar zannettiğiniz şeyi kazandırır, daha da önemlisi, para/lar da kazanırsınız bundan ötürü. Ama anlaktır, geçicidir, temelsizdir.

Şiirin kelimeye, sese dayalı formu, bir milletin yüreğinde bulunan, yüzyıllardan süzüle süzüle gelen anlamlı ahengi oluşturur. Bu has şiirdir. Has şiirin hiçbir bileşeni yoktur yürekte

başka, zamanın karşısında sağlamdır, dayanıklıdır. Aksine güç kazanarak çıkar yılların yıpratma tezinden. Zaman, aşındırmaktan ziyade parlatır has şiiri. Tozundan toprağından arındırır. Saf cevher olarak gönüllere nakşeder.

Neden söz ediyorum? Geriye dönüp baktığınızda, beş yüz yıllık, bin yıllık, binlerce yıllık bir zaman diliminde, şiir olarak neler görüyorsanız, işte ondan söz ediyorum. Kalanlar onlardır. Has şiirin genetiğı değışmez. Binlerce yıllık buğday tohumları gibi, duldalarda büyüyüp dururlar. İnsanlar, onlardan haberlidir veya değıldir, fark etmez. O, insanoğlunun kendi yitiğıdir, kendi kaybıdır. Şiirin değıl. Ararsa bulur.

Türkiye'ye gelince...

Çok uzun zamandan beri kopardı Türkiye kültürle olan bağı. Ortalarda dolaşanların, balon ve baloncuklar olduğunu biliyoruz. Koşuşturanlar, el ayak öpenler, etek yalayanlar olduğunu biliyoruz. Bir söz, bir görüntü, bir davranış yetiyor kendini ele vermeye. Bu da geçer yahu, diyenler var. Bence önemli de değıl. Geçmese, bin yıl sürse de olur, tıpkı yirmi sekiz şubat gibi.

Kötü adamdan, iyi şiir sadır olmaz hâsılı. Ağırılıkça kötü olan toplumun şiiri de eh, kendisi gibidir... Aklıma, özellikle ceddimiz Osmanlı'da ve Avrupa'nın oturmuş toplumlarında, şiirle alâkalı işlerin nasıl yürüdüğü geliyor. Bir de herhangi bir gün bizim ülkemizde yayınlanan gazeteleri okuyun, televizyonlara bakın, sonra biraz da Kur'an-ı Kerim'den birkaç âyet okuyup, anlamı üzerine düşünün, ne demek istediğimi anlarsınız.

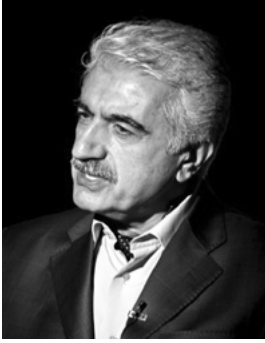
- *Çok çeşitli dergilerde şiirleriniz yayımlandı. Bu anlamda şiirinizin beslendiğı kaynak ya da şiir anlayışımızı etkileyen unsurlar nelerdir?*

Şiir anlayışım, delikanlılık üzerine kuruludur. Şair var ki bir kurumu da aşan heybeti vardır, öyle kurumlar da vardır ki, o şairin tırnağı etmez. Adam var ki, dünyaya tenezzül etmez. Adam

var ki, akbabalar gibi çöplüklerde eşelenir. Bütün bu söylediklerimle, haşa, kendime bir sınır çizmiyorum, bir faikiyet belirlemiyorum. Sadece, işin kuralını ortaya koymaya çalışıyorum. *Pir Sultan Abdal*'a bakarsan; "Giden âdil beyler, kalan avamdır". Bizim sözümüzün kantarı, âdil beylerdir, delikanlı olanadır, delikanlılığıdır. Ayracı kapatıyorum.

[*Hece Taşları*, S. 58, 2018, s. 4-10]

Cumali Ünalı HASANNEBİOĞLU

1949'da Malatya'da doğdu. İlkokul, ortaokul ve liseyi Malatya'da okudu. Ziraat Yüksek Mühendisi oldu. Malatya-Doğanşehir ilçe tarım müdürü, Malatya Kaysıcılık Araştırma'da araştırma mühendisi, Malatya Topraksu Bölge Müdürlüğünde yıllarca başmühendis olarak çalıştı; Ankara Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü yaptı. Başbakanlık Müşavirliği, Azm-i Milli TAŞ yönetim kurulu üyeliği, Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ. yönetim kurulu üyeliği yaptı. TSE Mamul Gıdalar Hazırlık Grubu üyeliğine seçildi. DPT 6. Beş Yıllık Kalkınma Planı tarım özel ihtisas komisyonu üyesi oldu. Ulusal ve uluslararası kongrelerde Türkiye'yi temsil etti. Malatya Gazeteciler Cemiyeti tarafından Malatya'ya yaptığı hizmetler dolayısıyla 1993 ve 2007'de "Yılın Bürokratı" seçildi. Ulusal, uluslararası bilimsel toplantılarda bildiriler sundu. Struga (Yugoslavya) Şiir Akşamları'na Türkiye adına katıldı. Türkiye Yazarlar Birliği'nce "Yılın Şairi" seçildi. TRT televizyonunda "Gönül Sohbetleri" adıyla konuşmalar yaptı. Star Gazetesinde köşe yazıları yazdı (2004-2006). Evli, üç çocuk babası. Kitapları: *Çerağ* (1979), *Gecenin Şiiri* (1988), *Kendini Yusuf Gören* (1988, Türkiye Yazarlar Birliği yılın şiir kitabı ödülü), *Ölüm Bile Aşkile* (1994), *Kör Sağır Dilsiz Gibi* (1996) (Ülkemizde internette yayınlanan ilk şiir kitabı), *Kalbim, Ey Divane* (2006), *White Words Poems* (2007, Çeviren: Mevlut Ceylan). *Andolsun Aşka -Toplu Şiirler-* (2010) [Şiir]; *Sorunlarıyla ve Çözümleriyle Türk Tanımı* (2006) [Araştırma/İnceleme]; *Sudaki Kendi Yüzüm -Kendi Sesinden Şiirler-* (1990) [Şiir Albümü].

“Çağları aşan değil çağının tanığı şiir”

- *Şiirle ilk tanıştığımız günden bugüne doğru makarayı başa sararak muhabbet etmek istiyorum. Şiirle nasıl tanış oldunuz? Bu yolculuğunuzda kimlerle yolunuz kesişti, kimlerin şiirinden pollenler toplayarak kendi peteğinizi yapmaya başladınız?*

Şiirle ilgim, temasım Kastamonu’da, 70’li yılların ortalarında daha ilkokuldayken başlamıştı. İlkokulda, öğretmenlerim sesimi güzel bulurlardı ve bazı metinleri seslendirmemden memnuniyet duyarlardı. Annem babam da okuma yazma bilmeyen insanlardı. Benim okumamı çok istiyorlardı bu yüzden... Evde onlara yüksek sesle şiirler, yazılar, mektuplar okurdum. Yaz tatillerinde ve hafta sonlarında çalışırdım, elime geçen parayla kitap alırdım. Tatil kitapları vardı o zaman, birkaç günde yutarcasına okurdum onları. İçindeki şiirleri okuya okuya ezberlerdim. Hafızam güçlüydü. Kısmen müziğe ve özellikle de türkülere yakın durmanın etkisiyle, kulağım çok küçük yaşlarda kendini terbiye etmeye başlamıştı. Zamanla bu okuma isteği, iştiyakı yazmaya da dönüştü. Lisedeyken bazı yarışmalara katıldım, ödüller aldım. Farklı dünya görüşlerine sahip öğretmenlerim de kitap getirirlerdi bana. İlk ve ortaöğretim yıllarında, halk şiiri antolojilerindeki çok sayıda şiiri ezberlediğimi hatırlıyorum söz gelimi. Hem Mehmed Âkif, Necip Fazıl, Nihal Atsız ve Arif Nihat Asya’ya hem de Attilâ İlhan, Cahit Külebi, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Behçet Necatigil, Ahmed Arif ve Edip Cansever’e ait kitaplar vardı elimde.

Ticaret Lisesi mezunu olmama rağmen, İstanbul’da bir edebiyat bölümünü tercih ettim bu ilgiler eşliğinde. Üniversite yılları

rında daha bilinçli okumalar ve yazma çabaları... İkinci Yeni şiiriyle daha yakın temaslar... İsmet Özel ve Turgut Uyar... Memet Fuat'ın hazırladığı Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi'ni okuya okuya ezberlemiştım neredeyse. Üniversitenin çok fazla katkısının olduğunu söyleyemem ama yazdığım şiirleri bir taraftan, üniversitemizde hocalık yapan Mustafa Miyasoğlu ve Turan Alptekin'e, diğer taraftan da Hilmi Yavuz'a gösterdiğimi hatırlıyorum. Yaş olarak benden biraz daha büyük genç şairlerle tanışma ve konuşma fırsatım oldu. Hüseyin Atlansoy, Necat Çavuş gibi. Günümüz şiirini ve dergileri takip etmenin önemini kavradım bu sayede.

Ben Allah'ın bana bahşettiği ömür küpünü olabildiğince güzel şeylerle doldurmaya; onu okumalarla, duygu ve düşünce ırmaklarıyla, arayış ve çırpınışlardan edindiklerimle, insanlarla göz hizasını yitirmeyen temasların bana kazandırdıklarıyla işleme gayret ettim.

Hem tahsilim gereği şiir geleneğimizden, divan ve halk şiirinden haberdar oldum hem de dergiler ve dostluklar sayesinde modern şiiri iyi kötü izlemeye çalıştım. Tema kadar, içerik kadar biçim ve ritim konusunda da bana bir dikkat eşiği kazandırdığını düşünüyorum bu iki ayrı okuma ve özümseme çabasının. Küp, zamanla içinde büyüyüp biriken süzgeçten geçirerek çeşitli türler ve hâllerle dışarı sızdırdı. Dergilere gönderdiğim hiçbir şiir geri çevrilmedi, onu da belirtmiş olayım. Kitaplaştırmada geç kaldığım söylenebilir elbette. İlk kitabım Kıyamet Mevsimleri, yirmili yaşların sonlarına doğru buluştu okuyucuyla. En son, 2019 Kasım'ında Çeyizime Bir Kefen adlı kitabım yayımlandı. Altı şiir kitabım oldu böylece.

- *Kayıtlar ve Dergâh'ta şiirlerinizin yayınlandığı zamanları hatırlıyorum. Yaşça benden büyük olduğunı zannediyordum. İstanbul hem şairi yetiriyor hem şiiri olgunlaştırıyor. Sivas'a öğret-*

men olarak geldiğinizde Edebi Pankart isimli bir dergi çıkardınız uzun süre. Bu dergi ne yaptı; kimler yazdı, kimler kaldı bugüne?

Evet. Daha önce, Kastamonu'daki bazı gazetelerde ve şimdi adını hatırlayamadığım bazı dergilerde çıkan az sayıdaki örneği saymazsak, ilk adres Dergâh olmuştur. Bir hocamla gitmiştim Dergâh'a, elimde bir tomar şiir. Mustafa Kutlu onlara göz attı, birkaçını seçip ayırdı. Bir ara, peş peşe şiirlerim çıktı Dergâh'ta. Bazıları kapakta yayımlandı hatta.

Öğretmen olarak Sivas'ın İmranlı ilçesine tayinim çıktı bu arada. Dersime giren, beni dinleyen ve seven bir bakanlık müfettişinin önerisiyle Cumhuriyet Üniversitesi'nde yüksek lisans imtihanına girdim. Kazandım. Yeni evlenmişim. O zamanlar, öğrenim durumu, tayinlerde özür grubuna dâhildi. Sivas merkeze taşındık bu vesileyle.

On yıl yaşadım Sivas'ta. Zorlu bir sürece denk geldi, 90'lı yıllardı. Buna rağmen çok güzel insanlarla tanıştım. Kitabevleri, kitap kulüpleri, ders halkaları... Benim ismimle de epeyce anıldı fakat Edebi Pankart, aslında, benim öğrencilerimin; ilgilendiğim, beraber çalışıp koşturduğum gençlerin çıkardığı bir yayındı. Sinan ve Süleyman Ceran kardeşlerdi asıl emektarları. Sahibi Burhan Gökçe ağabeyimizdi. Hem Kur'an ve Sünnet çalışmaları yapan; ıslah merkezli bir düşünce hattı inşa etmeyi ve mesajı sosyalleştirmeyi önemseyen; hayatın, şahitliğin, direnişin, eylemlerin içinde duran hem de oradan edebiyata bir yol açmayı öneren, örnekleyen bir dergiydi. Ben önce, erken bulduğum için karşı çıktım fakat 3. sayıdan itibaren destek vermeye başladım. Graft denen geri dönüşümlü bir kâğıttan toprak rengi bir kapağı vardı. Epeyce ilgi gördü. Ara sıra yazan, bizi yazılarıyla destekleyen pek çok isim oldu. İbrahim Tenekeci, Hüseyin Akın, Ali Ayçıl, Ömer Mahir Alper, Ozan Ozanoğlu, Âdem Özbay, İsmet Emre, Orhan Petek, Gökhan Akçiçek, Suavi Kemal Yazgıç, Ahmet Örs, Bülent Ata, Cevat Akkanat, Timur Çayır ve Selim Somuncu gibi birçok şair ve yazara yer verdi bünyesinde. Yaklaşık yüze yakın

ismin ürünleri dergi sayfalarında görüldü. Ziyaret eden, bizimle tanışmaya gelen dostlarımız, ağabeylerimiz oldu. Polis, jandarma ve istihbarat da yakından ilgilendi dergiyle.

- *Evet, o dönemler gerçekten hayatın her alanı için sıkıntılı dönemlerdi. Bir çay içimi derginin bürosunda arkadaşlarla birlikte oturmuştuk. Dergilerin güzel yanlarından birisi de bu olsa gerek. Bu vesile ile Edebi Pankart'ta yazan arkadaşların da hâlâ yazmayı sürdürdüklerini bu vesile ile öğrenmiş olduk. O dönemlerde çıkan dergiler etrafında samimi insanlar vardı. Martı, Rüzgâr, Sühân'dan şimdi de Aşkar dergisi ile Sivas'ta edebiyat ocağı tütmeye devam ediyor. Siz uzun süre bu şehirde kaldığınızdan bu şehri daha yakından biliyorsunuz. Biraz da Sivas'ı ve edebiyatını konuşalım.*

Hakkında konuşup yazmanın hem çok zor olduğu hem de insanın bir gönenç ve konuşkanlığa kapılıp gittiği, her yönüyle farklı ve mümbit bir şehir Sivas. Bakınca içi görülen tiril tiril çocukların şehri. Onlar ki kendi aralarında sürekli dövüşürler fakat o dövüşü başkalarının ayırmasına da huylanırlar. Centilmendireler aynı zamanda. Ağzını burnunu kırdıkları adama bile “gardaş” diye seslenirler. Sivaslı olmadığım halde ve beni zorunlu olarak bağlayacak hiçbir neden yokken, başka şehirler beni çağırıp dururken gençliğimin, yetişkinlik dönemimin en az on yılını orada dolu dolu yaşadım. Şimdi hatırladıkça gözlerimi yaşartan sevinçler ve acılar tattım Sivas'ta. Bilgimi, görgümü, deneyimimi artırdım. Belki hiçbir yerde karşılaşamayacağım ağabeylerim, kardeşlerim oldu. Ablalarım oldu, bacılarım. Allah bana gözümün aydınlığı iki güzel çocuğu orada bağışladı. Eşimle birlikte hayatın zorluklarına orada direndim. Bin türlü cilvesiyle orada sınıadı beni hayat. Tadına doyumaz dostluklarla yeğnilttim gücümü. Adam gibi adamlarla konuştum, çalıştım, saf tuttum. Gözyaşı döktüm, alın teri akıttım. Yüzlerce öğrenciyle kötülüğün surlarında gedikler açmanın mutluluğunu yaşadım, onlarca gençle iyiliğin ekmeğine güç kattım.

Çok boyutlu bir şiir gibiydi benim için Sivas. Lirik, epik, pastoral, satirik, didaktik ve dramatik özellikleri aynı bünyede birleştirip pekiştiren. O şiire halkalar ekleyen, nakaratlar düşüren dergileri ve öbeklenmeleri de bir o kadar önemliydi. Sadece son yirmi yılda bile çok sayıda dergi sökün etti, bozkırdaki bu bereketli çekirdeğin bünyesinden. Benim de ismimin geçtiği kimi dergilerde beraber çalıştığımız gençlerin heyecanı, sevinci, diriliği hâlâ gözümün önündedir söz gelimi. Sivas biraz da budur kuşkusuz; adama bulaşır, adamı söyler. Ocağı söndürmez.

- *Şiiri biraz da hem şehir hem şair besler. Dışarıdan bakıldığında İstanbul şehir, onun dışındaki bütün şehirler taşra olarak hafızaların bir yerinde durur. Şair şairi, şiir şiiri tetikler. Sivas'ta yaşadığın güzel duyguları İstanbul'da da yaşayabiliyor musun yoksa kendine çekilip şiirin ve romanın dünyasında bir hayat mı yaşıyorsun?*

İstanbul'u lise öğrencisiyken görmüş ve çok sevmiştim. Burada okumalı, mümkünse burada yaşamalıyım, demiştim. 80'li yıllarda ÖYS denen üniversiteye girişteki ikinci basamak sınavları bazı büyük illerde yapıyordu sadece. Ben İstanbul'da girmiştim. Nitekim İstanbul'da okumak da hatta İstanbul'da doğup büyüyen bir kızla evlenmek de nasip oldu.

Daha önce söylediğim gibi Sivas'ta on yıl kaldım. Sonra Ankara'ya geldim, orada da on yılım geçti. On yıldır da İstanbul'da yaşıyorum. Doğduğum, doğduğum, olduğum yerler farklı farklı desek yeridir. Gençliğimde, doğduğum Kastamonu'dan kaçıyordum; şimdi en çok orayı özlüyorum.

İstanbul dışındaki yerlerin taşra olduğuna dair vurgu ve çekişme, eskiden bir nebze anlamlıydı. Fakat şimdi öyle değil, o kadar değil. Her yer büyüdü artık, herkes büyüdü. İmkânların artmasının yanında mesafeler de azaldı. Hem yakın hem uzağız her yere. İnternetin ve diğer modern araç gereçlerin dolaşıma girmesiyle de birçok şey değişti hayatımızda.

Türkiye'nin bir ucundaki bir şehre, uçakla, İstanbul'un bir semtinden daha önce varabiliyoruz aynı zamanda.

Ben de birçok insan gibi değişimden etkilenirim, bazen hüznlenirim, eski günleri yâd ederim. Fakat zamandan yakınmam, sürekli yakınıp duranları da sevmem. Eski değerlerin, güzelliklerin, yaşanmışlıkların tadı şimdi yok elbette. İstanbul'da yaşamak da Kastamonu'da, Sivas'ta hatta Ankara'da yaşamak gibi değil. Fakat sonuç itibariyle tabii bir durum bu. Böyle bir zamana geldik nihayet.

İstanbul beni çok yoruyor, yıpratıyor, üzüyor belki. Evet, yaşım da ilerliyor. Fakat aynı zamanda bana çok şey kattığını da söylemem lazım. Şiirim, daha genelde edebiyat nâmına yapıp ettiklerim hem hacim hem de vüs'at kazandı İstanbul'a yerleşmemle birlikte. Bana verdikleri, benden aldıklarından fazla oldu.

Önemli olan nasıl yaşadığınız aslında. Hayata nasıl baktığınız, nasıl bir çevreye sahip olduğunuz, nasıl bir enerji ve sinerji arzulaadığınız. Burada da çok sevdiğim, kendisinden çok şey öğrendiğim, sohbetinden lezzet aldığım insanlar var. Beni etkileyen, canlandıran, yazmaya sevk eden kişiler, öbekler, çevreler var. Hastalığım ve yoğunluğum nedeniyle ben onlara ayak uyduramıyorum hatta. Yaşadığım, özlediğim diğer şehirlerle de irtibatımı kesmemeye çalışıyorum aynı zamanda.

- *Edebiyat yolculuğuna şiirle başladınız. Bu yaşınıza kadar sırasıyla Kıyamet Mevsimleri, Milyon Sesli Mızıkta, Onarılmış Yas Bitiği, Yeryüzüne Dağılan, Şiirin Saçağı Altında, Şiirimizde Ortadoğu, Meryem'in Yokluğunda, Nureddin Zengi / Şark'ın Kandili, Selahaddin / Şark'ın Kartalı, Diz Çökmeyen, Namık Kemal / Selahaddin, Jules Verne'in Osmanlısı: İnatçı Keraban, Çeyizime Bir Kefen ve Acar Süvari Tutuk Arbalet adlı kitaplarınız yayımlandı. Türkiye Yazarlar Birliği, Nureddin Zengi'yi 2017'de yılın romanı seçti. Şiir mi önde gidiyor, nesir mi?*

Şu an yayımlanmış toplam 14 kitabım var. Bunların 6'sı şiir kitabı, 2'si de şiirle ilgili yazılardan oluşuyor. Az değil. Tamamen bir kopuş olmaz şiirden. Şiir, edebiyat bahçesinin, sanat ormanının şah ağacı. Fakat eskisi kadar sık şiir yazabileceğimi de sanmıyorum. Belki tematik, modern mesnevi tarzında bir iki kitap daha gelebilir. Ben aslında gençliğimden beri, deneme ve hikâye türüne yatkın hissediyorum kendimi. Hikâye alanında da roman alanında da kısmet olursa yazmak, yayımlamak istiyorum. Başka dosyalar da var uğraştığım. Şu sıralar on ayrı kitabı aynı anda yazmaya, bitirmeye çabalıyorum. Biyografi ve incelemeler, poetik yazılar var toparlamam gereken. Fakat roman, tarihî roman benim için de ilginç bir deneyim oldu. Çok şey öğretti bana, çok şey kattı. Edebî bilgimi, görgümü artırdığını, okumalarımı çeşitlendirdiğini de söyleyebilirim. Kırkından sonra bazı türler, bazı uğraşlar, bazı ilgiler daha fazla sarıyor insanı. Her yaşın, her dönemin ayrı bir nasibi, ayrı bir temayülü var. Gücüm ve imkânım yeterse, Allah izin verirse roman ve hikâye türünde yazmaya devam edeceğim. Bir de şu var: Bir alanda, belli bir türde yoğunlaşmayı, derinleşmeyi küçümsemiyorum ama hayat gibi edebiyata da bütünlüklü bakıyorum ben. Birikimi, cehti, derdi olan birçok türde yazabilir. Aslolan daima okumaktır, iyi bir okuyucu olmaktır elbette.

- *Kendi pencereden baktığımda gerek dergilerde yayımlanan şiirler olsun gerekse yayınlanan şiir kitapları olsun şairin adını kaldırıp şiirleri okuduğumuzda şiirlerin bir kalemden yazılmış hissi verdiğini görüyorum. Şiirdeki bu ses falan şairin sesine benziyor diyemiyorum. Siz pencerenezden baktığımızda benim gözümde ve algımda sıkıntılar olduğunu söyleyecek sözünüz var mı?*

Şiir dünyadan, insanlık hâllerinden kopuk bir şey değil sonuçta. Önemli ve belirleyici olan sizin duruşunuz, bakışınız. Ne aradığınız, neyi tercih ettiğiniz. Bir tarafta durmadan tepinen, gürültü çıkaran, küçük burjuva kompleksyle olmadık şaklaban-

lık ve hokkabazlıkların peşine düşen bir şiir anlayışı var hem dünyada hem de Türkiye’de.

Her tarafa hazcılığın ve günübürlük yaşayışın nesnelere, görüntülerini, cinliklerini serpiştiren bir yöneliş söz konusu. Gerçek ve hak edilmiş bir zemini, süreğen bir nefesi, içimize kalıcı ışıklar düşüren bir aydınlığı yok bu şiirin. Kirli bir enerji yayıyor daha çok.

Gürültü patırtıdan geçilmeyen bir diskoda çatılıyor adeta. Safrasını bile atmaya kıyamıyor üstelik. Sürekli yatay, enlemesine geliyor. Sık sık soluğanlaşsa da sosyal medyadaki gevezelik marazının içinde yeni bir kimya edinmekte zorlanmıyor.

Özetle yılışık, sırnaşık, gürültülü, eklektik bir şiir bu. Kimlikten, büyük anlatılardan, doğru dürüst bir yaşama üslubundan kopuk günümüz insanının durumuna denk düşüyor birçok noktada.

Aynı zamanda içinde şeytanlar dolaşan Batılı paradigmaya da fazlasıyla boyun eğmiş durumda. Taraftarı çok fazla olmasa da bunun dışında kalan, başka bir şiirin, eleştirinin, edebiyatın hâlâ mümkün olduğunu öngören bir vadi, bir istikamet de var elbette.

Her ay, okunabilecek hatta zihnimizi tutuşturup bizi de yazmaya sevk edecek dört beş şiir görüyorum ben.

Çerçöpün, niteliksiz olanın çoğalmasa ve kolayca dolaşıma girmesi bazen yanıltıyor bizi. Bugünkü bazı yakınmaların aynısını otuz yıl önce, elli yıl önce, yüz yıl önce de görmemiz mümkün. Enseyi karartmaya gerek yok. 90 sonrası şiirimiz, birçok yönden çok güçlü, renkli ve zinde bir şiir. Bütün olumsuzluklara rağmen, şiir bizde en iyi zamanlarından birini yaşıyor kanaatimce.

- *Eskiden duyulan/yazılan güzel bir şiire nazireler yazılırmış. Bu aynı zamanda ben de bu şiirin ayarında yazabilirim anlamına gelir ve ona göre nazire yazacak şair haddini bilirdi. Günümüze*

dönecek olursak şairlerin kahir ekseriyeti nazirenin ne olduğunu bile bilmiyor ki nazire yazsın. Gelenekten kopuş bize biraz da sallaş bir hayatı dayatıyor. Şair nasıl bir hayatı yaşıyor, nerelerden besleniyorsa oranın şiirini yazıyor. Cumhuriyet öncesi ve sonrası şiirini karşılaştırdığımda gördüklerim bu. Gelenekten geleceğe doğru bir yolculuktan sonra asıl şiir ortaya çıkıyor, yoksa geçmiş silerek geleceğe aynanın neresini tutacağız?

Her devrin bir tutumu, bir yaklaşım biçimi var. Halk edebiyatı başlığı altında toplanan birikimi ayrı tutarsak, eski şiirimiz yüzlerce yıl, okumuşların merkezde olduğu çok dar bir çevrede varlık gösterdi. Haberdar oluşun yanında gıptayla bakmayı ve rekabeti de içeren nazirecilik, bu edebî dairenin ürünüydü. Aslında Divan edebiyatı dediğimiz toplam da hiç değilse belli bir dönem, Arap ve özellikle de Fars şiirini taklitle, o birikimle yarışma cehdiyle gövdeleştirdi. Bütün iç hamlelerine rağmen genellikle alışkanlıkların, kalıpların içinde dönenen; belagatin üzerinde yükselen, bir mecaz ve istiare evreni kuran, doğası gereği tematik atlası sınırlı kalan bir şiirdi. Doygun ve durağan bir aydın zümresinin şiiri. Güncel, yerli ve somut olana fazla yüz vermeyen, taşraya iten bir şiir. Namık Kemal'in, "Lisân-ı Osmânînin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazatı Şâmildir" makalesi, yarı romantik ve insafsız kısımlarına rağmen, zamanında haklı ve gerçekçi hücumlar, benim de kısmen sıcak baktığım okkalı eleştiriler içermektedir. Bu bağlamda ben, "Kasdım budur şehre varam / Feryad ü figan koparam" diyen Yunus'a daha yakınım. Nef'î ve Nâbî'den Namık Kemal'e uzanan geleneği daha önemli buluyorum. Şehzade Mustafa için esaslı bir mersiye yazan Taşlıcalı Yahya, halkın söyleyişine, deyim ve atasözlerine yer veren Necatî, Alamut'tan haberdar olan, "Tahammül mülkünü yıktın Hülâgu Han mısın kâfir" diyen Nedîm daha fazla heyecanlandırıyor beni. Ben bir şairde sürekli çağları aşan güzel sözler, sanat oyunları, aşk ve doğa tasvirleri değil; bir nebze de olsa, yaşadığı zamanın acı ve sevinçlerine, zihniyetine, gündelik hayatına, düşüş kalkışlarına, inanç ve mücadelesine, insan manzaralarına ta-

nıklık eden şiirler görmekten mutluluk duyarım. Kendimi de bu gelen-ekle eklerim. Kabaca söylersek; bizi kendimizden geçiren edebiyata değil, kendimize getiren edebiyata değer atfederim.

Yarım yamalak olmakla birlikte, divan ve halk edebiyatı ayırımını aşarak güncel, sorumluluk sahibi, somut ve insan merkezli bir edebiyat düşüncesiyle birinci dönem Tanzimatçıları karşılarız ilk kez. Bir paradoks gibi görünmekle birlikte, Tanzimat döneminde ilk kez edebiyatın iki ucu, iki yakası bir araya gelmeye, bütünleşmeye başlar. Dil, kalıplarını kırarak yavaş yavaş silkinir, içerik ferdin ve toplumun gerçek sorunlarına ciddi anlamda temas etme isteği duyar. Bu dönem, bütün düşkünlük ve acemiliklerine rağmen, halka bütüncül ve ciddi bir yönelişi de işaret eder. Saray, sultan ya da onların özelliklerini, kudretini taşıyan hayali bir cânân değil; yavaş yavaş “halk” merkeze oturtulur. Bu da büyük ölçüde Batı’dan öğrenilmiş bir şey olsa da temelde doğru, gerçekçi ve yararlıdır. İnsan ve insana ait gerçeklikler başat bir rol üstlenir artık. Ne yazık ki bu yöneliş köklü ve süregelen bir boyut kazanamamış, düzgün temsilciler bularak iyi ve uyarıcı örneklere kavuşamamıştır. Kısa bir süre sonra yarım, eksik, uzak bir halk tasavvuruyla karşılaşmıştır okuyucu. Çarpık, bencil, taklitçi, halk olmaktan kurtulmak isteyen bir kesime seslenildiğini fark etmesi çok zaman almamıştır. Öncülleri de olmakla birlikte bu konuda barikatları aşan, gerçek halkı, gerçek insanı, asıl toplumsal merkezi muhatap almakta ısrar eden en büyük çehre Mehmed Âkif’tir. Âkif’i, sürgünde bırakan rejim, edebiyatın çok önemli bir istikametinin de önemli bir süre donmasına yol açmıştır. Şöyle toparlayalım: Gelenek, tarih gibi, daha önce yürünmüş kıymetli bir yoldur. Geleceğe yürümek isteyenlere de imkânlar sunar, yol gösterir, cesaret ve özgüven sağlar. Onu büsbütün yok saymak cahillik ve eksiklik, ona sapanıp kalmak ise donmak ve kötürümleşmektir. Hem biçim hem de içerik yönünden gelenekten birçok unsur, ilham verici birçok değer aktarabiliriz, öğrenebiliriz fakat şiirimiz temelde kendi za-

manının çocuğu olmalıdır. Yararlanmak başka, yamanıp kalmak başka bir şeydir. Bugünkü salaşlık, züppelik, hoyratlık; sadece geleneği olmamaktan kaynaklanan bir durum değildir. Öncelikle zamansızlık ve mekânsızlıktan, uyurgezer kişiliklerden, hazcı bir toplum oluşturma özentisi ve dayatmasından kaynaklanan bir uçuşkanlıktır. Bu nedenledir ki yolcu çokmuş gibi görünse de yolun bizzat kendisi kaybedilmiştir. Göğsümüzdeki sıkıntıyı azaltan güç; bunu aşma cehdi gösteren, dünyayı dolaşırken bile ikameti ve istikameti belli olan insanlardır.

- *Şiirlerinizde zaman zaman hece şiirinin sularına giriyor gibi yapıp kenara çekildiğinizi görürken bir gelenek damarınız olduğunu şiirlerinizde zaten ele veriyorsunuz. Mesela Çeyizime Bir Kefen kitabınızdan üç beş şiiri çıkarın tamamı gazellerden oluşan bir kitap diyelim geliyor fakat her ne kadar da şiirlerinizin yazılışı ilk okuyuşta divan şiirinin günümüz diliyle yazılışını çağrıştırsa da kalıplardan ve ölçülerden kaçarak maksada hasıl şiirler yazdığınızı gördüm. Bu yeteneğinizi hece ve divan şiirinde ölçü ve kalıpları da kullanarak sürdürseydiniz geleneği tekrar etmiş mi olurdunuz?*

Cevaba şöyle başlayalım: Bir şiiri iyi, sıkı, güzel, etkili yapan temel bazı özellikler var. Benim için bunların ilki, en önemlisi, belirgin bir yazılış gerekçesinin, açık seçik bir temasının olması. Bütünlük, taze bir söz dağarı, akıcılığı sağlayan bir iç müzik, anlatılana uygun bir biçim ve yenilik / özgünlük de diğer özellikler. Bunları benim kuşağımın birçok şairi de yazılarında, söyleşilerinde dile getirmiştir. Bir şiirde bu özelliklere ne kadar çok dikkat edersek, bu nitelikleri ne kadar çok bir araya getirebilirsek yazdığımız şiir de o kadar değer ve etki kazanır.

Çeyizime Bir Kefen dışında, benim diğer kitaplarımda da gazel ve koşma tarzında yazılmış şiirler vardır. Hatta hece ölçüsüyü yazılmış çok sayıda örneğe de rastlanır. Önemsiz demiyorum fakat biçim sonuçta bir kaptır, bir giysidir. Sürekli değişebilir. Eski kapları, kıyafetleri kullanabilir. Yeni biçimler, görünüşler,

dışlaştırma formları icat edebilir. Ben, daha çok, içeriğine, iletmeye çalıştığı duygu ve düşünce açıklamasına, meselesine, derdine dikkat kesilirim.

Biçimin biraz da yaşanan zamanın gerekleriyle ve şairin iç dünyasıyla, zihin dünyasıyla ilgili olduğunu düşünüyorum. Daha önceki zamanlarda işlevsel olan bir kalıp; yeni, farklı, karmaşık zamanları karşılamakta yeterince etkili olamayabiliyor. Servet-i Fünûn döneminde, serbest müstezadın yaygınlaşması bu konuda bir örnek olarak anılabilir. Hayat eskisine göre daha fazla parçalanmış, iç dünyanın şirazesini iyice bozulmuş, kalp grafiği gibi inişli çıkışlı bir duygu ve düşünce dünyası öne çıkmıştır zira. Ölçsüz bir dünyanın, ölçsüz / serbest şiire kucak açması da bu bağlamda düşünülebilir. Necip Fazıl gibi birkaç isim; tam tersi bir tavır takınarak bir nizam, bir ölçü, oturaklı bir kaideler bütünü arıyordu ama genel eğilim bunun tam tersiydi.

Asıl ölçü; yazılan metnin, tartma becerisine, sezgisine, deneyimine sahip insanların da kabul edeceği şekilde, iyi ve sıkı bir şiir katına yükselmesi elbette. Şair bunu yapsın da nasıl yaparsa yapsın. Geleneksel biçim ve kalıplar, unutmayalım ki, kendi düzeni ve kadrosu ile gelir. Gelmek ister. Dikkat edilmesi gereken nokta budur.

Diyelim, hece ölçüsüne içeriği tamamen teslim etmeden ne söyleyebileceksiniz, taze ve etkili olanı ne kadar söyleyebileceksiniz? Hemen aklınıza üşüşen o bildik kafiye ve redif baskısından zihninizi ne kadar azade tutacaksınız? Kolay ve konvansiyonel olandan ne kadar kaçınabileceksiniz? Defalarca söylenmiş, denenmiş olanı yazarken ne ölçüde geriletebileceksiniz?

Hece ölçüsüyle yazan, yeni bir hece şiiri getirdiği kabul edilen önemli isimlerin bile bugün ilk şiirlerinden, ilk kitaplarından daha geriye düştüklerini görüyorum açıkçası. İşte bu yüzden içerik önemli. Günceli büsbütün boşlamamak önemli. Dahası, kelime çalışmak, geniş ve taze bir söz dağarına sahip olmak önemli. Böyle bakınca, ölçülü / kalıplı şiir yazmak, en azından günümüz

şairi için, sanıldığıının aksine daha zor aslında. Çok iyi örneklere ulaşmak istiyorsak elbette.

- *Diğer şiir kitaplarını okumadan gelenek damarımız olduğunu Çeyizime Bir Kefen'de hissettim ve okuduğum şiirlerin çoğunun altını çizdim. Evet, geleneği biliyorsunuz ama serbest şiir yazıyorsunuz. Gayemiz elbette şiiri bir kalıba hapsedmek değil. Türk şiirini dünden bugüne tanımadan da yolculuğa çıkmak, bilmediğiniz büyük bir şehirde navigasyonsuz araç kullanmak gibi bir şeydir.*

Kimilerine farklı hatta ters gelebilir ama navigasyon bu konuda iyi bir örnek, güzel bir benzetme. İlk kez kim kullanmış hatırlayamadım ama saat ve pusula örneğini de hatırlattı bu bana. Şiir, bir saat gibi içinde yaşanan zamanı, aynı zamanda, bir pusula gibi gidilecek istikameti göstermelidir. Her tanım, her yakıştırma eksiktir, yetersizdir elbette. Navigasyon, ana hatları, asıl ve tali yolları gösterir evet. Şehri tanımamıza ve aradığımızı daha kolay ve hızlı bulmamıza yardımcı olur. Fakat, bu aşamadan önce, içinde dolaşabileceğimiz, adresler arayabileceğimiz bir şehir, bir yerleşim, bir belde olmalıdır. Yolların bağlandığı bir meydan yahut bir merkez... Bunu da göz ardı etmemek gerekir. Bu bağlamda ben "gününün şiiri", "vaktin çocuğu" gibi basit fakat işlevsel çıkmaları da önemli buluyorum. Biçimi, içeriğin ardına koyuyorum. Daha önce de söyledim; sadece çağları aşan değil çağının tanığı, göstereni olan şiire ayrı bir değer atfediyorum. Hünerleri bitmeyen, farklı yataklardan akarak gelen yahut geniş bir alana sürülmüş cevval bir süvari gibi sağa sola koşturmaya doymayan bir şiirimiz var bizim. Evet. Son yıllarda, çok genel ve bulanık anlatılara râm olmuş, gerekçesini ve çerçevesini kaybetmiş parça güzelliklere, minimize edilmiş içdökümlerine boğulmuş durumda biraz. Bünyesini genişletecek, dilini çözecek ve yaralarını sağıltacak enstrümanlarla nasıl bir ilişki kurması gerektiğini çok az örnekle gösterebiliyor. Ya ses verecek esaslı bir duygu, düşünce, izlenim, hikâye bulmakta zorlanıyor ya da

bulduğunu anlatmakta, etkili bir biçime dökmekte aciz kalıyor. Ya hemencecik destan ve efsane döneminin sert, aşınmış, çekim gücünü yitirmiş kalıplarına gidiyor akli ya da başı sonu belirsiz sayıklamalara, laf kalabalığı içinde eriyip giden kesitler cümbüşüne. Fakat bizi hiçbir zaman ölümcül bir yıkıma götürmüyor, ye'se düşürmüyor. Geleneğin diri taraflarından güç alan, zamanından haberdar olan ve geleceğe işaret fişekleri gönderebilen temsilcileri de var çünkü.

■ *Güzel bir sohbet oldu, teşekkür ederim.*

Benim için de güzel, uyarıcı, öğretici bir sohbet oldu. Ben de çok teşekkür ederim. Sağ olun, var olun.

[*Hece Taşları*, S. 63, 2020, s. 8-13]

Ali EMRE

1968'de Kastamonu'da doğdu. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. 1994'te Sivas Cumhuriyet Üniversitesinde yüksek lisans öğrenimini tamamladı. İstanbul'daki üniversite öğrenciliği sırasında çeşitli gazete ve dergilerde yazmaya başladı. Öğrencileri ve arkadaşlarıyla dergiler çıkardı. Edebî inceleme ve denemelerin yanı sıra tarih, siyaset ve biyografi gibi çeşitli alanlarda da çalışmalar yaptı. *Nureddin Zengi* kitabıyla Türkiye Yazarlar Birliği 2017 Roman Ödülü'nü aldı. 2018'de ÖNDER tarafından "Yılın Edebiyatçısı" seçildi. Pendik Edebiyat Festivali 2019 Jüri Özel Ödülü'ne değer bulundu. Kitapları: *Kıyamet Mevsimleri* (1997), *Milyon Sesli Mızıkça* (2001), *Onarılmış Yas Bitiği* (2008), *Yeryüzüne Dağılan* (2012), *Meryem'in Yokluğunda* (2017), *Çeyizime Bir Kefen* (2019), *Güzel Bir Gün Gördümse* (2020) [Şiir]; *Şiirin Saçağı Altında* (2014) [Eleştiri]; *Şiirimizde Ortadoğu* (2016), *Jules Verne'in Osmanlısı / İnatçı Keraban* (2019), *Acar Süvari Tutuk Arbalet* (2020) [İnceleme]; *Nureddin Zengi / Şark'ın Kandili* (2017), *Selahaddin / Şark'ın Kartalı* (2018), *Baybars / Şark'ın Kalkanı* (2020) [Roman]; *Diz Çökmeyen* (2019) [Portre / Hikâye]; *Namık Kemal / Selahaddin* (2019) [Çeviri yazı ve Sadeleştirme]; *Ağu Tasındaki Bal* (2021) [Deneme].

“Edebiyatın bir işlevi var”

- İlk şiirini 1975 yılında *Denizi Giyinmek*, *Edebiyat* dergisinde yayımlandı ve siz 22 yaşınızdasınız. Aradan üç yıl geçiyor ve 1978 yılında ilk şiir kitabınız *Hıra* yayınlanıyor. Bu zamanlardan önceye giderek şiirle nasıl tanış oldunuz, edebiyat yolculuğunda yolunuza ışık tutan, gönlünüzü aydınlatan şairleri, yazarları hem yâd edelim hem de onların gönlünüze saçtığı edebiyat tohumlarının başak vermesine doğru bir yolcuğa çıkalım istiyorum.

Çocukluğumun kışlarında daha 7-8 yaşlarında penceremizin buğulanan camlarına parmağımla yazdığım ama şimdi içeriğinin ne olduğunu hatırlamadığım yazılarla başlar şiirle tanışmam. Ardından şiir dünyamı besleyen iki önemli kaynaktan söz edebilirim. Biri rahmetli annem ve onun geceler boyu anlattığı masallar. Öteki ise, evimizde bulunan dini hikâyeler ve âşik hikâyeleri (Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Sevdakâr, Leyla ile Mecnun vb.) Battalgazi ve Kesikbaş hikâyeleri... Boz eşeğimizi köyün yamacındaki tepelerde yayarken (otlatırken) tabiata ilişkin gözlemlerim de şiir dünyamı zenginleştiren unsurlardır. Ortaokul yıllarım Tommiks Teksas, Kinova vs. çizgi romanlarla geçti. Lise yıllarımda, İslâmî kitaplar okumaya başladım. Bunlar, İmam Gazâlî'nin İhyau Ulumiddin, Muhiddin Arabî, Peygamberimizin Hayatı, Ömer Nasuhi Bilmen, Seyyid Kutup, Mevdûdî tefsirleri...

Yine lise birinci sınıfta, Üstad Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç'un şiirleriyle tanıştım. Bediüzzaman'ın risalelerini okudum. Behçet Necatigil'in şiirlerini okudum ve şiirde sözcük tasarrufunu onun şiirlerinden öğrendim. Üniversite yıllarımda

klasik şiirimizi (divan, halk) okudum. Nef'î, Bâkî, Necati Bey, Nedîm, Naili, Fuzûlî, Nâbî, Şeyh Gâlib, Karacaoğlan, Dadaloğlu, Pir Sultan, Seyrânî, Emrah, Zihnî hepsi benim ustalarım oldu. Yine aynı yıllarda Alaeddin Özdenören, Erdem Bayazıt, Akif İnan, Cahit Zarifoğlu şiirlerinden beslendiğim şairler oldu. İlk şiirlerim mahalli gazete ve dergilerde yayımlandı. Edebiyat dünyasına *Edebiyat'* ta yayımlanan "Denizi Giyinmek" başlıklı şiirimle adım attım (1975).

- *25 yaşındasınız ve Hıra kitabınızla okur karşısına çıkıyorsunuz. Bunun öncesinde de geleneksel şiirden günümüz şiirine yaptığınız yolculuklarda şiirlerinden esinlendiğiniz usta şairleri, günümüzde 25 yaşını doldurmuş birçok şair belki de sadece isimlerini duyup geçmişlerdir. Önce geçmişle gelecek arasına köprü yapmaya aday şairler için olmazsa olmaz okumalar ne olmalıdır. Sonra da genç bir şair olarak çıkardığınız ilk kitabınız o zaman nasıl karşılandı. Günümüzde bırakın genç şairleri, yüzlerce şair arasından -istisnaları dışarıda tutuyorum- bir kitabında 11 şiirini çok beğendiğim fazla şair kalmadı. Buradan hareketle şöyle demek istiyorum: Şiir günümüz için mi yazılır gelecek için mi?*

Günümüz gençliğinin en büyük eksikliği kendi kültürümüzle ilgili ciddi okumalar yapmamalarıdır. Öncelikle Kur'an'ı anlayarak okumalıdır. Birkaç mealden, birkaç tefsirden sürekli okumaları gerekir. İslam tarihini ve Peygamberimizin (s.a.v.) hayatını yine birçok kaynaktan sular seller gibi öğrenmeliler. Ardından da İslam edebiyatını okumalıdır. Klasik edebiyatımızı iyi etüt etmeden ciddi eserler ortaya koyamayız. Batının aklıyla, Batının değerleriyle değil, kendi aklımızla ve kendi değerlerimizle düşünmeliyiz. Aruz şiirini, hece şiirini bilmeden kendimize ait bir şiir ortaya koyamayız.

İlk kitabım Hıra çıktığında ilgiyle karşılandı. Sözelimi İlhan Berk mektup yazmıştı Arif Ay kaç yaşında diye. Konur Ertop 'dinci' bir şair nasıl olur da Gerilla şiiri yazar diye hayıflanmıştı. Bununla ilgili Nuri Pakdil'in Biat III kitabında cevabi bir yazı var.

Şiir sanat olarak, zamanla sınırlı değildir. Bugüne de seslenir, geleceğe de... Bu, şiirin estetik gücüyle, poetik yapısıyla ilgilidir. Bakarsınız günümüzde ses getiren bir şiir, yarının insanına bir şey söyleyebilir. Bunun tersi de mümkün. Asıl olan, şiiri süfli duyguların değil, asil duyguların sesi yapmaktır. İnsanlığın ortak acılarını, umutlarını dile getirmek gerekir. Bu ortak hallerde Kur'an'da ortaya konmuştur. İnsanı Kur'an'ın dışında hiçbir kaynaktan tam olarak öğrenemezsiniz. Kur'an, insana insanı anlatan bir kitaptır. İyi şair Kur'an'ı bilmek zorunda. Günümüz şiiri Kur'an'dan beslenmediği için cılız ve anlamsız.

- *Üniversite yıllarında Divan ve Halk şairlerini okuduğunuzu söylediniz ama bugüne kadar ölçülü bir şiir yayımlamadınız. "saçların hangi ülkelerin ırmaklarında ıslanır / ikindi gölgesi oralarda da uzun mu/oralarda da seven horlanır / sevilen vurulur mu"... Mesela bu "Sucul Şiir"inizi o gençlik çağlarımızda yazmışsınız ama bugün bile birçok şairin ezberinde bu kısa bir şiir. Bu şiirinizdeki iç kafiye ile birlikte geleneğe göndermeler var. Yolunuzun klasik şiirler keşiştiği bir zaman dilimi hiç olmadı mı?*

Evet, keşişmedi. Hece ve aruz vezniyle yazdığım şiirlerim oldu fakat yayımlamadım. Ben gelenekle bağı salt biçimle sınırlandırmıyorum. Üstelik dize yapısı, iç uyak, ritim gibi unsurlar geleneğin mirasıdır. Gelenekle irtibatla asıl olan düşünce ve his dünyamızı oluşturan değerlerin bize ait kadim değerler olup olmadığıdır. Şiir çizgimi klasik (Divan/Halk) şiir okumalarım oluşturdu. Bu çizginin değişik renkleri Sucul Şiir'de de var Dosyalar'da da var. Gelenekle irtibat bir iklim meselesidir. İçinde yaşadığınız hayat geleneğin değerlerini yaşatan bir hayat mı yoksa gelenek dışı, din dışı bir hayat mı? Buna bakmak gerekir. Günümüz Türkiye'sinde yüz yıldan beri gelenek dışı, gayri İslâmî bir hayat yaşanıyor. Şayet kendi çabası yoksa kendi arayışı ve direnmesi yoksa bu hayatın şekillendirdiği şairden, yazardan gelenekle bağı olan bir eser ortaya çıkar mı? Bugün iktidardaki edebiyat Batıcı, seküler, laik, din dışı, gelenekle uzaktan yakın-

dan irtibatı olmayan bir edebiyattır. Tıpkı, iktidarın da laik düzenin iktidarı olması gibi...

- *Edebiyat dergilere çoğaldı. Dergiler artık bir okuldan ziyade pazar yerine açılmış bir tezgâh gibi ne ürettilerse onu pazarlandığı semt pazarlarına döndü. Günümüz genç şairleri gelenekten uzak, günümüz şairlerinin ağızını çemkirerek şiirler yazmaya çalışıyorlar.*

Özellikle sizin kuşaktan şairlerin çoğu gelenekten haberdar ve geleneğin kaynağından beslenerek kendi üslubunu oluşturdular. Günümüz gençlerinin şiiri de “çala çala bir havaya” mı dönecek yoksa sizin gibi usta şairlerin beslendiği kaynaklardan beslenerek kendi ayakları üzerinde durmayı mı öğrenecekler?

Gençleri kötülemekle bir yere varamayız. Çünkü onlar yaşadıkları hayattan esinleniyorlar. Onlara miras olarak bırakılan hayat saçma ve gayri insani bir hayat. Ne yapsınlar? Anaokulundan üniversiteye kadar beyinleri “saçma” ile yıkıyor. Beslenecekleri bir kültür ortamı yok. Elbette “çala çala bir havayı” bulacaklar dediğiniz gibi. Geleneğinden kopartılmış bizim gibi toplumlarda bu böyle oluyor. Dediğiniz gibi edebiyat dergileri şair, yazar yetiştirme işlevini kaybetti. Herkesin kendini göstermeye çalıştığı yerler oldu adeta. Dolayısıyla, usta-çırak ilişkisi eskilerde kaldı.

Her şeye karşın, bir yazarın, bir şairin kendini yetiştirmesi için pek çok imkân var. Bunları iyi değerlendirmek ve emek vermek gerekiyor. “Ben oldum” dediğiniz an işiniz bitmiştir. Öylelerini biliyorum ki elli kitap okumadan doktora sahibi, on şair külliyatı okumadan beş şiir kitabı sahibi olmuşlar

- *Edebiyat dergilerinde yeni çıkan kitaplar ya da bir başka dergide yayımlanan bir şiir/hikâye/denemeler için dergilerin sadece arka sayfalarında kısa değiniler yok denecek kadar az yazılıyor. Sizin yıllar öne Kayıtlar’da “Okurken” başlığı altında kaleme aldığımız*

yazıları kısmen de olsa daha sonra Edep'te sürdürdünüz. Sizin o zamanlar yol gösterici eleştirileriniz kimileri tarafından hakaret olarak algılandı ve karşı yazılar yazarak sizi hem kırdılar hem de siz "Okurken"i yazmaktan soğudunuz. İsterseniz biraz da o zamanlara gidelim. Eleştiri nedir, nasıl olmalıdır, bunu konuşalım?

"Okurken"i yazmaktan vazgeçmem karşı yazılardan ya da kırıngınlıktan dolayı değil. Çok vaktimi alıyordu. Ayrıca, yazdıklarım kimsenin umurunda değildi. Çünkü herkes usta ve herkes üstad... Kimse burnundan kıl aldırıyor. Hemen her şey ayağa düşüyor. Bayağlaşıyor.

Eleştirinin pek çok yöntemi vardır. Daha doğrusu her eleştirmen kendine has bir yöntemle eleştiri yapar. Ben bir eleştirmen değilim. Genellikle okuduğum kitapların, şiirlerin, yazıların bende bıraktığı intibaları yazıya dökerim. Bunu yaparken de tecrübelerimi, kazanımlarımı okurla paylaşırım.

Eleştiri doğrudan eser üzerinden yapılmalı. Eserin dili, kurgusu, estetik yapısı, düşünsel yapısı üzerinde kafa yormak gerekir. Şahsiyet saldırısından, karşı tarafı rencide edecek tutumlardan kaçınmak lazım. Adamın biri benim şiirimi eleştirecek ya, ilk cümlesi şu: "Emekli şair tatilde." Bu cümleyle başlayan bir eleştiri, eleştiri olmaz. Buna soytarılık denir. Bilmem anlatabildim mi?

Şiir yazmaya başladığımız 1970'li yıllarda usta şairler şiirlerimiz hakkında görüşlerini yazarlardı dergilerde, yıllıklarda. Biz onların görüşlerine değer verir ve yanırlarımızı, eksiklerimizi düzeltmeye çalışırdık. Söz gelimi Behçet Necatigil, İlhan Berk, Vedat Günyol, Muzaffer Uyguner, Rauf Mutluay gençlerin yazdıklarına ilgi duyan insanlardı.

- *Zaman zaman sizin serzenişlerde bulunduğunuz hususlarda ben de sizin gibi düşünüyorum ama her şair/yazar üzerine düşen sorumluluğu yerine getirdiği müddetçe ilerde hayırla yâd edile-*

cekler arasında olur. Yazdıklarınızdan ders çıkaracak çok geniş kitleler olması gerekirken maalesef bu olmuyor. Varsın olmasın. Biz biliyoruz ki seferdeyiz, bununla yükümlüyük. Sizin öngörüleriniz, tespitleriniz kendini bilen üç beş şair/yazar için önemlidir diye düşünüyorum.

Yazdıklarınız bir değer ifade etmese zaten bunları yazmazsınız. Sorumluluk bilincini kuşanmak isteyen genç ya da kendilerini genç hissedener için bir şeyler söylemeniz gerektiğine inanıyorum. Bu aynı zamanda sizin bir ağabey olarak sorumluluğunuzdur desem sınırları aşmış olmam inşallah?

Edebiyatın bir işlevi olduğuna inananlardanım. Türkiye özelinde bunun önemi daha da artıyor. Biz yüz yıldan beri bize dayatılan bir hayatı yaşıyoruz. Bu hayatın inancımızla, kültürümüzle, tarihimizle hiçbir alakası yok. Zihnimizdeki kavramlardan düşünme biçimimize, davranışlarımıza har şey bize dayatılan Batıcılık dediğimiz olguya ait. Değerlerimizi, doğru ve yanlışlarımızı inancımız belirlemiyor. Çünkü inancımızdan ve onun oluşturduğu değerlerden, davranışlardan kopartıldık.

Bugünün Türkiye'sinde Müslüman yazara ve şaire önemli görevler. Önemli sorumluluklar düşmektedir. Öncelikle kendi medeniyet değerlerimiz ciddi bir biçimde etüt etmemiz gerekir. Medeniyetimiz üzerine düşünmüş, yazmış çizmiş yazarlarımızın eserlerini ciddi biçimde okumalıyız. Sözgelimi Sezai Karakoç, Necip Fazıl, Nuri Pakdil, Rasim Özdenören, M. Akif İnan ilk akla geliverenler.

Okumadan, birikim sahibi olmadan yazar olunmaz. Türkiye'nin en önemli problemi zihniyet dönüşümüdür. Bunu da yapacak olanlar yazarlardır. Yazarlığı, şairliği şöhretin, statünün, şunun bunun basmağı yapmadan büyük bir özveri ve tevazu ile sürdürmek gerekir. Yazarlığın zor ve çetin bir uğraş olduğunu bilmek gerek. Mevlana'nın pergel metaforu rehberimiz olmalı. Önce kendi inancımıza ve değerlerimize sabitleneceğiz, sonra da tüm dünyada olup bitenleri takip edeceğiz.

- Sözlerinizi “Kendi inancımıza ve değerlerimize sahip çıkacağız” derken önce kendi değerlerimizi tanıyıp ondan sonra da batının değerlerini tanıyalım şeklinde algılıyorum. Buradan hareketle önemli olanın okumak, bir düşünce bir eylem adımı olmak, yazmak daha sonraki mesele diyebilir miyiz?

Öncelikle şunu vurgulamak istiyorum: Biz bize ait bir kültür ortamında yaşamıyoruz. Okuduğumuz bütün okulların, buna üniversite de dahil bize öğretmeye çalıştıkları, bize dayattıkları bilgilerin, davranış biçimlerinin hiçbiri İslâmî değildir. Bütün okullar laik, maddeci, din dışı insanlar yetiştirmek için planlanmıştır. Bugün yazar adayı bir genç bu okullardan öğrendikleriyle düşünmeye ve yazmaya kalkışırsa onun yazdıklarından bizim insanımıza bir fayda gelmez. Önce o öğretilenleri sorgulayacak, kafasını o virüslerden temizleyecek, bunun çilesini yani fikir çilesini çekecek sonra da hakikatin kaynağına yönelerek yazmaya koyulacak.

Biz kültürü, medeniyet değerleri yerle yeksan edilmiş bir milletin çocuklarıyız. Binlerce yıllık değerlerimize ulaşabilmek için yeni bir alfabe öğrenmek durumunda bırakıldık. Dünyanın hiçbir ülkesi yüz yıl önce bizim yaşadığımız felaketi yaşamadı. Cemil Meriç bakınız ne diyor harf devrimine ilişkin: “Altı yüz yılı rafa kaldırmak ve tarihsiz bir ülke ibda etmektir yapılan.” (Mağaradakiler)

Biz inancıyla örtüşen, kendi hayat düzenini kurmuş bir toplumun yazarı değiliz. Bu yüzden işimiz zor ve yolumuz uzundur. Hiçbir siyasi hareketin yandaşı olmadan önce kendi zihniyetimizi değiştireceğiz, sonra da yaşadığımız toplumun.

- O zaman şöyle diyebilir miyiz: Bizler bizden önceki devirlerde yaşamış edebi ve estetik değerlere sahip şahsiyetlerin eserlerinden beslenerek onlardan aldığımız ilhamla bizden sonraki nesillere güzel örnekler bırakmalıyız. Bir şair/yazarın yola çıkmadan önce

Sezai Karakoç'un Edebiyat Yazıları 1, 2, 3 bunları okuyup içsellelendirdiğinde mi edebiyat yolculuğa başlamalı?

Değerli kardeşim, Sezai Karakoç'u da okumalı, Necip Fazıl'ı da Nuri Pakdil'i de Rasim Özdenören'i de Akif İnan'ı da Alaeddin Özdenören'i de Nurettin Topçu'yu da Cemil Meriç'i de Erol Güngör'ü de Cahit Zarifoğlu'nu da okumalı, Nef'î'yi de Bâkî'yi de Fuzûlî'yi de, Nedîm'i de Seyrânî'yi de Abdurrahim Karakoç'u da Pir Sultan Abdal'ı da Mevlana'yı da Yunus'u da Şeyh Bedrettin'i de Karl Marks'ı da Nazım Hikmet'i de Yahya Kemal'i de Arif Nihat Asya'yı da Hitler'i de Nihal Atsız'ı da Ahmet Hamdi Tanpınar'ı da Dostoyevski'yi de, Tolstoy'yu da, Balzac'ı da, Sabahattin Ali'yi de, Sait Faik'i de, Mustafa Kutlu'yu da. Gazâlî'yi de Aristo'yu da Niyazi Mısırî'yi de Nesîmî'yi de Mehmet Akif'i de Tevfik Fikret'i de İsmet Özel'i de Ataol Behramoğlu'nu da Behçet Necatigil'i de okuyacak, Erdem Bayazıt'ı da Tarık Buğra'yı da Kemal Tahir'i de Marquez'i de Yaşar Kemal'i de Şeyh Şirâzî'yi de Rilke'yi de İlyada ve Odyssea'yı, Oğuz Kağan Destanı'nı da Köroğlu Destanı'nı da...

Okuyacak oğlu okuyacak... Bunun Ahmet'i Mehmet'i yok... Gâvuru da okuyacak, Müslümanı da... Hakikati aramaya talip olacak... Bir ayağını kendi inancına sabitleyecek, öteki ayağı ile de dünyayı tarayacak. Yüce Kur'an ve Hazreti Peygamber (s.a.v) rehber edinilecek; bunlarsız yola çıkan yolunu bulamaz.

- *Şair/yazar adayının uzun okumalardan sonra Sezai Karakoç'un özellikle Edebiyat Yazıları I'de "Evet, şair milletin sözcüsü, yorumcusu ve gerekirse yol gösterenidir. Şair, milletin kalbidir. Atan nabzı, çarpan yüreğidir. Şiir sanatı kadar millet sanatı olan bir sanat yoktur. Resim, musiki, mimari ve edebi sanatlardan roman da millî çizgiler ve karakterler görülür kaçınılmaz bir şekilde. Ama şiirde, millî damga, zorunludur.*

Evet, şiir evrensel olduğu ölçüde millî, millî olduğu ölçüde evrenseldir. Dil ve kelimeler, onu dolaysız millet malı yapar. Şair,

milletine kafasıyla, gönlüyle ve ruhuyla yapışıktır. Alın yazısı, milletin alını yazısıdır. Kendi alını yazısını da milletin alını yazısı yapar.

Bir milletin ihtişamını, duyarlılığını, öfkesini, mutluluğunu, inceliğini anlamak istiyorsanız şairlerine, özellikle şairlerine bakınız. Bizim şiirimizde işçiliğiyle Fuzûlî, ihtişam ve tantanasıyla Bâkî, şaşaa, mübalağa ve öfkesiyle Nef'î, incelik ve sevecenliğiyle Nedîm, bilgeliğiyle Nâbî, ruh musikisiyle Şeyh Gâlib, bizzat milletimizin mizaç ve karakterleri, milletimizin ta kendisidir..." diyor.

Ben buradan hareketle şair/yazarın bir sorumluluk kuşanması gerektiğini söylemeye çalıştım. Evet, doğru söylüyorsunuz, isimlerini zikrettiğiniz değerlerimizi okumadan, özellikle Kur'an ve Peygamber önderliğinde yolculuğa çıkmalıyız diyorsunuz. Bu bağlamda Sezai Karakoç ve Nuri Pakdil'in Arif Ay'da karşılığı ne oldu?

Sezai Karakoç da Nuri Pakdil de yüzyılımızın iki önemli sanat ve fikir adamlarıdır. Bu iki insanın eserlerini dikkatle okumadan günümüzü doğru anlayamayız. Doğru anlamadığımız için de doğru değerlendirmeler, yarına ilişkin doğru öngörüler, doğru öneriler ortaya koyamayız.

Bu iki yazarın eserleri, geçmişi yani medeniyetimizi özetleyen eserlerdir. Onların beslendiği kaynakların çoğuna gençlerin ulaşması hayli güç. Gençler eksikliklerini onların eserlerini titizlikle okuyarak giderebilirler. Sezai Karakoç'un yüze yakın, Nuri Pakdil'in elliye yakın eserleri okunmayı bekliyor. Her eser insanı bilinçlendirmez. Bazı eserler sadece bilgi verir. Bazıları da hem bilgi verir hem de bilinçlendirir. Sezai Karakoç'un ve Nuri Pakdil'in eserleri hem bilgi hem de bilinç veren eserlerdir.

Ayrıca, iki yazarın da çıkardıkları dergiler (Diriliş, Edebiyat) pek çok genç şair ve yazarın yetişmelerinde, edebiyat dünyasına girmelerinde okul işlevi görmüştür.

- Her şairin yanında özel yeri olan bir kitabı, okurun da o şairin kitapları içinde kendi özeli vardır. İşte Dokuz Kandil de benim özel kitaplarım arasında bulunan bir kitap. Bu kitabın önsüzünde: “Necip Fazıl, Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Cahit Zarifoğlu, dünya görüşümün ve şiirimizin oluşmasında beslendiğim kaynaklardır.” diyorsunuz. Dokuz Kandil’deki özel şiirim ise Sezai Karakoç’a Dair şiirinizdir.

Bu şiiri okuyunca bende şöyle bir kanaat oluştu Arif Ay, Nuri Pakdil ile Sezai Karakoç arasında bir yerde duruyor ama Sezai Karakoç şiir ikliminden gönül topraklarını ekip biçen bir şair. Şiir kişiliğinin oluşmasında Sezai Karakoç etkisi yadsınamaz. Çünkü söz konusu şiiri okurken adeta Sezai Karakoç’un bir otobiyografik şiirini okuyormuşum gibi hissettim kendimi. Bu şiiri okurken bazen Sezai Karakoç’un dili ile onu anlatıyorsunuz bazen de onun hayat yolculuğunda yanındaki bir yoldaşı gibi neler yaptığından bahsediyorsunuz. Bu şiir Sezai Karakoç’un edebiyat önsüzü gibi geldi bana.

Buradan hareketle Dokuz Kandil üzerine biraz konuşalım. Mesela Halis Altındağ ve İlhami Çiçek sizin akranlarımız biraz da bunlardan bahseder misiniz?

Dokuz Kandil’in bende de özel bir yeri var. Her şeyden önce, öteki şiir kitaplarımdan bağımsız... “Portre şiir” diyebileceğimiz tarzda kişiler üzerine yazılmış şiirlerden oluşuyor. Hayatlarına yakından ve uzaktan tanık olduğum insanların en tabii oluşum ve oluş hâlinde şiirimde yer aldıkları bir kitap “Dokuz Kandil”. Kitabın içeriğine ilişkin önsözde şunları demiştim:

“Bu insanlar, misyonları itibariyle, toplumun çeşitli kesimlerine ışık tutmuş, onlar üzerinde sevgi ve umut hâlesi oluşturmuşlardır. 1923 devrimiyle ayağı kayan, kalbi kararan, belleği körelen toplumu, sözleriyle, yazılarıyla, eserleriyle, duruşlarıyla sırat-ı müstakime çağıran, bu yola hayatlarını koyan, bin bir güçlüğe göğüs geren, ufuk insanlardır.

Necip Fazıl, Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Cahit Zarifoğlu, dünya görüşümün ve şiirimizin oluşumunda beslendiğim kaynaklardır. Halis Altıdağ, İlhami Çiçek, Hasan Aycın, akranlarım olarak birlikte yola çıktığımız sanatçı kardeşlerim, arkadaşlarım ve dostlarımdır. Fethi Gemuhluoğlu, sohbetlerinde bulunduğum, onu dinleme mutluluğuna eriştiğim, herkesin olduğu gibi benim de gönül ağabeyimdir. Gönenli Mehmed Efendi ise, vaazlarını dinleyen, cemaatinden insanların anlattıklarından tanıdığım gerçek bir Bediüzzaman yoldaşı.

Ebediyete göçenlere Allah'tan rahmet, yaşayanlara MERHABA! Bu kitaptaki şiirlerin ritmi, edası, söylemi, dil yapısı, kişilerin mizaçlarını yansıtan poetik bir yapı oluşturur. Sözelimi Sezai Karakoç'a dair şiir, sizin de belirttiğiniz gibi, Sezai Karakoç'un şiir diline yakın bir söyleyiştir. Keza, diğerleri de öyle.

Burada şunu belirtmekte yarar görüyorum: Bu şiirler oturma yım da filanca için şiir yazayım şeklinde ortaya çıkmadı. Her biri kendiliğinden zuhur etti ve bir çırpıda yazıldı. Tabii her biri değişik zaman dilimlerinde ve değişik ruh halleri içinde ortaya çıktı. Aslında, bu şiirleri, başka isimlerle de sürer diye kitaplaştırmayı düşünmüyordum. Yedigece Kitapları'ndan dostların yayın teklifini geri çeviremedim ve dokuz isim olduğu için "Dokuz Kandil" olarak yayınlandı. Şiirlerin yanı sıra, kişiler hakkında kısa porteler de yer aldı kitapta.

Elimde, otuza yakın yazılmış portre var. Bunları ayrı yayınlamayı düşünüyorum. "Dokuz Kandil" kendi içinde bütünlüğü olan bir kitap. Eklemeler yapmak doğru olmaz kanaatindeyim.

[*Hece Taşları*, S. 67, 2020, s. 6-10]

Arif AY

1953'te Bor/Niğde'de doğdu. İlk ve ortaokulu Ankara'da, liseyi Bor'da okudu. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi (1988). "Makedonya'da Türk Halk Edebiyatı" konulu yüksek lisans tezi hazırladı. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nda müşavir olarak çalışırken Kırıkkale Üniversitesi'ne öğretim görevlisi olarak geçti. Hâlen Başkent Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. İlk şiiri 1975'te *Edebiyat* dergisinde yayımlandı. Eyüp Önder, Musa Deniz ve Halis Emre imzalarını da kullanan Ay, *Edebiyat* dergisinin sorumlu müdürlüğünü de üstlendi (1977-84). Yazı ve şiirleri *Edebiyat*, *Gelişme*, *Yedi İklim*, *İkinci Yazıları*, *Kayıtlar*, *Ayane*, *Hece*, *Ay Vakti*, *Kaşgar*, *Kayıtlar*, *Kırağı*, *Kırklar*, *Millî Gazete*, *Sağduyu*, *Temmuz*, *Ünlem*, *Edebiyat Ortamı*, *Muhit*, *Yeni Şafak* gibi dergi ve gazetelerde yayımlandı. Senaryosunu yazdığı *Bosna Alevler İçinde* adlı çizgi film çeşitli dillere çevrilerek Türkiye ve dünya televizyonlarında yayımlandı. 2010-2015 arası aylık edebiyat dergisi *Edepi* yayımlandı. *Şiirimin Şehirleri* kitabıyla Yazarlar Birliği Şiir Ödülü'nü (2011) ve 2018 Yılı Necip Fazıl Kısakürek Şiir Ödülü'nü aldı. *Hıra* (1978), *Dosyalar* (1980), *Şiirin Kandilleri* (1983), *Gökyüzü Saatleri* (1986), *İma Kitabı* (1989), *Bin Yılın Destanı* (1992), *Yirmi Yaş Şiirleri* (1995), *Dokuz Kandil* (1997), *Ateş ve Caz* (2001), *Güne Doğan Koşu/Toplu Şiirler* (2006), *Şiirimin Şehirleri* (2011), *Dipköşe* (2016), *Puslar İçinde* (Seçme Şiirler) adlı şiir kitapları; *Saat Yirmidörtte Saksafon Dersi* (1991) adlı öykü kitabı; *Gece Yazıları* (1993), *Şiirin Gölgesinde* (2020), *Bir Yürüyüş Senfonisi* (2021) adlı deneme kitapları; *Gün Dökümleri* (2017) adlı günlüğü; *Direnişin Klas Hâli: Nuri Pakdil* (2016), *Fuzûlî'nin Yalnızlık Arkadaşı: Sezai Karakoç* (2016) adlı biyografi kitapları; *Edebiyat Ortamı 2017 Şiir-Deneme Yılığ*, *Anne Hikâyeleri* (1991), *Türk Edebiyatında Anne Şiirleri* (2001), *Türk Edebiyatında Çocuk Şiirleri* (2001) adlı derleme kitapları bulunmaktadır.

“Köksüz ve öksüz bir hale geldik”

- *Önünüzde tarihi bir kapı var ve siz bu kapıyı elinizde avuç alanınızı aşan bir usta elinde dövülmüş bir anahtar ile sözün kapısını açtığımızda gelenek ve şiir üzerine döşediğiniz, ruh ve gönül işçiliği ile süslediğiniz şiir otağı nasıl meydana geldi?*

Şiirin kapısına hepimizin yolu mutlaka düşer. Ama o kapıyı çalıp çalmadığımız, içeri girip girmediğimiz konusu herkese göre değişir. Ben, şiirin kapısını yaşım gereği tam bir bilinç hali içinde olmasam bile meğerki çok erken çalmışım. Daha ilkokula bile gitmeyen bir çocuk iken ninemin söylediği Yunus Emre ilahileri, annemin ve ablamın özellikle bir işle uğraşırken söyledikleri türkü ve mâniler bende derin bir etki bırakmış ve şiir-şiiriyet adına meğerse ilk tohumları ekmiş yüreğime. Ben şuuraltımdaki o geleneksel şiir algım dolayısıyla şiirde de düşüncede de bir kişinin, derginin, çevrenin etki alanı içinde olmayı hiçbir zaman tercih etmedim. Bu yüzden mesela lise yıllarında diyelim Nuri Pakdil’in Edebiyat dergisi ile Ahmet Kabaklı’nın Türk Edebiyatı dergisini birlikte okurdum. Bir yeni tarz şiir örneklerinin diğeri ise geleneği şekil ve ruh olarak sürdüren şiir örneklerinin yer aldığı dergilerdi. Hatta Yeni A, Yansıma gibi sol dergiler de vardı okuduklarım arasında. Diyeyeğim şu ki, şiir anlayışım itibarıyla Türk edebiyatının bütün eğilimlerine açık oldum. Ama şuuraltım beni her zaman gelenekle irtibatlı halde tuttu. Yazmaya çalıştığım şiirin de gelenekten kopmayan ama kendi zamanının ruhunu da ıskalamayan bir şiir olduğunu düşünüyorum. Yol rehberlerim de buna göre oldu. En başta mektuplarıyla kişisel olarak ilgilenen ve şiirde yol önderliği yapan Cahit Zarifoğlu’nu

rahmetle anıyorum. Ama ondan ruh olarak ondan beslensem de dil ve biçim olarak farklı bir güzergâhta yürüdüm. Mesela Sezaî Karakoç'u, Erdem Beyazıt'ı, M. Atilla Maraş'ı kendime daha yakın gördüm. Yine Cahit Zarifoğlu'nu okurken aynı anda Bahattin Karakoç da okuyordum. Necip Fazıl, Ahmet Muhip Dranas, Atilla İlhan, Behçet Necatigil, Ziya Osman Saba çok önemsendiğim isimler oldu. Gülten Akin'ı, Ahmet Oktay'ı sayabilirim bu isimler arasında. Daha gerilere gidersek Fuzûlî ve Şeyh Gâlib isimlerini anabiliriz. Halk şiiri ise tercihler elbette değişebilir ama benim için Karakoçlan, Dertli ve Seyrânî demektir. Tabi hep var olan isim ise Yunus Emre'dir.

- *Yanınıza genç bir şair aday geldi, elinde üç beş tane şiiri var ve günümüz şairlerinin parmak izlerini taşıyan ya da taşımayan şiir eskizlerini size sunarak "ağabey bu şiirlerimi bir bakar mısınız, benden şair olur mu?" dedi. Bu şair adayının yol hazırlığı gönül çantasında neler olmalı?*

Böyle örneklerle elbette karşılaşılıyor. Böyle bir durumda öncelikle o kişide ve yazdıklarında şair ve şiir kumaşı var mı ona bakıyorum. Şiir kumaşından kastım ise, bana gelen arkadaşın gönül ve zihin dünyasında olmasının gerekliliğini düşündüğüm şeylerdir. Çünkü şairlik, hayata, hakikate, kâinata vb. herhangi bir insandan farklı bakmayı gerektirir. Bu tabi, "farklı bakayım", "farklı yaşayayım" diyerek olmaz. Bu hem bir fitrat meselesidir hem de o güne kadar okudukları, kazandığı değerler, aldığı eğitim gibi hususlarla ilgilidir. İşte bu yüzden o arkadaşta bir şiir kumaşının var olduğuna kanaat getirirsem onun için faydalı olabileceğini düşündüğüm önerilerimi söylüyorum. Önemsendiğim bir husus da o arkadaşın bu işe bir heves olarak mı giriştiği yoksa şiirin onda o henüz bunun farkında olmasa bile vazgeçilemeyecek bir durum olup olmadığıdır. Çünkü "aşk olmadan meşk olmaz." İşte heves dediğimiz o husus, bu aşkın başlangıç noktası demektir.

- *Gelenekle gelecek arasında kurulan köprüden elimizi kolumuzu sallayarak geçebilir miyiz? Bu köprüden geçebilmek için hangi çığırlardan geçmemiz gerekir?*

Bu tarz bir geçiş söz konusu olamaz. Hiç kimse çıkmasa Bir Deli Dumrul çıkar ve geçmeniz için akçe ister. Çünkü gelenekten, geçmişten geleceğe gidiyorsak heybemizde nelerin olduğu hem kendi şairlik hikâyemiz açısından hem de yazdığımız şiirlerle bu milletin kültürüne, edebiyatına ne kattığımız bakımından önemlidir. Bir kere geçmiş, iyice okunmalı ve özümsemeli. Hiç ağaç, kökü olmadan çiçek açıp meyve veremez. Verir dersiniz bir yerde gördüğüm şu trajik komik durum orta çıkar. Kesilen bir ağaç kütüğü –tabi kurumuş üzerine yapma çiçekler, meyveler işitilmiş. İşte o yapma çiçek ve meyveler ne ise kösüz bir şiir, edebiyat da odur. Ortada adına şiir denilen bir metin vardır. Ne var ki canlı, tabii değil yapaydır. Ne çiçeği ne meyvesi bir fayda sağlamaz kimseye. Bir önemli husus da şairin milletinin diliyle kurduğu bilgi ilişkisine duygu da katmasıdır. Bu durum, dili kullanma konusunda şairi dikkatli ve bilinçli yapacaktır.

- *Günümüzde geleneksel şiirin memelerinden emmeden modern şiir yazılabilir mi?*

Ben, yazılamayacağı kanaatindeyim. Zira “ben gelenekten beslenmedim” diyen modern bir şairin bile mutlaka beslendiği bir yer/kaynak vardır. Mesela bizim geleneğimizden bir şey okumamıştır ama önemsemediği, örnek aldığı yabancı bir şair mutlaka olmuştur. Ama işte o yabancı şair, bizim hatalarımıza düşmemiştir. Kendi şiirinin inşasında mutlak gelenekle, özellikle de kutsal kitapla kesinlikle bağ kurmuş, ondan beslenmiştir. Bu bakımdan beslendiğiniz kaynak kendi şiir geleneğiniz olmasa da bu şekilde başka bir dünyanın şairi aracılığıyla onun geleneğine bağlanmış olursunuz. Diyelim Fuzûlî okumazsınız ama Rilke okursunuz, o zaman belendiğiniz kaynak, onun beslendiği kaynak/lar olur. Ama Rilke’yi diyelim Fuzûlî ile birlikte okursanız doğru bir yol-

dasınız demektir. Mevlâna'nın pergel metaforunda söylediği gibi, sabit ayağınız kendi kültürünüz, değişken ayağınız bütün dünya kültürleri olmalıdır. Kısacası gelenek bir annedir ve sü-tüyle bizi besler/beslemelidir.

- *Divan ve halk şiirini tanımadan günümüz "modern şiiri"ni yazarken karşılaştığımız engelleri nasıl aşmalıyız?*

Gelenekle ilişki, bir "şekil meselesi" değil bir "ruh meselesi"dir; "anlam"la ilgili bir konudur. Diyelim ölçü, kafiye gibi şekil özellikleriyle yazmak, mutlaka manada gelenekle irtibatı göstermez. Tamam, bunlar da bilinmeli ama asıl olan geleneğin ruhudur. Yunus Emre, ölüm ve hayat üzerine söylediği "Ölür ise tenler ölür, canlar ölesi değil" mısraındaki yaklaşımı bu konuyla ilgili olarak da düşünebiliriz. Geleneksel olanın teni (şekil), ölebilir ama ruhu ölmez. Bunu bir ağaç gibi düşünecek olursak ölmesine, kurumasına da izin vermemeliyiz. Çünkü millet hayatındaki devamlılığın sağlıklı oluşu dilinin, kültürünün de sağlıklı gelişmesine bağlıdır. Düşünün Osmanlı'nın kuruluş sürecindeki Türkçe hassasiyetinin korunamayıp Arapça-Farsçanın olması gerektiğinden fazla bizi etkilemesi ne tür durumlara düşürmüştür. Keza Tanzimat'tan sonra bu defa aynı durumu batı dilleri bağlamında yaşadık. Ama en kötüsü dil devrimi ile gerçekleşti.

Köksüz ve öksüz bir hale geldik. Bu olay, Türkçeyi yabancı dillerin etkisinden kurtarmak gibi bir gerekçe ile yapılsa bile asıl hedefin bu olmadığını, bizi Arapça-Farsça kanalıyla gelen İslam kültüründen uzaklaştırmak olduğunu biliyoruz. Kısacası dil devrimi şairin şiirini yazarken karşılaştığı en büyük engeldir. Mesela burada da sadece kelime meselesi değildir. Mesele başta da söylediğim gibi o kelimenin/kelimelerin zihniyet dünyaları, anlamlarıdır. Onlarla irtibatın kesilmesidir. Bunun için kelime ve kavramlar açısından çok zengin olan Osmanlı Türkçesini iyi bilmeliyiz.

- *Sözlü bir medeniyetin köşe taşlarını oluşturan şiir nasıl oldu da gönül ve ruh ikliminden uzaklaşarak içi boş kelime yığınlarıyla dolu sadece manası yazanın karnında saklı “şiir” şekline dönüştü?*

Bu, az önceki zorunun cevabında da söylediğim gibi yazılı kültür dönemindeki pek çok olayla ama en çok da kelimelerle onların zihniyet dünyalarıyla ilgilidir. Bir de şaire biçilen toplumsal rol, sözlü kültürdeki gibi olmamış yahut olamamıştır. Şairler de aydın yabancılaşmasının bir başka kesimini oluşturmuşlardır. İstisnai örnekler elbette var. İyi ki de var. Ne var ki duygu, duyarlık yabancılaşması, yabancılaşmanın en kötü şeklidir. Yeni şair tipi hakikatten koptuğu için hayattan ve insandan da kopmuştur. Hatta bu uzaklaşma bizzat kendi öz varlığı için de geçerlidir. Böyle olunca da yani bu uzaklaşma yahut yabancılaşma okurla bir mana, gönül bağı kurulmasına imkân vermemektedir. O zamanda şair, o ruh ve anlamdan uzaklaştığı için bize içi boş bal kovanlarını bize şiir diye sunmuş olmaktadır.

- *Şiir bize neyi anlatır?*

Şiir, kalbin sesidir. İçimizdeki hakikatin kelimeler aracılığı ile dile getirilmesidir. Şiir, bizi bütün yaratılmışların sırrı üzerinde tefekküre ve tahassüse sevk eder. Böylece bütün varlıklarla şiir aracılığıyla bir münasebet kurma imkânı buluruz. İnsanın kendini bilmesi ve bulması da şiir sayesinde mümkün olur. Şayet kalp kanalları açıksa buraya Rabbani ilhamlar dolar. Onların verdiği nasiple duygular, kelimeler vasıtasıyla ete kemiğe bürünür. Bu yüzden şiir, öncelikle kelimedir ama biz şiirle kelimenin/kelimelerin ötesine yolculuk yaparız. Bu yolculukta mecaz hakikate, hakikat mecaza dönüşür. Çünkü hakikatle doğrudan münasebet kurmak insanın kaldırabileceği bir şey değildir. Bu yüzden O’ndan gelen tecellileri gönül aynasında görür ve bunları bize tek imkân olarak sunulan kelimelerle dile getiririz. Hakikatle bu bağ, mutlak vuslat hali olmayacağı için de şiir, ney’in inlemesi-

ne, dertli dolabın feryadına, hasrete dönüşür. Vuslat gerçekleşinceye kadar şiir bunu dile getirir. Nasip olup bulduğunda ise dil susar. Artık şiir, bizi götüreceği yere götürmüş orada pervane misali kendimizi aleve teslim etmiş oluruz.

■ *Şiirde usta çıracak ilişkisi var mıdır?*

Varlığından yokluğundan önce böyle bir ilişki gerekli midir diye sormak gerekir. Ben, bunun mutlak gerekli olduğunu düşünüyorum. Zanaat da sanat da hocasız olmaz. Ama bu eğitimin mutlaka bir kurumsal yapıda, şairle doğrudan ilişki içinde olması gerekmez. Okuma, anlama yoluyla da bir şaire çıracak olunur. Şair, ustalaştığında ise helalleşerek kendi şiir dükkânını açar yani kendi şiirini ortaya koyar. Diğer yandan usta-çıracak ilişkisi ister doğrudan isterse dolaylı olsun, şair adayına sadece şiirin ne olduğunu öğretmez, bir anlayış, bir tavır ve eda kazandırır. Ben bunu çok önemli görüyorum. Anlayış ve tavır olarak sahip olduğumu düşündüğüm pek çok iyi hali böyle ustalara borçluyum. “Bugün böyle bir ilişki var mıdır?” sorusuna ise “vardır” şeklinde cevap veremiyorum. Yeni nesil şairlerin çoğu kendi tarihlerini bırakın asırlar önce yaşamış bir şairle, kendinden bir kuşak öncesiyle bile başlatmıyorlar. Çoğunun şairlik hikâyeleri kendileriyle başlıyor. Bir silsile anlayışından uzaklar. İşte bu köksüzlük, onların tarihlerini de kendi sonlarıyla bitireceği için kendi zamanına sığmayan başka zamanlara ulaşan şiir örnekleriyle karşılaşamıyoruz. Şiir, bir tüketim nesnesine dönüşüyor. Böylece olunca da şair çok ama şiir az görünüyor. Çünkü şiirini Türkçe ile yazmak bir şairi Türk şairi yapmaz. Mesela zihniyet meselesidir. Tekrar söylemek isterim ki mesele kelimeyle, şekille değil ruhla, anlamla ilgilidir.

■ *Şair kendi üslubunu nasıl oluşturur?*

Allah, her birimizi çok özel ve çok güzel yaratmıştır. Bu özel kılınma imkânı şairin de anlatımında şahsi bir üslup sahibi ol-

masını sağlıyor. Bu elbette ve öncelikle okumalarla, tefekkürle, hayret ve hayranlıkla başlar. İşin başında taklit, etkilenme ve bir örneğe/örneklere bakarak şiir söylemeyi getirirse de ardından taklit, tahkike dönüşür ve kendi türkümüzü söyleme durağına gelmiş oluruz. Bu da her bir kelimeye şahsi olarak ruh katmak, dili kendimize ait bir dile dönüştürmekle mümkün olur. Bu gayret gösterilir ve bu aşamalar geçilirse buğday, şairin değirmeninde una, ardından gönül ateşinde ekmeğe dönüşür. İşte bu şiirdir.

■ *Gelenekten habersiz geleceğe şiiri nasıl taşıyoruz?*

Gelenekten habersiz şekilde geleceğe ulaşma imkânı söz konusu olmaz. Şairin kanatlarını açıp geleceğin semasına ulaşması, yuvasında yani gelenekte uçmayı öğrenmesiyle mümkün olabilir. Gelenek, bir annedir. Suyumuz aldığımız bereketli bir pınardır. Oradan beslenerek bir ırmak misali geleceğe akarız. Şayet bu canlılık, hareketlilik olmazsa su yosun tutar. Gelenekten yani kaynaktan aldığını geleceğe taşıyamaz. Bu yüzden bütün büyük şairler, geleneğin kucağında büyürler ama orada kalmazlar. Emekleme ve yürümeyi öğrenip kendileri olarak geleceğe ulaşırlar.

■ *Modern şiir ya da günümüz şiiri deyince neyi anlıyoruz?*

Modern şiir, adına modern dediğimiz hayatın bir sonucudur. Bu hayat ise fitrata aykırı, insani olmayan, yaşamak istediğimiz değil yaşamak zorunda bırakıldığımız hayatın adıdır. Bu yüzden böyle bir hayatın şiir de zorlama ama daha da fecisi ruhsuz ve manadan yoksun bir şiirdir. İstisnaları elbette vardır ama onlar, modernizme direnen, geleneği ıskalamayan şairlerdir. Şiir, tek başına kelimeler üzerinde tasarruf yaparak gerçekleşen bir inşa faaliyeti değildir.

Yani şiir, öncelikle kalbin rahminde döllenir, vakti geldiğinde hayata çıkar. Bu yüzden şiir “yazılan” değil öncelikle “söylenen” bir metindir. Sadece yazılan bir metin ise yapma bebeklere yahut

çiçeklere benzer. Rengi vardır ama canlı değildir. Kokusu ise hiç yoktur.

- *Edebiyat dergilerinde şiir “başrol oyuncusu” olarak ön yazıdan hemen sonra “cam kenarı”nda yer almasına rağmen neden şiir kitapları basılmıyor, basılsa da satmıyor. Şiir dergilerin ya da okurun “dolgu malzemesi” mi oldu?*

Günümüz edebiyat dergileri gerçekten de tıka basa adına şiir denilen metinlerle doludur. Bunu hiç de hayra alamet bir durum olarak görmüyorum. Zira kemiyet, keyfiyeti öldürmüşse benziyor. Ama sayıca fazla olmasa da güzel örnekler de yok değil elbette. Fakat şiire olan ilgisizlikte hayatın şiiriyetine yabancı kalışımızın da rolü büyüktür. Bugün bir duyarlılık ve anlam kaybı söz konusudur Metafizik olanla irtibat zayıflayınca yahut kopunca şiir de hayatımızdan çıkmış olmaktadır. Bu elbette geçici bir durumdur. İnsan önünde sonunda kendiyile yüzleşecek ve şiirle, şairle buluşacaktır bir gün. Ama şimdilik durum, dediğiniz gibi maalesef. Şiir dolgu malzemesi olmanın, tüketim nesnesi olmanın ötesine geçemiyor.

- *Şiir kitaplarının da hikâye, deneme ve roman kitapları gibi çok okunması için özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nın öncülüğünde edebiyat öğretmenlerinin öğrencilerine şiir ezberletmeleri ve şiir kitapları önermeleri şiiri ve şiir kitaplarına açılan kapıyı aralar mı?*

Sorun genel ve çok yönlü. Ne var ki bu şiiriyetsiz iklimden çıkmak için hepimize düşen şeyler var. İnsanlar, şiirler, şairle elbette eğitim süreçlerinde tanışıyorlar. Bu yüzden okullara, öğretmenlere düşen pek çok görev var. Her öğretmen eline bir şiir, şiir kitabı alarak sınıfa girse, derse başlamadan örnek bir metin okusa, ardından kısa bir değerlendirme yapsa eminim bir şeyler değişmeye başlayacaktır. Şiir ezberletmenin, şiir defteri hazırlamanın da şahsen faydalı olacağını kendi öğretmenlik tecrübelerimden biliyorum. Ama tekrar belirtmek gerekirse hepsinden daha önemlisi zihniyet meselesidir. Biz, şiiri merkeze alan bir

dünyadan koştuk. Bu dünyada şiiri, sadece bir edebî metin değil bir anlayış, duruş, kavrayış meselesi idi. İşte bu dünyaya aidiyetimiz var desek bile bu derinlikli bir ilişki değil. Eğer öyle olsa idi mimariden mûsikîye kadar her sanat dalında estetik ve fayda, mutlak hakikat ve güzellik isteği ve kaygısı sözümüzde, işimizde ve hayatımızda tezahür ederdi. Kısacası şiiriyeti kaybettik. O yüzden geçici olarak işe yarayan, geçiştirici teklifler de tedbirler de yeterli sonucu vermeyecektir.

- *Osmanlı padişahlarının kahir ekseriyeti şiir ya da bir güzel sanatla ilgilendiğinden bir ince ruha sahiptiler. Bundan dolayı içinde yaşamış olduğumuz yüzyıldan önce yaşamış şairler şiirleriyle hâlâ yaşamaya devam ediyorlar. Bu hususta gerek devleti yönetenler gerekse şehir emînlerine reçete olacak düşünceleriniz nelerdir?*

Osmanlı bir rüyadan doğan bir devlettir. Dolayısıyla bir şiir medeniyetidir. Bu devletin inşasında Mevlâna, Yunus Emre, Âşık Paşa, Hoca Dehhanî gibi büyük şairlerin harcı vardır. Padişahların şiir yazmaları, şairlere verdikleri kıymet ve gösterdikleri ilgi de şüphesiz çok önemlidir. Bu bakımdan günümüzde de devlet yöneticileri ve mülki makamlar, bu konuda isterlerse elbette çok şey yapabilirler. Mesela yerel yöneticiler, hiç değilse kendi şehirlerindeki medfun şairleri aynı şekilde yaşayanları da tanıtma, hatıralarını yaşatma, yaşayanlara destek olma şeklinde bir tutum içerisinde olabilirler. İnsanın ihtiyacı sadece yol, su, elektrik değildir. Manevi ihtiyaçları karşılanmayanlar maddi hizmetleri de takdir edecek anlayıştan uzak kalırlar. Ama tekrar belirteyim ki bunlar da geçici çözümlerdir. İş, bu konuda da zihniyete gelip dayanmaktadır. Eğitim anlayışı pozitivizme göre şekillenmiş bir ülkede ne yaparsanız yapın bu konulara köklü ve kalıcı çözüm bulunamaz. Çünkü biz zihniyeti eğitim sürecinde kazanıyoruz. Bu yüzden bize reçeteden önce ihtiyaç duyulan o reçeteyi yazacak ehliyet sahibi yöneticilere, eğitimcilere, sanatkârlara ihtiyaç vardır.

[Hece Taşları, S. 68, 2020, s. 8-11]

Mustafa ÖZÇELİK

1954'te Eskişehir'de doğdu. Türk dili ve edebiyatı alanında yükseköğrenim gördü. Nevşehir, Eskişehir ve Kütahya'da resmî ve özel öğretim kurumlarında Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği yaptı. 1993–2002 yılları arasında Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalıştı. İlk şiiri 1975'te *Gelişme* dergisinde, ilk yazısı 1978'de *Mavera* dergisinde; sonraki şiir ve yazı çalışmaları *Kayıtlar*, *Kardelen Kırağı*, *Düş Çınarı*, *Yönelişler*, *Dergâh*, *Ay Vakti*, *Bizim Külliye*, *Bir Nokta*, *Türk Edebiyatı*, *Hece Taşları*, *Dil ve Edebiyat*, *Türk Dili*, *Muhit* gibi dergilerde yayımlandı. Şiir, hikâye, deneme, masal, biyografi ve antoloji dallarında eserleri bulunan yazarın yayımlanmış kitaplarından bazıları şunlardır: *İfşa*, *Güneş ve Ayna*, *Serenat*, *Gül ve Hançer*, *Bir Irmak Düşü*, *Ateş Denizi*, *Dilim Ol Söyle* (şiir), *Yunus Emre*, *Bizim Yunus*, *Nasredin Hoca*, *Battal Gazi* (Biyografi), *Yunus Emre'nin Dostları*, *Yunus Emre Menkıbeleri*, *Mehmet Akif ve İstiklal Marşı*, *Mehmet Akif ve Çanak-kale* (İnceleme/araştırma), *Kitap Kitabı Çağırır*, *Şairin Şiirle İmtihanı* (deneme), *Şehitler Tepesi*, *Gülün Sırrı*, *Bir Günün Sevinci*, *Bir Testi Su* (çocuk edebiyatı) 1984'te Suffe Yayınları, 1997'de *Gençlik* dergisi tarafından "yılın şairi" seçildi. 2015'te 15. Bursa Edebiyat Günlerinde "Aşık Yunus Şiir Ödülü"ne layık görüldü. 2004'te Çocuk Edebiyatçıları ve Sanatçıları Birliği tarafından *Şehitler Tepesi* romanı "yılın çocuk romanı" olarak seçildi. 2006'da ise Türkiye Yazarlar Birliği tarafından "yılın çocuk edebiyatçısı" olarak ödüllendirildi. *Bizim Yunus* eseri ise Eskişehir Sanat Derneğince "Yunus Emre Araştırma Ödülü"ne layık görüldü. 2014'te Edebiyat, Sanat, Kültür Adamları Derneğince (Eskader) "Yunus Emre'nin Dostları" kitabına "monografi ödülü", 2017'de Kazakistan'da yapılan Türkçe'nin Uluslararası Şiir şöleninde ise kendisine "Mağcan Cumabay büyük şiir ödülü" verildi.